دیوانی مەولەوی کورد

کۆکردنەوە و بەرامبەرکردنی
سـەید ئیبراهیم ستوودە

دیوانی مەولەوی کورد

عادل لطيف مرادي
٠٢/٠٩/٢٠٢١

نشر شوان

دیوانی
مەولەوی کورد

کۆ کردنەوە و بەرامبەر کردنی:

سەید ئیبراهیم ستوودە

سرشناسه:	معدوم کرد، عبدالرحیم بن سعید، ۱۲۲۱ ـ ۱۳۰۰ق.
عنوان قراردادی:	دیوان
عنوان و نام پدیدآور:	دیوان مەولەوی کورد/ پیدا چوونەوە و ئامادە کردنی سەید ئیبراهیم ستوودە.
مشخصات نشر:	سنندج: شوان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری:	۳۷۹ص. ۵/۱۴ ❁ ۵/۲۱ س م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۵۴۱۶-۱-۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیپا
یادداشت:	کردی.
موضوع:	شعر کردی - قرن ۱۳ق.
شناسه افزوده:	ستوده سید ابراهیم، ۱۳۰۵ -۱۳۷۹.
رده بندی کنگره:	۱۳۹۴ ۶م۸۴۳الف/۳۲۵۶ PIR
رده بندی دیویی:	۸فا۹/۲۱
شماره کتابشناسی ملی:	۴۱۱۳۵۳۵

ناسنامەی کتێب

ناوی کتێب:	دیوانی مەولەوی کورد
کۆکردنەوە و ئامادەکردنی:	سەید ئیبراهیم ستوودە
پێداچوونەوە:	مەهدی سەنەندەجی سەید سەعدەدین ستوودە
ڕازاندنەوە لاپەڕەکان:	مەحیەدین کەریمیان
پەیکەرتاش:	بەشیر ناسری
ڕووبەرگ:	ئارام کەماڵ
نۆرەی چاپ:	یەکەم، ۱۳۹۶
نرخ:	مەولەوی ISBN:978-600-95416-1-4 انتشارات شوان ۴۰۰۰۰ تومان
ئەژمار:	
شابەک:	۹۷۸-۹۶۴-۲۷۹۷-۱۵-۸

ناوەندی بلاو کردنەوە: سنە ، پەخشانگەی نیشتمان
+۹۸ ۸۷ ۳۳۱۷۲۱۱۵ و +۹۸ ۸۷ ۳۳۱۵۵۲۱۰

پێرست

پێشەکی	بیستویەک
شوێنەوارەکانی مەولەوی	بیستوچوار
مەولەوی و شێخ عەبدولقادری موهاجر	سیودوو
ژیانی من و دیوانی مەولەوی	سیوسێ
ڕەوشتی من لە نووسینەوەی دیوانی مەولەویدا	سیوچوار
سێ ڕەخنە و سێ وەڵام	سیوپێنج

ئـ

ئـــاخ پـــەی خەڵـــوەتێ بـــدیام وە بـــێ خـــەم	١
ئـــاخ چـــراخ! چ ئـــاخ ئـــاخ پـــەی ئاخـــدارێ	١
ئارەزوومەنـــدیم جـــە حـــەد ویـــەردەن	٢
ئـــارەزووی ئـــازیز وەنـــەم ســـەرداوە	٣
ئـــارەزووی ئامـــای مـــەرگ وێـــت کـــەردەن	٣
ئـــازارم جـــە وێم بێـــزارم کـــەردەن	٤
ئـــازیز تـــای ڕشـــتەی دڵـــەی خـــەم بـــێ شـــۆ	٥
ئـــازیز تـــەن وە ئـــێش زامانـــت خەســـتەن	٦
ئـــازیز دیـــارەن وادەی لوامـــەن	٧
ئـــازیز فراقـــت دڵ کـــەردەن وە هـــوون	٨
ئـــازیز کـــام هـــوون بـــێ دیـــدەم پـــێ نەڕەشـــت	٩
ئـــازیزم ئامـــای ئـــای بێقـــەرار وێم	١٠
ئـــازیزم ئـــاهیر دووری بـــاڵای تـــۆ	١١
ئـــازیزم گـــەردەن بلـــۆر بـــێ گـــەرد	١٢
ئـــازیز وەس بـــوزەم نـــە گێجـــاو خـــەم	١٢

ئـــازیز وه مـــەرگت دڵ نـــە خرۆشـــەن ١٢
ئامـــاوه وەهـــار وەهـــار شـــادی ١٣
ئـــای کـــێ بی هـــەواڵ لـــوای تـــۆش ئـــاوەرد ١٤
ئایەنـــەی زوهـــوور ســـیفات غـــەیبی ١٥
ئایەنـــەی کـــامڵ ئازیزەکـــەی فـــەرد ١٦
ئـــەدای پەشـــێوی حـــاڵات جەســـتەم ١٦
ئـــەر ســـەد ڕاســـت نـــەقش تـــۆ زەمیرمـــەن ١٦
ئـــەر کێشـــان گیـــانیچ چـــوون مـــەهجووریت بـــۆ ١٧
ئەڵـــماس نـــاوک مـــەودای حەجەرســـم ١٧
ئـــەنیس خـــەیاڵ دڵان پـــڕ زام ١٨
ئـــەو جـــا بەزمگـــەی کـــەس جـــێ نەڕەســـتە ١٩
ئـــەیاز هامـــڕاز نالـــە و ئـــاخ و دوود ٢٠
ئـــەی دڵ! مزگـــانی، ئامـــا کـــۆچ یـــار ٢١
ئـــەی ڕۆشـــنی چـــەم! تـــا کـــەی تەشـــریف بـــەر ٢٢
ئەی دڵ وه سەنگ بای، ئەی دڵ وەســەنگ بـــای ٢٣
ئـــەی گـــرد مـــەوجوودێ جـــە تـــۆ گـــرت مایـــە ٢٤
ئیحیـــا نـــەبوون ســـا نەشـــوون مـــەردەن ٢٥
ئیمجـــار ســـەختتەرەن زامـــم جـــە جـــاران ٢٦
ئیمســـاڵ نـــەووەهار چـــوون خـــەزان ســـەرد ٢٧
ئیمشـــەو پەشـــێویم جـــە حـــەد ویـــەردەن ٢٨
ئیمشـــەو تـــەنیا بـــێ جەســـتەی زەبـــوونم ٢٩
ئیمشـــەو دیـــارەن بـــانگم بـــێ شـــەرمەن ٣١
ئیمشـــــەو دیـــــارەن دەردم کاریـــــەن ٣٣
ئیمشـــەو مەینـــەتان نـــە دەروون جەمـــەن ٣٤
ئیمشـــەو هـــەم خـــەمان وەنـــەم ســـەرداوه ٣٥
ئێمشـــەو هـــەر خەمـــەن هـــا نـــە کەمینـــدا ٣٦
ئێمشـــەو هـــەم دیســـان دەروون پـــڕ خەمـــەن ٣٧
ئێمـــە گشـــت فـــانی هـــەر ئـــەوەن بـــاقی ٣٨

ب

باعیس وجوود جە ماه تا ماهی ٣٩
بالای ئالای شەنگ سەد بەلا پێوەن ٤١
بکیانە پەیکێ وە پارانەوە ٤١
بلێسەی دەروون نە سینەم خێزان ٤٢
بنچینەی شادیت جە دڵ بەرئاوەرد ٤٣
بولبول گولشەن بێ نام و نەنگی ٤٤
بەتیەی کارخانەی ئوستای بەغدادیی ٤٥
بەرزان هیلال تار وەروان قەراردا ٤٦
بەزمی هام فەردان یار مۆبەتکێش ٤٧
بەڵێ خاڵ وەکەم قەدیم دەستوورەن ٤٨
بێ شەرت و شۆنیت جە حەد بەدەرەن ٤٩
بینایی دیدەم! تۆ وە سلامەت ٥٠

پ

پاتەخت مەحموود «دارالسلامە»ن ٥٣
پای شادیم دیسان ماران گەستەوە ٥٤
پزیسکەی چەخماخ کافی کارمەن ٥٦
پۆی خەیاتەی فەرد بۆ عەنبەرینت ٥٧
پەژارەت شادیم جە بێخ ئاوەردەن ٥٨
پەشێوی وە نەزم لۆلۆی ئەسرین دا ٥٩
پێشانیم هەوەس زانووش جازمەن ٦٠
پەشێو وێنەی وێم نیشتەبێم خجڵ ٦١
پەیغام بالای غەمبارەکەی تۆ ٦٣
پەی کەسێ خاسەن هەوای سەیر باخ ٦٣

ت

تا تەوانام بێ شەوبێداریم کەرد ٦٣
تا جە داخی تاق جفت خەمەنان ٦٤
تاق خانەقای دڵ نە زەلزەلەن ٦٥

تۆپلاخـــەی دووکـــەڵ هیجـــران دڵـــبەر	٦٦
تـۆ سـەروەش بـەو سـەیر سـەفای بەختـەوە	٦٦
تۆ نـەی کۆچـدا کـار، وێـت مەحکـەم کـەردەن	٦٧
تەئسـیر خـەیاڵ کـەردەی مـن سـەردا	٦٨
تەختـەی مۆبـەت تـاش نـەجار دڵـتەنگ	٦٩
تەرسـوون ئـەر بـەدەن ڕەقیـب دڵسـەرد	٧٠
تـەرک ئینتیـزار حـەیات کـەردەنم	٧١
تەژنـەی گیـان وە لـەب سـەودای سـەبووری	٧٢
تەسـکین دڵـەی پـڕ جەخارەکـەم	٧٣
تەلاکـەی جـەمین قـاڵ بۆتـەی عەشـق	٧٤
تـەن وە ئـێش دەرد زامـەتان خەسـتەن	٧٥

ج

جـۆراب چـوون مـن زامـان نەسرەفتـە	٧٦
جـۆش کـوورەی مـەیل دڵسـتانیەن	٧٨
جـە بـێ کەسـی وێم تـۆم کـەردەن بـە کـەس	٧٩
جـە سـەردی مۆبـەت ئـازیز بێگـەرد	٨٠
جـە گیـان سێر وەردەی جـە تـەن هەراسـان	٨٢
جـە مـن تـا دووری ئـەر سـەد فرسـەنگ بـۆ	٨٤
جـەمین ڕەشـک جـام جـەم نمـای جەمشـید	٨٥
جیلـوەی جـەلای جـام دڵـەی پـڕ جـە دەرد	٨٦

چ

چـەمان هـەم قامـەت کـەیفم خـەمبارەن	٨٧
چـوون بەنـدە بـەو بەنـد هـەر پایـەم بەنـدەن	٨٨
چـوون چیهـرەی خـەیاڵ ڕوخسـارەکەی وێـش	٨٩
چـوون وەڵـگ شـادی مـن وای دووری لـەیل	٩٠
چـەرخ چـەپ وە ڕاس نـە ڕووی تەختـەی دەرد	٩٢
چـەرخ هـەر ئـەو چەرخـەن تـا ئـاوەرد و بـەرد	٩٣
چەرخـە! یـە تـۆنی ئـی مەیلـە کـەردی	٩٤

چەشـــم ئەنـــداز دڵ شـــیرین پـــەرداخان ٩٦

چێش واچـۆ مەعـدووم خەسـتەی مـەهجووریت ٩٨

چەم پەی فەرش پـات مـوژەش چـوون خـارەن ٩٩

چێشـەن ئـی مەخسـەڵ دەور دیـدە مەسـت ٩٩

چێشـــەن پەشـــێویم، ماتـــەمی دڵـــەن ١٠٠

ح

حوققـــەی خەزێنـــەی تەجـــەللای زاتی ١٠٤

خ

خـــاک وە دەس زۆر زەنجـــیرم کـــەردەن ١٠٥

خاڵـــۆ چـــوون تـــەدبیر دەردزانـــات نـــەبێ ١٠٦

خاڵـــۆ خاڵـــۆتەن کـــەم واچـــە خاڵـــۆ ١٠٧

خاڵـــۆ ویـــەردەن خاڵـــۆ ویـــەردەن ١٠٨

خاڵـۆی تەسـکین بـەخش دڵـەی پڕ دەردم ١٠٩

خاڵـــۆی مەنزڵـــچی ســـەرکەردەکەی دەرد ١١١

خامـــەی ســـەرئاوێز نـــە چـــای ســـیایی ١١٢

خورشـــید ســـەمای شـــیرین جـــەماڵان ١١٤

خورشـــیدەکەی ئـــەوج مەلاحـــەت ســـپێهر ١١٦

خـــۆ هوونیـــت نـــەبیم چەواشـــەی چەپگـــەرد ١١٨

خـــەرامان ئامـــا نـــە تـــۆی پـــەردەوە ١٢٢

خەمـــە فرســـەتێ ســـاتێ وە بـــێ خـــەم ١٢٢

خـــــەیاڵان شـــــەو هیجرانـــــان ڕۆ ١٢٢

خـەیر بـۆ هـەم فەڵـەک کـام خـەیاڵ کـەردەن ١٢٣

خـــەیلێوەن خـــەریک زاکـــەی زەحمـــەتم ١٢٣

د

داخـــۆم چەنـــد وە دەس نـــازک نـــەوهاڵان ١٢٤

دڵ ئـــەرچی شـــەماڵ قـــەدیمی یـــارەن ١٢٤

دڵ بیـــەن وە دار ســـەرکەل لای وەشـــت ١٢٤

دڵ تـــەم کـــەرد کـــەم کـــەم گرتـــەوە کـــاوان ١٢٥

دڵ دیـــار نیـــەن هـــای نەکـــەردەبۆ ١٢٧
دڵـــە پـــڕ چینـــەن پیشـــانی شـــەوقت ١٢٩
دڵـــە تەبخاڵـــت وە لێـــو مـــەوینوون ١٣١
دڵـە یەنـد مەسـتیت جـەم بی نـە سـەردا ١٣٢
دڵـــە! دیـــارەن بێقـــەرارەنی ١٣٣
دڵـــە ڕاگەکـــە خـــەیلێ تاریکـــەن ١٣٤
دڵـە هـا یـاران بەرشـین جـەی زامـــن ١٣٥
دڵـەی خـەم خـەیاڵ جـۆش ئـاوەردەوە ١٣٦
دڵـەی دڵ وە مـەی مـەیل لـەیلێ کـەیل ١٣٧
دڵـەی وەردەی نـەفس گونـا ئـاوەردە ١٣٩
دڵ یەنـــد وە ئـــایر دووری تـــۆ تـــاوان ١٤١
دووریـــت دیـــارەن چەنـــد ســـاحیب نێشـــەن ١٤٢
دنیـــا نـــە گێجـــاو تاریکـــەی شـــەو بـــێ ١٤٣
دەخـــیلم خاڵـــۆ زەدەی زام ســـەخت ١٤٤
دەرد وە بـــان دەرد، زامـــان کـــاری ١٤٥
دەرمـــان زامـــان دەردەکـــەی کـــاریم ١٤٦
دەروێـش ئـەهل خـەم هـەر یەنـد جـەم مـەبۆ ١٤٧
دەســـتەی وەنەوشـــەی پـــەل دێـــزت یـــاوا ١٤٨
دەک فەڵـەک چـوون مـن دەردت کـاری بـۆ ١٤٩
دەلیـــل وادەی سەرســـەراوەکەم ١٥٠
دەورێ دەر ســـاقی وە لای مەحزوونـــدا ١٥١
دیـــارەن دیـــدەم هـــەم دەرد نۆمـــەن ١٥٢
دیاکـەی وە شـەرم جـە پەنجـەرەی نـاز ١٥٣
دیـــدەم نەونـــەمام نـــەوتووڵ ســـاوا ١٥٤
دیـدەم وە دیـدەت شـای شـیرین چـەمان ١٥٥

ر

ڕا جەعفـــەرئاباد ســـارا گـــەرمی مـــەیل ١٥٦
ڕۆشـــنی دیـــدەم ســـەرمایەی ژیـــنم ١٥٨

ڕۆیێ فیکر بەخت سیای ویم مەکەرد ١٥٩
ڕەفێق مەحرەم عەجز و سوروورم ١٦١
ڕەمەزان تولوع سوبح شادیشەن ١٦٣
ڕیازەت کێشان، ڕیازەت کێشان ١٦٤
ڕەنگ زەردی من و زەردی خەزانان ١٦٥

ز

زۆسانەن وەی ڕەنگ وە گەردوون یاوان ١٦٦
زیای دل نامەت وە لای دڵڕێشان ١٦٨
زیلەی تەڵمیت بار کۆچ نەوهاڵان ١٦٩

س

ساقی ئاوەردە و گەرد کیاستینین ١٧١
ساقی گەرد کۆچ یاران دیارەن ١٧٢
سەد دووری چوون دڵ مەعدوومی دڵتەنگ ١٧٣
سوبحەن بۆی گوڵان مەیاونۆ نەسیم ١٧٤
سەدای های هیلال ڕۆزەدارانەن ١٧٥
سەدای های هیلال هامفەردان مەیۆ ١٧٦
سەد پەرێم دایم خەم بەستەن کەڵەک ١٧٨
سەرحەڵقەی فیرقەی نازک خەیاڵان ١٨٠
سەردار زومرەی موسیبەت کێشان ١٨١
سەرشار سەهبای بەزم موناجات ١٨٣
سەرلەتەرەی خەم خول ئاوەردەوە ١٨٤
سەرمەودای قەڵەم حەکاکەکەی عەشق ١٨٥
سەر وە بان عەین عەینم خەم وەردەن ١٨٧
سیم قەڵب قەلب جۆش کوورەی حاڵ ١٨٨

ش

شادی گەرد خەم چوون نەدۆ وە باد ١٨٩
شنەفتم دوور با لەیل زوکامشەن ١٩٠
شوورای عاشوورا دیسان بەزمش بەست ١٩١

شەرارەی کوورەی دەروون پڕ جۆش ١٩٣
شەریک نالەی شەوان بێداریم ١٩٤
شەس‌پەڕ سەد زوان وە سەد دەردەوە ١٩٤
شەماڵ ئەرجووم هەن هەی وە فیدات بام ١٩٥
شەماڵ داخان، شەماڵ داخان ١٩٦
شەماڵ دارانەن، شەماڵ دارانەن ١٩٨
شێخ دەوڵەتمەند بەهرەی سەرمەدی ٢٠٠
شی ئەو سەفا و سەیر دیدەن یاران ٢٠٣
شیفای ئێش و نێش ئی زامان سەخت ٢٠٤

ع

عەرەق چوون شەونم نیشتەن نە ڕووی گوڵ ٢٠٥

ف

فەریادم وە تۆن فەریادم وە تۆن ٢٠٦
فەسڵ نەوپایز تازە کەردەن مەیل ٢٠٧
فەڵەک بێ فرسەت فەڵەک بێ فرسەت ٢٠٨
فەڵەک کام تیر بێ نەدات نە دەروون ٢٠٩
فەڵەک مەشناسووت کارت چەپگەردەن ٢١٠

ق

قوربان ئەر چەندی نامام وە لاتان ٢١١
قوربان قوربانەن جەژنەن شادیەن ٢١٢
قیبلەم تۆم نە دڵ قیبلەم تۆم نە دڵ ٢١٣
قیبلەم کەردەنی قیبلەم کەردەنی ٢١٥

ک

کارێ پێم کەردەن مەحروومی ڕازت ٢١٦
کام حاڵەت باروون وە سەر خامەدا ٢١٧
کام ساران سەدڕەنگ نوور پێدا وەشتەن ٢١٨
کزە و چزەی زام گرپە و گڕەی دڵ ٢١٩
کۆن ئەو دڵ دیدەش بەرایی بدۆ ٢٢١

گ

گـم بـێ چـوون خورشـید ئـەو نـە پەڕتـەودا ٢٢٣

گۆشـەی ئاتەشـخان دڵـەی پـڕ جـە ئـێش ٢٢٤

گۆشـەی سـیامال هـۆردا و دیـاوە ٢٢٥

گۆیـا خەلاسـیت وە دڵ ئـاوەردەن ٢٢٥

گـەردئالوودەن دەور مـەزار لـەیلێ ٢٢٦

گـەرمی دەرد قامـەت کـەردەن وە کاهـێ ٢٢٧

گـەرمی کـوورەی مـەیل قـەیس چۆڵـگەردەن ٢٢٨

گـێج ئـالانی هـا بـە دۆشـەوە ٢٢٨

ل

لاونامـەوە لاونامـەوە ٢٢٩

لـوای بینـایی دیـدەی دەروێشـان ٢٣٠

لوقمەکـەی ماسـاو دەریـای قـووڵ مـەیل ٢٣٢

لـەیل زوکامشـەن ئێـدەن عـیلاجش ٢٣٣

م

ماتـەمی وەهـار بـێ شـەوقی و نـەوگوڵ ٢٣٤

مامۆسـای سـەرئێل شـیرین‌کـەلامان ٢٣٥

مامۆسـای شـیرین شـۆخ دیـدە مەسـت ٢٣٦

مایـەی ئـێش و نـێش گشـت زامـان سـەخت ٢٣٧

مـدرا وەراوەر وە ڕاگـوزەردا ٢٣٩

مـن پێسـەم زانـا تـۆ پـڕ مەیلـەنی ٢٤٠

مـن خـەریک ئـێش زام جیـایی ٢٤١

مـن کـە دڵ دایم نـە واوەیلمـەن ٢٤٢

موبارەکـت بـۆ بـەزم نـەو بەخـەیر ٢٤٣

مەجنوونەکـەی وێـڵ شـەیدای بـالای تـۆ ٢٤٥

مـەرگت دێوەلـوول خـەمان دێونـان ٢٤٦

مەنزڵـگەی دیـدەم ئاوپاشـی کـەردەن ٢٤٧

منـارە سـەدای سـەلاش سـەدتەرزەن ٢٤٨

مـــەیلت ئـــارەزووی ئـــەغیار کـــەردەبێ ٢٤٩
مـــەیۆم جـــە دەروون مـــەیۆم جـــە دەروون ٢٥٠

ن

نـــازک تـــەدارەک فەســـڵ وەهـــارەن ٢٥١
نامەکـــەت پـــەی چێش پـــەرێ دەوای دەرد ٢٥٢
نامەکـــەت یـــاوا کۆســـم کەفتـــەوە ٢٥٤
نامـــەی بـــێ مـــەیلیم خامـــەت ڕەقـــەم کـــەرد ٢٥٥
نامـــەی عەنبـــەربۆت بـــاد ســـوبح ئـــاوەرد ٢٥٦
نامـــەی نـــەفتینت یـــەک ڕۆ بـــاد ئـــاوەرد ٢٥٧
نـــاوەری وە دڵ مـــاوەروون نـــە دڵ ٢٦٠
نـــوزوول کێشـــا دەس بـــەختم نـــە ڕای بـــەد ٢٦١
نمانـــای بەهەشـــت پیشـــانی نـــووری ٢٦٢
نـــە ئاهەنگـــەرێ نـــە ئاهەنگـــەرێ ٢٦٣
نە تـــۆی حەڵقەی زوڵـــف دڵـــەی شێت و وێت ٢٦٤
نـــە تـــەن یادەکـــەی ئـــەو ســـیمین کـــەردەن ٢٦٤
نەتیجـــەی پاکـــان، نەتیجـــەی پاکـــان ٢٦٥
نەتیجـــەی پـــاک دیـــن شـــێخ ســـازانی ٢٦٦
نەسـیم دووی دەروون چـــوون هـــەردەجاران ٢٦٨
نەســـیم مـــەحرەم مابـــەین یـــاران ٢٦٩
نـــە نـــازک خـــەیاڵ ئیســـە نـــە مونشـــیم ٢٧١
نەمەنـــدەن خـــەیاڵ فـــەردان کـــەردەنم ٢٧١
نـــەی نەیخانـــەی تـــەن ئـــایر هـــۆرێزا ٢٧٢
نـــەواتم عەرعـــەر ســـەهەند پـــەروەردە ٢٧٧
نـــەوای کـــەژاوەی لـــەیلێ نازانـــەن ٢٧٨
نـــەوای نالـــەی دڵ وێنـــەی نـــەوای نـــەی ٢٨٠
نـــەوباوەی خـــەیاڵ «مـــەحرووم» دانـــا ٢٨١
نـــەهات و نـــەهات دڵ ماتـــەن ئیمشـــەو ٢٨٢
نـــەی گـــەهوارەی دەور تـــای دەسرازەی خـــەم ٢٨٤

و

وادەی سـفیدی شـکۆفەی پیریـن ٢٨٥
وادەی سـەفەرەن هـای نەسـیم ئامـان ٢٨٧
وەخـت چـەم نـە چـەم شـێوەت دیـار بـێ ٢٨٩
وەختـەن پیالـەی دلـەی پـڕ جـە دەرد ٢٨٩
وە خیلافـەوەن یـاران سـەرمەس ٢٩٠
وەسـەن ئـی مەخسـەڵ دەور دیـدە مەسـت ٢٩٣
وەش ئامـای هـەی پـەیک لای قەبیلـەی لـەیل ٢٩٤
وەش ئامـای وە خـەیر ئـەی بەرگوزیـدە ٢٩٦
وەفـای چـەرخ چـەپ ڕاس بـێتـان و پـۆن ٢٩٧
وەهـارەن تەشـریف خـاڵ خاسـان پـەی هـەرد ٢٩٨
وەهـارەن سـوبدەم سـەوزە دیـاران ٢٩٩
وەهـارەن سـەوزەن ئـاوەن سـەرکاوەن ٣٠١
وەی مـن پـەی سـەفای یـاران هامـدەم ٣٠٢
وەی مـن دیـارەن پەنجـەی تارمـەن ٣٠٢
وێـت بـدەر ئینسـاف نـەو نـەمام نـۆ ٣٠٢
وێـش نمـەوینۆ ئـازیز خـەمینت ٣٠٣

هـ

هـا تـەن ئـەلوەدای زینـدەگانی کـەرد ٣٠٤
هـاڵ بـەدهاڵ بـەدەن هالـی و هەوالـە ٣٠٥
هامـدەردان ئامـان ئـەر مەنـدەن هۆشـم ٣٠٦
هامـدەردان ئێشـێ هامـدەردان ئێشـێ ٣٠٨
هامـدەردان بـەردەن هامـدەردان بـەردەن ٣١٠
هـا مـن هـامنوار گـەرمیش جـۆش ئـاوەرد ٣١١
هانـا هـا ویـەرد، هانـا هـا ویـەرد ٣١٢
هـای چەنـدە سـەرچەنگ چـەرخ چـەپ وەردم ٣١٤
هـای ڕۆشـنی چـەم! تـا کـەی تەشـریف بـەر ٣١٦
ها ڕەقیـب ئـەو شـۆن دیـدەم هیجـرەت کـەرد ٣١٧

هـای شـەماڵ چـەن جـار ڕا تـەی کـەردەنی ٣١٨
هەتیتـەی فـەراق تـەن کـەردەن وە سـیم ٣٢٠
هـەر چەنـد ویم زەدەی بـادەی فـەراقم ٣٢١
هـەر چەنـد هیجرانـت یەنـد زۆر ئـاوەردەن ٣٢٢
هـەر چـەنی ناکـاو دەمـاخم تـەم بی ٣٢٤
هـەرچی دیـت وە چـەم شـی وە سـەفەردا ٣٢٦
هـەر مـن ناشـادم هـەر مـن ناشـادم ٣٢٧
هـەر نـە جەلاجکـەی حەقیقـەت مـاوا ٣٢٨
هـەقت وە دەسـەن کـار وە دەس ئاسـان ٣٢٩
هەناسـەی سـەردم نـە دڵ خێـزاوە ٣٢٩
هـەوای زمسـتان خـەمان بەتاڵـەن ٣٣٠
هـەوای سـەر ساراڵ خوسووس وەتـەن بـۆ ٣٣٢
هێجرانـت جـە تـەرح بـاد وەیشـوومی ٣٣٢
هیچکـەس نـەواچۆ وە فـەرهاد ڕەنـدەن ٣٣٢
هـەی نیـزام نـە زام نامـەت تـۆ لا بـەرد ٣٣٣
هـەی هـوو هـای چەنـدێن نامـان خەبـەرێ ٣٣٤

ی

یـەئجووج خـەیاڵ گرتـەن قـەڵای هـۆش ٣٣٥
یـاد زوڵـف لـوول شـیرین نیگـاران ٣٣٦
یـادم نمەشـی جـە گـردین حاڵـدا ٣٣٧
یـاران هامسـەران دەردم کاریـەن ٣٣٨
یـار وەفـادار شـەرت و بـەین بـێ شـۆ ٣٣٨
یـاوا پـێم نامـەی شـیرین خیتامـەت ٣٣٨
تاقانەکان ٣٣٩
نامەی مەلا عبدالله داخی بۆ مەولەوی ٣٤٣

لە ساڵەکانی کۆتایی تەمەنی بابمدا چەن جار لەوم بیست کە دەیفەرموو: ئەترسم مەولەوی منیش کوژێ هەروا کە خالۆ سدیق (مەبەستی خاڵی دوکتور موحەممەد سدیقی موفتیزادە) و مامۆستای سەی تایر (سەید موحەممەد تاهێری سەیدزادەی هاشمی) و کێ و کێیتری کوشت. مەبەستی ئەوە بوو بەر لەوەی بتوانێ ئەم دیوانەی مەولەوی چاپ بکات و وەکوو ئەوان لە دونیا بچێ و بە داخەوە هەرواش بوو و تەقدیر ئیزنی نەدا خۆی چاوی بەم کتێبەی مەولەوی بکەوێ.

ئێستا منیش وا کوڕی گەورەی سەید ئیبراهیمی ستوودەم، بەداخەوە بەهرەیەکی ئەوتۆم لە زمانی و زاراوەی هەورامیدا نییە و نەمتوانی ئەرکەکەی بابم بەجێ بێنم و ڕاستەکان بوێ جگە لە کەمتەرخەمیی خۆم، کەسێکی جێی متمانەشم دەس نەکەوت تا ئەم ئەرکەی پێبسپێرم. لە ساڵەکانی دوایی فەوتی باوکمدا یەک دوو کەسێ هەڵکەوتن کە شیاوی ئەم کارە بوون بەڵام بەداخەوە هەرکامیان بە لایەکدا بڵاوەیان کرد و منیش ئەم کارەم پێ جێبەجێ نەکرا تا ئەوەی کە برای بەڕێزم مامۆستا هادی موڕادی لە سەر دڵسۆزییەوە زۆری لۆمە کردم و وتی: دەتەوێ چەن ساڵیتر ئەم کتێبە هەروا لە ماڵەوە داکەوێ و لە چاپ نەدرێ، ئەوە من چەند دۆست و برادەرێ دەناسم کە شارەزای ئەم کارەن و هەمووشیان دۆست و ناسراوی کاک ماجدی ڕۆحانین. ئەم قسەیە دەلاقەیەکی ڕووناکی بە ڕووما کردەوە چونکوو کاک ماجد هەم خزم و کەس و هەم دۆستی قەدیمی خۆمە و هەر بۆیە پێوەندی کرد و ئەویش زۆر بە دڵ و گیانەوە هاتە هانامەوە و قسەکانی زیاتر دڵگەرمی کردم و ئەوە بە یارمەتی خودای گەورە و ئەرک و زەحمەتی کاک ماجد و باقی دۆست و برادران خەریکە کاری لە چاپ درانی کتێبەکەی مەرحوومی بابم کۆتایی پێ بێ.

سەید ئیبراهیمی ستوودە لە بەرواری ١٣٠٥/٥/٥ی هەتاوی لە ئاوایی کوچک چەرمگ لە ٥ کیلۆمیتری شارەدێی باینچۆ لە دایک بووە. باوکی سەید ئەحمەدی

ستووده هەر لە منداڵییەوە (٥ ساڵییەوە) ئەوی بە لای مەلای ئاواییەوە نایە بەر خوێندن و لەوێدا پاش خوێندنی ئەلفوبێ دەس ئەکاتە خوێندنی قورئانی پیرۆز. لە پاییزی ١٣١٢ی هەتاوی لە تەمەنی ٧ ساڵیدا بۆ درێژەی خوێندن دەینێرنە ئاوایی سارۆقامیش لە نزیکی سنە و لەوێ لە لای مامۆستا مەلا بایەزیدەوە جگە لە قورئان فێری خوێندن و نووسینش دەبێ و چونکوو مەلا بایزی مەولەوی زان و مەولەوی ناس بووە، هەر بۆیە ئەویش لەگەڵ مەولەوی و شیعری هەورامیدا ئاشنا دەبێ. لە پاییزی ساڵی ١٣١٣ی هەتاوی لەگەڵ بنەماڵەی دەچێتە شاری سنە و لەوێ نیشتەجێ دەبێ و لە سنەش لە لای مامۆستا مەلا شەریفەوە لە مزگەوتی دارولئیحسان درێژە بە خوێندن دەدا بەڵام هێشتا بە ئاواتی خوێندن لە مەدرەسە نوێ و تازە دانراوەکانی ئەو سەردەمە دەبێ. بەڵام بە داخەوە ئیزنی ئەم کارەی پێنادرێ تاکوو ساڵی ١٣١٥ی هاوڕێ لەگەڵ خاڵی خۆی مەرحوومی عەبدولڕەحمانی موفتیزادە بە هیوای خوێندن لە فێرگە نوێ و مودێرنەکانی ئەو سەردەمە ڕێگەی عیراق دەگرێتە پێش و مەبەستی ئەوە بووە لە ڕێگەی عیراقەوە بچێ بۆ تورکیە و لە ئەستەمبوڵ لە لای خاڵی گەورەی موحەممەدی میهری کە زانایەکی ڕووناکبیر و بەئەزموون بووە درێژە بە خوێندنی ئەمڕۆژە بدات. بەڵام لەو کاتەدا وا هێشتا بیارە و لە فێرگەی شێخ عەلائەدینی نەقشبەندی دەبێ نێردراوی بابی دەگاتە ئەوێ و بە زۆر دەیباتەوە بۆ شاری سنە و بەم چەشنە لە خاڵی عەبدولڕەحمانی موفتیزادە جیا دەبێتەوە و لە شاری سنە دیسانەوە لە حوجرەی فەقێکان خەریکی خوێندنی دەرسی مەلایەتی دەبێ بەڵام زیاتر مەیلی بە لای شیعر و هونراوەوە بووە. بابم جگە لە زەوقی شیعری خەتیشی زۆر خۆش بووە و هەوڵی زۆری بۆ گەشە پێدانی ئەم هونەرەی داوە. جگە لەمانە زۆر هۆگری وەرزشیش بووە. لە ئەسپسواری و تیرئەندازی و سێبازدا کە یاریی تایبەتی فەقێکانی ئەو سەردەمە بووە، شارەزاییەکی زۆری هەبووە. لە ساڵی ١٣٢٨ی هەتاوی لە دەستی خاڵی مەرحوومی موفتی ئیزنی «افتاء و تدریس» وەرئەگرێ و لە پاییزی ١٣٢٩ی هەتاویدا بە ڕێنموونی مامۆستای خۆی سەید موحەممەدی شیخولئیسلام دەچێتە زانکۆی مەعقوول و مەنقوول لە تاران و لەوێدا جگە لە دەرسە باوەکانی زانکۆ وەکوو: «صرف و نحو، منطق، کلام و ...» بە لای مامۆستایانێک وەکوو جەلالی هومایی، بەدیعوزەمانی

فرووزانفەڕ و مودەڕیسی ڕەزەوییەوە گەشەی بە زانستە شیعرییەکانی دەدا و پاش ئەوە کە لە کەم‌وکووڕی و سستی شیعرەکانی ڕابردووی تێدەگات هەموویان لە ناو دەبات. لە ساڵی ١٣٣١ی هەتاوی بە ماوەی دوو مانگ دەچێتە ئەستەمبوڵ بۆ لای خاڵی گەورەی مامۆستای موحەممەدی میهری و لە خزمەتی ئەودا زۆرێ لە وردەکارییکانی ئەدەبی، زانستی، کۆمەڵایەتی و مێژوویی فێر دەبێ. لە ساڵی ١٣٣٢ی هەتاوی لیسانس لە زانستگەی تاران وەرئەگرێ و وەکوو دەبیری دەبیرستان لە شاری کرماشان دەست ئەکاتە کار و لە ساڵی ١٣٣٤دا دەگەڕێتەوە بۆ سنە و لە دەبیرستانەکانی ئەم شارەدا درێژە بە کاری خۆی دەدا و لە ساڵی ١٣٤٠ی هەتاوی دێتە تاران و لە ڕادیۆی کوردی تاران و لە دەبیرستانەکانی ئەم شارەدا خەریکی تێکۆشان دەبێ و لە ساڵی ١٣٤٤ی هەتاوی وەکوو بەڕێوەبەری ڕادیۆی سنە دەگەڕێتەوە بۆ ئەم شارە و تا ساڵی ١٣٤٩ لە سنەدا دەمێنێتەوە لەم ساڵەدا دیسانەوە دێتەوە بۆ تاران و لە ڕادیۆی تاراندا وەکوو سەردەبیری گرووپی دین و ئەدەبی ڕادیۆی ئێران درێژە بە کاری خۆی دەدا و لە ساڵی ١٣٦٠ی هەتاوی خانەنشین دەبێ. پاش خانەنشینی وەکوو بەڕێوەبەری ئەنجومەنی نووسەرانی ڕادیۆ تەلەفزیۆنی کۆماری ئیسلامی ئێران درێژە بە کاری ئەدەبی خۆی دەدا و هاوکاتیش لە ئەنجومەنی شیعری وەزارەتی ئیرشاد، وەکوو ئەندام و بەڕێوەبەر تا دواڕۆژی ژیانی درێژە بە تێکۆشانە ئەدەبییەکانی دەدا. لە ئاکامدا لە ڕۆژی ١٦ی نەورۆزی ساڵی ١٣٧٩ی هەتاوی پاش نەخۆشییەکی درێژخایەن لە تەمەنی ٧٤ ساڵیدا کۆچی دوایی دەکات و بە پێی وەسیەتی خۆی لە خاکی زێدی باب و باپیرانی لە ئاوایی باینچۆ لە پەنای گڵکۆی باپیرەگەورەی سەید شێخ ئەحمەدی باینچۆیی ئەسپەردەی خاک دەکرێ.

سەید ئیبراهیمی ستوودە لە ناو شاعیرانی باکووردا ئەحمەدی خانی لە شاعیران سۆرانی زماندا نالی و لە هەورامی زمانەکاندا مەولەوی زۆر خۆش دەویست، بەڵام هۆگری و شەیدایی و بە شیعری مەولەوی مەعدوومی شتێکی جیاواز بوو. بەرهەمە ئەدەبییەکانی بە دوو زمانی کوردی (هەورامی و سۆرانی) و فارسی بریتین لە:

١. دیوانی شیعر بە ناوی «از سارال تا توچال» بە کوردی (هەورامی و سۆرانی) و فارسی کە لە ساڵی ١٣٧٨ی هەتاوی لە تاران لە چاپ دراوە.

٢. کۆ کردنەوە و تەواو کردنی یووسف و زولەیخای کوردی بە زاراوەی هەورامی بە ناوی ئایین و ئەوین کە شیعری باپیری بابی، سەید موحەممەدی سەعیدی کوردستانییە و لە ساڵی ١٣٦١ی هەتاویدا لە تاران لە چاپ دراوە.

٣. نامیلکەیەک لە سەر کێش و سەروا (وزن و قافیە) بە زمانی فارسی کە هێشتا لە چاپ نەدراوە.

٤. کۆمەڵە شیعرێ بە ناوی سنەیی و دێهاتی کە بەرهەمی سەردەمی تازەلاوی ئەوە و هێشتا لە چاپ نەدراوە.

٥. کۆمەڵە شیعرێ بە ناوی شللێر و کوردەوان کە هێشتا لە چاپ نەدراوە.

٦. کۆ کردنەوەی دیوانی مەولەوی بەتایبەت ئەو شیعرانە وا لە دیوانەکەی ڕەحمەتی مامۆستا مەلا کەریمی بیارەدا نییە و هەروەها ڕێکوپێک کردن و ڕاست کردنەوەی برێ لە هەڵەکانی ناو دیوانی مەولەوی واتا هەر ئەم کتێبە وا لە دەستی خوێنەران دایە.

لە کۆتاییدا لە تەواوی مامۆستایان و ئەدەبدۆستانی بەڕێز داوا دەکەم ئەگەر ڕەخنە و پێشنیار و ڕێنموونییەکیان هەبێ ئێمەی لێ بێبەش نەکەن چونکوو هیچ کارێ نییە عەیب و کەم و کووڕی تێدا نەبێ.

براتان سەید سەعدەدینی ستوودە

پاییزی ١٣٩٤ی هەتاوی ـ تاران

به ناوی خودای مەزن

سەیید «عەبدوڕەحیم»ی کوڕی سەیید «محەمەد سەعید» لە بنەماڵەی ساداتی حوسەینیی پیرخزرانیە؛ هەرچەند نازناوی لە شیعردا «مەعدووم» یان «مەعدوومی»یە، بەڵام بە «مەولەوی» بەناوبانگە.

وەجهی ناونانی سەیید عەبدوڕەحیمی مەعدوومی بە مەولەوی هێشتا بە چاکی بۆمان ڕوون نەبووەتەوە. مەلا عەبدولای داخی کە یەکێکە لە شاعیرانی هاوچەرخی مەولەوی ئەڵێ:

مەیخانە خاڵی، مەیخواران بێ شەوق   بادەکەش ماتەم بادەنۆش بێ زەوق
زیاد جە گردین شای سینەسافان   مەخدوومی مەعدووم مەولەویی جافان

بە قەرینەی ئەم بەیتەدا وا دەر ئەکەوێ کە لە ڕۆژگاری مەولەویدا لە ناوچەی تاوەگۆز و جافی جوانڕۆ، بە شاعیر و سەیید و زانای هەرەگەورەیان مەولەوی وتبێ؛ بەڵام لە خاڵی ناکامم: دوکتور «محەمەد سدیق موفتیزادە»م بیست کە: سەیید عەبدوڕەحیمی مەعدوومی لە ڕێگای بەلووچستانەوە ڕۆیشتووە بۆ زیارەتی ئیمام ڕەزا لە خوراساندا. زانایەکی بەلووچستانی عاشقی زانست و بلیمەتیی ئەو بووە و کچی خۆی ـ کە عەنبەری ناو بووە ـ لێی مارە کردووە. چوونکە خەڵکی بەلووچستان بە زانا و مەلا ئەڵێن مەولەوی، عەنبەرخاتوونیش بە سەیید عەبدوڕەحیمی مەعدوومی وتووە مەولەوی و ناوی مەولەوی براوەتە سەریا و هەر بەو ناوە بە ناوبانگ بووە.

مەولەوی لە ساڵی ١٢٢١ ی کۆچی مانگیدا لە ئاوایی سەرشاتەی ناوچەی

تاوەگۆز هاتووەتە دونیاوە و هەر لەو ئاوایەدا لە ساڵی ١٣٠٠ ی کۆچی مانگیدا کۆچی دوایی کردووە. ئەڵێن لە سەرەڕێگای ئاوایی سەرشاتەدا دارێکی لەق و پۆدار بووە کە یەکێ لە لەقەقایمەکانی هاتووەتە سەر ڕێگاکە، بە جۆرێ کە ئەگەر سوارێ لە وێوە لە تاریکەشەودا بڕۆیشتایە، ئەو دارە سوارەکەی لە کۆڵ وڵاخ دادەخست. مەولەوی لە ڕۆژێگارێکدا کە چاوی ساغ بووە، چەن جار وتبووی: ئەو لەقەدارە ببڕن؛ ئەوە لە دواییدا ئەبێتە هۆی سەقەت بوونی کەسێ... بەڵام کەس گوێی نەدابوو. لەو چەرخەدا کە مەولەوی چاوی نابینا بووە، بە سواری وڵاخ لە ژێر ئەو دارەوە گوزەری کردووە، کە بۆ دیتنی یەکێ لە دۆستانی بڕوا؛ بە هۆی ئەو لەقەدارەوە لە وڵاخەکە کەوتووەتە خوار و پشتی دەشکێ و بە ڕەحمەتی خوا دەچێ.

ئەو جۆرە کە مێژوونووسانی کورد نووسیویانە، مەولەوی بۆ دەرس خوێندن زۆربەی شارەکانی کوردستانی ئێران و عراقی داوەتە پاوە و لە هەر کوێ زانایەکی بە ناوبانگ بووە خۆی پێ گەیاندووە و لە سەرمایەی زانستی ئەو زانایە سوودی وەرگرتووە؛ تا لە دواییدا خۆی بووەتە یەکێ لە مەلایانی زانای ئەو چەرخە، لە سەرف و نەحو و فیقهـ و ئوسوول و مەنتیق وکەلام و هەیئەت و باقی زانستەکانی ڕۆژگاری خۆیدا؛ مەلایەکی زۆر تەوانا بووە. ئەو زانستانەی کە وتمان، گەلێ لە زانایانی خاوەن گۆش و هۆش توانیویانە دەسیان پێیان بگا؛ بەڵام مەقامی شیعریی مەولەوی لە کوردیدا کەم کەس دەستی پێی گەیشتووە و ئەگا.

مەولەوی دوو جۆر شیعری وتووە: شیعری زانستی و ئێعتیقادی و شیعری ئەوینی و غەرامی و عیرفانی. شیعرە زانستییەکانی ـ کە لە سێ کتێبدا بە ناوی: «الفوایح»، «العقیدة المرضیه» و «الفضیله» خڕ بوونەتەوە ـ چونکە ویستوویە زانست بهێنێتە قاڵبی شیعرەوە، ئیتر بۆی نەکراوە شیعرە غەرامیەکانیان تێدا بگونجێنێ و ئەم کۆسپە تەنیا لە ڕێگای مەولەویدا نەبووە. زانای زەمانە شێخ مەعرووفی نەودێیی لە هۆنینەوەی فەرهەنگی هۆنراوەی «احمدیە»، ئەبوونەسری فەراهی لە هۆنینەوەی فەرهەنگی هۆنراوەی «نصاب صبیان» و مەلا هادی سەبزەواری لە هۆنینەوەی مەنزوومە و سەدان هۆنەری زانستهۆنی تر لە هۆنراوەکانیاندا

دووچاری ئەم کۆسپە بوون... بریا ڕەوشتی هۆنینەوەی زانستەکان نەمابایە!

بەلام لە شیعرە ئەوینی و غەرامیەکانیدا ـ کە مەیدانی خۆ پیشاندانی بووە ـ کەم کەسی پێی گەیشتووە و ڕەنگە کەم کەسیش پێی بگا. بێ موبالەغە من لە فارسی و کوردیدا وەکوو ئەوانەم کەم دیوە.

مەولەویش وەکوو خاقانی و نیزامی، زانستی ئەستێرەناسی و پزشکی و موسیقیی بە مەهارەتێکی تەواو هێناوەتە ناو شیعرەکانی:

بورجێش هەن بەرزەن سەعد ئەکبەرەن
جە گەردین بورجان شەرەفناکتەرەن
بووڵ کەردەن وە سەر هەر حەفت تارەمدا
خوسووسەن وە سەر چەرخ چارەمدا
هەسارەی تاڵەی مەینەت گازەکە
خوەرشیدەکەی ئەوج بورج نازەکە
ها نە خانەی ئەوج بورج شەرەفدا
نوورئەفشانیشەن وە هەر تەرەفدا

***

لەیل زوکامشەن ئێدەن عیلاجش
چوونکە وە هوونم تەشنەن میزاجش
هەنارەکەی دڵ پڕ جە دانەی ئێش
پیشیای وە نار کوورەی عێشق وێش
وە نووک موژگان سۆراخش کەرۆ
گەرمیش مەشامەی دەماغش دەرۆ

***

فەڵەک داد جە دەرد بێ دەواکەی تۆ
موغەننی فەریاد ئەو نەواکەی تۆ
بوڵەند کەر مەقام دڵسۆز وە ڕاسی
تەنزیلش وە فەرد خاڵۆی کۆماسی

***

شوێنەوارەکانی مەولەوی

مەولەوی بە چوار زوانی: عەرەبی، فارسی، کوردی گۆرانی (هەورامی) و کوردی سۆرانی شیعری هۆنیوەتەوە. پەخشانی عەرەبی و فارسیشم لێوە دیوە، بەڵام پەخشانی کوردیم چاو پێ نەکەوتووە.

باوکم نووسیویە: لە ڕۆژگاری «ناسرەدین شا»دا فەرهاد میرزا (معتمدالدولە) بووەتە والیی کوردستان و چون شۆرەتی زانایی و شاعری مەولەوی بیستووە، چەن جار لێی نووسیوە کە بڕوات بۆ لای؛ بەڵام مەولەوی ـ کە ڕەوشتێکی دەروێشانەی بووە ـ نەڕۆیشتووە. لە ئەنجامدا فەرهاد میرزا نامەیەکی زۆر ڕەق و مەلایانەی لە مەولەوی نووسیوە و ویستوویە پیشان بدا کە لە زانست و ئەدەبدا لە مەولەوی کەم نییە. مەولەویش کاتێ کە نامەکە گەیشتووەتە دەستی زانیویە فەرهاد میرزا ئەیەوێ بە سەریدا فەزڵ فرۆشی بکا، وەڵامێکی بۆ فەرهاد میرزا نووسیوەتەوە ئەوەندە مەلایانە و ڕەق بووە کە فەرهاد میرزا چەن کەس لە زانایان و مەلایانی ئەو چەرخەی لە دەوری خۆ خڕ کردووەتەوە و قاموس و فەرهەنگەکانی فارسی و عەرەبییان هێناوە تا مانای نامەکەی مەولەوی ڕاس بکەنەوە. فەرهاد میرزا ناچار لە وەڵاما ئەم قەتعەیەی بۆ مەولەوی هۆنیوەتەوە و تکای لێ کردووە کە بڕوا بۆ لای:

مولوی جانم! از برای خدا
در نوشتن تأملی فرما
یا چنان نامه ده که خوانده شود
یا خودت همره نوشته بیا

پەخشانی فارسیی مەولەوی بە شێوەی نووسەرانی ئەو ڕۆژگارە مەلایانە و خاوەنی سەجع و قافیەیە. بە لای خوالێ خۆش بوو شێخ «نیزامەدین غیاسی» و خوا لێ خۆش بوو «بابا مەردۆخ ڕۆحانی» نووسەری مێژووی «مشاهیر کورد»ەوە چەن نامەی مەولەویم بە خەتی خۆی دیوە کە ئەو نامانە پیشان ئەدەن مەولەوی تا چ ڕادەیەک زانا و لە پەخشانی فارسی و عەرەبیدا تەوانا بووە. ئەوە بۆ نموونە،

نامەیەکی کورتی مەولەوەی کە بە فارسی بۆ حەزرەتی «شێخ عەبدورەحمانی تاڵەبانی»ی نووسیوە، ئەهێنین:

«عرضه آنکه خامه را وسعت واسطه گری در آن آستانه نیست؛ لکن الغریق یتشبث بکل حشیش. از قالب اگر تفحص فرمائید، گردی است که دامن استغنایت افشانده، یا غباره‌کی که از سم سمند رعنایت وامانده. اگر از قلب تفتیش نمائید، آلودگی و ربطی که با او در میانست از آنست که عرش رحمانست. پس اگر به طریق قهقری التفاتی را به سوی آن کرده باشید ـ که به چه هوائی بر باد رفت ـ سزا، و اگر تجلی را از عرش خود برندارید به جا.» والسلام علی من اتبع الهدی، المعدوم عبدالرحیم الحسینی.

مەولەوی تەواوی شیعرەکانی ـ لە عەرەبی و فارسی و کوردیدا ـ بە قاڵبی مەسنەوی هۆنیوەتەوە و قەسیدە و غەزەل و موسەممەت و موستەزاد و ئەو چەشنە شیعرانەی نەوتووە. تەنیا لە یەک ـ دوو جێگا لە دیوانەکەیدا چوار ـ پێنج بەیتێکی بە چەشنی نەوپەردازانی ئەمرۆ هۆنیوەتەوە!

ئەو شوێنەوارانە لە هۆنراوەکانی مەولەوی کە ئێمە دیومانە بریتین لە:

١. «الفوایح»، بە زوانی فارسی لە بەحری هەزەجدا کە هەوەڵ بەیتەکەی وا دەس پێ ئەکا:

چو در خود بینم از بس روسیاهی
نگنجد ای الهی، یا الهی

ئەم مەسنەوییە فارسییە ـ کە لە زانستی کەلامدایە ـ ٥٢٧ بەیتە.

٢. «الفضیله»، بە زوانی عەرەبی لە بەحری ڕەجەزدا کە هەوەڵ بەیتەکەی وا دەس پێ ئەکا:

بسم الله الرحمن الرحیم
من تاه فیه نُهیه الحکیم

٣. «العقیده المرضیه»، بە زمانی کوردی سۆرانی لە بەحری «متقارب مثمن اثلم»دا کە هەوەڵ بەیتەکەی وا دەس پێ ئەکا:

زوبدەی عەقیدە و خولاسەی کەلام
هەر لە تۆ بۆ تۆس حەمد و سەنای تام

ئەم مەسنەویەش ـ کە وەکوو دوو مەسنەویەکەی تر لە زانستی کەلامدایە ـ ٢٤٥٢ بەیتە.

٤. دیوانی مەولەوی؛ ئەو پارچە شیعرە ئەوینی و عیرفانییە جوانانە کە مەولەوی هۆندوویانیەتەوە، دیوانێکی پڕ لە نوکتەی شیرینی عرفانی و غەرامی، پڕ لە سەنایعی بەدیعیان پێک هێناوە کە بوونەتە هۆی زۆرتر بەناوبانگ بوونی مەولەوی. ئەو پارچە شیعرانە کە بچووکترینیان دوو بەیتە و گەورەترینیان ناگاتە پەنجا بەیت، لە نوسخەکەی مامۆستا «عەبدولکەریم مودەڕیس»دا ٢٥٤ پارچەن و لەم نوسخەدا کە من کۆم کردووەتەوە ٢٩٥ پارچەن و ژمارەی بەیتەکانی نوسخەکەی مامۆستا «عەبدولکەریم مودەڕیس» ٢٤٥٨ بەیتە و ژمارەی بەیتەکانی ئەم نوسخەیە کە من کۆم کردووەتەوە ٢٧٢٨ بەیتە. ٢٩ تاکە بەیت (فەرد) وا لە هەردوو نوسخەکەدا کە لە گەڵ پارچە شیعرەکاندا نەمانهێناوەتە حەسێو و لە کۆتایی دیوانەکەدا بە جیا نووسیومانەتەوە.

هەروا کە گوتمان تەواوی هۆنراوەکانی مەولەوی وان لە قاڵبی مەسنەوی و سەریان لە شیعرشناسەکان شێواندووە؛ مانا و مەزموونیان وەکوو غەزەل و قەسیدەیە بەڵام قاڵبیان قاڵبی مەسنەویە (یانێ هەر بەیتێ بۆ خۆی قافیەیەکی جیاوازی هەیە) بەو بۆنەوە بڕێ جار شیعرشناسەکان قەسیدە و بڕێ جاریش غەزەلیان پێ ئەڵێن کە هەردوویان هەڵەیە. منیش لەم دیوانەدا جار ـ جارێ خۆم هەڵەم کردووە و ناوم ناون غەزەل، بەڵام لە زۆرتری پەراوێزەکاندا هەر بە پارچەشیعر ناوم بردوون و هەر ئەمەش سەحێحە.

٥. مەولەوی لە مندالیدا مونازەرەیەکی لە نێوان «کورد» و «گۆران»دا هۆنیوەتەوە کە گەلێ لە نالەبارییەکانی کۆمەڵی ئەو ڕۆژگارەی بە چەشنی شۆخی و گاڵتە دەرخستووە؛ ئەمەش ئەزانین کە وشەی «کورد» لە ڕۆژگاری مەولەویدا بە کوردی کۆچەر ویژراوە و وشەی «گۆران» بە کوردی نیشتەجێ لە شارەکان یان لە ئاواییەکان. من ئەو مونازەرەم لە «سەید عەبدوڵای»ی دەنگخۆش ئەبیست کە لە سەیدەکانی دوەیسەی نزیکی شاری سنە بوو. ئەو سەیدە ئەیوت: ئەم شیعرانە نزیکەی ٤٠٠ بەیت ئەبن.

ئەمەش چەن بەیت لەو مونازەرەیە کە بە تەک و لۆ لە حافزەمدا ماونەتەوە:

ئـــەوەڵ جـــار کـــوردە وتی ئـــەی گـــۆران
لـــە وەخـــت خواردنـــا وەنـــە بـــا و بـــۆران
لـــە ژێـــری قورســـی هـــەر کـــا و بـــا ئەکـــەن
کەروێشـــک ببیـــنن حـــەوت کێـــو ڕا ئەکـــەن

گۆران ئەڵێ:

بـــــەهار دێتـــــەوە فەســـــڵ خێڵـــــە و ژوور
کڵـــک ئەڵـــەقێنن وەک گـــەماڵ لـــە دوور
لێوتـــان لـــە خـــواردن گیـــا ســـەوز ئـــەوێ
بـــۆ نانـــێ گـــەنمین چاوتـــان حـــەوز ئـــەوێ

دیارە کە ئەم هۆنراوانە لە شیعری مەولـەوی ناکـەن، بـەڵام ڕەنگـە هـۆنراوەی سەردەمی هەرەمنداڵی ئەو زاتە بووبێ. گەلێ لە شاعیرانی مـەزن لـە تەمـەنی١٥ و ١٦ساڵیدا شیعریان هۆندووەتەوە کە لە شیعری ڕۆژگاری کامڵ بوونیان ناکا.

بەو جۆرە کە لە باوکم و مامۆستا «مەلا بایزیدسارۆقامیشی» م بیست مەولـەوی باڵایـەکی بـەرز و دیمـەنێکی گـردی بـووە کـە دانـە ـ دانەیـەکی هاوڵـەی تێـدا کەوتووەتە پێش چـاو. چـاوی ڕەش و کـەمێ تـەنگ و لـووتی گـرد و دیمـەنی گەنمگۆنی بووە. زۆر قسەخۆش و نوکتەسەنج و لە عەینی دەسـتەنگیدا سـەخی و دەسبڵاو بووە. سیپاڵی مەلایی لە بەر کردووە و مێزەرەی سەوزی ناوەتە سەر. بڕێ جاریش لە کاتی سواریدا ـ بە ڕەوشتی جافان ـ چەکمەی لە پێ و قاپووتی لە بـەر کردووە.

یەکێ لەو فەقیانە کە لە «عوامل» تـا «تهـذیب الکـلام» ی بـە لای مەولەویـەوە خوێندووە، مەلا فەتاحی قەڵوەزەیی بووە. «قەڵوەزە» ئاواییکە لە شەش فەرسەخی باکووری سنەدا. ڕۆژێ مەولەوی ئەڵێ: ئەرێ مەلا فەتاح! خەڵکی ئەڵێن تۆ پسپۆڕ و زیرەکـی؛ وەرە پرسـیاریکت لـێ بکـەم، ئەگـەر بیـزانی منـیش دان ئـەنێم بـە

زیرەکیتدا. مەلا فەتاح بە ترس و لەرزەوە ئەڵێ: مامۆستا فەرموو... مەولەوی ئەڵێ: ئەم مەتەڵە یانێ چی: «پیری و سەد عەیب». مەلافەتاح کەمێ تێتەوە سەرخۆی و ئەڵێ مامۆستا! من زۆر حەپەسام، وامزانی پرسیارێکی سەختم لێ ئەفەرمووی، خۆ ئەمە زۆر ئاسانە؛ یانێ: هەرکەس پیر ببێ گرفتاری سەدعەیب ئەبێ. مەولەوی ئەڵێ: مەلا فەتاح ئەمزانی نایزانی بۆیە پرسیارم لێ کردی. ڕۆڵە! لەم مەتەڵەدا ئەو «و»ە، واوی بەرانبەری و موقابەلەیە؛ یانێ ئەگەر پیرێ جگە لە پیری هیچ عەیبێکی نەبێ و ساغ و سالم بێ بەڵام جەوانی سەد عەیبی ببێ وەکوو: کوێری و کەچەڵی، کەڕی، لاڵی و ... جا ئەو کاتە پێکەوە بەرانبەرن.

ئەڵێن مەولەوی ڕۆیشتووە بۆ کەرکووک و بۆ ئەوەی خەڵکی نەیناسن و ئازاد لە ناو شاردا بگەڕێ، قاپووتێکی جافی لە بەر کردووە و تیکەیێ چیتی داوەتە دەوری سەری. «شێخ ڕەزای تاڵەبانی» پێ گەیشتووە و بە زیرەکی زانیویە ئەو چیتە شتێکی عادی نییە بە دەوری سەری ئەو پیرەمەردەوە. لە مەولەوی پرسیوە: لاله! ئەمە چییە بەسەرتەوە؟ مەولەویش وتوویە: کاکە! چیتە بە سەرمەوە. شێخ ڕەزا بەو ئیهامە جوانەدا زانیویە کە مەولەویە و دەستی ماچ کردووە.

ئەڵێن پاش سەفەرێکی دوور و درێژ کە بۆ مەولەوی و چەن کەسیتر پێش هاتووە، لە مەولەویان پرسیوە: لەم سەفەرەدا ئەسپتان پێ بوو؟ مەولەوی وتوویە: بڕێکمان ئەسپمان پێ بوو، بڕێکیشمان ئەسپمان پێ بوو! (پێی دووەم بە مانای «رجل»ی عەرەبیە).

ئەڵێن لە ڕۆژگارێکدا کە «غولام شاخان» والی کوردستان بووە، مەولەوی چووە بۆ سنە و زانایان و هونەردۆستان لە دەوری خڕ بوونەتەوە و پێیان وتووە: کابرایەکی دەنگخۆش بە ناوی «حەمەتووداری» هەیە کە شیعری جەنابت باش دەخوێنێتەوە. ئیزن ئەدەی بێ و شیعری ئێوەمان بۆ بخوێنێتەوە؟ مەولەویش ئیزن ئەدا و کابرای دەنگخۆش دێ و چەن بەیت لە مەولەوی دەخوێنێتەوە. مەولەوی ئەڵێ: ئافەرین کاکە حەمە! هەم دەنگت خۆشە و هەم شیعرەکانیشت باشن. کابرای دەنگخۆش ئەڵێ: قوربان! من حەدم چییە، شیعر شیعری ئێوەیە. مەولەوی ئەڵێ: کاکە! وەڵلا من شیعری وام نەوتووە.

ئەم قسەی مەولەویە دوو جۆر مانا هەڵئەگرێ:
١. ئەوەندە شیعری مەولەوی تەنانەت لە ڕۆژگاری ژیانیدا دەسکاری کراوە و گۆڕدراوە کە ئەو شیعرانە لە شیعری مەولەویان نەکردووە.
٢. حەمەتووداری ئەوەندە شیعرەکانی مەولەوی بە هەڵە خوێندبێتەوە کە لە شیعری مەولەویان نەکردبێ.

مەولەویش وەکوو زانا و ئەدیبەکانیتر کە لە درێژەی مێژوودا بەسەرهاتیان ئەخوێنینەوە، هەژار و دەستەنگ و نەدار بووە و جەوانمەردی و پارێزگاری بە ماڵ و مەتای دونیا نەفرۆشتووە. سەعدی دەڵێ:

بە سرو گفت کسی میوه ای نمی آری
جواب داد کە آزادگان تهی دستند

مەولەوی، خۆشی بە تەنگی ژیان ئاوا ئیشارەی کردووە:

پیری و فەقیری و کەسیفی هەرسێ
نەبۆ وە هێجران باری هیچ کەسێ

لەگەڵی ئەوەشدا بە لای خاس و عامەوە قەدر و قیمەتێ زۆری بووە و خاکی پێڵاویان کردووەتە سورمەی چاو.

لە سەردەمی منداڵیدا لە مامۆستام، مەلا بایزیدی سارۆقامیشیم بیست، وتی: مەلا محەمەد ئەمینی مامم بە مەلا ئەحمەدی باوکمی وت: کاکە! دوێنێ مەولەویم چاوپێ کەوت. باوکیشم ئەوەندە بە ڕاسبێژی مامم بڕوای بوو نەیوت ئەمە نزیکی ٣٠ ساڵە مردووە، تۆ چۆن چاوت پێ کەوت؟ بەڵکە وتی: لە کوێ چاوت پێ کەوت؟ مامم وتی: لە بێخ دارگوێزەکانی «مێڵەفتوو»دا. «مێڵەفتوو» ناوی مەزرایەکە لە ئاوایی «دوەیسە»ی نزیکی سنە.

من بۆ خۆم ئەم باسە لەو پیاو ڕاستانەوە بە درۆ نازانم و بەم جۆرە باسانەش بە ئاسانی بڕوا ناکەم. ئەم داستانەم بۆ ئەوە هێناوە کە بزانرێ عارفان و ئەهلی دڵ،

مەولەوی بە عارف و ئەهلی دڵی ئەزانن و ئەهلی دڵ، مردنیان بۆ نییە. حافز دەڵێ:

هرگز نمیرد آنکه دلش زنـده شـد بـه عشـق
ثبــت اســت بــر جریــدەی عــالم دوام مــا

هەر هەواڵێ ئەتوانێ ڕاس یان درۆ بێ، خودا لە هەموو کەسێ زاناترە.

داوەری هەندێ لە زانایان و شیعرشناسانی کورد لە بارەی مەولەویدا:

١. مەلا عەبدولعەزیم موجتەهیدی کوردستان: شیعری مەولەوی بەرەکەتی لێ ئەبارێ.

٢. مەلا عەبدوڵای موفتی کوردستان: هیچ شاعیرێ ناگاتە مەولەوی.

٣. مامۆسـتا محەمـەد مێهـری بورهـانول ئیسـلام دانیشـتووی ئیسـتانبووڵ: شـیعرێکی مەولەوی بەرانبەرە لەگەڵ دیوانی هەموو شـاعیرانی هـەورامی هۆنـدا، هـەر وەکـوو شیعرێکی نالی بەرانبەرە لەگەڵ دیوانی هەموو سۆرانی هۆنەکاندا.

٤. مامۆستا عەبدوڕەحمانی شەرەفکەندی، هەژار: من شیعری نالی و مەولەوی، لـە شیعری هەموو شاعیرەکانی کورد بە باشتر ئەزانم.

٥. دوکتور محەمەد سدیق موفتیزادە: پاش مەولەوی ئیتر حەیفە کەسـێ دەس بـۆ قەڵەم ببا و شیعر بهۆنێتەوە.

٦. سەید سەعدەدین ئەمینوساداتی ئەوەڵ: ئەگەر موجتەهید بوایـام، فتـوام ئـەدا بـە جێگای ئەورادی پاش نوێژ، شیعری مەولەوی بخوێنرێتەوە.

٧. سەید عەلی ئەمینوساداتی دووەم: من شیعری مەولەوی ئەمباتە دونیایەکی تر.

٨ مامۆستا حاجی مەلا خالد موفتی کوردستان: من شیعری مەولـەویم لـە شـیعری هەر شاعیرێ پێ خۆشترە.

٩. مامۆستا عەبدولکەریم مودەڕیس: مەولـەوی پایەیـەکی بولـەندی بـووە لـە نـاو زاناکانی کورددا.

١٠. مامۆستا عەنایەتولا دشەیی: بە وەحدانیەت ئەحەد هیچ کەس ناتوانـێ شـیعری وا بڵێ کە مەولەوی وتوویە:

دا بـــەزم خوســـرەو شـــیرین وە هەمـــدا
جـام دا وە سـەر جـەم، جـەم وە سـەر جەمـدا

نامـەی نـامی نـام حاتـەمش کـەرد تـەی
کەرد وە کاسە کـەل کاسـەی کەللـەی کـەی

١١. مامۆستا بابا مەردۆخ ڕۆحانی: مەولەوی لە قالبی هۆنراوەی کوردیدا مەزامینی عرفانی و فەلسەفی و غەرامی لەگەڵ تەشبیهات و ئیستعاراتی جوان و دلـڕفێندا بـە چەشنێ مامۆستایانە ئاراستە کردووە و ڕژاندوویەتە قالب کە خوێنەر مەجزووب و مەحسوور ئەکا.

١٢. مامۆستا میهرداد ئەوێستا[1]: هۆنەری ناسک خەیالی وەکوو مەولەوی کورد لـە ناو شاعیرانی فارس و عەرەبدا نییە.

---

١. لە شاعیرانی گەورەی هاوچەرخی ئێران

مەولەوی و شێخ عەبدولقادری موهاجر

ئەڵێن مەولەوی لە خزمەتی شێخی موهاجردا بووە، مەسەلەیەکی کەلامی هاتووەتە پێش؛ مەولەوی بە خیلافی شێخی موهاجر نەزەری داوە و قورس و قایمیش لە سەر بیر و ڕاکەی خۆی ڕاوەستاوە. شێخی موهاجر ـ کە یەکێ لە زانایانی گەورەی ئەو چەرخە بووە ـ بە مەولەوی وتووە: سەید! تۆ چیت داوە لە عیلمی کەلام، بڕۆ «چریکەی سوڕنا و پریکەی خەنە» بڵێ. مەولەوی لە بیستنی قسەکەی شێخی موهاجر زیز ئەبێ و ئەڵێ: یا شێخ! شەرت بێ کتێبێ لە عیلمی کەلامدا بنووسم کە تۆ بە حەوت قامووس مانای نەزانی. جا لە پاشان بە سێ زمانی کوردی، عەرەبی و فارسی ئەم سێ کتێبەی لە زانستی کەلامدا هۆنیوەتەوە و تانەی داوە لە شێخی موهاجر کە شەرحی تەزهیبەکەی لە زانایانیتر وەرگرتووە و ئەڵێ:

بیگری و بیدزی و کلکی هەڵپاچی
لە دەس ساحێوماڵ هێشتا دەرناچی
با «قُلتُ» نەبێ و «قالَ» بێ و تەمام
هەر ڕاسی چاکە، خاتیمەی کەلام

لەگەڵ ئەم زیزبوونەشدا لە مامۆستای تاریخناسی کورد، جەمیل ڕۆژبەیانیم بیست کە: مەولەوی لە دواییدا لە «پارچەی تەئلیفات»ی، شێخی موهاجر تاریف دەکا و ئەڵێ:

پارچەی تەئلیفات شێخ موهاجر
کەسادەن نیەن موشتەری و تاجر

ژیانی من و دیوانی مەولەوی

من هەر بە منداڵی لەگەڵ شیعری مەولەوی گۆچ کراوم و لە تەمەنی حەوت - هەشت ساڵاندا بە هۆی باوکم «سەید ئەحمەد» کوڕی سەید سەعدەدین ئەمینوسادات و مامۆستام مەلا بایزیدی سارۆقامیشیەوە شیعری مەولەویم لەبەر کردووە و لە باوک و مامۆستام شیعری مەولەویم زۆرتر لە هەموو شاعیریێ بیستووە و ستایشی مەولەوی لەگەڵ شیری دایک و ژینی ڕۆژانەمدا هاتووەتە گوێ و هەر ئاواتی دڵم بووە کە بتوانم خزمەتێکی سزاواری ئەو زاتە گەورە ئەنجام بدەم.

باوکیشم خەیاڵێکی وای لە سەردا بوو، بۆ بە ئەنجام گەیاندنی ئەو خزمەتە، لەگەڵ حاجی مەلا خالیدی موفتی خاڵم و حاجی مەلا عەلی سەبباردا - کە هەموویان هەورامیزان و مەولەوی شناس بوون - قسەیان کردە یەکێ و چەن جەلەسەیەکیشیان پێک هێنا، بەڵام داخەکەم مەرگ دەرفەتی نەدانێ و سێ کەسەکەیان بە شوێنی یەکدا کۆچی دواییان کرد.

بە شوێنی ئەواندا، خاڵی زانا و ناکامم دوکتور «موحەمەد سدیق موفتیزادە» خەیاڵێکی وای کەوتەسەر و چەندین نوسخەی هێنایە دەس و ماوەیەکی زۆر ڕەنجی کێشا، تا هەم بتوانێ دیوانێکی سەحیح ئامادە بکا و هەم شیعرە ڕەقەکانی مانا بکاتەوە و پەراوێزێکی باشیان لێ بنێ کە لەگەڵ بناغەی ڕێزمانی کوردیدا بەرانبەر و مونتەبێق بێ. بە داخەوە ئەویش مەرگ دەرفەتی نەدا و بە ناکامی داخی مەرگی خۆی نا بە دڵی زانایان و ئەدەب دۆستانەوە و کارەکەی ناتەواو ما. ناچار من، هەرچەن دەسمایەیەکی زانستی و ویژەیی وام نییە و خۆم بۆ ئەنجامی کارێکی وەها گەورەوە بە بچووک ئەزانم، خەیاڵی چەن ساڵەی خۆم و کەس و کارەکەمم هێنا عەمەل و ویستم، کە بە تەفسیل هەم مەوزووعی شیعرەکان و هەم ماناکەیان بنووسم. لە چارەڕەشی هەر تەسحیح و خڕ کردنەوەی دیوانی مەولەویم تەواو کرد. پێش ئەوەی کە بتوانم مەوزووعەکانی ڕوون بکەمەوە و ماناکانی بنووسم، هەردوو چاوم هاتەگل و ناچار بووم عەمەلی پەیوەندی قەرنیە بکەم و پاش پەیوەندی قەرنیە، پزشکان هەواڵیان دامێ کە چاوت خەریکی ئاومرواری هێنانە. ئیتر هەر بە خڕ کردنەوە و تەسحێحی دیوانەکە خۆمم دڵخۆش کرد و وتم مەبادا منیش وەکوو

باوکم و خاڵوەکانم نەتوانم ئەو ئارەزووە چەن ساڵە بەجێ بێنم.

ڕەوشتی من لە نووسینەوەی دیوانی مەولەویدا

ئەمانەتداری، کارێکی زۆر سەختە و هەرکەس کتێب یان شیعری کەسێکی تر بنووسێتەوە ئەمانەتداری خاوەنی ئەو کتێب و شیعرەیە و ناتوانێ بە مەیلی خۆی دەستی تێ ببا و هەر ناتەواویەکی تێدا ببینێ بە سەلیقەی خۆی دەسکاری بکا. ئەگەر باسی ئەمانەتداری لە نێواندا نەبوایە، جێگای زۆرێ لە شیعرەکانی ئەم دیوانەی مەولەویم ئەگۆڕی و پەس و پێشم ئەکرد و زۆرێ لە تەرکیبی شیعرەکانم ئەگۆڕی و گەلێ لەو شیعرانەم ـ کە لە شیعری مەولەوی ناکەن ـ حەزف ئەکرد؛ بەڵام ئەم کارانە شەرتی ئەمانەتداری نین. ئەشێ چ نووسراوە هەر ئەوە بنووسین و چ وێژراوە هەر ئەوە بڵێین. جا لە بەر ئەوە کاتێ کە دەسم کرد بە کۆکردنەوەی دیوانەکەی مەولەوی، جگە لە غەڵەتە زۆر ئاشکراکان هەر ئەوەی کە لە دیوانەکاندا بوو نووسیم و نەموێرا هیچ تەغیرێ بدەم لە شیعرەکاندا و دەستی تێ ببەم.

برا زانا کوردەکان! وا بیر نەکەنەوە کە من وا ئەزانم مەولەوی باش شیعری نەوتووە، یان مەقامی مەولەوی لەوانەیە کەسێ بتوانێ دەس بباتە نێو شیعرەکانی؛ بەڵام ئەوانەی کە دیوانی مەولەویان نووسیوەتەوە بە غەڵەت دەسکاری دیوانەکەیان کردووە و ئاوڕووی هەندێ لە شیعرەکانیان بردووە و کردوویانەتە شەڕەپشیلە.

بۆ نووسینەوەی دیوانێکی تا ڕادەیەک بێ غەڵەت و جامێع، تەنیا سێ دیوانم لە دەسدا بوو:

١. دیوانێ کە مامۆستا عەبدولکەریم مودەڕیس کۆی کردووەتەوە و زۆر ڕەنجی کێشاوە تا توانیویە دیوانێکی وەها سەحیح کۆکاتەوە و مانای شیعرەکانیشی بنووسێ. ئەگەر ڕەنج و زەحمەتی ئەو زاتە زانایە نەبوایە، نەمئەوێرا دەس بۆ ئەم کارە ببەم.

٢. دیوانێ کە باوکم حاجی سەید ئەحمەد ستوودە بە خەتی خۆی نووسیویەتەوە؛

بەلام داخەکەم مانای لێ نەکردووە. ئەم دیوانە پاش دیوانەکەی مامۆستا عەبدولکەریم مودەڕیس ئەتوانم بلێم سەحیحترین و جامێعترین دیوانێکە کە بە چاوی خۆم دیومە.

٣. دیوانێ کە شادڕەوان مەلا بایزیدی سارۆقامیشی بە خەتی خۆی نووسیویەتەوە و پوورەزای بەڕێزم کاک سەید مەهدی قوڕەیشی بۆی ناردم.

٤. چەن شیعرێکی تریشم لە دەسدا بوو کە ئەوەندە غەڵەت و بەدخەت بوون هیچ کەڵکیان نەبوو.

لە دیوانەکانی باوکم و مەلا بایزیدا چەن پارچە شیعر بوو کە لە دیوانەکەی مامۆستا عەبدولکەریم مودەڕیسدا نەبوو، وە لە دیوانەکەی ئەویشدا چەن پارچەشیعر هەبوو کە لەو دوو دیوانەکەی تردا نەبوو.

من، بە یاری خودا لە هەرسێ دیوانەکە کەڵکم وەرگرت و دیوانێکی جامێعتر و سەحێحترم نووسیەوە؛ بەلام وشە و تەرکیباتی هەرسێ دیوانەکەشم لە چاو دانەخست و لە ژێری پارچەشیعرەکاندا نووسیمەوە و ئەگەر گومانم بوو کە شیعرێ هی مەولەویە یان نە، ئەوەشم نووسی.

نیشانەی دیوانەکانم بەم چەشنە دانا:

١. دیوانی مامۆستا عەبدولکەریم مودەڕیس: «کەریم»
٢. نوسخەی حاجی سەید ئەحمەد ستوودە: «ئەحمەد»
٣. نوسخەی مەلا بایزیدی سارۆقامیشی: «بایزید»

سێ ڕەخنە و سێ وەلام

لە سەرانسەری شیعرەکانی مەولەویدا سێ ڕەخنەم چاو پێ کەوت کە ئەگەر بە وردی وەلامی ئەو سێ ڕەخنە نەنووسمەوە، ڕەنگە ئەدیبە زاناکانی کورد بە ڕەخنەیەکی گەورەیان بدەنە قەڵەم و پایەبەرزی مەولەوی بە لایانەوە نزم بێتەوە؛ ئەمەیە ئەو سێ ڕەخنە:

١. مەولەوی لە چەن جێگادا جەمعی موکەسسەری عەرەبیی، دیسان بە/ان/ی جەمعی کوردی جەمع کردووەتەوە. وەکوو: ئەغیاران، کە ئەغیار خۆی جەمعە و

ئیتر نابێ بە /ان/ جەمع ببێتەوە.
٢. مەولەوی لە چەن جێگادا مەسدەری بە جێگای ئیسمی فاعیل هێناوە؛ وەکوو هێنانی «ئینتیزار» بە جێگەی «مونتەزیر».
٣. مەولەوی لەم بەیتەدا:

چل چەنگ نە سەر چەنگ وێت بدەر قەرار
وە هەزاردەستان بنوازەم ئیمجار

«چل چەنگ»ی بە مانای ئەسبابی موسیقی هێناوە، لە حاڵێکدا چلچەنگ بە مانای شانەیە.
وەڵامی هەرسێ ڕەخنەکە:
١. شاعیرانی پایەبەرز و گەورە ئەم کارەیان کردووە، وەکوو: «منوچهری دامغانی» کە ئەڵێ:

نجیب خویش را گفتم سبکتر
الا ای دستگیر مرد فاضل
بیابان درنورد و کوه بگذار
منازلها بکوب و راه بگسل

لێرەدا «منازِل» خۆی جەمعی موکەسسەرە و «منوچهری» /ها/ی کە نیشانەی جەمعە لە ئاخریدا زیاد کردووە و وتوویە: «منازلها». هەموو شیعرشناسان دەڵێن کە ئەم کارە بۆ مامۆستایانی گەورە عەیب نییە.
٢. هێنانی مەسدەر بە جێگای ئیسمی فاعێل بۆ موبالێغەیە، وەکوو «زیدٌ عدلٌ» واتە «زەید» زۆر عادڵە. لەم بارەدا «مولانا جلال الدین محمد بلخی» شیعری زۆری هەیە، وەکوو:

در هوایت بیقرارم روز و شب
سر ز پایت برندارم روز و شب
جان روز و جان شب ای جان تو
انتظارم انتظارم روز و شب

لێرەدا هێنانی «انتظار» بە جێگای «منتظر» بۆ موبالێغەیە.
٣. ئەو پارچەشیعرە کە ئەو بەیتەی تێدایە چل چەنگی بە مانای ئەسبابی موسیقی

داوەتە قەڵەم لە نوسخەکانی «ئەحمەد» و «بایزید»دایە و لە نوسخەکەی «کەریم»دا نییە. لەو دوو نوسخەدا، چلچەنگ بە چەشنی جیاواز «چل چەنگ» نووسراوە. «چلچەنگ» ئەگەر بەسەر یەکەوە بنووسرێ، بە مانای شانەیە؛ بەڵام ئەگەر بە جیا «چل چەنگ» بنووسرێ واتە «چل دانە چەنگ»، ئیتر مانای شانە نادا و یانێ چل دانە ئەسبابی موسیقی. مەولەوی لێرەشدا بە هەڵە نەڕۆیشتووە، بەڵکە موبالێغەی کردووە.

***

دۆستانێ کە لە جەم کردنەوەی ئەم دیوانەدا یاری و یاوەریان کردووم و سپاسیان ئەکەم، بریتین لە:

١. مامۆستا کاک «هادی مورادی» کە زۆر هەڵینام بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە.
٢. نووری چاو و مامۆستازادەم کاک «ماجد ڕۆحانی» کە لە تەسحیح کردن و لە چاپ دانی ئەم دیوانەدا زۆر ڕەنجی کێشا و یارمەتی دام.
٣. جەنابی کاک موحەمەد سەڕاجەدینی کە فتوکوپی دیوانێکیتر بە خەتی «مەلا بایزید»ی بۆ ناردم.
٤. مامۆستا ئەحمەد فەریقی کە وێنەیەکی خەیاڵی جوانی لە مەولەوی کێشا و بۆی ناردم.
٥. کاک «شاهروخ هەورامی» شاعیری لاوی سنەیی کە چەن فتوکوپی لە شوێنەوارەکانی مامۆستا «موحەمەدعەلی قەرەداغی»ی بۆ ناردم.
٦. کوڕی گەورەم سەید سەعدەدین ستوودە کە لە کاتی گلی چاومدا بۆ نووسینەوە و تەتبیقی نوسخەکان یارمەتی دام.

بەداخەوە، وەکوو باسم کرد لە بەر گلی چاو و پەیوەندی قەرنیەی چاو، بۆم نەکرا کە مەوزووع و مانای پارچەشیعرەکان بنووسم؛ بەڵام پارچەشیعری ژمارە ٢٥٣ کە لام وایە لە شێخ عەزیزی جانەوەرەیی نووسراوە و لە هەموو هۆنراوەکانی مەولەوی ڕەقترە لە جێگای خۆیدا مانام لێ کردووە. خودا بکا کە پەسەندی دڵی خاوەن دڵان بێ.

ئەو پارچەشیعرە وا دەس پێ ئەکا:

وە خیلافـــــەوەن یـــــاران ســـــەرمەس
تـــەقازای زاتی تـــەبعم هـــەرچێ هـــەس

ئەوا هەستی خۆم سەبارەت بە کۆششی مامۆستای بە ناوبانگ عەبدولکەریم مودەڕیس و خڕ کردنەوەی هۆنراوەکانی مەولەوی لەم پارچەشیعرەدا بە هەورامی دەرئەبڕم و لە خودای گەورە سەرکەوتنی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی داوا ئەکەم:

چەند ڕێزەی عەبیر

مەولـــەوی ســـەرخێڵ شـــاعیرانی کـــورد
چیهرەئـــارای فیکـــر بیکـــر مانـــای ورد
لەتیفەی فیکرش چـەنگ پـەی چلچـەنگ بـەرد
زولـــف نـەو عـەرووس مانـاش شـانە کـەرد
جـــە هـــەر تـــار موشـــک عـــەبیر ڕێزنـــا
ڕایحـــــەی عەنبـــــەر عـــــەتتار بێزنـــــا
هەرکـــەس جـــەو عـــەبیر بۆیـــێ بـــەردەبێ
تـــا مەحشـــەر دەمـــاخ وەشـــبۆ کـــەردەبێ
بـــەلام پامـــاڵ بی ئـــەو عـــەبیر پـــاک
گەردش جە گەردش گەردوون نە سەر خاک
ڕێـــزەی ڕازیـــاش هـــەر کـــام نـــە جایـــێ
بـــێ نـــاز مەنـــدەبێ جـــە لای میرزایـــێ
کـورردان جـە بـۆی ئـەو عـەبیر مـەحرووم بـین
چەمـەڕای ڕیـزەی وەشـبۆی مەعـدووم بـین
«کـــەریم» وە کـــەرەم نـــەی ڕاگـــوزەردا
دامـــــان هیممـــــەت دا وە کەمـــــەردا
بە وێچنەی تەحقیق چەنـد سـاڵ ڕەنجش بـەرد

ئـەو عــەبیر جـە خــاک نیسـیان جیـا کـەرد
چەنــد ڕێــزەی عــەبیر وە جــا مەنــدەبێ
نــە گۆشـــە و کنــار پەڕاکەنــدە بــێ
پێـــوار مانـــــدەبێ عـــــەبیر مانـــا
جـــە دیـــدەی بێـــدار «کـــەریم» زانـــا
«ستوودە»ی شـەیدای جـە بـۆی عـەبیر مەست
بـە وردی وردەی عـەبیر وست ئـەو دەست
بـــە یـــاری خـــودای یـــار بـــێ یـــاران
جــەم کــەرد ئــەو عــەبیر نــە شـار تـاران
لـەب بەسـت دەس بـاز کـەرد وە ئومیـد و بـیم
تـەکمیل کـەرد عـەبیر جەمکـەردەی «کـەریم»
تـــا نـــەی ســـەرادا عەبیرپـــەروەران
نـــامش وە نیکـــی بـــە ویـــر بـــاوەران

تاران، گەلاوێژی ۱۳۷۰ هەتاوی
سەید ئیبراهیم ستوودە «کوردستانی»

١

ئاخ پەی خەڵوەتێ بدیام وە بێ خەم　　سیوای تۆ دیدەم کەس نەدیام وە چەم
دڵ پەی دیدەنت کام خەڵوەت سازۆ　　تۆی دیدەیچم بی مەردوم[1] نمازۆ

***

٢

ئەلف　ئاخ چراخ! چ ئاخ؟ ئاخ پەی ئاخدارێ　　چوون من خاترخار خەمبار داخدارێ
ب　بشیامێ وە سەیر سەرسەرا و چەمەن　　چ ئەو چراخم نەو چەمەن چ مەن
　نالەمان کەردا چەنی بولبولان　　چەنی نالەیێ چوون سفتەدڵان
ج　تا نە قەفەسدا ماما نەفەسێ　　ئەوان پەی گوڵان ئێمە پەی کەسێ
د　دیار نیەن دەییار کێشۆ دەرد یار　　ئەی یار بۆ دیار بۆ وە ئەو دیار

***

---

١. مەردوم: ١) خەڵکی؛ ٢) بیبیلەی چاو
ئەلف: ئەحمەد: ئاخ چراخ جە ئاخ ئاخ پەی ئاخدارێ
ب: ئەحمەد: جە ئەو چراخم نەو چەمەن جەمەن
ج: کەریم: تا نە قەفەسدا مانمان نەفەسێ
د: ئەحمەد: دیار نییەن دەییار کێشۆ دەرد یار/ ئەی یار بۆ دەیار بۆ وە ئەو دیار
واتا: هیچکەس دیار نییە کە دەردی یار بکێشێ؛ ئەی یار بۆ دیدار بێ بۆ ئەو جێگایە.

٣

ئەلف ئارەزوومەندیم جە حەد ویەردەن فراوان خەیلێ تاسەی تۆم کەردەن
قیبلەم بەو ئەحەد بێهەمتای فەردەن سەوگەند یەکێوەن چەنی تۆم وەردەن
فیکر و خەیاڵان وەسواسەی وەفات دایم نە دڵەن نە ڕووی سەربیسات
شەوان تاوە ڕۆ فیکرم جە لاتەن ڕۆح ڕەوانم نە خاک پاتەن
قاڵبم بێ ڕۆح ئەروام نەمەندەن من دان حەیات زیندەگیم کەندەن
نامت چوون ئەوراد سوبح و ئێواران مەوانووش وە گەرم نە پای دیوارانٚ
جە سەرقەڵاوە مەگێڵوون پەی تۆ دەک دیدەم هەردوو سەدجار فدێت بۆ
ئامان هەی ئازیز! بینایی چاوان گلەم هەن پەی تۆ خەیلێ فراوان
یانێ چێش مەیلت فەرامۆش کەردەن مەر بادەت نە جام بێ شەرتی وەردەن
وەر نە یانێ چێش؟ نە جاران جارێ خەبەر نەپەرسی جە ڕاویارێ
ئومیدم ئێدەن ئامانەن ئامان جەی فێشتەر ناسۆر نەوزی ئەو زامان
ئەحواڵ حاڵات شەرت و وەفاکەت بکیانە پەرێم تۆ بی و خوداکەت
نە ساڵ و نە مانگ نە هەفتە نە شەو نە ساتێ ئارام نە دەقیقەی خەو
نمەشۆم نە چەم دیدەم نە دووریت هەر ئێد مەوانوون ئاخ جە مەهجووریت
ئیسە کێ تاقەت دووری تۆ دارۆ دەک بەرق غەزەب وە جەستەم وارۆ
جەواب سەرێح بکیانە پەرێم بە سەرگەردت بام ئەرواحەکەی وێم

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە شیعری مەولەوی ناکا؛ وە لە نوسخەکانی «ئەحمەد» و «بایزید»یشا نییە.

٤

ئەلف[١] ئـارەزووی ئـازیز وەنـەم سـەرداوە
نـە هـەردەی دەروون ئـایر وەرداوە
تاقەت‌بی وە هوون‌جە سـەختی‌زامـان
تک‌ـتک چەنی هەرس ڕێزا وە دامـان
خەم نە سەرجۆی هوون سارای‌دڵ جەم‌جـەم
بار چنی چوون فەوج قافڵەکەی عەجەم
هەر وە زۆر مەندەن نیم نەفەس باقی
وادەی دەورتـەن هانـا هـای سـاقی
دەورێ دەر وە نـــاز وە پیاڵـــەوە
ژەنـگ دڵ وە جـام مـەی بماڵـەوە
بۆی گوڵاڵەی دەرد دڵبەر عـەزیزەن
مـەزەی تـام خـەم یـاران لـەزیزەن
فەریادرەسیم کەر نە جای گشت کەسم
مازە ئەو لەزەت بەرشـۆ جـە دەسـم
ئیحیام کەر وە جام ساف یەکمـەنی
بەڵکە بمانوون پـەی غـەمێ هـەنی

***

٥

ئەلف[٢] ئارەزووی ئامای مەرگ وێت کـەردەن
گۆیـا خەلاسـیت وە دڵ ئـاوەردەن
ئەی پەی تۆ نەبۆ دۆسەکەی گیـانی
چەند بۆ پـڕووز بـۆ تـۆ هـەر بمـانی

***

ئەلف ـ١: ئەم پارچەشیعرە لە گەڵ نوسخەی «ئەحمەد» دا تەنیا حەرفێ کەم و زیادی نەبوو؛ وە ئەمە خۆی دەلیلێکە بۆ دروست بوونی نوسخەکەی «کەریم».
ئـەلف ـ٢: ئـەم دوو فـەردە، جـواوی مەولەویە بۆ ئەحمەدبەگی کۆماسی کە لـە بـەهری «گ» دا نووسیومانەتەوە و سەحیحەکەی وایە:

گۆیـــا خەلاسـیت وە دڵ ئـــاوەردەن
ئارەزووی ئامای مەرگ وێت کـەردەن

٤

ئەلف	ئـازارم جـە وێم بێـزارم کـەردەن	ڕەویەی ڕەمەزان جە یادم بـەردەن
ب	جەوسـاوە نیـەت ڕۆزەم ئـاوەردەن	هیچ ئەعزام جەهیچ ڕۆزەش نەمەڕدەن
ج	نە چەم جە دیدەی ئازیز بـێ گـەرد	نە گۆش جە سەدای یاران هامفەرد
	شـیرینی ئیفتـار دڵـم تاڵـیەن	جام نە جەماعەت دۆسان خاڵـیەن
د	نەوای مەرحەباش نامان نـە گۆشـم	چەنی ئەلوەداش هەر نـە خرۆشـم
	زایفیم هەر یەند جە حەد بەرشیەن	نەسیم ئـەر بـارۆم عـەجایب نیـەن

***

ئەلف: ئەم غەزەلە وا لە نێو غەزەلێکدا کە مەتلەعەکەی ئەمەیە: «تەسکین دڵەی بێقەرارەکەم» بەڵام لام وایە کە هەر لەم جێگەدا بێ دروسترە.

ب: کەریم: هیچ ئازام جە هیچ زۆرش نەوەردەن

ج: کەریم: نە چەم نە دیدەن ئازیز بێ گەرد

د: کەریم: نەوای مەرحەبا نامان نە گۆشم

٧

ئەلف ئازیز تای ڕشتەی دڵەی خەم بێ شۆ
ئازەڵیا نە بەند تای ڕشتەکەی تۆ
هەردوو چەنی هەم پێچ وەردەن وە هەم
جیایی نە بەین مەحاڵەن ستەم
ب سەرمەودای ناخوون یەکسەر تێداشی
هەر چەند سەعیم کەرد جیاوە نەبی
ئیسە خاس پاسەن تۆ نەی سەردەمدا
هەردوو چەنی هەم پێچ دەی وە هەمدا
تا یاران زانان ڕیشەی جەرگمەن
پاچیان ئاوێزان وە ڕووی بەرگمەن
ج هەنی مەداران دەم وە سەناوە
ئافەرین واچان جە گردین لاوە

***

ئەلف: ئازەڵیان نە بەند تای ڕشتەکەی تۆ
ب: کەریم: هەرچەند سەعیم کەرد جیایی نەوی
ج: ئەحمەد: ماتڵ نەمدران وە دەم دەمناوە
بایزید: ماتڵ نەداران وە دەم دەمناوە

٨

ئەلف ئازیز تەن وە ئێش زامانت خەستەن   مەینەت پای ئامام وە زەنجیر بەستەن
قاسیدیچ واچوون پەی سەفەر خاسەن   ڕەوان بۆ تێژڕەو هەرس و هەناسەن
ب هێز پای ڕەفت و ئاماشان نیەن   ئەو سەرچەشمەش وشک ئێد کۆتا بیەن
ساتۆ بۆ وە ڕەغم بەرگەشتەم   جا گێر نە دیدەی وە هووناو ڕەشتەم
با ساتێچ ڕەقیب، دووریت بکێشۆ   شەوێ وێنەی من، وەی ڕۆوە نیشۆ
وەر نە سا چوونکە ئاسانەت دوورەن   ڕا نمەزانوو بەڵەد زەروورەن
دڵ وە لاتەوەن ئامان سەد ئامان   ئامۆشۆش کەردەن فرە جار ئامان
ج چوون وە تام زام موژەت سەرشارەن   ویانە مارۆ بەدەن بێزارەن
هیچ مەوەر وە تەنگ ویانەشەوە   پەرێ بەڵەدیم بکیانەشەوە

***

ئەلف: ئەحمەد: ئازیز تەن وە ئێش زامەتان خەستەن
ب: ئەحمەد: هێز پای تاقەت ئاماشان نیەن
ج: بایزید و ئەحمەد: چوون جە تام زام موژەت سەرشارەن
کەریم: چوون وە تام زام دووری سەر شارەن

٩

ئەلف ئازیز دیارەن وادەی لوامەن / ئەلوەدای ئاخر ئەوەنامامەن
دەوڵەتەکەی وەسڵ پا نە زەواڵەن / جاریۆتەر دیدەن باڵات مەحاڵەن
سا دڵم وەش کەر وە ئیلتیفاتێ / بدیە وە لاوە بوینووت ساتێ
با بەیۆ شنۆی شیرین ڕازەکەت / گۆش دەرۆ لادێ مەینەت گازەکەت
ئاخر سەفەرەن ڕا خەیلێ دوورەن / مەنزڵ بێپایان تۆشە زەروورەن
دینت تۆشەی چەم مەیلت تۆشەی دڵ / ڕازت تۆشەی گۆش مەنزڵ ئەو مەنزڵ
ب کێ زانۆ چۆن بۆ ئی دونیای بادی / با بەیۆ نە بەین گەردەن ئازادی
من شەوێ ناڵەم جۆش ئاوەردەبۆ / سەگی ئاسانەت بێدار کەردەبۆ
یا ناستەبۆ سەیل دیدەم نەفەسێ / نەسیم گەرد پات بەرۆ پەی کەسێ
ج جەمینت زامەت نگام کێشابۆ / کەف پات وە خار موژەم ئێشابۆ
یا کەردەبۆ دڵ دێوانەی دڵتەنگ / وەخت نیشانەی دڵان پەی خەدەنگ
یا خۆ تۆ دابۆت وە دڵ مەزەی مەرگ / تیر خەدەنگت دابۆ نە تۆی جەرگ
پەلەپەل پەی زەوق زامێ وە تیرت / ئازار دابۆ تای زوڵف زەنجیرت
د یا مەڕدەبۆت دڵ دێوانەی دڵگیر / جە تیرئەندازیت کەردەبۆت تەقسیر
یا نەدابۆت تۆز گەرد پاڵاکەت / پەرێ سورمەی چەم سفتەی باڵاکەت
هـ تۆ بویەر جە من من زوو ویەردم / وە هیممەت ها ژار مەحروومیت وەردم
چەپگەرد پەی دووریت شانا مۆرەی نەرد / وە زاهیر «بانە»ش وە بەهانە کەرد
و تا فەلەک پەیمان نە بەهانە بۆ / ئەر هەر «بانە» بۆ باز شوکرانە بۆ
ئەر فرسەتش دا پەی دڵ خەمینت / عومری دووبارەن جاریۆتەر دینت
وەر ناستش ئازیز تۆ وە سڵامەت / دیدەن دیدار کەوت ئەو قیامەت

***

ئەلف: ئەحمەد: ئەلوەدای ئاخر لوا و ئامامەن
ب: کەریم: کێ زانۆ چۆن بۆ ئەی دنیای فانی
ج: کەریم: کەف پات وە خار دیدەم ئێشابۆ
د: کەریم: جە تیر ئەندازی کەردەبۆت تەقسیر
هـ: کەریم: هیممەت بۆ، هاژار مەحروومیت وەردم
و: کەریم: ئەر سەد بانە بۆ، باز شوکرانە بۆ

١٠

ئەلف

ئازیز فەراقت دڵ کەردەن وە هـوون
سەرکەردەن نە چەم مەشۆ چوون جەیحوون

کەشتی وجـوودم تۆفـانی کـەردەن
تەختەپارەی ڕۆح وە عەدەم بەردەن

خول مـەدۆ نـە گـێج مـەوج فـەنادا
ئەجەڵ مەکێشۆم بـەی لاو بـەو لادا

پەی زندەگیم مەرگ، ها نە تـەدارەک
ئومید حەیات قەتعەن وە بـێ‌شـەک

دەروازەی فەرەح یەکجار مەسدوودەن
ماتەم وەشـدەماخ ئومیـد نـابوودەن

هام نە سەرقوللەی خۆف و ڕەجـاوە
نمـەز ڕا ئـی لان یـا خـۆ ئـەو لاوە

نەسیب بێ‌نەسیب جە بەهرە و شەوقەن
خەفەت بەزمشەن شادی بێ زەوقەن

لێم تاقی نیەن ڕای نەجات جە کۆن
موغەننی دەوام لەرەی کـزەی تـۆن

بەی ناڵەی حـەزین لێـوێ بـەردەوە
چون ئامای خەیاڵ مەحوم کەردەوە

***

ئەلف: ئەم غەزەلە تەنیا لە دیوانەکەی «ئەحمەد»دا نووسراوە و لە دیوانەکانی تردا نەبوو.

١١

ئەلف ئازیز کام هوون بێ دیدەم پێ نەڕەشت | یا کام زووخاو بێ دەروونم نەچەشت

یا دڵ کام مەینەت زامـەت نەکێشـا | وە کام قیمەی دەرد جەرگم نەئێشـا

ب وەسەن کۆن تاقەت بڕیان سەبووری | مەتاوون گۆش‌دای گفتوگۆی دووری

ئـــاخر ئـــازیزم! تـــەوانام چوونـــەن | تەوەن نیەنان دڵ گۆشت و هوونـەن

خەیر بۆ هەم فەڵەک کام خەیاڵ کەردەن | دیسان من پەی شەڕ وە یاد ئاوەردەن

ج دیـارەن ئەسـاس دووری مەسـازۆ | وە بـالام کـالای خـەمان مـەورازۆ

د داخۆم دووی دووری کێش ها نە سەردا | دیسان وێش مەدۆ وە ڕووی چەمـەردا

ئایر دان بەو تەور مۆبەت سەرای دڵ | مەیلەکەت مەندەن بێ مەسکەن خجڵ

***

ئەلف: لە نوسخەکەی «کەریم»دا ئەم غەزەلە لە لاپەڕەی ژمارەی ٣٤١ دا لە گەل غەزەلێکدا هاتووە کە مەتلەعەکەی وا دەس پێ ئەکا: «فەلـەک مەشناسووت کـارت چەپگەردەن: دەستت درازەن پەی زامان کەردەن» بەڵام لە دیوانەکەی «ئەحمەد» دا بە سێ بەیت زۆرترەوە (بەیتەکانی ٥ و٦و ٧) بە جوێ هاتووە کە ئێمە لەیرەدا نووسیمانەوە.

ب: کەریم: مەتاوون کەروون گفتوگۆی دووری

ج: کەریم: وە بالام کالای خەمان موورازۆ

د: کەریم: دیسان من مدۆ وە ڕووی چەمەردا

١٢

ئەلف ئازیزم ئامای ئای بێقەرار وێم ئای ئای چەمەڕا ئای ئینتیزار وێم
مەوتەنەکەی چەم دیدەش ها نە ڕێت غەریبی تا کەی؟ بۆ وە مەئوای وێت
ها ساقی! بازار جلوەی دڵدارەن سەودای خەریدار دانەی دیدارەن
یەکێ وە مایەی گەنج «کەی»ەوە چوون منیچ وە تای فەرتووت نەیەوە[2]
ب ئەر سەد هەرکەسێ پەی وێش وە داوەن وە قیمەت نیەن ئیخلاس حەساوەن
ج مایل کەر بالات وەی لادا چوون نەی دەسێوت دەف بۆ ئەو دەس جام مەی
د با بێدار کەران تا کەی بان غافڵ دەف وە سەدای گیان جام وە ڕەشحەی دڵ
با کلاڤە بۆ، ئاخر لەوانم خاک پای حەزرەت پیرموغانم
چوون دەف، بەرگ پۆس ئیرادەت پۆشم غولام بەردەس حەڵقە نە گۆشم
هـ خۆم ئاسا خەیلێن وەتەن مەیخانەم چوون پیالە واق شیشەی پەیمانەم

***

ئەلف: بایزید: ئازیزم نامای ئای بێقەرار وێم
٢. «نەی» لەم جێگادا بە مانای «نەخ»ە کە خەیاتەشی پێ دەڵێن.
ب: ئەحمەد: هەرچەند هەرکەسێ پەی وێش وە داوەن
کەریم: ئەر سەد هەر کەسێ پەی وێش وە ڕاوەن
ج: بایزید: مایل کەر بالات وەی لاولا چوون نەی
کەریم: مایل کەر بالا وەی لا دا چوون نەی
د: کەریم: با بێدار کەرۆ تا کەی بۆ غافڵ/ دەف وە سەدا گیان، جام وە ڕەشحە دڵ
هـ: ئەحمەد: چوون پیالە واق شیشە و پەیمانەم
کەریم: چوون پیالەی واق شیشەی پەیمانەم

١٣

ئەلف ئـازیزم ئـاهیر دووری بـاڵای تـۆ — جەستەم‌کەرد وە بووڵ شەماڵ بەرد پەی کۆ

ب ورشەوپرشەی تاو کوورەکەی جەستەم — شەرارەی لوولەی پێشەی شکەستەم

گرمە و پزیسکەی چەخماخەی پارە — بەرق بریسـکەی شـوعلەی شـەرارە

ج شاخەی شریخەی بزیسکەی دەروون — نە چەم شەتاوان جاری کەرد چوون هوون

مەوج مەدۆ لافاو هوون دەجلەی دڵ — نـە فـوارەی چـەم هۆرمەشـانۆ گـڵ

کـای دڵـم نـە گـێج مـەوج فـەنادا — مۆڵەقەن نە بـەین خـەوف و ڕجـادا

تۆیچ ئینسافت بۆ هەنی وەسـەن وەس — بیللا جە دووریت هـا بـیم وە قەقنـەس

تا کەی چون مەجنوون وێڵ هەردان بم — تا کەی خەمزەدەی بار هیجـران بم

د هەرساتێ دووریت سەدساڵەن جە لام — دەردم کارییـە وە سـەرگەردت بـام

نەواچی مەمات جە سەرای گڵـکۆن — حەیات و مەمات ئامـا و لـوای تـۆن

هـ لـوات مەماتـەن دۆسـەکەی گیـانی — ئامـات حەیاتـەن مـەر نمـەزانی

بەزەییت بـەیۆ وە جەسـتە و حاڵـم — ڕیشـەم بـەرئاما هـەرەس وە ماڵـم

***

ئەلف: ئەحمەد: جەستەم کەرد وە بووڵ بەردش پەرێ کۆ
ب: کەریم: ورشەی پرشەی تاو کوورەکەی جەستەم
ج: کەریم: شاخەی شریخەی برووسکەی دەروون
د: کەریم: دەردم کارییە وە سەرگەردت بام
هـ: ئەحمەد: لوات مامەتە دۆسەکەی گیانی. ئەم دوو فەردە لە نوسخەی «کەریم»دا نەبوون.

۱۴

ئەلف[1] ئازیزم گـەردەن بلـۆر بـێ‌گـەرد | ئەمانەت تۆ و دڵەی پڕ جە دەرد
چوون جە زێد وێش بیەن ئاوارە | غەریبەن قـەدرش نیگـا بـدارە
فـەرامۆش نـەبۆ لادێ درەنگـێ | سوبحێ بە تیرێ شامێ خەدەنگێ

***

۱۵

ئەلف[2] ئـازیز وەس بـوزەم نـە گێجـاو خـەم
وەس چوون بینـایی پێـوار بـەر نـە چـەم
وەختێ جە وەسڵیچ هەر دڵم ڕێش بـۆ
مەشیۆ وەسڵ و فەسڵ فەرقشان چێش بۆ

***

۱۶

ئەلف[3] ئـازیز وە مـەرگت دڵ نـە خرۆشـەن | ئارەزووی خەدەنگ موژەکەی تۆشـەن
خـەیلێوەن نامـان تیرەکـەت ئامـان | نامـان وە سـەروەخت بیمـار زامـان
ب وەختەن ساکن بۆ، قوربان سا تـیرێ | دەماخش بەرزەن، دەخیل زەنجیرێ
ج نەوا جە حوکمـت بـەر بشـۆ وە بـەر | جار جار وە تیرێ دڵـنەواییش کـەر
وەش‌وەش تای توغرای وێت بنمانە پێش | با هەر ناسـۆر بـۆ زوو نـەبۆ سارێش

***

ئەلف ـ۱: ئەم سێ بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی «کەریم»دا.
ئەلف ـ۲: ئەم دوو بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی «کەریم»دا.
ئەلف ـ۳: کەریم: ئارەزووی خەدەنگ پەنجەکەی تۆشەن
ب: ئەحمەد: وەختەن ساکن بوون قوربان سا تیرێ
ج: کەریم: نەوا جە حیکمەت بەر بشۆ وە بەر

١٧

ئەلف ئامـــاوە وەهـــار وەهـــار شـــادی — بۆی عەتر نەسیم، غونچـەی ئـازادی
خێڵخانەی خەفەت باربەندیش کەردەن — مەینەت ڕوو نیان وە مەئوای مەردەن
خەم وێنەی‌کەمان قامەت خەم بیـەن — هەوارگەی قەدیم جە دەستش‌شیەن
بەزم شەوق‌وعەیش نە دەروون جەمەن — ئانە هیچ نـەبۆ نـە دەروون خەمـەن
ئینــە نەتیجـەی دیـای بـاڵای تـۆن — نیشانەی ویسـاڵ خـاڵ ئـاڵای تـۆن
سروور نەشئەی بادەی لیقـای تـۆن — تەئسیر بۆی عەتر موشک توغرای تۆن
سا پێم‌دەر دەی‌دەی پەی‌پەی نەو مەی‌مەی — لەتایف مەردەم، یەکسەر بکەر حەی
تـا پـەی یـارانیچ وە ئیتمینـان بـۆ — سەرمایەی نیشات دڵ حـەزینان بـۆ

***

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە لە دیوانەکانی‌تردا نەکەوتە پێش چاو و هەر لە نوسحەکەی «کەریم»دا بوو.

١٨

ئەلف ئای کێ بێ هەواڵ لوای تۆش ئاوەرد
ب بەختش بەرگەشت بۆ هۆشم بێ هۆش کەرد
مەدیا ئەو شۆنت دڵ نە پەنهاندا
چون ئیسم «رحیم» وە شۆن «رحمن» دا
کۆترەکەی ئازاد حەریم دڵ بیت
دانەی مۆبەتچین پەی وێت غافڵ بیت
سەییاد چەپگەرد ئاخر فرسەت سەند
ج ناگا دوورئەنداز دووریت وە دڵ شەند
هالای کزەی زام جگەرگۆشەی وێم
مووئاسا ئایر هەر پێچ مەدا پێم
ئێش زام سەخت تۆیچ ئاما پێشدا
هەر ئێشەن مەدیەی کەفتەن وە ئێشدا
وێت تەنیا ئەیاز مەحموود نەزانی
من شەیداتەر بیم پەرێت پەنهانی
بەلام با جە تیر بەلای قەزاوە
پاڵ دەیم وە قوللەی قەلای ڕەزاوە
تا بدۆ سەفای بێگانە و خوێشەن
هەر وەختێ بەرۆ، باز ماڵ وێشەن

***

ئەلف: کەریم: مەولەوی ئەم پارچەشیعرەی بۆ «حاجی مەحموودی کوڕی یاروەیسی» پیاوماقوولی «مەحموودپاشای جاف» نووسیوە؛ لە شینی «عەبدوڕەحمان»ی کوڕیدا.

ب: کەریم: بەختش بەرگەشت بۆ، هۆشم وەحشی کەرد

ج: کەریم؛ ناکاو دوور ئەنداز دووریت وە دڵ شەند

١٩

ئەلف

ئایەنـەی زوهـوور سـیفات غـەیبی　　مــەکان تلــووع ســیڕ لاڕەیــبی
بورهــان قــاتیع ئیســبات هەســتی　　داروو پەی دەماخ خودبینی و مەستی
جە دەریچـەی حوسـن وێ نمانـاوە　　تــوور دڵ دیســان ئــاهیر ســاناوە
یەنـد بلێسـەی شـەوق لـێمکـەردەن　　جە لوولەی پێشەم گڕ مەیۆ وە بـەر
تەمامی ئەعزام نە ڕووی پەردەی پـۆس　　مەشغوولەن وە زیکر ئیسبات یا دۆس
غەیر جە حایلـێ هـیچ نیـەن بـاقی　　وادەی دەورتەن هانا هـای سـاقی!
مەسم کەر وە جام بادەکەی سەرشار　　تـا کـەس نـەزانۆ منـەنان یـا یـار

***

ئەلف: ئەم هۆنراوەیە تەنیا لە دیوانەکەی «ئەحمەد»دا بوو.

٢٠

ئەلف[1] ئایەنەی کامڵ ئازیزەکەی فەرد — فیدای ئامات بم سەفاییێت ئاوەرد
خەیلێن گەرد پات نە دیدەم دوور بێ — یانەی چەم وێران تەمام خاپوور بێ
خاس بی تەشریفت هەم ئاوەردەوە — گەرد پات وەتەن ئاوا کەردەوە
ساقی ئینە بەزم وەسڵ یارانەن — چەرخیچ هەر ئەو چەرخ هەردەجارانەن
دەورێ دەر وە بەزم وە پیاڵەوە — ژەنگ دڵ وە زاخ مەی بماڵەوە
ب جامێمان جە دەس، تۆ هەم سەندەبۆ — فرسەتەن نەسیو نەک نەمەندەبۆ

***

٢١

ئەدای پەشێوی حالات جەستەم — دوورەن جە تەحریر خامەی شکەستەم
ئەلف[3] بەڵام مەعدووم غەرق هەرس جۆش وەردەن — ناعیلاج خامەش وە دەسگیر کەردەن
پەلەپەل پێکان پەل وە خامەدا — یەکفەرد ڕەقەمکەرد وە ڕووی نامەدا
ئیسە دیدەی دڵ دێوانەکەی وێت — وە بێخ ئاودا مەگێڵۆ پەرێت

***

٢٢

ئەلف[4] ئەر سەد ڕاست نەقش تۆ زەمیرمەن — بەڵام چ حاجەت وە تەقریرمەن
ئەڵبەت نە سایەی موژەی نازاران — سوبحەسان دڵان ڕا وە هەم داران

***

ئەلف ـ١: ئەحمەد: فیدای ئامات بوون سەفاییت ئاوەرد
ب: کەریم: فرسەتەن نەسیو نەک نەماندە بۆ
ئەلف ـ٣: کەریم: «بەڵام مەعدووم هەرس دیدەش جۆش وەردەن»
ئەلف ـ٤: ئەم دوو بەیتە هەر لە دیوانەکەی «ئەحمەد»دا کەوتە پێش چاو.

٢٣

ئەلف[١] ئەرکێشان گیانیچ چوون مەهجووریت بۆ / شەرارەی جە نار دەرد دووریت بۆ
وەر قیامەتیچ جە هیجر تۆ بۆ / ئەو عەزاب نەسیو گەور سەرکۆ بۆ
ب گیان وە لەب یاوان پەی پابۆس پات / بەیۆ یا نەیۆ تۆ چێشەن سەڵات
یام نە دەور دڵ ئەر سەد کە ڕێشەن / دەور بدۆ تا حەشر چوون مەیلت پێشەن
کامین سەڵاتەن شای باڵاعەرعەر / سەکەراتمەن زوو جواوم دەر

***

٢٤

ئەلف[٣] ئەڵماس ناوک مەودای حەجەرسم / تا پەڕ نە ڕیشەی جەرگم بیەن گم
نە جای پەیکانان زەهرالووی فەرەنگ / تک تک مەتکیۆ زوخاو وە سەدڕەنگ
حەکیم مەوینۆم سەرسام مەمانۆ / لاحەول نە ڕووی زام سەختم مەوانۆ
ماچان زدەی دەس پەری سەرئاوەن / زەخم خەدەنگەن وە مەرگ نزاوەن[٤]

***

ئەلف ـ١: ئەم غەزەلە جگە لە دیوانەکەی «ئەحمەد»، لە دیوانەکانیتردا نەبوو.
ب: لە ئەم فەردەدا مەولەوی لە حافیز ئیلهامی گرتووە کە ئەڵێ:
«عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده/ باز گردد یا درآید چیست فرمان شما»
ئەلف ـ٣: ئەم پارچەشیعرە لە شیعری مەولەوی ناکا و تەنیا لە دیوانەکەی «ئەحمەد» نووسراوە.
٤. «نزاو»: نزیک

۲۵

ئەلف ئـــەنیس خـــەیاڵ دڵان پـــڕ زام
مەرهەم جەستەی خەستەکەی ناکـام
خەیلێن نە گێجاو بەحر مەهجووری
نــە دەور دووری تــەنوورەی دووری
پووشەکەی جەستەم وە پەنا کەفتــەن
سامیعەم خەبــەر یـاران نشــنەفتەن
ئینشەڵا چەنی خوشحاڵــی و شـادی
نە شاخەی شۆخی گەردەن ئـازادی
چەنی خوشبەختی دوو دەس نە گەردەن
عومرتان وە عەیش عیشرەت ویەردەن
نەک چوون من جە دەس بێمەیلی دڵبەر
مەکێشوو هەرسات هەزار دەرد سەر
دایم دڵ ڕەنجــوور هیجــران یــارم
زەنجــیر جــەفای زوڵــف نیگــارم
خوسووس شەرارەی دووری زۆر کەردەن
مەزرەعەی هەستیم وای سەبوون بــەردەن
کەس بە وێنەی من، پڕمەینەت نەبۆ
گرفتــار دۆس بــێ بەینــەت نــەبۆ
هیچکەس موبتەلای دووری یار نەبۆ
چوون من سەرگەردان بێقەرار نــەبۆ
کەس نەبۆ چوون من یــار بــەدکاران
زامــدار مــوژەی دیـــدەخوماران
جە هاژەی هووناو دەروون پڕ دەرد
نە گەردش چەرخ گەردوون چەپگەرد
تا جە تۆ بـڕیام وە مـەرگت قەسـەم
ســاتێ ئاسـایش نەدیــەنم وە چــەم
نەکــەری خــەیاڵ گلــەیی کــەردەن
نەواچی بادەی بێ شەرتیش وەردەن
ئەر زەلیل دەس بێ شەرتان نەبوون
کەی مەبۆ مەیلت فەرامۆش کەروون

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە شیعری مەولەوی ناکا و تەنیا لە دیوانەکەی «ئەحمەد» نووسراوە.

٢٦

ئەلف ئەو جا بەزمگەی کەس جێ نەڕەستە مەنزڵگەی سەییاد هەزاران خەستە
مـن نەچیرەکـەی هـەزار زام وەردە هەر زامێ پەی وێش زووخاو سـەرکەردە
ترسیای سەدای ماردەم هۆش بەردە ڕەمیای بۆی بارووت هەردە وە هەردە
کـەی تـەوانای سـەبر دیارانمـەن یـا پـەروای تاقـەت بـێ یارانمـەن
ڕووم‌کەرد وە سارای هەرد و بەردەوە وە سەد تەرس‌ولەرز جەستەم شەردەوە
چ داوایێـوەن مـەر کـەردێم چـەنی بازدێم نیم ڕەمەق پەی جارێو هەنی

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی «کەریم»دا.

٢٧

ئـەیاز هامـڕاز ناڵــە و ئــاخ و دوود — عەرزش هەن وەخاک ئاسانەی‌مەحموود
یاوا، وات نامـەی شـیرین ئینشـادت — نەی ڕەمەزاندا نەشـوون جـە یـادت
ئەلف نەکەردەن ئیفتار دۆسـەکەی کـامڵ — سیوای وە هەنگوین خەیاڵـەکەت، دڵ
ب فاتیحەی دوعام ئەر شەوەن ئەر ڕۆن — ئیلتیماس حوسن خاتیمەکەی تـۆن
حەق وە لوتف وێش باوەرۆ ئەو ڕێت — سوود سەرمایەی عەقیدەکەی وێـت
وەر نـە مـن لافـاو تاوانـان بـەردەم — دوعا ڕای دەرگای قەبووڵ گوم کەردەم
ج نەیچی! من پەنجەی پای ناڵەم سفتەن — تۆ دەی! چون تەئسیر وە ناڵەت جفتەن
چەندفەرد«مەعدووم» دەروون جە وەیـدا — باوەر جـە تـەنخوای ناڵـە وە نەیـدا
من وێم مـەزانوو کـام تـۆمم کـالان — یاران پەی هیممەت وەنەم مـەلالان
د کەرەم دەر نە دەس ڕەجای ئەوگاران — بۆ بەخشەم وە عیشق مەزەننەی یاران
هـ وەختێ گۆشەی شار خامۆشان بۆ جێم — نـەبوون وە تەسـدێع هامسـایان وێم

***

ئەلف: کەریم: سیوای وە مەی کووس خەیاڵەکەت دڵ
ب: کەریم: فاتیحەی کیتاب دوعام شەو ئەر ڕۆن
ج: بایزید: نەیچی! من پەنجەی پای تالەم سفتەن
د: ئەحمەد: کەرەم دامنە دەس، ڕەجای ئەوگاران
بایزید: گیرۆم دامنەی دەس ئەوگاران
هـ: بایزید: نەوون وە تەسدیع هامسایان وێم

۲۸

ئـەی دڵ! مزگـانی، ئامـا کـۆچ یـار
شای شادی سەر دا خەمان‌کەرد فیرار

ها! گەرد و غوبار مـەحمیل دیـارەن
دەک لێڵاویت بۆ چوونـت قـەرارەن

چوون بەدەن جە تاو هێجران باڵاش
ئەسڵەن هاز و هێز نەمەندەن جە لاش

ئەلف فیراقش بەو تـەور تـەوانام سـەندەن
پا قووەی ڕەفتار جە لاش نەمەندەن

ب فرسـەتەن ئـەرواح بشـۆ وە پێشـواز
پەردەی بینـایی تـۆ پـەی پایەنـداز

ج دیدە! فەرش بوزە وە سەتح ڕێشـدا
بەڵـکە سـەمەندش پـا بنیـۆ پێشـدا

عەینەین! وە ئەسرین ئاوپاشی ڕاش‌کەر
نەک گەرد بنیشۆ وە گۆنـای دڵـبەر

با شای خاڵخاسان جەمین پەڕەی گوڵ
وەی ئەساســەوە یــاوۆ وە مـــەنزڵ

***

ئەلف: کەریم: فیراقش بەو تەور تەوانا سەندەن
ئەحمەد: پام قوەی ڕەفتار جەلاش نەمەندەن

ب: ئەحمەد:
فرسەتەن ئەر ڕۆح بشۆ وە پێشواز/ پەردەی بینایی شۆ پەی پایەنداز

ج: ئەحمەد: ئەم بەیتە لە بەهری «هـ» دا کە ئەڵێ: «هەوای سەر ساراڵ خوسووس وەتەن بۆ» هاتووە.
کەریم: دیدە فەرش بووزۆ وە سەتح ڕێشدا/ تا کە سەمەندش پا بنیۆ پێشدا

٢٩

ئەلف ئەی ڕۆشنی چەم تا کەی تەشریف بەر — لێلاوی سا دەی هوونـاو هۆنـە کـەر
ب پەی چێش قیبلەکەم عەزم سەفەر کـەرد — لافاو دووریش ڕیشەی هەستیم بەرد
ج بینایی وە ڕاسـت دیـدەی پـڕدەردم — ئای چەند سەرسەخت بیم لوای نەمـەردم
بڵێسـەی کـوورەی هیجـران بـاڵات — گەرمی مەحروومی تۆزەکەی پـاڵات
د ئایر دان بەی تەور مۆبەتسـەرای دڵ — یادەکەت مەندەن پەی مەسکەن خجڵ
دڵە! وە بـادەی وەسـڵش بـادی بی — دەماخت نە ئـەوج بـورج شـادی بی
هـ هیجـران بـاڵاش وە هـیچ مـەزانای — وێت وە ساحێو سەبر تاقەت مەوانای
سا ئیسە ها دەرد دووریش ئاوەرد جۆش — سـەبرت ئـەر ئـازان بنمـانۆ شـنۆش

***

ئەلف: کەریم: لێلاوی سا دەی هووناوەی هوون کەر
ب: ئەحمەد: پەی چێش ئازیزم عەزم سەفەر کەرد
کەریم: سەیلاو دووریش ڕیشەی هەستیم بەرد
ج: کەریم: بینایی وە ڕاست دڵەی پڕدەردم
د: ئەحمەد: یادەکەت مەندەن بێ مەسکەن ماتڵ
هـ: ئەحمەد: هیجران باڵاش وە هیچ مەوانای/ وێت وە ساحیو سەبر تاقەت مەزانای

۳۰

ئەلف ئەی دڵ وە سەنگ بای، ئەی دڵ وەسەنگ بای
ئەی دیدە! کۆر بای، ئەی دڵ! وە سـەنگ بـای
ئەی زبان! لاڵ بای، ئەی خـاتر! تـەنگ بـای
ئـــەی تـــەن! تاویـــای ژار فـــەرەنگ بـــای
ئەی گۆش! نەژنەوی، بـا یـەکجار کـەڕ بـای
ئـەی کـەڕ! وە غـەززەب بـاد سەرسـەڕ بـای
ئـــەی فریشـــتەی مـــن! وە فـــەرمان حـــەق
فریشـــتان عـــەرش شـــەقت کـــەران شـــەق
ئـەی ئیقبـاڵ مـن! سـەر سـەرنگوون بـای
سـەرنگوون نـە قـەعر ئـاو جـەیحوون بـای
وێم بـە وێم واچـوون وە کـۆی زوخـاڵ بـام
یـــا بـــە غـــەرق بـــەرق فـــەنا پامـــاڵ بـــام
چەنـد سالــەن کـە ڕەنـج ڕیـازەت بـەردم
هــــــوون زووخ و زام ڕیشــــــەی دڵ وەردم
ئـــاخ و داخـــم بـــێ شـــەوان تـــا وە ڕۆ
بوینـــــوو بـــــاڵای لـــــەیل عەنبـــــەر بـــــۆ
خـــاو مـــەرگم بـــۆ، خـــاوم بـــەردەبێ
دیـــدەم نـــە خـــاو بـــێ، لـــەیل وێـــەردەبێ

***

ئەلف: ئەم غەزەلە هەر لە دیوانەکەی «ئەحمەد»دا نووسراوە و لە شیعری مەولەویش ناکا.

٣١

ئەلف ئەی گرد مەوجوودێ جە تۆ گرت مایـە مەوجوود* هەر تـۆنی ماسـیوا سـایە
ب پەنهان بیت تەنیا وەحدەتت مەوج وەرد پـەی شناسـایی زوهووریـوت کـەرد
ج بە ویت جەی عالەم بێ بەقای ناسووت ئەر وەی گرد جیلوەی وەرین نەشناسووت
بە سەد جیلوەی تەر بێ چوونوچەنی شناسـایی تـۆم نمـەبۆ هـەنی
سەروەشم بەی وەسف جەمالـیتەوە باز هەم بەی جیلـوەی جەلالیتـەوە
ئەر هەر بەو عادەت سەروەش نیگاران پەی فەنای یەکسەر خـاتر پـڕخاران
چار نیەن جە دەس جیلوە نەکەردەن بسم الله ئەو تیغ ئێد کەچی گەردەن
د یاگێوتـەر نیـەن داد ویم کـەروون جە دەس تۆ بێداد وە لای کێ بەروون
هـ واوەیلای بـێ حـەد زاری بێشـۆمەن جە لای تۆ فەریاد جە دەس تۆمـەن

***

ئەلف: ئەحمەد: پەیدا هەر تۆنی ماسیوا سایە

* وشەی «مەوجوود» لە بالی دووهەمی ئەم بەیتە بە هەڵە ئەزانم چوون خودا مەعبوودە نە مەوجوود.

ب: کەریم: پەنهان بی تەنها وەحدەتت مەوج وەرد

ج: بایزید: بە ویت جەی عالەم بێ بەقای ناسووت

د: ئەحمەد: جە دەس تۆ فەریاد ئەو لای کێ بەروون

هـ: کەریم: واوەیلام بێحەد، زاریم بێشۆمەن

٣٢

ئەلف ئیحیا نەبوون سا نەشـوون مـەردەن نامەکەش ئامان گلـەییش کـەردەن
قاسید! شـۆ وە لای ئـەو نەونەمامـە چوون یاوای پێش دەر ئی جواو نامە
جەو ئەسکەنجەبین دەس سرشتەکەت یانـیٚ نامەکـەی زیبـا و زشـتەکەت
ب بیمارەکەی دڵ جـام وەردەوە تاڵی سەفرای دەرد دووریش بـەردەوە
فەرمابێت بـەو لـەفز شـەکەر ڕازەوە گا جە ڕووی عیتـاب گـا وە نـازەوە
ج نە وەخـت هیجـرەت ویـداعت فامـا نـە وە شەماڵـدا پـەیامت ئامـا٤
هـ دەیسـا هـۆرێزە خەمبارەکـەی وێم بۆ شاد بەر وە دین دیدارەکـەی وێم
تۆ تیرەکەی وێـت وە زامـداری وێم تۆ بـیٚ بـاکی وێـت بوردەبـاری وێم
و ئەو وەختە پای کاو هەرد دڵ تەم بۆ ئەساسەی دووری ئـازیزان جـەم بـۆ
چۆن نەبڕیۆ تای ڕشتەی سـەبووری گۆش چۆن وێش مەدۆ وە قسەی دووری
ز زوان چۆن تاقەت هیممەتخواییشەن دیدە چۆن تاقەت شـۆن دیاییشـەن
گێج مەدۆ دەروون چەنی نێش ئامان! بەڵام هەی سەرخێڵ نەوتووڵ نەمامان!
چۆن یارای نەفەس بەرئاوەردەمـەن سۆزش وە شەماڵ ڕەوان کەردەمەن
مەتەرسوو جە حیفز تەقریر ئـەحواڵ سـۆچۆ خەزانـەی خـەیاڵ شـەماڵ
من خۆ شەو و ڕۆ ئـارەزووی تۆمـەن پـەریٚ دیـدەنت نـەزر و فتۆمـەن
بـەڵام یەنـد وە یـاد باڵاکـەی تـۆوە دەورم دان وە دەور سارا و سەرکۆوە
بۆی باڵات هەرزان وە دەشت و دەردان نمەز ڕای لای تۆم وە کام گوزەردان
گلەی تۆ وەی تەور حاڵەت وەی نەسەق دووریچت وەی ڕەنگ خودا تۆ وە حەق

***

ئەلف: ئەحمەد: سا ئیحیا نەوون نەشۆن مەردەن
ب: کەریم: بە بادەکەی وێت جام وەردەوە
ج: کەریم: نە وەخت هیجران ویداعت فاما
٤. بایزید: نە وە شەماڵدا نامەکەت ئاما
هـ: کەریم: دەیسا هۆرێزە خەمیارەکەی وێم
و: کەریم: ئەو وەخت پای کاو هەرد دڵ تەم بۆ
ز: کەریم: زوان چۆن تاقەت هیممەتوازیشەن

٣٣

ئەلف ئیمجار سەختتەرەن زامم جە جاران — چڵ مەدۆ دایم چوون گەستەی ماران
هەر وە زۆر مەندەن ڕای ئامای نەفەس — تای ڕیشەی تاقەت شیەنم جە دەس
ب بڵێسەی فیراق سۆچنان جەستەم — ناسۆرەن زامان گاز خەم خەستەم
دووی کەواو دڵ پۆشان سەرهەردان — زەرد کەردەن ڕوخسار پاییز دەردان
سەرسامەن عالەم یەکسەر جە نالەم — فەڵەک مۆرەی بەد شانا وە تاڵەم
ج مەینەت سەربەرزەن شادیم زگارەن — ساقی! جامەکەت ئیمجار بەکارەن
بۆرێ وە مەجلیس لابەر پەردەی شەرم — وە دەورێ دیسان بەزمێ کەرمێ گەرم
تا موتریب وە ساز حەنجەرەی بێ گەرد — هۆردۆ مەقامێ دەوا کەرۆ دەرد
بەڵ ناکا نەیچی بەیۆ جە لاوە — وە مەقامەکەی قەقنەس ئاساوە
بەزمێمان جەم بۆ چون هەردەجاران — بنۆشین جامێ وە یاد یاران
هەر وە زۆر مەندەن نیم نەفەس باقی — پڕ کەر جامەکەت دەخیلم ساقی
٤ ئەر ئازیز وەی تەور لێم کەرۆ ستەم — خەلاسیم نیەن ئیمجار خاترجەم*

***

ئەلف: کەریم: ئەمجار سەخت تەرەن زامم جە جاران
ب: کەریم: ناسۆرەن زامان گاز خەم بەستەم
ج: کەریم: ساقی جامەکەت ئەمجار وە کارەن
* ئەم غەزەلە لە نوسخەکەی کەریمدا شەش بەیتی‌تری هەیە کە ئەم شەش بەیتە مەنسووب بە یۆسف یاسکەیە لە گەڵ ئەوەشدا چون لە بەهری (ع) دایە من لە ڕەدیفی (ع) دا هێناومە.

٣٤

ئەلف ئیمساڵ نەو وەهار چوون خەزان سەرد
بەرگ وەرد باغ«مەعدووم» بەرد پەی هەرد
مەشیۆ تاڵەی من خیلاف ئەنگێز بۆ
وەر نە کەی کێ دی وەهار گوڵڕێز بۆ
دڵ وە گێجبازی چەپگەرد بازیش وەرد
جفت ئارەزوو کەرد چەپگەرد تاق ئاوەرد
فرسەتش ئاوەرد هەوای وەبای دەرد
بۆی «عەنبەر» نە تۆی دەماخم دوورکەرد
نەیچی! وە بێ بەزم یاران جانی
کام سەفا مەندەن پەی زیندەگانی
چوون مەزاق تاڵەن جە گردین لاوە
بۆ وە شیرینی یەک دوو نەواوە
یەکێ یەکجاری تاونۆمەوە
ئەو یەک لاونۆم یاونۆمەوە

***

ئەلف: ئەم حەفت بەیتە کە لە نوسخەکەی «کەریم»دا بە چەشنێ کە نووسیمانەتەوە هاتووە ـ لە نوسخەکانی «بایزید» و «ئەحمەد»دا جزوی پارچە شیعرێکە لە بەهری (ش)دا کە وا دەس پێ ئەکا:
«شوورای عاشوورا دیسان بەزمش بەست»

۳۵

* ئیمشەو پەشێویم جە حەد ویەردەن — کای هەستیم نە گێج تۆفان دەردەن
قرچەی جەرگ ڕیش کزەی دڵەی تەنگ — جۆشیای چەمەی‌چەم ساتێ وە سەدڕەنگ
بڵێسەی لوولەی کوورەی پێشـەکەم — خەستەگی جەستەی جەفاکێشەکەم
ئەلف نارەکەی هیجران سینەکەی خەستەم — شەرارەی کوورەی پێشەی شکەستەم
ب ماچان دەرد هیجر، دەواش ویساڵەن — من و شادی و وەسڵ ئینە مەحاڵەن
ج فـیراق ئـایرین ویسـاڵ ئـایرین — دڵـە ئـایرین خـەیاڵ ئـایرین
بـەو ئـایرەوە خەیاڵـم خامـەن — بـەختم ناپوختـە فـامم نافامـەن
فیـدات بـام سـاقی! یانـە زاهـرەن — وجـوودم موحتـاج بـادەی ئـاهرەن
کـەرەم کـەر جامـێ ئـایرکردار بـۆ — شەوکەت سۆز وێنەی جیلوەکەی یار بـۆ
ساف بۆ جامێ بۆ چوون چیهرەی دڵـبەر — بە عەکس ڕووی وێت دوو ئاتەشەش کەر
د تا من جە نەشئەی ئەو بادە و ئەو جام — نەی قەید هەستی فارغ بوون تـەمام

***

---

* ئەم پارچە شیعرە لە دیوانەکەی کەریمدا نەهاتووە. لێکچوونی دوو بەیتی ۶و۷ی ئەم قەتعە لەگەڵ ۶و۷ی قەتعەی ۲۶۹ دا جێ سەرنجە
ئەلف: بایزید: نارەکەی هیجران سینگەکەی خەستەم
ب: بایزید: ماچان دەوای هیجردارووی ویسالەن
ج: بایزید: دڵە ئایرین بەخت ئایرین
د: بایزید: جە قەید هەستی فارغ بۆم تەمام

٣٦

ئیمشەو تەنیا بێ جەستەی زەبوونم   دیسان سەر واز کەرد دڵەی پڕ هوونم
خــەیاڵان خــاو ئــاوەردم بــەردم   هاوار جە دەمەی هەناسەی ســەردم

ئەلف زووخاو گێج مەوەرد نە دیـک دەروون — هووناو هۆرماما نە جەستەی زەبوون
ب ڕەنگاڕەنگ ڕەنگ ڕەنگ گولگوون هوونم — قرچـە و بریـژەی کـوورەی دەروونم
ج چوون دانەی سەرساج بەر ئامام جارجار — جە تاو دووکەڵ جـە شـەرارەی نـار
د سۆچیام هەی سۆچیام وێنەی شۆڵەی نـوور — بیم سورمەی سوبحان ئاوەردەی کۆی تـوور
من قەقنەس نەبیم ها بیم وە قەقنەس — یەکجاریش ئیمشەو ها بەرشیم جـە دەس
ئەوەند خـەیاڵان بـەردم وە دەروون — پەی دووری یاران بەتەر بیم زەبوون
ڕۆ جـە شـەو فێشـتـەر زار و زەلـیلم — ساقی! سا جامـێ ئیمجـار دەخـیلم
بدەر پێم نۆش کەم چوون هەردە جاران — وە ڕەغم گردین گورۆی مـەیخواران
شیعر وێم تەنخوای سەمتوور سـازێ — لێدەر سا نەیچی! هەر تارێش گازێ
چنگ پێکۆ نە جەرگ نەغمەی سازەکەت — بـەر ئـارۆ تۆتـۆ میقـراز گازەکـەت
هـ سا دەروێش کەفێ بدەر نە ڕووی دەف — گیان مونتەزیرەن پەرێ لەرزەی کەف
موغەننی! لێدەر یەک ئیمشەو سـازان — بەشق ئەو کەسەی تۆش ئاوات وازان
بەڵـکە خـەمانم تـۆ دەری وە بـاد — هەی های جەوانم فرێم هەن مـوراد
ساقی! سا دەخیل وە فەریادم ڕەس — جە ڕووی نازەوە جام گێرە وە دەس
دەور دەرە وە ناز چوون هـەردەجاران — پێم دەر یەکمـەنی سـەبا و ئێـواران
بـا وەس باڵـینم سـەیلاو هـوون بـۆ — ئامێتەی زووخـاو دیـک دەروون بـۆ
و وەختـەن سـەرتاپام ببـۆ وە زوخـاڵ — بوولەکەی سفتەم هۆرگێرۆ شـەماڵ
ساقی! ئامانـەن نەشـوو جـە ویـرت — وە فەریادم ڕەس تـۆ بەشـق پـیرت
بەڵ ئیمشەو خەمان نە دەرۆم وە باد — ساقی گیان قوربان! خاتیر کەرە شاد
بۆوە وە باعیس ئی نیم گیان سەخت — سا بەڵکە نەمرۆ«مەعدووم»ی بەدبەخت

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی «کەریم»دا هەیە.
زووخاو گێج مەدا دیک دەرووندا/ هووناو هۆرشاناش جەستەی زەبووندا
ب: کەریم: قرچەی بریشتەی کوورەی دەروونم
ج: کەریم: چون دانەی سەر ساج هۆرئامام جارجار
د: کەریم: سۆزیام هەی سۆزیام وێنەی شوعلەی نوور
هـ: کەریم: گیان مونتەزیرەن پەرێ ڕیزەی دەف
و: کەریم: بۆی سفتەکەی هۆرگێرۆ شەماڵ

٣٧

ئەلف   ئیمشـــەو دیـــارەن بـــانگم بـــێ شـــەرمەن
زایەڵـــەی ســـەمتوور نـــە کەڵڵـــەم گەرمـــەن
سەدای زیڵ و بەم مەینـەت سـەدتەرزەن
خەفەت شادیشـەن خـەم دەمـاخ بـەرزەن

ئەلف: کەریم: زایەڵەی سەمتوور کەڵڵەم وە گەرمەن

هۆشـم بـێ هۆشـەن فـامم قامـەت قـاخ
بـۆی دووری ئـازیز مـەیۆم نـە دەمـاخ
ب نـەیچی! ئامانـەن سـا مەکـەر درەنـگ
فیدای پەنجەت بام نـەی بـاوەر وە دەنـگ
هـەر تـەرزێ پـەی ویـش بکـەرۆ ڕازێ
گێـرۆ نـە دەروون هـەر سـازێ گـازێ
بجۆشۆ هەرکەس بـە قـەد ناڵـەی ویش
بنۆشـۆ هەرکـەس بـە پیاڵـەی ویـش
ج جـەلای هـەر گـەردێ وە سـەداییوەن
دەوای هـــەر دەردێ وە نـــەواییوەن
هـــەر مـــەقامێوەت جگـــەرتاون بـــۆ
تـــیفڵ بێچـــارەی دڵان لاون بـــۆ
ئەو سـەدای دەردە خـەیلێ دڵـکەش بۆ
دڵ تـیفڵان ئاسـا بەڵـکم دڵـوەش بـۆ
هەی پەشێوی هۆش هەی شێوای فـام
هەی عـەقڵ عەبـەس هـەی خـەیاڵ خـام
مـن و دڵوەشـی و سـەفایی کـەردەن
هـوونی یـەکترین تـا وە ڕۆی مـەردەن
سا دەی ساحیب نـەی ڕیشـەی دڵ کـەر
تـالیم دەر ئـی فـەرد وە نەزمەکـەی نـەی
ئێمشەو وە هەر حاڵ شەو وە ڕۆ بـەروون
ئەی خوا! سا مەرگێ سەحەر چێش کـەروون

***

ب: کەریم: نەیچی درەنگەن سا مەکەر درەنگ
بایزید: نەیچی درەنگەن بێ دێر و درەنگ
ج: بایزید: جەلای هەر گورۆی وە سەداییوەن

٣٨

ئیمشـــەو دیـــارەن دەردم کاریـــەن   هووناو جە زامم چوون سەیل جاریەن
ئاوازەی مەینەت نە دەروون سەد تەرز   چوون چلچەنگ وە چەنگ خەمان بیەن بەرز
بێهۆشی جە هۆش کەم فامی جە فـام   وە هــەزار مــەقام مــەدەران جــەفام
سا نەیچی! دەخیل بێ دێر و درەنـگ   موتریب! فیدات‌بام، نەی باوەر وە دەنگ
کەف بدەر نە دەف، پەنجە نـە ڕووی نـەی   وێنەی «باربەد» جە بەزمئارای کەی
«نەکیسا» ئاسا، دەس دەر وە سەمتوور   دەف و نەی و چەنگ باوەر وە حوزوور
چلچەنگ نە سەرچەنگ پەنجەت دەر قەرار   وە هەزاردەســتان بنــوازەم ئیمجــار
ئەلف   وێت بە حەقیقەت مەست بکەر جە مەی   سازان بســازە پــەی واوەیـلای وەی
کەف بدەر نە دەف، چەنگ باوەر وە نەی   هیچ مەواچە کەی تۆ خودا سا دەی
ب   بــەو ئــاواز بــەرز خــاس بکــەر ڕازان   بــە عیشــق ئــازیز نــازک ئەنــدازان
جۆش دەر وە نالەم کوڵ دەر وە دەردم   هۆش‌دەر وە خەمان گۆش دەر وە فەردم
ئازیز بـێ خەبـەر مەینـەت باخەبـەر   چـــەنی ڕۆ مـــەیۆ «الله اکبـــر»

***

ئەلف: بایزید: دیدەت وە تەحقیق مەست بکەر جە مەی
ب: بایزید: بە تەحقیق ئازیز نازک ئەندازان

٣٩

ئەلف ئیمشەو مەینەتان نە دەروون جەمەن   خێڵخانەی کەیفم پڕ جە ماتەمەن
دیارەن دووەی دووری زۆر کەردەن   سوپای خەم و هەم هوجووم ئاوەردەن
شنۆی ئارەزووی وەسڵت زوهوور کەرد   لافاو مەینەت کۆگای شادی بەرد
هووناو دەروون ڕیشەی گیان کەندەن   سەرمایەی تاقەت جە دەستم سەندەن
مەحاڵەن ئیمشەو گیان وە ڕۆ بەردەن   جارێوتەر تەواف ئاسانەش کەردەن
یا خوا سەبووری وە دڵ باوەری   خەزانەی ئارام پێم عەتا کەری
بەڵ وە ڕۆ بەروون وە هەر حاڵ ئیمشەو   کەروون زیارەت دەرگانەکەی ئەو
سەر بنیەو وە خاک ئاسانەی دڵبەر   بەو ئارەزووی دڵ گیان بەرشۆ وە بەر

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە جگە لە نوسخەکەی «کەریم» لە نوسخەکانی تردا نییە.

٤٠

ئەلف ئیمشەو هەم خەمان وەنەم سەرداوە سەر تا پای تەنم ئاهیر وەرداوە
ب جەستەم زایف و ئیستیخوانم ڕێش هەر ئەعزام جە ئێش مەگرەوۆ پەی وێش
ج گۆشت و پۆسەکەم نەفت پێدا ڕژیان ڕێزەی ئیستیخوان وە هەمدا پژیان
د جە تاو ئاهیر شەرارەی دەروون دیسان سەرواز کەرد زووخاو چەنی هوون
هـ بلێسەش بەرزەن وە هەر گوزەردا کەس نیەن ئاوێش کەرۆ وە سەردا
ساقی! باوەرە ئەو مەی دووساڵە پێم دەر یەک جامێ حاڵم بەدحاڵە
نەیچی! سا لێدەر قەزات لە ماڵم دەمێ دەر جە نەی دەروون زووخاڵم
و هۆشت بۆ هامدەم سازان بسازە کالا وە بالای خەمان بورازە
ز موغەننی! کۆک کەر سازانت بە هەم سەمتوور و سێ تار وە هەم بکەر جەم
ح باوەرە مەجلیس تەمام تەیار کەر دیسان خاو شەو وە زەهر مار کەر
ط قەزای پەنجەکەت دەک لە من کەفێ خەیلێ عاجزم سا لێدەر دەفێ
باوەرە کوورەی دڵ نە جەهد و جەخت ڕووی تەوبیخ وەلای «مەعدووم»ی بەدبەخت

***

ئەلف: ئەحمەد: ئیمشەو هەر خەمەن وەنەم سەرداوە
ب: کەریم: جەستەی زەعیفم، ئیستیخوان ڕیش/ هەر ئازای ڕیشم مەگریا پەی وێش
ج: کەریم: گۆشت و پۆستەکەم نەفت پێدا ڕژیا/ مەغز و ئیستیخوان وە هەمدا پژیا
د: کەریم: جە تاو ئایر تەنوورەی دەروون
هـ: کەریم: بلێسەش بەرز بێ وە هەر تەرەفدا/ کەس نەبێ ئاویش بکەر وە سەردا
و: کەریم: هۆشێ کەر هام فەرد! سازان بسازە/ بالات وە کالای خەمان بورازە
ز: کەریم: موغەننی کۆ کەر سازانت وە هەم/ سەمتووری، تاری، وە هەم کەرە جەم
ح: کەریم: باوەرە بسات تەمام تەیار کەر/ شەو خەفتەن شووم بە ژارمار کەر
ط: دوو بەیتی ئاخر لە نوسخەی «کەریم»دا نووسراوە و لە نوسخەکانیتردا نییە.

٤١

ئێمشەو هەر خەمەن ها نە کەمیندا[ئەلف] هەر دەردەن مەدۆم وە ڕووی زەمیندا
دڵ نە گەردەلوول بێ پەرداخیەن دەماخم نە گێج بێ دەماخیەن
سا دەروێش وە عیشق مەولای دەروێشان وە یا هووی وە سۆز ڕیازەتکێشان
هەر پاسە مەبۆ زەلیلی دەخیل چینە زیادتەر مازەم وە زەلیل
پەی دیگ دەروون جۆش کوڵ و کەف تەسکین نمەک کزەی کەف و دەف
با بەیۆ وەش وەش سۆزەی سەداکەت لەرەی نوای تەرز شیرین ئەداکەت
بەو نائیرەوە بەو دائیرەوە خاس بنیەر هەستیم وە ئایرەوە
بەڵ ئێمشەو خەمان شێونان کەڵەک تا سەحەر چوون بۆ گەردش فەڵەک

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە تەواو نوسخەکاندا وەک یەک نووسراوە.

٤٢

ئەلف ئێمشەو هەم دیسان دەروون پڕ خەمەن ئەساسەی ماتەم جە لامان جەمـەن
نـە تـاو دووری دڵ بـێ قـەرارەن بینایی دیدەم جـە خەفـەت تـارەن
شریخە و گرمەی هەور دووری دۆس وە فەنا بەردەن مەغز و ڕەگ و پۆس
شەرارەی گڕپـەی نـار مـەهجووری کەردەن وە غوبار کۆگای سـەبووری
نە تاقەت مەندەن نە تۆی دەروونـدا نە لەیلێ مـەدیۆ وە لای مەجنوونـدا
یـا خـوا مـەردەنی بـۆ وە مێهمـانم ئیتـر نـەوینوون دووری یـارانم
ب بەڵکە خەلاسیم جە دەس دووری بـۆ بەو زووخ و زامان نەشوون وە گڵـکۆ

***

ئەلف: ئەم شیعرانە هەر لە نوسخەکەی «کەریم»دا هەن.

ب: کەریم: بەڵکەم خەلاسیم جە دەس دووریم بۆ/ بەو زووخ زامان نە شوون وە گڵکۆ

۴۳

ئەلف ئێمە گشت فانی هەر ئەوەن باقی / نازوون وە بازووی پڕ نیرووی ساقی
خەلاسیش دا پێت وە یەک پەیمانە / ئازاد بیت جە بەند بەستەی پەیمانە
عارفان چ خاس پەی وە حەق بەردەن / وەسیەت «حافظ» وە جا ئاوەردەن
دەفنت نە پەهلووی مەیخانە کەردەن / وە سەر خاکتدا سەبووی مەی مەڕدەن
قەڵەم یاد کردار یار و ئەغیاردا / ڕەقەم کەرد تەئریخ وە سەر مەزاردا
ب جامێش نۆشاوە چوون مەردان ویەرد / «گۆشەی مەیخانە وە زاویە کەرد»

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەی کەریمدا.

ب: «گوشه میخانه و زاویه کرد» بەم شێوەنووسینە کە لەو سەردەمدا باو بووە ـ بە حیسابی ئەبجەد ئەبێتە ۱۲۹۶ یانێ ساڵی کوژرانی عەبدوڕەحمان کوڕی حاجی مەحموودی یاروەیس.

٤٤

ئەلف باعیس وجـوود جـه مـاه تـا مـاهی
دەلیـــل ئیســـبات ســـونع ئیلاهـــی

زیـــای بینـــاییم نـــووری چـــەمانم
سـەرمایەی حـەیات دیـن و ئیمـانم

من وێم مەزانوو بێ ئەمریم کـەردەن
ئیتاعەی فەرمان عەبـدیم نەبـەردەن

عـومرم سـەراپا غـەرق غەفڵـەتەن
زاد ئـــاخرم بـــار خەجڵـــەتەن

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی «کەریم»دا کەوتە پێش چاو و لە شیعری مەولەوی ناکا.

بەلام مەشیۆ تۆ وە فەزڵەکەی وێت   کەردەی من نەبۆ بەهانە پەرێت
ئیغماز کەی جە گرد نابەکاری من   جە ڕووسیایی و بەدکرداری من
پەی من کافیەن ئی گرد ئینفیعاڵ   بۆ بە ڕەحم وێت بکەرەم پاماڵ
مەدیە وە تۆمار کەردەی ویەردەم   بدیە وە زەردی ڕوخسار ئاوەردەم
هەرچەند شایستەی عەفووت نەداروون   ڕووی شەرمەندەگی وە دەرگات ماروون
جە بەحر کەرەم بێ بەشم مەکەر   شەڕ نەفسانی جە ڕاگەم لابەر
تا بە فەزڵ وێت بوانیمەوە   جە دەس هەوای نەفس بسانیمەوە
بەڵکم جەی ئاخر پەی وێم فکرێ کەم   تەدارەک پەی چەند تەزبێح زکرێ کەم
بەلام بەو شەرتە چەنیم قەبووڵ کەی   بەهانەی ئەسباب عەفووم وسووڵ کەی
نەفس بەدکردار بێ دین بەدبەخت!   شووم سەرگەردان خەیالان سەخت!
پەی چێش عادەتت وە گوناه کەردەن؟   ژار مەحرووومی ڕەحمەتت وەردەن؟
ڕاگەی حەقیقەت جە ویرت شیەن؟   یادت پەی مەحبووب حەقیقی نیەن؟
مەوتەن ئەسڵیت نە خاتر لوان   مێخ مۆبەتت نە ڕووی خاک کوان؟
دایم گرفتار ئارەزووی خامی   یەکسانەن پەرێت نێکی و بەدنامی
گا خەریک دەرد هەوای مەجازی   گا مەشغووڵ کەسب کبر و نیازی
گا غەرق هەوای وەسڵ نازاری   گا حیرەت زەدەی ڕوخسار یاری
هیچ هۆشت نیەن حەق خەبەردارەن   فەردا ڕۆی حیساب میزان کارەن
فیکرێ کەرەوە وادەی لواتەن   وەخت شێوای شەوق سەوداتەن
باوەرە وە دەس زادێ پەی سەفەر   وێت نەو سەفەردا بێ تۆشە مەکەر
وە دەرگای حەق بەر ڕووی پەشیمانی   عوزرئاوەری کەر کەردەی نادانی
بەل لیباس عەفو بکەرۆت خەلات   جە وەخت مەردەن بدەرۆت نەجات
وە نەسیوت بۆ سەرمایەی ئیمان   نەوی وە ڕیشخەند سوخریەی شەیتان
وە ڕۆی مەحشەردا بگێڵی دڵشاد   جە قەید عیسیان دڵت بۆ ئازاد

***

۴۵

ئەلف بالاَی ئالاَی شەنگ سەد بەلاَ پێوەن | دووکانچەی شادی دەردینان شێوەن
دڵ مەدۆ وە دەم ئێش و نێشەوە | بی وە قەزای سەخت دیدەی وێشەوە

***

۴۶

ئەلف بکیانە پەیکێ وە پاڕانەوە | پەی کێ؟ پەی مەجنوون بیارانەوە
مایەی بێ مەیلیت بشارانەوە | با باست نەشۆ بە شارانەوە

***

ئەلف ـ۱: ئەم دوو بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی «کەریم»دا.
ئەلف ـ۲: ئەم دوو بەیتە لە نوسخەکەی «ئەحمەد»دا پەس و پێش هاتووە.

۴۷

ئەلف بڵێسەی دەروون نە سینەم خێزان ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ نالەم ئەلفیراق یەعقووبی بێزان
تەریدەی هیجران بەیدای جیایی ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ گرتەن گەردەنەی ڕای ئاشنایی
تەم خەم یانەی دڵ تاریک کەردەن ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ڕای ئامای لای تۆ جە یادم بەردەن
پەلکۆمەن نە گێج بەحر ماتەمدا ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ هەر خەمن مەیۆ وە بان خەمدا
خەمەن ڕەفێقم خەمەن هامدەمم ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ خەمەن هەمسوحبەت عەزا و ماتەمم
خەم زۆرش گرتەن بە وێش مەنازۆ ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ساقی! بۆ وە عەشق ئایەی «وامتازوا»*
پڕکەر جامەکەت پەیاپەی جە مەی ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ پێم دەر تا ڕیشەی هەستیم کەرۆ پەی
سوڵحێ دۆ نە بەین هەستی و فەنادا ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ وەس خەیاڵ بەرۆم بەی لا و بەو لادا

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە ـ کە لە هۆنراوە ڕەسەنەکانی مەولەوییە ـ لە نوسخەکەی «ئەحمەد»دا کەوتە پێش چاو.

* ئایەی ۵۹ سوورەی یس.

٤٨

ئەلف بنچینەی شادیت جە دڵ بەرئاوەرد ... جە ڕای مۆڵەت دوور هەرچێوت کەردکەرد

ب ئیسە ئی تاڵی و قین کەردەت پەی چێش ... ئی تۆ بەستەی زام لابەردەت پەی چێش

ج بار ئی مەینەت گرد نەبێ کافی ... تەمات زیاد کەرد جە بێ ئینسافی

تەرس بێ سامان زەحمەت جە لای من ... جەور دڵبەرەن مەنیەی جە ڕای من

هەڵای هەی ماچی گیرت نەوەردەن ... بۆی شەمامەی ئێش عەشقت نەکەردەن

د من دادم پەی گاز ناز دڵگیرەن ... دەوای زامانم زامداری تیرەن

بێ شەرتیش دۆسی قارش وەفامەن ... مەزەی قین لەززەت جەفاش سەفامەن

ئەر هەر سات دەردێ دەردێو تەر چەنی ... بەیۆ ماچوون ئاخ پەی دەردێو هەنی

ئامانەن ئەر دیت باڵا عەرعەر تەرز ... عەرز کەر نەک جارێ وە سەد سۆز بەرز

بەڵ دڵوەش کەرۆ مەینەت گازەکەش ... زۆر دۆ وە بازووی غەمزە و نازەکەش

هـ پەیاپەی پەی پەی نەی دڵەی تەنگدا ... هەر خەدەنگ بەرۆ وە جای خەدەنگدا

***

ئەلف: بایزید: بنچینەی شادیت جە بێخ بەرئاوەرد

ب: کەریم: ئیسە ئەی تاڵی و قین گرتەت پەی چێش

ج: کەریم: بار ئەی مەینەت گرد نەوو کافی

د: ئەحمەد: من دەردم پەی گاز ناز دلگیرەن

کەریم: من دەردم پەیکار ناز دلگیرەن

هـ: کەریم: پەیاپەی پەی پەی نە دڵەی تەنگدا

٤٩

	بولبوڵ گوڵشەن بێ نام و نەنگی	تەزەرو سەر سەرو باغچەی بێ ڕەنگی
ئەلف	نوختەی ئینتیهای دایرەی تەمام	نەی دەست نەیچی تووتی دیای جام
ب	یانەی دڵ وە فەیز ڕای مەولاناوا	شاباز تەڕلان لان مەولان ئاوا
ج	پایەت بوڵەند بۆ سایەت فراوان	پەی گەردەکەی ڕەم دیدە سیاوان
	ئاهووی توون دڵ وە بۆی ناف ئاوا	تار بی نە جڵەو گەرمەسێر ماوا
د	ڕەم کەرد و مدرا و دیاوە مەس مەس	پەی هەرد بارگەی تۆ گۆمەتەش بەس
	پەرێش کەر سای وەڵگ هیممەت وە یاتاخ	نەکەرۆش سەردی ئێلاخ بێدەماخ
هـ	چووزەی سەوزەی هەرد فەیز تۆ وەرۆ	گەردە نە پای کاو لوتف تۆ کەرۆ
	یا شێخ! هەرگاوان مەیلەکەی لەیلێ	سەر وە سەر وە گیان هەرزانەن خەیلێ
	نەواچی من پیر ئوفتادەی دڵڕێش	ئیسە چەنی مەیل ئازیزانم چێش
	تا یاران نیگای نیهانیشان بۆ	پیران مەشیۆ تاف جەوانیشان بۆ
	پەی چێش مەیل لەیل پیریش مەحاڵەن	سەنەی باڵغیش سەد هەزار ساڵەن

***

ئەلف: بایزید و ئەحمەد: نەی دەست نەیچی تووتیی دمای جام
ب: کەریم: تەوار تەڕلان لان مەولان‌ئاوا
ج: بایزید: پەی گروەکەی ڕەم دیدە سیاوان
کەریم: پەی پەی کەردەی ڕەم دیدە سیاوان
د: کەریم: ڕەم کەرد مدراوە دیاو، مەس مەس
هـ: کەریم: گەردش نە پای کاو لوتف تۆ کەرۆ

۵۰

ئەلف بەتیەی کارخانەی ئوستای بەغدایی ... دروومان وە تای نەی ئاشنایی

سفیدتەر جە جەرگ مەینەت گازەکەم ... نازکتەر جە ناز جای نیازەکەم

چوون لۆنگ مەجنوون بدەوش وە کۆڵدا ... بگێلوو وە هەرد پا سارای چۆڵدا

جار جار بەو گشت دەرد نەدامەتەوە ... بەو قامەت وشک پڕ زامەتەوە

شنۆی هەناسان نە سەر دیاران ... شانۆش چوون بەیداخ نە سەر مەزاران

ب ئەلعەجەب دیدەم عەجەب یە چێشەن ... چەند ساڵەن وە تیر عەشقت دڵ ڕێشەن

قرچە قرچ سەنگ بزیسکەی کاوان ... هێمان بزیسکەش وە لات نەیاوان

***

ئەلف: کەریم: سفیدتەر جە مەرگ مەینەت گازەکەم

ب: ئەم دوو بەیتەی دواییە هەر لە نوسخەکەی بایزیددا کەوتنە پێش چاو.

۵۱

بـەرزان هـیلال تـار وەروان قـەراردا ... غـورڕەی شـار شـۆر دلان دیـار دا
نەسیم وە بۆی چین چنوور پای هەرد ... سوب، «صباح‌الخیر» دەماخ دڵ کەرد
جە پرژەی شەونم نە تۆی پـەردەوە ... نەرگس مەس مەس چەم ولاو کەردەوە
سەوزە وستەن‌فەرش‌ئەو چەمەن دەس‌دەس ... گولان جام وە دەس بولبولان سـەرمەس
مـەنعم مەکـەردێ گرانـەن دەردم ... ئـەر شـێویابۆ قافیـەی فـەردم
فەریاد جە شۆرەی ئەرز چارەی مـن ... هەر سەوزەی مـوراد مـن نادیـارەن
داد جە هەوای شووم بەدستارەی من ... هەر نەوگولالـەی مـن نـە پێـوارەن
یا وەلوەلەی دەف شای دەروێش جۆشـێ ... بـەو سـەدای ڕیشـەی دڵ ئاشـناوە
یا جۆش سەمتوور مـوترب خرۆشـێ ... چەنی ئی دوو فەرد حەسرەت ماناوە
بەڵ سەوز ببۆ تۆم ئارەزووکـەی دڵ ... های چەمە دەخیل شەوێ شەونمێ
ئەلف بەڵ ڕوو بنمانۆ ئـەو نـازک نـەوگوڵ ... دەمـە نەسـیمێ وادەی سـوبدەمێ

***

ئەلف: بایزید: ئاهە نەسیمێ وادەی سوبدەمێ

ئەم پارچە شیعرە لە نوسخەکانی کەریم و ئەحمەددا تەفاوتێکیان نەبوو، مەولەوی ئەوەڵ کەسێکە کە شیعری بەم شێوە وتووە. پێش لەم پارچەشیعرە هیچکام لە شاعیرە فارسەکان یا شاعیرە کوردەکان بەم چەشنە شیعریان نەوتووە.

٥٢

بـــەزم هامفـــەردان یـــار مۆبـــەتکێش
یەک ئیمشەو دەفێ دەروێش! های دەروێش!
بـــاوەر نـــە کـــوورەی وەلوەلـــەی دەفـــدا
ڕووی پەنـــد و تـــەوبێخ وە هـــەر تەرەفـــدا
ڕووی پەند ئەو یاران دڵ وە جەهد و جەخت
ڕووی تەوبێخ ئەو لای مەعـدوومی بەدبـەخت
واچـە هـەی دڵـەی ئەبڵـەی بـێ خەبـەر
هـۆرێز سـاتێ تـەرک خـاو شـیرین کـەر
ئەلف «شەوەن خەڵـوەتەن مـاڵ بـێ ئـەغیارەن
ئاڵـــەم گـــرد وتـــەن دۆس خەبـــەردارەن»
نـــەوا مێمـــان بـــۆ تـــۆ نـــەوینی کـــەس
خەفـــەت بـــۆ پـــەرێت تـــا ئـــاخر نەفـــەس
دیـــدەت تـــۆز غـــەیر نیشـــتەنش وەنـــە
ب جـــە جـــۆی ســـۆز دڵ ئـــاوێش دەر پەنـــە
وەر تـــۆ بینایـیـــت پـــەردەش هـــا نـــە ســـەر
ئـــەو تـــۆ مـــەوینۆ جـــە تـــۆ زەریفتـــەر
ئەمجار یادکـەر عـومر عەبـەس ویـەردەت
بـــاوەر بـــە خـــاتر ناپـــاکی کـــەردەت
ســـەرئەفکەندەبەر چـــوون شەرمەســـاران
چەمەی چـەم هۆرکـەر چـوون سـەیل واران
بـەڵ شـۆرۆ بـەو ئـاو کـەرەم فـەراوان
بابـــەت وە بابـــەت ســـیاهەی تـــاوان

***

ئەلف: ئەم بەیتە لە بێسارانی وەرگیراوە.
ب: کەریم: جە جۆی سەوزەی دڵ ئاوێش دەر پەنە

٥٣

بەڵێ خاڵوەکەم قەدیم دەستوورەن
پەی مەی زەدەی مەی کەباب زەروورەن
نامە و کەبابت وە مەعدووم یاوا
ئەوش نە ڕووی چەم ئێد وە دەم ساوا
گەرد دەرد ئێش دەروون بەردەوە
عەشقەکەی قەدیم تازە کەردەوە
سێرت جە ئێشای زام نەوەردەبێ
ئیزهارت پەرێ نەمەک کەردەبێ
ئەلف جە من نمەک دای جە قاسید کێشان
جە تۆ زامەت دای جە زامەت ئێشان

***

ئەلف: ئەحمەد: جە یار زامان دای جە زامان ئێشان

٥٤

ئەلف بـێ شـەرت و شـۆنیت جـە حـەد بـەدەرەن
ڕەحمــەت ئــەو یــادت وەفادارتــەرەن
دیدەم چوون میقراز بێ شـەرتیت تیـژ کـەرد
دات نـە تانتـەی وەسـڵ جەوپـەڕش ویـەرد
ب شەرت بۆ تا جەستەی خەستەی مەهجووریت
پاکتــاوش کــەرۆ مــەردەن جــە دووریــت
جـە شـووم پـڕ شـووم ئەلحەدسـەرای خـەم
جە سەروازەی هوون جۆی سەرچەمەی چـەم
وە بـۆی ئـەو بـاڵا و خـەت و کوڵـم و فـەم
سـەرو سـەوزە و گـوڵ غونچـە بـدۆ دەم
دڵـەی مەینـەتگاز سـفتەی کـۆی قەقنـەس
نــەبۆ وە نیشــان تــیر مــوژەی کــەس

***

ئەلف: کەریم: بێ شەرت و شۆنیت جە حەد ئەو دەرەن
ب: ئەحمەد: پاکتاوش کەرۆ مەردەن چوون دووریت

۵۵

بینـــایی دیـــدەم! تـــۆ وە ســـڵامەت
دیـــدەنی دیـــدار کـــەوت ئـــەو قیامـــەت
ئـــەر بیـــنش نیـــەن هـــەی ئـــاوات وازم
بـــاز هـــەر تەســـکینەن گـــۆش وە ئـــاوازم
وە دڵـــدا تەفســـیڵ زەلیلـــی ویـــەرد
چـــێش جـــە ئەووەڵـــدا ئـــاخرش ئـــاوەرد
ئەلف بـــاز بـــێ‌تاقـــەتیم نـــە تـــۆی پـــەردەوە
دەرگای گوزەرگـــای چەنـــد فـــەرد کـــەردەوە
هۆرێزا و پێچ وەرد دووی کوورەی دەروون
ئاو ئاوەرد بەڵ هوون نـە دیـدەی گـەردوون
ڕێـــزا جـــە ســـەردا بڵێســـەم کـــەم بی
ئەسباب تەحریر ئـی چەنـد فـەرد جـەم بی
باز چـێش بـۆ یـاران دەروون پـڕ داخـەن
ئـــــەغیاران دەمـــــاخ دڵ وە پەرداخـــــەن
ب ڕێـــزا ســـەوزەی گـــوڵ مـــەعارف وە گـــڵ
چـــۆڵ بیـــەن چەمـــەن جـــە ســـۆزەی بولـــبوڵ
نیگای ئیلتیفـات گۆشـەی چـەم کەمـەن
ڕووی دەشـــت ســـەفای ئـــەهل دڵ تەمـــەن
ج حەڵقەی خەفیەی زیکر نالەی هەزار ڕەنـگ
چوون حەڵقەی دەرگای وێرانان بێ‌دەنـگ
د سەرد بیەن گەرمی جەرگەی هامفـەردان
گەرمەن سەردی ڕۆح جەرگەی هامدەردان

ئەلف: کەریم: باز بێ تاقەتیم نە ڕووی پەردەوە
ب: کەریم: ڕێزان سەوزەی گوڵ مەعارف وە گڵ
ج: ئەحمەد:
حەڵقەی سەف زیکر نالەی هەزار ڕەنگ چون حەڵقەی دەرگای وێرانان دڵ‌تەنگ
د: کەریم: سەرد بیەن گەرمی شەوق هامفەردان گەرمەن سەردی زەوق جەرگەی هامدەردان

مشـــیۆ جــە گــرد لا زاری و شــیوەن بــۆ
جە کام لا لای دۆس کام دۆس وێنەی تـۆ

کەی ئیسە، پەی کێ پەی دیدەی مەعدووم
هـ چێش بیـەن بیـەن جـە بیـنش مـەحرووم

یانێهـــای ڕاســـەن یـــا قســـەی ناســـەن
و دیارەن کـەردەی چەپگـەرد هـەر پاسـەن

ز تەدریس تەقدیس تەمجیـد بـێ دەنگـەن
ڕوخسارەی تـەقریر تەوحیـد بـێ ڕەنگـەن

پارچـــەی تـــەئلیفات شـــەیخ موهـــاجیر
ح کەســـادەن نیـــەن موشـــتەری و تـــاجیر

«کشف الغطا»ی سەدر موحەممەد جەسیم
ط غونچەش بێ خەندەن بـێ شـنۆی نەسـیم

بـێ نـازەن کتـاب «عـەتای دەوڵـەتەین»
ی یەند ڕێزیان قەترەی خەم جە عەین غـەین

ک تـــەفاوت نیـــەن تێشـــدا جـــە مابـــەین
شوبهەی سین و شین میسل عەین و غـەین

بـــاڵ نمـــەدۆ تـــەیر تـــەحریر وە هەمـــدا
گـــا وە ڕووی ڕۆمـــدا گـــا وە عەجەمـــدا

ئومـــەنای دەوڵـــەت جـــە گـــردین لاوە
نـــــە ئینتیـــــزارەن چـــــەم وە ڕووی ڕاوە

هـ: چێش بیەن، بیەن جە دیدە مەحرووم
و: ئەحمەد: دیارەن کەردەی چەپگەرد هەر ڕاسەن
ز: تەدریس و تەقدیس، تەمجید بێدەنگەن/ حەسارەی تەقریر تەوحید بێڕەنگەن
ح: گرانەن، نیەن موشتەری و تاجر
ط: کەریم: غونچەی نەشکوفتەن بێ شنۆی نەسیم
ی: پەند ڕێزان قەترەی خوم جە عەین عەین
ک: هێنانی سین و شین و عەین و غەین بە جێگای: سر- شوهوود - عەیان - غایب، تەنیا لە شوێنەواری «عبدالقادر بیدل» دا دیومانە، ئەم ئیستیلاحاتە پیشان ئەدەن کە مەولەوی دیوانی «بیدل» یچی خوێندووە.

تــەوانای وانــای فــەرمان نەمەنــدەن
چەپــەر بــێ جــواو خەبــەر پــا بــەدەن
سەهلەن بینایی دیدەی مەعـدووم سـەند
داخم هەر ئێـدەن ئـاخ پـەی یـاران مەنـد
بــەڵام کــێن بــدۆ نــەی ڕاگــوزەردا
شــان وە شــان شــێر قــەزا و قــەدەردا
مەحبووبــەن هــەرچێ موقتــەزای قــەزان
مەرغووبەن جە لای هەر کەس پێش ڕەزان
هەر شێرێ جە شیر شێران شـیر وەردەن
گەردەن پەی زەنجیر تەقدیر کەج کەردەن
بــارێ ئەگــەر هــەور لوتفەکــەی بــاری
پــەی مــەدەدکاری وە دڵــدا بــاری
دیدەی سەر ئەر شی دیدەی سڕ کـافین
ل ئــەو دای مونــافی ئێــد دەوای شــافین
م ئــەو وەزیفــەی گــڵ ئێــد لەتیفــەی دڵ
ئەو چوون مەنزڵـەن ئێـد بێچـوون مـەنزڵ
ئــەو بــەقاش نیــەن فــەناش تاقیــەن
ن ئێــد عــەتای بــاقی بــاقی و لاقیــەن*

***

ل: کەریم: ئێد دای مونافین ئەو دەوای شافین

م: کەریم: ئێد وەزیفەی گڵ ئەو لەتیفەی دڵ

ن: کەریم: ئێد عەتای تاقی و باقی و لاقیەن

* ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی کەریمدا کرابوو بە دوو بەشەوە کە بەشی هەوەڵی لە لاپەڕەی ٦٥وە بەشی دووهەمی لە لاپەڕەی ١١٩دا لە چاپ درابوو بەڵام لە نوسخەکانی‌تردا هەر بە چەشنی یەک غەزەل هاتووە.

٥٦

ئەلف پاتەخت مـەحموود «دارالسّلام»ەن منیچ کەم کەم فام ئەیاز جە لامـەن
ب ئـەیازت فامـا تەفـەئول کـەردەن سـڵامەتی تـۆش وە یـاد ئـاوەردەن
ج وە خار و خاشاک مـوژەی خەمیـدە سەد بەستەن نە دەور سەرچەشمەی دیدە
د وەر نە دیجلەی چەم توغیان کەردەبێ تا ئیسە چەند جار بەغداش بەردەبێ
«جە دووریت دەروون مەوج دەریای هوون مەدۆ وە چەمدا بەڵام چێش کەروون»

***

ئەلف: ئەم غەزەلە کە مەولەوی لە مەحموودپاشای جافی نووسیوە ـ لە کاتێکدا کە لە بەغدا بووە. لە نوسخەکەی مەلا بایزیدا کەوتە پێش چاو و لە نوسخەکانی تردا نەبوو بەڵام پاش تاقی کردنەوەیەکی زۆر بۆم دەرکەوت کە فەردێکی تری:

جە دووریت دەروون مەوج دەریای هوون مدۆ وە چەمدا بەڵام چێش کەروون

پێ ئیزافە کراوە وا لە پیتی جیمدا لاپەڕەی ١٥٥ نوسخەی مەلاکەریمدا.

ئەلف: کەریم: منیچ کەمێ فام ئەیاز جە لامەن

ب: کەریم: ئەیازت فاماش تەفەئول کەردەن

ج: کەریم: وە خار و خاشاک موژەی چەسپیدە سەد بەستەن نە دەور سەرچەمەی دیدە

د: کەریم: وەرنە دەجلەی غەم توغیان کەردەبێ

٥٧

پای شادیم دیسان ماران گەستەوە نە پیالەی چەم زار تۆ بەستەوە
«سەنەمپەرەس نیم سەمەدناسەنان دووی کوورەی دەروون شیوەن ڕاسەنان»[١]
ئەلف ساقی مەی! هەی داد موغەننی! دەنگێ نەیچی! نەی فەریاد دەروێش ئاهەنگێ
ب گەرمی مەی نەوای کزەی دەف و نەی تێکەڵ بۆ چەنی زایلەی وەی وەی

١. ئەم بەیتە لە نێو هۆنراوەکانی «شێخ موحەممەد فەخرۆلعولەما» دا کەوتە پێش چاو.
ئەلف: کەریم: ساقی، مەی هەی داد موغەننی چەنگێ/ نەیچی های فەریاد، موتریب ئاهەنگێ
بایزید: نەیچی نەی فەریاد، شیوەن ئاهەنگێ
ب: بایزید: گەرمی نەوای نەی کزەی دەف و نەی
کەریم: گەرمی مەی نەوا و کزەی دەف و نەی

ج واچدێ چ وادەی نشینگەی تەنگـەن؟ یــاران چەمــەڕان بــرا! درەنگــەن
گردین تەدارەک بەغداشان جەمـەن وادەی زیارەت «غـوث الاعظـم»ەن
د بێ تۆ بەو خوشووع دەس وە دوعـاوە کێ گەردەنکەج بـۆ نـەو بارەگـاوە؟
دەخیل جەماعـەت بـێ ئیمامەتـەن ئیمامــەت ماتــەم وە بــێ قامەتــەن
گۆشەی تای هیندی مەندیل بێگەرد مایل کەر ئەو لای سای گەردەن زەرد
هـ قیام دەر وە بەژن ئەو قەد و قامـەت قیامەت ساز دەر چـەنی قەدقامـەت
و هامدەمان پەی بەزم شادی جەم بیـەن چ خەیرەن سەدای کار خەیر نیـەن
مەیلت چەنیمان یەکجاری سـەردەن یا دوور با زامان مار کار لێت کـەردەن
ڕۆ پەرێ ئەو مەیل ڕای خودایت ڕۆ ڕۆ پەی وەفا و شەرت ئاشـنایت ڕۆ
ز داد پەی ئێش سەخت مارگەستەی کاریـت داد پەی گردی سەر کەس نادیاریت
ح ئاخ تۆ نەدیت کام جە عـەرووس نـۆ تا عەرووس خاک پشـتان بی وە تـۆ
ط جـە خـار دنـدان ژارئـالوودەی مـار خــاتر نــازک وێــت مــەدەر ئــازار
تۆ نـەوگوڵ بـاغ موسـتەفەوی بیـت گـەنج خەزانـەی مورتـەزەوی بیـت
ی گـوڵ عادەتشـەن بـێ خـار نمـەبۆ ڕەویەی گەنج ئێدەن بێ مار نمـەبۆ
غەریبیت زیـاد جـە شـەهادەت بـێ شەهادەت هەمدەم وە سەیادەت بێ
ک ئی «ڕەسووڵ» ئارۆ شەوقش پەرواز دا وە نــاز و ئیعــزاز کــار تــۆ ســاز دا
ڕەجام هەن فەردا نـەو گەردەلوولـدا بویەری نە ژێر سای ئـەو ڕەسووڵـدا

***

ج: یاران چەمەڕا، برا درەنگەن
د: بایزید: کێ گەردەن کەج بۆ وە لای خوداوە؟
هـ: کەریم: قیامەت قام دەر پەرێ قەد قامەت
و: کەریم: هامدەردان پەی بەزم شادی جەم بیەن
ز: کەریم: ڕۆ پەی ئێش سەخت مارگەستەی کاریت/ ڕۆ پەی دەردسەر کەس نادیاریت
ح: کەریم: ئەی تۆ کام نەدیت جە عەرووس نۆ
ط: کەریم: جە خار دەندان ژار ئاوەردەی مار
ی: کەریم: گەنج ڕەویەشەن بێ مار نمەبۆ
ک: ئەحمەد: وە ناز و ئیعزاز قەدر تۆ سازدا

٥٨

ئەلف پزیسکەی چەخماخ کافی کارمەن — چ وەخت و وادەی ئی گوفتارمەن
دڵەی کۆس کەفتەم هەم تەمکەردەوە — پەردەی سەبووریش تەمام دڕدەوە
ب نالا و گرەوا و خولیاوە و خول وەرد — جەو بووڵ دەردا، وێش سامان سا کەرد
ئیسە بووڵ دەرد کەرۆ بە سەردا — دەک سلامەت بای چیت ئی خەبەر دا
دڵە پۆشابێ پەردەی سەبووری — سازابێ چەنی دەردەکەی دووری
پەردەی سەبووریم دڕیا ڕۆڵەڕۆ — ڕیشەی جەرگەکەم بڕیا ڕۆڵەڕۆ
وە ناکام هیجرەت کەردەم ڕۆڵەڕۆ — داخان گرد وە خاک بەردەم ڕۆڵەڕۆ
خان و مان خامۆش بێ تۆ ڕۆڵەڕۆ — ئەتفالان مەدهۆش بێ تۆ ڕۆڵەڕۆ
تەڵمیت سیاپۆش بێ تۆ ڕۆڵەڕۆ — خاتوونان بێ هۆش بێ تۆ ڕۆڵەڕۆ
کام وەسفت خەیاڵ؟ کام شێوەت یادکەم؟ — پەی کام خەسڵەتت داد و فەریاد کەم؟
پەی عەقیدە و دین موسوڵمانیت داد — پەی شێوەی شیرین نەوجەوانیت داد
پەی ئەو عەقڵ و فام هۆشیاریت داد — پەی خۆش نیگاری و خۆشڕەفتاریت داد
فەریاد پەی ئیخلاس، ئاخ پەی ئایینت — پەی ئاغەی دنیا و پەی ئاغەی دینیت
هەر کەس دیم دیدەم مەیل تۆ پێش بێ — کێ بی کێ جە تۆ خاترش ڕێش بێ
فەڵەک جەرگش دەن وە مەودای چڵدا — کام خاتر ڕێشیش بێ نە تۆی دڵدا
ج دەورش وەی تەورە ئەی جەورە ئاوەرد — من حەسرەتمەند کەرد تۆ بەو دەردە بەرد

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا کەوتە پێش چاو.

ب: میسراعی دووهەمی ئەم بەیتە وابێ چاترە: جەو بووڵ دەردان وێش سامان سا کەرد

ج: لە نوسخەی کەریمدا ئەم لاواندنەوە بە سێ بەش هاتووە:

بەشی هەوەڵ: ئەم شانزە بەیتە کە وا دەس پێ ئەکا: پزیسکەی چەخماخ کافی کارمەن...

بەشی دووهەم وا لە بەهری (ک)دا، وا دەس پێ ئەکا: کۆن ئەو دڵ دیدەش بەرایی بدۆ... وە سێزدە بەیتە؛

بەشی سێیەم وا لە بەهری (ن)دا، وا دەس پێ ئەکا: نە نەی خانەی تەن ئایر هۆریزا... وە شەش بەیتە.

ئەم سێبەشە لە نوسخەکەی «ئەحمەد»دا هەر یەک بەشە و چلوهەشت بەیتە. ئەم دەردیسەرانە بڕێ نووسەران بۆ زانایەکی وەکوو مەلا (عەبدولکەریمی مودەڕیس) و زاناکانیتریان دروست کردووە.

٥٩

پۆی خەیاتەی فەرد بـۆ عەنبـەرینت ... دەسرێسەکەی فیکر بیکر شـیرینت
چوون ئارەزووی وەسڵ نە تۆی مەحروومی ... تەندەبێت وە تان فـەرد مەعـدوومی
چوون شەبەندەرۆز سەد تەرزە ڕەنگدا ... تەوەن دا وە تاڵ دیبـای فـەرەنگدا
ئەلف پەی دەفـع سـەردی دەرد نـەمامان ... بەرگێ بێ پەی دڵ سەر تا وە دامان
دڵ ئەو بەرگ و بۆی جارانش نـەبێ ... ڕووی لوای مەجلیس یـارانش نـەبێ
پۆشـتەت کـەردەوە ئیحسـانت یـاوا ... دەک هەی دەوڵەتمەند! یانەت هـەر ئـاوا
بێباکیم عیلـلـەت دڵسـەردی نیـەن ... بێمەیلیم جە تەرک هامفەردی نیەن
بەڵام مەسئەلەی فتوای قەزای حەق ... نە مەحکەمەی شەرع حاکم موتڵەق
نەوعەرووس سـۆز وە دڵ پـەروەردە ... خەرج گیان وە گیان وە کابین کەردە
ب وە هەر سێ تەڵاق بایەنـە کـەردەن ... یـاد ڕەجعـەتش وە یـاد نـاوەردەن
کەم بی شنۆی وەش ئاه سـوبدەمێ ... وشکاوش ئاما جۆی چەمەی چـەمێ
ج بێ سۆزی مەنزڵ دڵ کەرد وە یاتاخ ... پەی ئاو و هەواش ئاو ئاه و ئـەو داخ
وە بێ من تۆ وێت زیهنت پێ یـاوان ... خاسـت فـەرماوان دانـەت شـکاوان
د «بێ بەدەڵەن عومر خاسش هەر پاسەن ... باختش پەی مەعشووق بێبەدەڵ خاسەن»

***

ئەلف: کەریم: پەی دەفع سەودای دەرد نەمامان
ب: کەریم: یاد ڕەجعەتش وە دڵ ناوەردەن
ج: ئەحمەد: پەی ئاو و هەوای، ئاو ئاه، هەوا داخ
د: ئەحمەد: بێ بەدەڵەن عومر بافتش هەر پاسەن
ئەم بەیتە هی داخییە، مەولەوی تەزمینی کردووە.

٦٠

ئەلف
پەژارەت شادیم جە بێخ ئاوەردەن / دووریت ڕیشەی دڵ خەیمەکەن کەردەن
فیراقت فەرقم وە تووتیا کەرد / جیاییت ئازام جە هەم جیا کەرد
وەسواسەت وەی تەور ئێش دان وە جەرگم / وە مەرگت قەسەم ڕازیم وە مەرگم
وێت بدەر ئینساف نەونەمام نۆ / مەردەن خاستەرەن یا خۆ دووری تۆ
مەردەن یەک ساتەن ئەرواحەکەی وێم / دووریت هەر ساتێ سەد مەرگەن پەرێم
مەر جەستەی خەستەی من جە فۆلادەن / یەند دووریت وینۆ هێمان دڵشادەن
ب
دەک ڕەحمەت ئەو قەبر گشت وەفاداران / خسووسەن ئەو کەس شای وەفا داران*

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا نووسراوە، بەڵام لام وایە ناتەواو بێ.
ب: شوکر بۆ خوا پاش ژێر و ڕووکردنی نوسخەکانی تر بۆم دەرکەوت شەش بەیت لەم پارچەشیعرە وان لە پارچەشیعرێ کە مەولەوی بۆ خالۆی کۆماسی لە ئەسفەهاندا نووسیوە، وە لە بەهری (خ) دا بەم جۆرە دەس پێ ئەکا:

خالۆ ویەردەن خالۆ ویەردەن/هیجرانت یەکجار جە حەد ویەردەن

ئەم پارچەشیعرە وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا؛ بەڵام برێ لە وشەکانی گۆڕدراون و بەیتەکان شێوەیان گۆڕدراوە

٦١

پەشێوی وە نـەزم لۆلـۆی ئەسـریندا
پەروین دایرەی خوەرشید تەزیینـدا

ئەلف جای ناخوون وە خوون ئەو مینای بێگەرد
ئیشارەت وە مانگ ماتەمی دڵ کـەرد

شـیرینی قامـەت قیامـەت نـەوەرد
سەڵای فەرز بەرگ ئازیـەتی ئـاوەرد

هەنی فتوای شـەرع بادەنۆشـان بـۆ
حەڵاڵـی کـاڵای ماتەمپۆشـان بـۆ

ب وەشەن ئەو کاڵا چـوون بـەو بـاڵاوە
بـازش ئـەو بـاڵا هـەر بـەو کـاڵاوە

ج حـەیات جـە زوڵـمەت جیـا نمـەبۆ
کـاوە وە بـێ بـەرگ سـیا نمـەبۆ

***

ئەلف: ئەحمەد: جای ناخون وە خوون ئەو گۆنای بێگەرد
ئەلف: کەریم: ئیشارەت وە مانگ مەینەت دڵ کەرد
ب: کەریم: وەشەن ئەو باڵا چون بەو کاڵاوە/ بازش ئەو کاڵا هەر بەو باڵاوە
ج: کەریم: حەیات جە زوڵمات جیا نمەبۆ

٦٢

	پێشانیم هەوەس زانووش جازمەن	تەعزیم جەناب پیری لازمەن
	بالا کەردەوە مەیل ئەو لای پەستی	وردیکلانەن دەروازەی هەستی
	مەعدوومی! کەردەی بەدی هەزار تەرز	زانۆی ئومیدت ناوەرۆ ئەو لەرز
ئەلف	ئەو کەس مەزانوو سەتتارەن ئارۆ	جەو بوزورگتەرەن سوب ئەو ڕووت نارۆ
ب	سفیدیت قەڵخان پەی ڕووی سیات بۆ	کەمانت شەفیع تیر دیات بۆ
ج	نمەبۆ پیری و تەن ناتەوانیت	وەی دوو فەردەوە ئاو دەس جەوانیت
	عەزابم ئەر سەد جە حەد بەرشیەن	جە ڕووسیاییم گرانتەر نیەن
	من کە خەجاڵەت خزمەت ئاما پێم	جەهەننەم سەد ساڵ دۆزەخ بۆ وە جێم
د	موتریب بۆ وە داد دڵگیریمەوە	ها پیری ئاما وە پیریمەوە
	نەوات وێرانەی دڵ کەرۆ ئاوا	چەنی بەستەی فەرد بێساران ماوا
هـ	«ئانە گرد جە وەخت نادانیم بیەن	فەسڵ سەرمەستی و جەوانیم بیەن»
	«ئیسە ها جە گشت پەشیمانیم بەرد	وادەی پیریمەن جەوانیم ویەرد»
و	«وادەی پیریمەن یاوانم نەوبە	نەوبەی تەوبەمەن کەرەمدار تۆبە»

***

ئەلف: کەریم: جەو بوزورگتەرەن شەو ئەو ڕۆت نارۆ

ب: کەریم: کەمانیت شەفیع تیر دیات بۆ

ج: ئەحمەد: وەی دوو فەردەوە ئەو دەس جەوانیت

د: کەریم: پیری ها ئاماوە پیریمەوە

هـ: کەریم: ئینە گرد جە وەخت نادانیم بیەن

و: کۆچ دواییمەن، یاوانم نۆبە

٦٣

پەشێو وێنەی وێم نیشتەبێم خجڵ — دیم شادی دەس دا نە دەروازەی دڵ

ئەلف — واتم نامانی هەرگیز ها چێشەن — لەب بەردەوە چێش نامەی تۆ پێشەن

نە تاریکی خەت ماناش مەجۆشا — چوون ئاو حەیات دڵ خاس خاس نۆشا

ئاخ قووەی زەمین دەروونم کەم بێ — بووڵەکەی سفتەم سەرەڕای خەم بێ

ب — وەر نە ئەو شەونم جەو سەراو مەوەشت — مەشیا بکەرداش وە ڕەوزەی بەهەشت

ج — فەرمابێت ئیسە جەمین جام جەم — پاسەیچە نیەن تۆ دینت وە چەم

د — نرخ کالاکەش ئالاتەر بیەن — سەد گیان وە پووڵێ بالاتەر نیەن

هـ — ئارێ تا پەی ئەو، من ڕۆمەن چوون شەو — شەوقەن پەی خەندەی سوبح جەبهەی ئەو

ئەلف: کەریم: لەب بەردەوە چێش نامەیێ پێشەن

ب: کەریم: وەر نە ئەو شەونم جە سەردا مەوەشت/ مەشیا کەردایێش وە ڕەوزەی بەهەشت

ج: فەرمابێت ئیسا جەمین جام جەم

د: بایزید: نرخ کالاش چوون ئالاتەر بیەن

هـ: ئەحمەد و بایزید: شەوقەن پەی جەبهەی سوبح خەندەی ئەو

تا وە ئەڕەی دەرد دڵەی من شانەن — زەریفتەر تورەی ئەو دانە دانەن
و تا من دووی سفتەی جەستەم نە سەرەن — جەلای ئاوینەی ئەو زیادتەرەن
ز تا سفتەی قامەت من وەسمەوەشەن — ئەبرۆی ئەو مایل وە کەمانکەشەن
های چێشت واتەن وە ڕەحمەت شاد بی — مەر زووتەر کەم بی ئیسە زیاد بی
ئەر جە زام دڵ من نگات مەکەرد — مەزانات ئەو زات ئەو وەسف بێگەرد
ح ئەو ڕاز ئەو ئەنداز ئەو قەوس ئەو خەدەنگ — بیەن هەن مەبۆ مەگێلان جە ڕەنگ
حاڵش دەستەمل وە ئیستیقباڵەن — ئیستیقباڵ چەنی مازیش یەکحاڵەن
بارێ دڵ وە خشت وێرانی ئاوان — حەقت وە دەستەن نەداری تاوان
ط دڵ تیفڵ و ئازیز هەر ڕۆ نە شانێ — هەر لایێ تەرزێ هەر سات نیشانێ
گا چوون ستارەی تاریکەی سەحەر — گا قەمەر گا خوەر مەیۆ وە نەزەر
گا وە بێستوون هەستی بیناوە — حوسنش وە گوڵگوون وەش ئیستیغناوە
ی دەست شیرینیش ماوەروو وە یاد — فەرهادی نە تاق فەرقەکەی فەرهاد
گا چەرخ دیدەی سەد لەیلا فرۆش — کوورەی نار ناز ماوەرۆ وە جۆش
تا بۆی حەرارەت مەوج دەریای دەرد — مەجنوون وێنەی تەم بەرۆ هەردە و هەرد
ک خاڵۆ پەی جەلال ئەر کارسازیشەن — وادەی تەجەلای تیرئەندازیشەن
ل «بسم‌الله» ئەو تیر پەڕ پێدا بەستەش — ئێد نیشانەی تەن سەدجار شکەستەش
م چوون ڕەنگ کەرۆ زام تازە دامانم — ئاو مەزۆ ئەو دەم کۆنە زامانم
زام تەن وە تیر بەلاش زیادتەر — ڕای ئامۆشۆی دڵ وە لاش زیادتەر

***

و: کەریم: تا من دووی سفتەی جەستەم فێشتەرەن
ز: کەریم: ئەبرۆی ئەو وە ڕووی دڵ کەمانکەشەن
ح: کەریم: ئەو ڕاز، ئەو ناز، ئەو قەوس ئەو خەدەنگ
بایزید: ئەو ڕاز و ئەو ناز، ئەو قەوس ئەو خەدەنگ
ط: ئەحمەد و کەریم: هەر لادێ تەرزێ هەر سات نیشانێ
ی: کەریم: دەست شیرینش ماوەرۆ وە یاد
ک: بایزید و ئەحمەد: خاڵۆ پەی جەلال هەر کارسازیشەن
ل: کەریم: «بسم الله» ئەو تیر پەڕ تێدا بەستەش
م: کەریم: چوون ڕەنگ کەرۆ زام تازەزامانم: ئاو مەوزۆ ئەو دەم کۆنە زامانم

٦٤

ئەلف[1] پــەیغام بــاڵای غەمبارەکــەی تــۆ — خەمیای حەڵقەی گۆشوارەکەی تـۆ
چەند وە سەرگۆشی وە گۆشت ئاوەرد — چوون من بەدبەخت بیم تۆ گۆشت نەکەرد

***

٦٥

ئەلف[2] پەی کەسێ خاسەن هەوای سەیر باخ — ماسیوای مەعشووق نەبۆش ئاخ و داخ
من جفت مەعشووق دەرد هەمڕازمەن — چوون بـاز سـەرچڵ وادەی بازمـەن

***

٦٦

ئەلف[3] تـا تـەوانام بـێ شـەوبێداریم کـەرد — پەرێ نۆشای جام بێقـەراریم کـەرد
وێت واتت هەر کەس شەوان بێداربۆ — مەشیۆ مەست زەوق بادەی مەیخار بـۆ

***

ئەلف ـ١: ئەم دوو بەیتە هەر لە نوسخەکەی «کەریم»دایە.
ئەلف ـ٢: ئەم دوو بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی «کەریم»دا.
ئەلف ـ٣: ئەم دوو بەیتە هەر لە نوسخەکەی «کەریم»دایە.

٦٧

ئەلف	تا جە داخـی تـاق جفـت خەمـەنان	ڕاست بالا چوون چەم چەوگان چەمەنان
	شەماڵ وە خدمەت ئەو زامان خەتەر	بشۆ ئەر پەرساش پاسەش جواو دەر
ب	گـیرۆدەی ئـازار سـەخت فراقــەن	هەرچەند موشتاقی سەد یەند موشتاقەن
	بەڵام تاو سەیل دەردەکەی دووریت	لافـاو هوونـاو ڕەنـج مـەهجووریت
ج	تانجەڕۆی ئی چەم سیروان ئەو چەم	جۆش دابێ وە چەم ئی چەم تا ئەو چەم
د	کەڵـەک هۆرمـەدا نمـازا دەو لـێش	ڕای ئامام نەبێ پـا بنیـۆ ئـەو پـێش

***

ئەلف: کەریم: ڕاس بالا چوون چۆی چەوگان چەمەنان
ب: کەریم: هەرچەند موشتاقی ئینده موشتاقەن
ج: کەریم: جۆشاوێ وە هەم ئی چەم تا ئەو چەم
د: کەریم: ڕای ئامام نەوی پا بنیەو ئەو پێش

٦٨

تــاق خانــەقای دڵ نــە زەلزەلــەن — تاس کەللــەپۆس پـڕ نـە وەلوەلـەن
فیکرم نە تەهزیب نەفی و ئیسباتەن — خەیاڵم مەشغووڵ شـەرح سـیفاتەن
عەکس تەجەللای مەشـعەڵەی ڕووی دۆس — شەوق مەدۆ چوون شەم نە فانۆس پۆس
توور تەن شوعلەی جەزبەی حەقیقەت — کەردەن وە سورمەی دیدەی مەعریفەت
تا خاس عەقیدەی ئەحوەل ئەکمـەل بـۆ — نەوا قورس نوور ئیخلاسـم کـەل بـۆ
دوو بینی ڕای ڕاس وەرمەدۆ جە دەس — مـەبۆ وە بـاعیس توغیـان هـەوەس
یەکـــڕەنگی مایـــەی ڕســــتگاریەن — ساقی دەی جام دەر دەردم کاریـەن
وە مەی قەوی کـەر زەعیفـی نالـەم — بەڵ دەمێ کەم بۆ نالەم نـە ئالـەم*

***

* ئەم پارچەهەڵبەستە هەر لە نوسخەی ئەحمەددا هاتووە.

٦٩

تۆپلاخـەی دووکـەڵ هیجـران دڵـبەر
جەم بووگە وەک هەور نە ڕووی سەقف سـەر
حاشـا خـۆ ڕەنگـم هـیچ نەماگـەپێ
سـەرم وەکـوو تـاس دەنگـی لێـوە تـێ
کەی کەم ئیسە کەم خوێناو ئەکا شەست
ئەلف[١] لە دووپلووسکەی چاو شۆڕاو، گـەش بەست
لافـاو کووچـەی جەسـتەی زووخاڵـی
هـەڕگاو هەسـتی هـەرچێ بـوو ماڵـی

***

٧٠

ئەلف[٢] تۆ سەر وەش بەو سەیر سـەفای بەختـەوە
مـن وێـڵ وێـڵ وەی زام سـزای سـەختەوە
تـۆ هـەر سـات شـادیت بـێئەنـدازەبۆ
مـن هـەر لاد پـەرێم دەردێ تـازە بـۆ
تۆ وێنـەی بوڵـبوڵ مەست هـەوای گـوڵ
مـن چـوون بـاوەقوش چـۆڵ نـەوای دڵ
«پـەرێ تـۆ ڕاحـەت پـەرێ مـن زامـەت
هـەر دوو سـڵامەت تـا ڕۆی قیامـەت»

***

ئەلف -١: کەریم: لە دووپلووسکەی چاو شۆڕاوگەی بەست
لە نوسخەی ئەحمەددا: «چاوشۆڕاو، گەش» هاتووە و ئەمە ئیهامێکیشی تێدایە.
ئەلف -٢: ئەم چواربەیتە لە نوسخەکەی ئەحمەددا بە چەشنی پارچەشیعرێکی جیاواز نووسراوە بەڵام لە نوسخەکەی کەریمدا وا لە ناوەڕۆکی پارچەشیعرێکدا کە ئەڵێ: «تەژنەی گیان وە لەب سەودای سەبووری». داخەکەم هیچکامیان بە دروست نازانم!

٧١

ئەلف تۆ نەی کۆچدا کار وێت مەحکەم کەردەن	بەڵام ڕیشەی من جە بێخ ئاوردەن
تۆ مەردەی شەهید زیندەی بێ باکی	من زیندەی مەردەی دەشت خەمناکی
تۆ ئازاد پەی سەیر جای جاویدانی	من پا بەستەی بەند ئی دنیای فانی
ب تۆ لوای بەو ئەجر سەختی زامەوە	من پەرێ زەحمەت دووریت مامەوە
ج «پەرێ تۆ ڕاحەت پەرێ من زامەت	هەرشەو ڕۆ ڕۆ بۆ تا ڕۆی قیامەت»

***

ئەلف: من ئەم پارچەشیعرە جوزوی پارچەشیعری ژمارەی ٧٠ ئەزانم، شیعرەکەی ئاخریشیان تەکرارە کە ئەڵێ: پەرێ تۆ ڕاحەت ...

ب: کەریم: من پەرێ حەسرەت دووریت مامەوە

ج: کەریم: پەی تۆ ڕاحەت بۆ پەرێ من زامەت

۷۲

ئەلف تەئسیر خەیاڵ کەردەی من سەردا
پیری شەرمەندەن سەر شی وە وەردا

ب سەنگی سەنگین بار تاوان زۆر کەردەن
پیری بەدنامەن قامەت خەم وەردەن

ج تەن نامیاوە یانێ دەستوورەن
وادەی هۆرێزنای گیان ئەو حوزوورەن

د تاوان ڕای نەفەس ڕەجای گرتەن لێم
کەردە یاگەی دەس تەما ناستەن پێم

پای هەوەس تەزان ئارەزوو مۆڵەق
ماندەن وە ڕەحمەت بێ پایان حەق

هـ دەمنەکەی ئایر دەروونم تۆنی
وەی دوو فەردەوە موغەننی کۆنی؟

یا ڕەبی نەو شەو تاریکەی فانی
هەر تۆ وە کەردەی بەدیم مەزانی

ئای سوبح مەحشەر سەرئەفکەندە وێم
شەرمەندەی حوزوور خودا و بەندە وێم

***

ئەلف: کەریم و ئەحمەد: سوستی شەرمەندەن سەرشی وە وەردا
ب: کەریم: سەنگی سەنگی بار تاوان زۆر کەردەن/ پیری بەدنامەن قامەت خەم کەردەن
ج: کەریم: تەن خەمیاوە یانێ دەستوورەن
د: کەریم: تاوان ڕای نەفەس ڕجا گرتەن لێم
هـ: کەریم: دامنەکەی ئایر دەروونم تۆنی

٧٣

ئەلف تەختەی مۆبەتتاش نەججار دڵتەنگ | گیر گێج دام کلافەی شەوڕەنگ
نامەی ئایرین گەرمیئەنگێزت | دووی پووش جەستەی دەردینانخێزت
یاوا و حاڵیم بی یەک یەک ئیشاران | خەندەم کەرد هەیهای دەردەکەن یاران
ئەر ڕاسەن دۆسیت دۆسەکەی گیانی | من وە دارکۆڵەک خەمان مەزانی
هوون بێ پایان دەردم وەردەبۆ | تەجرەبەی تۆڕ داو عەشقم کەردەبۆ
هاڵای گڵپەی دەرد ئەو باڵای ئاڵا | نە کوورەی دەروون نەگرتەن باڵا
ب دام دوو بادەی سەییاد قاتڵ | نەپێچیان نە دەور پای شکستەی دڵ
فرسەت نەکەفتەن بەو ڕەنگ قادر بۆ | جەفاش فراوان وەفاش نادر بۆ
دەخیل زووتەر کێش پات ئەو دماوە | نەگنی نەی تۆڕ دام وە هەردوو پاوە
جەو دما وە دەس بای ئیستیغناوە | لەرزی وە سەرتەڵ دار فەناوە
ج سەر وەنەت ببۆ وە بار گەردەن | بوازی هەر سات ئاوات وە مەردەن
نە پەی ئەو ڕەویەی بەینەتداری بۆ | نە پەی تۆیچ وە مەرگ ڕستگاری بۆ
ئەو سەبر ئەو تاقەت ئەو تەوانای دەرد | نەدیت خەرجم کەرد فائیدەش نەکەرد
ئیسە سووچیای گەرمی دڵسەردیم | سەودایی سارای دەرد بێ دەردیم
د ئەر مەژنەوی خاس وەرنە مەزانوو | مەرگ تۆ پەی تۆیچ مەیۆ نەزانوو

***

ئەلف: ئەحمەد: تەختەی مۆبەت تاش نەججاری دڵتەنگ
ب: ئەحمەد: دام دوو بارەی سەییاد قاتڵ
ج: ئەحمەد: هەردەم بوازی ئاوات وە مەردەن
د: کەریم: مەرگ پەرێ تۆیچ مەدۆ نە زانوو

٧٤

ئەلف تەرسـوون ئـەر بـەدەن ڕەقیـب دڵسـەرد
بکـــەرۆ وە گـــەرد ئاســـیای چەپگـــەرد
وەخـــت تەماشـــای ئـــەو بەرگوزیـــدەم
شـــەماڵ بشـــانۆ گـــەردش نـــە دیـــدەم

***

ئەلف: ئەحمەد: تەرسوون ئەر بەدەن ڕەقیب نامەرد
کەریم: بکەرۆش وە خاک گەردش چەپگەرد

٧٥

ئەلف
تەرک ئینتیزار حەیات کەردەنم / یانێ ژار مار دووری وەردەنم
شنۆی ڕەشەبای زۆسان هیجران / سەرچڵەی عەیشم کەردەن وە بریان
کڵێڵەی خەفەت نە سەرکاوەی دڵ / مەزرەعەی شادیم کەردەن بێحاسڵ
من جە خێڵخانەی مەینەت پامالم / کۆن بەینەتداری پەرسۆ ئەحوالم
مەر ئازیز وە خەیر تەشریف باوەرۆ / نەی گێجاو خەم دەسگیریم کەرۆ
بنۆشۆ وە دڵ سەهبای مەیل ویش / پەی وەخت مەردەن حەسرەت نەبۆ پێش

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە شیعرە ڕەسەنەکانی مەولەویە، هەر لە نوسخەی «کەریم»دا کەوتە پێش چاو.

٧٦

ئەلف تەژنەی گیان وە لەب سەودای سەبووری   کەفتەبێم نە گێج ڕای دەورەی دووری
ب دیم نەشئەی فێنک سەراوێ سەر دا   شنۆی زیندەگیم ئاما بە وەردا
چێش خزر نامەی تۆش ئاوەردەوە   دەک ڕستگار بۆ ئیحیام کەردەوە
ج یاوا پێم نالەی زایلەی زاریت   زگاری زامەت بێ دەوای کاریت
د مەزانوو هامفەرد پڕ شەرت و شۆنی   یارم دڵدارم غەمخوارم تۆنی
بەڵام تۆیچ ئاخر ڕەنجت بەردەبێ   چەند جار ژار مار دووریت وەردەبێ
هـ پەی چێش وستانێت ئی مەهلەکەی سەخت   فتوای لوات دا لوا وە بێ وەخت
زوانت وەختێ ئیزنش تەڵەب کەرد   لاڵ کەی نمەبۆ چەنی «ئا»ش ئاوەرد
چەم بێ پەی دینش بینایش کەم بی   گۆش بێ شنەفتش سەداش ماتەم بی
و تەن بێ بارکێشش خەستەی هیجران بێ   دڵ بێ مەنزڵگەی مەیلش وێران بێ
چ دادێ مەدۆ خاکم وە سەر بۆ   ئیسە تەمای من یا زایلەی تۆ
مالووم بی وەنەم حەسرەتت کێشان   پەی سەیر و سوحبەت سەفای دڵڕێشان
هام ڕەفێقم دەرد هام سوحبەتم کۆس   وێم جە وێم خالی مەوج مەدەو جە دۆس
ز تا ئەو بەو جەماڵ دڵ دەسەپاڵەن   من سەیرم مەحاڵ سەفام بەتاڵەن
ح «جەو بۆنە فەردم ئیستیفا بێزەن   دامەنش لایق ئی پەراوێزەن»
ط شێوە ئەر ئێدەن من کەردەنم سەیر   فام خودا حافێز دین بنیش وە خەیر

***

ئەلف: کەریم: کەفتەبیم نە گێج دەریاکەی دووری
ب: کەریم: دیم نەشئەی فێنک سیراوی سەردا
ج: کەریم: یاوا پێم پەرێم زایلەی زاریت
د: بایزید: مالوومەن هامفەرد پڕ شەرت و شۆنی
هـ: ئەحمەد و بایزید: فتوای لوات دان لوام وە بێ وەخت
و: ئەحمەد: تەن بێ بارکێش خەستەی هیجران بێ
ز: ئەحمەد: تا ئەو بەو جەماڵ دڵ دەسەیالەن
ح: لە نوسخەکانی تردا ئەم بەیتە مەربووتە بە پارچە شیعرەکەی مەولەوی کە بۆ مەلا ڕەحیمی بولبولی نووسیوە، وا لە بەهری (چ) دا: چێشەن پەشێویم ماتەمی دلەن
ط: ئەحمەد و بایزید: فام خودا حافێز دیدەنیت وە خەیر

٧٧

ئەلف تەسکین دڵەی پڕ جەخارەکەم   دەرمان زامان بێقەرارەکەم
نامەکەت کیاست، وە لای من یاوا   پەیاپەی نە ڕووی دوو دیدەم ساوا
دەروونت وە کوڵ جۆش ئاوەردەبێ   کزەی دووری وێت ئیزهارکەردەبێ
ب دێونای دوودی کوورەی دەروونم   کولناتەوە زام دڵەی پڕ هوونم
نمازی لادێ ڕاحەت بوو پەی وێم   دەک بێ بەڵا بای چێش مەکەری پێم
من خۆ کەم زووخاو هیجرانم وەردەن   یەکجار دووری تۆ تەمامم کەردەن
ج «ئازارم جە وێم بێزارم کەردەن   ڕۆژەی ڕەمەزان جە یادم بەردەن»
د «جەوساوە نیەت ڕۆژەم ئاوەردەن   هیچ ئەعزام جە هیچ ڕۆژەش نەمەڕدەن»
«نە چەم نەدیدەن ئازیز بێگەرد   نە گۆش جە سەدای یاران هامفەرد»
«شیرینی ئیفتار دڵم تاڵیەن   جام نە جەماعەت یاران خاڵیەن»
«نەوای مەرحەبا نامان نە گۆشم   چەنی ئەلوەداش هەر نە خرۆشم»
«زایفیم هەر یەند جە حەد بەرشیەن   ئەر نەسیم بارۆم عەجایب نیەن»*

***

ئەلف: بایزید: دەرمان دەروون بێقەرارەکەم
ب: بایزید: دێوناتەوە دەرد کوورەی دەروونم
ج: کەریم: ڕەویەی ڕەمەزان جە یادم بەردەن
د: کەریم: هیچ ئازارم جە هیچ زۆرش نەوەردەن
* ئەم شەش بەیتەی خوارەوە کە نیشانەی («») بۆ دانراوە غەزەلێکی سەربەخۆوە کە لە بەهری (ئەلف)دا هاتووە، ئەڵێ: «ئازارم جە وێم بێزارم کەردەن» ئەو شەش بەیتەکەی لە نوسخەکەی کەریمدا ناکەوێتە پێش چاو.

٧٨

ئەلف
تەلاکەی جەمین قاڵ بۆتەی عەشق
پەی ئوستادەکەی ئیکسیر سەرمەشق
کەردەن وە مەفرەق بۆق سەفرای دەرد
خەریدارەکەم مەیلش کەردەن سەرد
مەر تەرکیبەکەی ئەجزای میهر وەسڵ
سەوادش لادۆ شۆ نە جەستەی ئەسڵ
تا ئەشرەفی ڕەنگ سکەی زەرب جەور
چەنی مرواری سەدەف کاسەی سەور
وەقت عەرز حوسن ئازیز سەروەش
لێم قەبووڵ کەرۆ نە باتی پێشکەش
مەعلوومەن زەڕێ نارەوای شار بۆ
نامەقبووڵ تەبع ئەهل بازار بۆ
کەس جە خاس و عام نمەگناش ئەو وەند[٢]
جە هەر دیارێ مەبۆ وە ڕیشخەند
بەڵ جە کەمینم جە زاڵ یۆسف
بێعەقڵی مایەم کێشۆ تەئەسف
وەس نیەن جە بەین بەزمەکەی یاران
ماچان ئێدیچ یۆن جە خرێداران

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە ڕەسەنە هەر لە نوسخەی ئەحمەددا کەوتە پێش چاو
٢. نمەگناش ئەو وەند: ناکەونە گردی.

٧٩

ئەلف تەن وە ئێش دەرد زامەتان خەستەن   فەڵەک پای ئامام وە زەنجیر بەستەن
خەمزەدەی خەمکێش خەفەتبارەنان   بەری جە یاوەر دوور جە یارەنان
چەپگەرد هەر ساتێ دەردێ مەدۆ پێم   ڕای ئامای قاسید ئازیز بەستەن لێم
وەشڵە هەر پەی تۆن هەی شادمانی   پەیک لەیل ئاما وە تۆ مزگانی

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی (کەریم)دایە.

ئەڵـێن مەولـەوی و مـەلاڕەحیمی بولبـول و ئەحمەدبـەگی کۆماسـی لـە ڕۆژگاری فەقیەتیدا بەیانی زوو پێکەوە گەیشتنە نزیکی کوردەماڵێکی جـاف؛ بەڵام چوونکە هێمان چاک هەوا ڕوون نـەبووەوە؛ لـە نزیـک کوردەماڵـەکەدا دانیشتن کـە پـاش هـەوا ڕوون بوونـەوە ببنـە میـوانی ماڵـەجافەکە. لـە پـڕ شۆڕەژنێکی جاف کە لە ئەوان بێ خەبـەر بـوو وەکـوو مـانگی چـواردە هاتـە کنـاری چاوەیـێ، دەسـنوێژی شـت و گۆرەویـەکانی خسـتە سـەرپێ و نێرگەلەیەکی چاخ کرد و دەسی کرد بە قلیان کێشان. لە پـاش قلیانەکـە لـە سەر بەردەنوێژێکەوە ڕووی کردە قیبلە و نوێژی بەیانیی بە جێ هێنا. لە پێشا مەولەوی سەبارەت بە دەسنوێژ گرتنەکەی خیتاب بە گۆرەویەکەی وتی:

٨٠

جۆراب چـوون من زامان نەسرەفتـە / وە سەر پەنـجەی پای ئیستیغنا کەفتە

دڕدێنێ چوون من تەن سـفتە کۆیـێ / یـا خەیـاڵ خامێ ئەبلە چوون تۆیـێ

سـزاوە سـوحبەت دڵـدادان کـەی بـێ / لایـق وە پـابۆس نـازاران کـەی بـێ

ئــەو ڕوتــبەی نــاسک تۆ وە دەروون بەرد   جە ڕووی گوستاخی تۆ ئارەزووت کــەرد
لەب وە تەمای دڵ چەند حەسرەتش بەرد   پــێــش ئـاوەڵەش کـەرد فـرسـەتش ناوەرد

لە پاشان نۆگە گەیشتە مەلا ڕەحیمی بولبـول ئـەویچ سـەبارەت بـە قلیـان کێشـانی ئافرەتەکە وتی:

لەرەی لەرزانــە دڵ ئـاوەرد ئـەو لــەرز   کڵافەی نەی پـێچ بـاڵا عەرعـەر تـەرز
قەهقەهــەی شیشــەی ئــەو ســتێزاوە   دیسان دوود نە فەرق مەجلیس خێـزاوە
لــەب وە خەنــدەوە چــەم وە نگــاوە   جـار جـار جـە ڕووی نـاز دیـا وە لاوە
قــەزا وات وە بانــگ بولــەند بــێ حــەد   غــەزای «یَـومُ البَـدر ألعَـودُ أحمَـد»

لە پاش مەلا ڕەحیمی بولبول، ئەحمەد بەگی کۆماسی سەبارەت بە نوێژخوێندنی ژنەکە وتی:

کۆرپەئــەگریجان تــووک تــاووس تــار   سەوزەکڵافان چـوون ڕشـتەی زوننـار
چوون ڕەققاس وە سۆز سەدای سنج ساز   وە بــای باوەشــێن مامــا وە پــەرواز
مەشــنیا وە بــان قــورس قەمــەردا   گا وە ڕووی میحراب گا وە حەجـەردا
هەر لادێ سەدجار دڵەی پڕ لــە دەرد   بــەو زوننــارەوە تــەوافش مەکــەرد

***

٨١

ئەلف جـۆش کـوورەی مـەیل دلـسـتانیەن
دەواش هــەوای فــەرد زمســتانیەن
ئوسـتای بلۆربەنـد پەنجـەرەی کـاوان
ئایەنەسـازیش وسـت ئـەو شـەتاوان
وەروی بەرد ئەو بەست گـرد گوزەرگـایی
دووی ئازیزشـەن دڵ ئاهـەڕایی
ب هـەی نـە دڵ مەشۆ ئامـاش پـەی نیـەن
مەکیانەش پەی چێش نەسیم کۆ شیەن
نەسیم! پەنجەی پات ئەر سەردی کێشان
ج بـدارەش نـە تـۆی دڵ دەروون ڕێشـان
شۆن هەن نەی سەروەخت سازان پەی دەلیل
د نـە هـەر سـەربەرزێ هـەرس دڵـم میـل
بشۆ چـوون یـاوای بـەو دووی سـەردەوە
بـێ پەرسـا بنـاڵ وەی دوو فـەردەوە
باڵاخانـەی چـەم دیوانەکـەی تـۆ
بانـەناو وە گـڵ ئاسـانەکەی تـۆ
تکـەش عـاجز کـەرد خەیاڵـت تێشـدا
هـ ئـازیز بـۆ جـارێ پـا بنیـەر پێشـدا

***

ئەلف: ئەحمەد: هەواش هەوای فەرد زەمستانیەن

ب: کەریم های نە، دڵ لوا ئاماش پەی نیەن

ج: بایزید: نەدارەش پەی دڵ پای دەروون ڕێشان

ئەبێ بزانین: ئەم پارچە شیعرە لە نوسخەکەی کەریمدا بە بەیتێ کە لە پارچەشیعرەکەی مەولەوی بۆ شێخ حەسەنی مەولاناوایی نووسیوە دەست پێدەکا و لە لاپەڕەی ٥٣٧ بەهری (ی)دا هاتووە، ئەڵێ: یا شێخ هەڕگاوان مەیلەکەی لەیلێ/ سەر بە سەر وە گیان هەرزانەن خەیلێ

د: کەریم: جە هەر سەربەرزێ هەرس دیدەم میل

هـ: کەریم: ئازیز بۆ جارێ پا بنیە پێشدا

٨٢

ئەلف جە بێ کەسی وێم تۆم کەردەن بە کـەس
نـە بـە کــەس شــیای نــە بــە نیمەکــەس
ســەر جــە ڕاســتی کــەردەنم توفــەیل
من مـەجنوون تـۆم تـۆم کـەردەن وە لـەیل

***

ئەلف: ئەم دوو بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بوو.

٨٣

ئەلف جــە ســەردی مۆبــەت ئــازیز بێگــەرد
جـۆی هوونـاو دڵ نـە دیـدەم یـەخ کـەرد
دەس بێ‌ڕەحمیش دا نـە سـینەی شـەوق
گڕ وەردان نە جەرگ جەستەی هەسـتی زەوق

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکانی: کەریم و ئەحمەددا چەندان تەفاوتێکیان نەبوو.

زەهــر خــەم شــیەن نــە کــام شــادیم
هــەر دەردەن مــەیۆ موبــارەک بــادیم
هەناســەم ڕێــزەی دڵ مــارۆ ئــەو بــەر
ســەر کــەردەن زووخــاو جــە زام خەتــەر
مەینەت چوون توجار وە مەتای سەدتەرز
کــەردەن نــە دەروون نــەوای شادی بــەرز
دڵ وڵ وڵ کـــەردەن خـــەدەنگ دووری
ســـۆچنا جەســـتەم دەرد مـــەهجووری
هانـــا هامـــدەردان تاقـــەت نەمەنـــدەن
جەورەکــەی ئــازیز ڕیشــەی دڵ کەنــدەن
بەیــدێ وە لای مــن حاڵــم بەدحاڵــەن
جــە دووری ئــازیز تــەن کــۆی زۆخاڵــەن
بزانــدێ خــەم چــوون کــەردەنم پامــاڵ
دەخــیلم ســاقی! گــەردەن ســیم قــاڵ
جامــێ جــە مــەعجوون دەرد ئــەوگاران
دورد وامانـــدەی بەزمەکـــەی یـــاران
پێم دەر تا ڕیشــەی هەســتی کــەرۆ پــەی
قوربان! تۆیچ نەیچی! دەستێ بەر پــەی نــەی
وە تەرزەکـــەی وێـــت مـــن لاونـــەوە
وە مـــەقامێ وەش خـــەم تاونـــەوە
ب با خاس خــاس هۆشــم هــیچ نەمــەنۆ پــێم
بــەڵ ئــازیز وە خــەیر ڕەحمــێ کــەرۆ پــێم

***

ب: ئەحمەد: با هۆشم خاس خاس نەمانۆ پەرێم

٨۴

جە گیان سێر وەردەی جە تـەن هەراسـان

خاڵۆی خەمیای خـەم خـاڵ خاڵخاسـان

نامـەم چـوون یـاوا و مولاحـەزەت کـەرد

بشۆ وە پابۆس عەرز کەر جـە ڕووی دەرد

واچە هەی سەد جار، مەعـدوومی توفـەیل

پەرسابێت جە ڕووی گەرمی کوورەی مەیل

کـۆ جـە دووری مـن، چ تـەورەن حاڵـش

کـێ بەرمەکـەرۆ خـەم جـە خەیاڵـش

چوون ئەوێ جە دین چوون تۆیێ دوور بـۆ

چەم لێلاو دڵتەنگ تەن سفتەی توور بـۆ

هامفـەرد ناڵـەی دڵ سـەیرانگە سـتەم

هامدەرد دووی دەروون خەم بەرکەر کۆی خەم

هەر سات وە نەوعێ دەردش خەتەر بۆ
حاڵش چ تەورەن خاکش وە سەر بۆ
تۆ خاسەن نەوتووڵ سەرو سەراوان
خەم مەدەی وە باد شنۆی سەرکاوان
گا چوون بۆی نەسیم وە ڕۆی شەتاودا
گا چوون گوڵ نە پای چۆڕەی وەفراودا
ئەلف سەیر سۆزەی بەزم سەوزەی سەربەرزان
سەفای گولاڵان سەدتەرزان لەرزان
ب سوب نە سەرهەردان سەیادان هامدەم
شریخەی ماردەم کلافەی کەڵڕەم
ج نەک چوون من پابەند قەڵای شار دەرد
نەی وەهار چوون وەڵگ پایزان ڕەنگزەرد
ئاخ نە جەهد و جەخت، داخ زامەت سەخت
بەرگ ماتەم ڕەخت، نارەسایی بەخت
د کزەی خەم چوون موو خەم پەنەم وەردەن
دووریت خۆ یەکجار تەمامش کەردەن
وەخت جۆش دەرد کزەی ناڵەی سەرد
گوم بۆ نە گێجاو گەردەلوول دەرد
هـ ئەوخەندەی بێوەخت مەیۆم وە دەمدا
مەگێڵوو ماچوو نەو گێج و تەمدا
ئەر هەر ئەو بەختەن، هەر ئەو تاڵەمەن
دیدەم دیدەنیت ئەڵڵا و ئاڵەمەن

***

ئەلف: کەریم: سەیر لەرزەی نەرم سەوزەی سەربەرزان
ب: کەریم: سوب نە سەرملان سەیادان هامدەم
ج: کەریم: نەک چوون ئەو پابەند قەڵای شار دەرد
د: کەریم: کزەی خەم چوون موو خەم پەنەش وەردەن
هـ: کەریم: ئەو خەندەی بێوەخت مەیۆش وە دەمدا

٨٥

جە من تا دووری ئەر سەد فرسەنگ بۆ
ئەر بۆ ڕازی بوون زوانم لەنگ بۆ

بەڵام چێش کەروو بەلام هامڕازەن
فەڵەک کەڵەکچن چەنیم کەچبازەن

کارد مەینەتش ئیستیخان کاوان
زیای دیدە و دڵ مەگێرەم تاوان

قەڵای ویرم سەیل هووناو بەردەبێ
بورج ئاگاییم وێران کەردەبێ

کێشکچی خەیاڵ خەم فام سەندەبێ
دووکانچەی بەدەن بێکەس مەندەبێ

فرسەت زانابێ تەریدەی قاتڵ
یەکسەر بەردەبێ کاڵای گیان و دڵ

خەبەربیم هۆشم ئاما بە وەردا
ئەم لا گیان ئەو لا دڵ دام وە سەردا

ئەلف لادێ ئێش سەخت لادێ وەی ڕۆی وەی
واتم چار نیەن مەر بشوون ئەو پەی

دیم ناڵچەکەی داخ دڵەی پڕ جە هوون
شەقڵش ها نە ڕووی گەرد ڕای دەروون

ب ڕەوانتەر جە هەرس، وە سەد قەترە و دەو
تا وە مەکوەکەی ئاسانەکەی ئەو

لالام و نالام حاشات موشکڵەن
گیان فدای تۆ بۆ یە بەڵگەی دڵەن

سیوای تۆ ئازیز نەی زەمانەدا
کێن گوزەر کەرۆ بەی وێرانەدا

نە نیم نیگایێ نەکەرد تەماشا
چێدیچ وێنەی ماڵ یاران کەرد حاشا

***

ئەلف: کەریم: لادێ ئێش سەخت ساتێ وەی ڕۆ وەی/ واتم چار نیەن مەر بشوون وە پەی
ب: کەریم: تاوە مەکۆگەی ئاسانەکەی ئەو

٨٦

ئەلف جەمین ڕەشک جام جەم نمای جەمشید   ڕەونەقبەخشەکەی قورس ما و خوەرشید
جەو ساوە خەدەنگ موژەت دڵکاوان   کوورەی فەراقت کۆی سەبرم تاوان
زایفیم گرەو جە هەوا بەردەن   دیدەم ماچی حەب بیدئەنجیر وەردەن
بار وەرم نامان نە گومریک چەم   جە تاو ڕادار سوڵتانەکەی خەم
نە تەقویم چەرخ شەوان تا سەحەر   پەی زایچەی وەسڵ مشماروو ئەختەر
نە هیچ بورجێدا نیەن ڕای نەجات   غەیر جە نیشانەی فەناکەی حەیات
جە خۆف هیجران مەلەرزوون چوون بی   هەر کاتێ زانای ئەجەڵ پەیدابی
جڵەو دەس پەی تاخت ئیقلیم بەدەن   گیان بە ئەسیر بەرد پەی ئەسڵ وەتەن
جێمەیچ هاڵی بۆ گۆشەی مزگی و دەیر   هانا موغەنی یادت بۆ بە خەیر
جە کۆن چریکەی جەلای ڕەنگ ڕۆح   سەماعش پێمان مەدا سەد فتۆح
بۆ! لابەر وەسواس شەحنەکەی حەواس   وە کزەی گیانسۆز مەقامەکەی ڕاس
بەڵکم عەکس نوور زات بێسیفات   خەدەنگێ هەنیم بکەرۆ خەڵات
بێ نامە و عەمەڵ نەشوون وە مەحشەر   پێم بۆ نیشانەی بێڕەحمی دڵبەر

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەی ئەحمەددا کەوتەپێش چاو.

٨٧

ئەلف جیلوەی جەلای جام دڵەی پڕ جە دەرد   فەرمابێت تەزبێح ها ڕەوانـەم کـەرد
ب پەرێ تۆ خاسەن هەر شام هەر سەحەر   هەر ژمارەی وەسڵ باڵای دڵبەر کـەر
ج نەک چوون من وزوو وە هووناو ئەسـتە   خەم سیواک نمای مەینەتان بەسـتە
نیشتەی گۆشەی تار نمازخانەی دەرد   ڕوو نە پای میحـراو هەناسـان سـەرد
وەی وزوو و نمـــا وەی ســـیواکەوە   جەی گۆشەی میحراو مزگی پاکـەوە
دانەی مەرجانی هەرس مـەهجووری   هۆنیای تای کـرژ ڕشـتەکەی دووری
پەی ژمارەی زیکر کزەی ئێش و نێش   کافیەن دیدەم تەزبێحم پەی چـێش

***

ئەلف: کەریم: جیلوەی جەلای جام دڵەی پڕ جە گەرد/ فەرمات پەی تەزبێح ها ڕەوانەم کەرد
ب: کەریم: پەرێ تۆ خاسەن هەرشام تا سەحەر
ج: بایزید: نەک چوون من وزوو وە هووناو وەستە

٨٨

ئەلف چـەمان هـەم قامـەت کـەیفم خـەمبارەن
زەردی نـــە ڕووی دڵ زەوقـــم دیـــارەن
تەوق خەم گـەردەن شـەوقەکەم بەسـتەن
کـەف پـای شـادیم خـار تـێ شکەسـتەن
سـاقی سـا دەخیـل جـام مـەی وە کـەف
دەروێـش! ئامانـەن کـەفێ نـە ڕووی دەف
ب خـۆ نـەوێ فرسـەت جـارێ نـە جـاران
هەر پووچ وە مشت بـیم پـەی دیـن یـاران
چەپگەرد جە خاتر وێش هـەرگیز نەویـەرد
ج کەی بـێ جامیمـان پـڕ جـە گـەرد نەکـەرد
ئێمـەیچ بـا سـاتێ جەرگـەمان جـەم بـۆ
لادێ هەر خاسـەن ئـەر سـەد کـە کـەم بـۆ
مـن ناڵـە تـۆ دەف ئـەو سـافی یـا دورد
د هـەنی فـەرد دەرد مەینـەت کـەروون ورد

***

ئەلف: ئەحمەد: چمان هەم قامەت کەیفم خەمبارەن
ب: کەریم: خۆ نەوی فرسەت جارێ نە جاران/ هەر پۆس وە مشت بیم پەی دین یاران
ج: کەریم: کەی بێ جامیمان پڕ جە بادە کەرد
د: کەریم: هەنی فەرد دەرد مەینەت گەردەن ورد

٨٩

ئەلف

چوون بەندە بەو بەند هەر پایەم بەنـدەن
هەر پاسە مەندەن تا حەیات مەندەن
مەشیۆ تۆ جە ڕووی بەندەپەروەری
هەرچی عەرز کەروون باوەر بکـەری
جەریدەی هـەواڵ گـرد نـیم وانـان
خاسـی و خـراوی یـارۆیچم زانـان
عەفیفەی بێعەیب خاڵیەن جە شەین
ئوجاخزادەی خاس نەجیب تەرەفەین
ئادابش زەریف کەسێو چوون حوورەن
بـالاش میانـە خیرولئومـوورەن
بەڵێ واتەی من پـووچ و عەبەسـەن
گردین درۆ بـۆ سـەییدیش وەسـەن
وەلحاسڵ هەنی بـێ درۆ وە ڕاسـەن
یارۆ پەی یار و پەی یـاری خاسـەن
ئەر هەنت باوەر هەرچیم وات گشتەن
وەرنە ها مـەلا نـە مزگـی نیشـتەن

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە دیوانەکەی ئەحمەددا هەیە.
مەولەوی ئەم غەزەلەی لە وەڵامی مەلاعیسای مامۆستایدا هۆندووەتەوە کە داوای لێکردووە بڕوا ژنی بۆ پەسەند بکا. ئەمەش شیعرەکەی مەلاعیسای مامۆستای مەولەوی:

ڕۆڵـــە بزانـــە، ڕۆڵـــە بزانـــە
ئـــەحواڵ یـــارۆ پـــەریم بزانـــە
هـەم جـە خوێشـانش هـەم جـە بێگانە
پـــەریم بزانـــە ئـــەو جـــە کامانـــە
مەکـــەرە درۆ، مـــاوەر بەهانـــە
ئەحوالـــش تـــەحقیق پـــەریم بکیانـــە
پەسـتی قامـەتش بولـەندی بـالاش
خاسـی و خـراوی ئـەتوار و کـالاش
خاس جە لات خاس بۆ خراب خراب بۆ
تـا واتـەت پەسـەند «اولوالألبـاب» بـۆ
بـا کـەس نـەزانۆ بـە گوفتـو گۆمـان
نەشـۆ وە عەبـەس گشـت ئابـڕوومان
هەرکـەس عاقڵـەن ئیشـارەش وەسـەن
چـــەنی جـــاهلان واتـــە عەبەســـەن
ئەگـــەر عاقڵـــی ئایـــەت ببینـــە
«اطّیبـــــــــات للطیبـــــــــینَ»ە

٩٠

چوون چیهرەی خەیاڵ ڕوخسارەکەی ویش
نە تۆی پـەردەی دڵ مەعـدوومی دڵـڕێش
نمانـا جـەمین شـای سۆسـەن خـاڵان
ئەلف کـەم کـەم جـە گۆشـەی لای سـیاماڵان
ب زەمـین منـەتبـار پـا نیـا و مەویـەرد
جار جـار وە ڕووی نـاز باوەشـێن مەکـەرد
ج باوەشێن مەکـەرد ئـەو سـەفحەی بێگـەرد
نـازکیش جــە بـاد ئیحتیـات مەکـەرد
نـە تـۆی تـاریکی تـای شـەدەی بێگـەرد
لەتافەت چوون ئاو حەیات مـەوج مـەوەرد
غـەریب بـیم چەنـەم کـەرەم نمانـا
وە سـەوقات پـەرێم خـەدەنگێ شـانا
ئەر سەد چوون یاران گیان تەسلیم کـەردم
خاس بـێ پـەی یادگـار خـەدەنگێ بـەردم
د خـەدەنگێ هـەنی هـەوا دەرۆوە
پـەرێو مەرگێوتـەر ئیحیـام کـەرۆوە

***

ئەلف: ئەحمەد: کەم کەم نە گۆشەی لای سیاماڵان
ب: کەریم: زەمین منەتبار پا منیاو مەویەرد
ج: ئەم بەیتە هەر لە نوسخەی کەریمدا کەوتە پێش چاو.
د: ئەم بەیتە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا بوو.

٩١

چوون وەڵگ شادی من وای دووری لـەیل — وەیشووم بەرد ئەو هەرد ڕەشتەی نەوسوەیل

گێج سەرکاوان جە سەردی بین کـەیل — بۆ مەدان چوون بۆی بێ وەفـایی لـەیل

ئەلف بێـدەس بـێ چنـار زیـز خـاتر ڕێـش — بەڵ خاکێ کەردا وە سەردا پەی وێـش

ب ویکۆڵ وەی وە کۆڵ پەی زەردان دەرد — ماساو نـە سـەراو ڕەزان ئـەرزان کـەرد

کۆچ کەردەن خاسان چیهرەی ئێلاخان — داوە وە هەمـدا دیسـان جـە داخـان

ڕۆی حەشر دووری گەردەن بێ گـەردان — بێ وادە پیر کـەرد کـاوان سـەرهەردان

ج هــەور نــۆ جــار جــار کڵاوەوکــڵاو — مەگێڵــۆ ئەسـرین مــەڕێزنۆ وە تــاو

ماچی ئـەویچ دەرد هیجـرانش وەردەن — یا چوون من باڵای ئازیز گـوم کـەردەن

وێنەی عوقدەی پێچ ڕیشەی ئـەروا و دڵ — بەستەبۆ جە نم خـۆی مۆبـەت زەنگـڵ

سیلسـیلەی پـێچ پـێچ زوڵـف نـازاران — زەنگڵــە بەســتەوە جــە دانــەی واران

ئەلف: کەریم: بەڵ خاکێش کەرۆ وە سەردا پەی وێش

ب: کەریم: ماساو نە سەراو ڕێزان هەرزان کەرد

ج: کەریم: هەور نۆ زار زار کڵاوە و کڵاو/ مەگێڵۆ ئەسرین مەڕێزۆ وە تاو

د قـــازان چـــوون یـــاران ئاواتـــەوازان قـــەتارە بەســـتەن مەکـــەران ڕازان
هـ بـێ لـەیل ئـاخ ئامـێ جـە لەیلاخـەوە بێ ئاخ داخ تـەک دان وە ئـاخ داخـەوە
جەیرانان گەل گەل تازە کەردەن مەیل فەڕ وستەن ئەو زێد پای هـەردەی دوجـەیل
و چـــەم ســـیاوەکەی وە نازدیاکـــە ســـەردەلیلەکەی جـــە ڕەم جیاکـــە
هالای سەرمەستەن وە شنۆی لـەیلاخ بـۆی نـەوپایزش نامـان نـە دەمـاخ
ز شەماڵ شۆ هۆرگێر بـدەر بـێ درەنـگ سەیل، تەم،زەردی، دیدە و دڵ و ڕەنگ
هۆنـەی سـەیل چـەم وە شـەتاوان دا تـەم دڵ وە ڕووی زاخـان کـاوان دا
زەردی ڕەنگ نە وەڵگ نەوتووڵ نـەمامان تـا لـێش مـالووم بـۆ نـەوپایز ئامـان
مەپەرسـۆ بـەو مـەیل بـێ سـامانەوە هـای چ خەبـەرەن جـە دامانـەوە
واچـە پـڕ جـە تـۆ جـە وێ فـەرامۆش من دیم تۆ حاڵش نەشنەوی وە گـۆش
دیدەش یەند خەیاڵ بـالات بی تێشـدا ڕاگـەی خـاو نـەبی بویـەرۆ پێشـدا
ح یەند گێلان بەو دەرد سەر نە دەرروونـدا با، بـۆی دەرد مـاوەرد وە ڕووی هاموونـدا
زایفـیش گـرەو جـە کـا بـەردەبێ بای هەناسەی سەرد گێج پێش وەردەبێ
گێج مەوەرد پووشـش بـەو هەناسـەوە سروەی پووش مەوات جە ڕووی تاسـەوە
ئـازیز شـۆخ شـەنگ شـیرین تـارەنی ئاهووی بـێ ئـاهووی وەش ڕەفتـارەنی
ط زۆسانان پای هەرد ئێلاخـان سـەردەن لازمـەن هـەوای گەرمەسێر کـەردەن
ی بـازە لـەیلاخان ئامـان سـەد ئامـان تەشـریف خـەیرت بـاوەر وە دامـان
جەلـەو جەلـەو گـەل سـپی تـەتاران دیـن دیدەکـەت وە چـەم مـەداران
ئێلاخـان سـەردەن بازشـان ئامـان گەرمەسێر وەشـەن بـوورێ وە دامـان
تـا گێـران یـاران ئـاهوان ڕەم ڕەم باجت وە گـەردەن خـەراجت وە چـەم

***

د: کەریم: قازان چوون یاران ئاواتە خوازان
هـ: کەریم: بێ لەیل ئاخ ئامێ جە ئێلاخەوە/ پەی ئاخ داخ تەک دان بە ئاخ داخەوە
و: کەریم: چەم سیاوەکەی وە ناز دیاکەم/ سەرڕەویلەکەی جە ڕەم جیاکەم
ز: کەریم: شەماڵ شۆ هۆرکەر بدەر بێدرەنگ/ سەیل و تەمزەردی دیدە و دڵ و ڕەنگ
ح: کەریم: یەند گێلان بەو دەرد سەر نە دەروونداا/ با بۆی دەرد مارۆ وە ڕووی هاموونـدا
ط: ئەم بەیتە لە نوسخەکانی ئەحمەد و بایزیددا کەوتە پێش چاو.
ی: ئەم بەیتە لە نوسخەکانی ئەحمەد و بایزیددا کەوتە پێش چاو.

۹۲

ئەلف چەرخ چەپ وە ڕاس نە ڕووی تەختـەی دەرد
مـۆرەی بـەد شـانا چەواشـەی چەپگـەرد
کـەردەن وە شەشـدەر داشـەکەی ڕۆحـم
وە دووشـەش بەسـتەن ڕاگـەی فتـۆحم
نەقـد هـۆش بـەردەن وە بـازی و فریـب
ئەو هەر دووشەش نیشت من یەک بیم نەسیب
ئیسەیچ هـەر مـوهرەم سێ و دوو خاڵـەن
بـازی چـەنی چـەرخ عـەقڵ مەحاڵـەن

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا کەوتە پێش چاو.

٩٣

ئەلف چەرخ هەر ئەو چەرخەن تا ئاوەرد و بەرد
دەس ئەو دەس نگین تا خاتەم ئاوەرد

دا بـەزم خوسـرەو شـیرین وە هەمـدا
جام دا وە سەر جەم جەم وە سەر جەمدا

شۆرەتنامەی نام حاتەمش کەرد تـەی
کەرد وە کاسەکەل کاسەی کەلەی کەی

سـاقی! گـەرد ئـارد یـاران هامفـەرد
مەدۆم نـە دەمـاخ ئاسیای چەپگـەرد

سـەدای ئاسـاوچی مـەیۆ پـەیا پـەی
ئاسـاو خاڵـیەن نەوبەتـەن سـا دەی

هـەر کاتێـت زانـا چـەرخێ وەردەوە
چوون یاران دانەی ئێمـەیچ هـەڕدەوە

ب نە هـەر سەردەشـتێ کشـتێ کریـابۆ
وە جۆی چەمەی چـەم ئـاو نـەدریابۆ

نـەیاوابۆ خـاس دانـەش بـەو ئـاوە
لایـق نـین بـەردێش بـەو ئاسـیاوە

فیدات بوون ئامان سا هۆرکەر با بـەی
وەسەر کشتەمدا پەیپەی جەو جۆی مەی

ئەر سـەد کشـتەکەم ئـاخر کارشـەن
حەفتەکـەی ئـاخر نەووەهارشـەن

بەڵام بەڵ تـەڵ گەشـێوە کـەرۆ
نـــەی ئـــاخرەوە دانـــاوێ وەرۆ

حەیفەن تۆ مـیراو سـەرجۆی بـادەبی
وە هەر کەس بە قەد کـەفاف دادەبی

من کشتەم ڕوو زەرد هامفەردانش بـۆ
دانـەم ڕووسـیای هامـدەردانش بـۆ

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە ڕەسەنە لە نوسخەکەی ئەحمەد و بایزیددا نەکەوتە پێش چاو، بەڵام پاش لێکۆڵینەوەی ئەو باسە مەعلووم بوو لە نوسخەکانیتردا بەیتە هەوەڵەکەی گۆڕاوە و بووتە هۆی سەرلێ شێوانی ئێمە.

ئەلف: ئەحمەد و بایزید: هەر ئەو دەورەن چەرخ تا ئاوەرد و بەرد

ب: ئەحمەد: وە جۆی چەمەی مەی ئاو نەدریابۆ

٩۴

چەرخە! یە تۆنی ئی مەیلە کەردی
بەختە! یە تۆنی شادی ئاوەردی

خەمە! فرسەتێ ئامانەن ئامان ئەلف
دەردە! مۆڵەتێ نامەی لەیل ئامان

تەحریر ڕێزەی ڕێحان بێزەکەت
تەقریر شیرین شەکەر ڕێزەکەت

یاوا وە سەروەخت خەستەی دەردەکەت
مەلهەم دا نە زام دووری کەردەکەت

من کێنان خامەت وە یادم کەردەن
حوسنت زیاد بۆ پەی دڵان بەردەن

جەمینت هەر سات نە جەلایێ بۆ
هەر جەلا پەی من وە بەلایێ بۆ

ئەلف: کەریم و ئەحمەد: خەمە! فرسەتێ ئامانەن زامان

ب نیم نیگات ڕەفێق تیرئەندازی بۆ — دڵەی من نیشان نە جانبازی بۆ

واتم مەیل دڵ پەی کەسێ کەسەن — جە تەنخوای سوحبەت زاهیری وەسەن

خەیاڵم کەفتەی ئاسانەکەی تۆن — چ حاجەت زاهیر ئاما و ئامەشۆن

دیام خەیر دووریت زۆرش ئاوەردەن — ئامانێ بەڵکەم ئینە چەپگەردەن

هەر پاسە شادیش نیەن بەینەتش — بەڵ بێ بەقابۆ سزا و مەینەتش

سێر ساوون وە چەم ئەو پالآی بێگەرد — چێش هەر زیاد کەرد دەرد وە بان دەرد

وەشڵە وە مەینەت وەخت مەهجووری — سەدڕەحمەت ئەو قەبر دووریو ڕەنجووری

ئەر سەد تۆی دەروون پەرێت قەقنەس بێ — یانەی دڵ وە یاد ئاوا بێبەس بێ

ج ئیسە حەسرەتان پێم مەدان ئەندێش — هەر یەک جە لایێ مەکێشۆم پەی وێش

د خسووس تۆ وەی ڕەنگ مەوینوون دلگیر — چمان دەروونم پێکیان وە تیر[٤]

دڵ خەریک مەوج گێجاو دەردەن — زوانم دایم ویردش ئی فەردەن

هـ من نەبوون ئازیز گەردەن بلووری — کێن ڕەحمەت کەرۆ نە وەسڵ ئەو دووری

و خاس بی ئەر سەد جار شادی وە باد بیم — دوورادوور وە یاد ئاسانەت شاد بیم

ئیسە ها فەڵەک کەڵەک بەستەوە — تۆڕ داو دووریش ها وە دەستەوە

خەفەت وادەتەن مەینەتان سا دەی — وەخت بارانەن ئەسرین دەی پەی کەی

ز ئازیزت ئاستەن چەم ئەو دماوە — تەنە! بۆ بێ گیان سا شۆ وە ڕاوە

شنەفتم گیانم بالآ تووڵ نەی — ئیرادەت کەردەن چەنی خەستەت بەی

مەگەر پای تەدبیر بەدبەختی ڕێش بۆ — گیانهەوای سوحبەت جەستەکەم پێش بۆ

وەر نە شێتە وێم دڵ وەشی دڵەن — گیان جە تەن بەرشی ئاماش موشکڵەن*

***

ب: بایزید: دلم نیشانەی نە جانبازی بۆ

ج: کەریم: ئیسە حەسرەتان بیم بەدئەندیش

د: ئەحمەد: خوسووس تۆ وەی تەور مەوینوون زەویر

٤. کەریم: چمان دەروونم مەپیکان وە تیر

هـ: کەریم: کێن ڕەحمەت کەرۆ وەسلش نە دووری

و: کەریم: دووراودوور وە دین ئاسانەش شاد بیم

ز: کەریم: ئازیزت ئاستەن ها وە دماوە

* لە نوسخەی مەلا کەریم، سێ بەیتی ئاخر بە جیاواز هاتووە.

٩٥

ئەلف چەشـــم ئەنــداز دڵ شـــیرین پـــەرداخان
داخـــان بـــێ داخـــان بـــێ داخـــان داخـــان
ســـەیرانگەی زەریـــف هـــەردان نـــە وەردا
دیـــای دوور چـــەم وە هـــەر ســـەرهەردا
شـــاخان و شـــاخان کەمـــەر دیـــاران
بـــەردان و بـــەردان خـــاس شـــێوەداران

ئەلف: ئەم هۆنراوانە لە نوسخەکەی ئەحمەددا کەوتنە پێش چاو.

زاخـــان و زاخـــان کلێلـــەی وەروان
باخـــان و باخـــان فـــەزای دارســـەروان
سەفای ســەوزە و گــوڵ هــاژەی وەفــراوان
چەمـــەن چەمـــەنان نـــازک ســـەراوان
غونچـــەی سیســـەنان خەیمـــەی نـــاز دادە
جام وە دەس، چەم مەس، چوون ساقی سادە
هەر گوڵ وە سەد ڕەنگ مەدیان ئەو یۆتەر
داخ مـــەنیان وە داخ بـــێ مـــەیلی دڵـــبەر
تافـــەی شـــەتاوان کنیـــای کـــۆی جنـــوون
سەر مەدان وە سەنگ مەشان توون وە توون
شـــاخەی قەڵـــوەزەی پـــای وەرمـــەغاران
چەند فەرسـەخ تـەی کـەرد بـەرزەدیاران
شـــێوەی ســـافی ئـــاو دانـــەی گـــوڵاڵان
چـــەنی جیلـــوەی وەش نگـــای مـــەلاڵان
جـــەلای دیـــدە و دڵ وە لای باخانـــدا
شـــکۆفەی درەخـــت وە ســـەر شـــاخاندا
ڕاســـتی هـــەزار تـــەرز نەزاکـــەت دارۆ
هەر تـەرزێ سـەد تـەرز کـەیف دڵ مـارۆ
خـــۆ بیمارەکـــەی مەینـــەتان گەســـتە
تاڵـــی ژار مـــار مـــەحروومی جەســـتە
هەر نگاش سەردێن هـەر سـەردێ دەردێ
هەر زەوقێش تەوقێن هەر تەوقێش گـەردێ
دووری چیهـــرەی دڵ نیشـــانە کـــەردەن
بـێ سامان داخـان ئـەو دیمـش بـەردەن

***

۹۶

ئەلف چێش‌واچۆ مەعدووم خەستەی مـەهجووریت / حاڵ دیدە و دڵ جـە دەرد دووریـت

بدیــە بــەو دیجلــەی بــێ کنـــارەدا / ڕەوانــەن نــە بــەین بەغـدا شـارەدا

سەیر کەر ئەو گەرما و شەرارە و تـاوە / هوەیـدان هـامن جـە لای بەغـداوە

ئــەو ئاخروشــکاو ئەســرین دیــدەم / ئێد دمانەفەس دڵەی خـەم دیـدەم

ب جەو گەرما و جەو تاو بەرگوزیدەکـەم / تەفتیش کەر حالات دڵ و دیدەکـەم

***

ئەلف: مەولەوی ئەم پارچەهۆنراوەی لە ساڵی ۱۲۹۲ کۆچیدا بۆ مەحموود پاشای جاف کە لە بەغدا بووە نووسیوە.

ب: تەفتیش کەر حالات دڵە و دیدەکەم

٩٧

ئەلف[١] چەم پەی فەرش پات موژەش چوون خارەن
بــەڵام چــێش کــەرۆ چــارش ناچــارەن
چــەنی تــاوۆ تــەرک پابۆســت کــەردەن
ســەوگەندش وە زوڵــف ســیای تــۆ وەردەن

***

٩٨

ئەلف[٢] چێشەن ئی مەخســەڵ دەور دیـدە مەسـت
ئــی ئامــا و لــوا ســەد قــەزا پێشــەن
ئــارەزووت دڵ بی ئــەوەڵ جــار بــەردت
هــەنی گیانەکــەم مەتڵــەبت چێشــەن

***

ئەلف ـ١: ئەم دوو بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بینرا.
ئەلف ـ٢: ئەم قەتعەیە لە نوسخەکەی ئەحمەددا حەرفی هەوەڵی گۆڕابوو: وەسەن ئی مەخسەڵ...

٩٩

ئەلف چێشـــەن پەشـــێویم، ماتـــەمی دڵـــەن

یـا کــزەی ناڵــەی نامــەی بولبولــەن

شـــاهیدی دانـــای گـــردین ئـــەحواڵان

وەســەن پــەی ڕاســی عــەرزەی مــەلاڵان

ب ئـــێش هامفـــەردم ئـــێش وێم وانـــان

دەرد هامـــــدەردم دەرد وێم زانـــــان

ئەلف: کەریم: یا کزەی ئامای نامەی بولبولەن

ب: کەریم: ئێش هامفەردم ئێش وێم زانان

بـەڵام تـۆ قـەزا و بـێ تـەدبیری وێـت
ج	کەردەن پێت ئانا هـەرچی کـەردەن پێـت
کـەی تـۆ خەیاڵـێت وە دەروون ئـاوەرد
هانات کەرد ئەو من من بێ مـەیلیم کـەرد
تـا تەئسـیرێ بـۆ پـەرێ شـەو ناڵـەت
یا پـەی هەناسـەی سـوب دوعـا و لاڵـەت
گۆیـا جـە لای وێـت دەروونـت ئێشـان
بـەد دوعاییـتکـەرد تەسـدیعت کێشـان
من ڕووی مامەڵەی گردین خاس و کـەس
جـەو ڕاسـتەبازار شـارەکەی ئەلـەس
د	جـە سـەردووکانچەی شـای سـەرتوجاران
هـۆرگرتم کـاڵای بـاڵای نـازاران
نامـان نـە گۆشـت مـەر فەردەکـەی مـن
فـەرد وەش مـەزموون بێگەردەکـەی مـن

ج: بایزید: کەردەن پێت ئەمما هەرچێ کەردەن پێت
د: بایزید: نە سەردووکانچەی شای سەرتوجران
نامەی ئەوەڵی مەلاڕەحیمی بولبول بۆ مەولەوی:

نیشانەی ناوەک نیگای نازاران
وە غەڵەت مەشهوور حاڵ زان دەردان
نەتیجەی قیاس قەزیەی قەزای تو
بزیسکەی ناسۆر دەرد جەستەی من
گەردەلوول گێج هەناسان سەرد
فەڵەک وە کوورەی مۆرەی ساختەی دەرد
بەند وە تای ڕیشەی گیان و دڵ بەستە
وزۆت نە گێجاو مەینەتان خەم
تا دوخان دڵ نە کەللەی سەربۆ
پەی گەرمی کوورەی مەیل دەروونت

یانێ سەردەفتەر سپای خەمباران
پەی وێت وەرپا کەرد هەناسەی سەردان
تەدبیر چەند دڵ پەی نارەزای تۆ
کزەی کولیای زام تۆ ژار بەستەی من
دوور نیەن بووزۆت نە سەد گێج دەرد
پەی تەفریقەی وەسڵ بشانۆ یەک نەرد
خەیاڵ ئازیز بە ئاوات وەستە
ڕووی شادی ڕووی وەسڵ نەوینی وە چەم
ئانە شیرینەن ئەوەڵ چەمەر بۆ
هەناسەی سەردم ئاما ئەو شۆنت

ئەر هەر سات دەردێ دەردێو تەر چەنی
بەیۆ ماچو ئاخ پەی دەردێو هەنی
یەکێوەن جە لام شادی و ڕەنجووری
کەیفی و بێ کەیفی نزیکی و دووری
هـ نەک چوون تۆ هەڵوای مەحەببەت خامێ
و قەبای عشق دڵ پشت ناتەمامێ
ز جەو بۆنەو فەردم ئیستیفا بێزەن
دامانش لایق وە پەراوێزەن
وەشی و ناوەشی تەفاوت زانوو
مەلێ نەزانوو هەر پەلێ شانوو

هـ: کەریم: مەر چوون تۆ هەڵوای مەحەببەت خامێ
و: بایزید: قەبای دەرد دڵ پشت ناتەمامێ
ز: ئەم بەیتە لە غەزەلێکی تریشدا هاتووە، لە نوسخەی کەریمدا نییە.

دیسان نامەی مەلاڕەحیم بولبول بۆ مەولەوی:

سەرشار سەرجۆی مەیخانەی ئەلەست
وە نەشئەی مینای دەس ساقی مەست
پا بەستە وە قەید سەییاد مەعنی
فارغ نە سوورەت فیرقەی (لایعنی)
سینەی خەزانەی نازک خەیالان
نازکتەر جە ناز نەوهالان
شێویای شێوەی شیرین ئەتواران
شەریک تالی و شادی خەمباران
ڕاستەن نەتیجەی قیاست سەختەن
موددەعات ئیلزام خەسم بەدبەختەن
بەلام دەعوای بەخت جە دەلالاتەن
قیاست مەجمووع موغالەتاتەن
یەکسەر عەقیمەن قەزایای تەحریر
غەیر جە وەسیلەی دەلیل تەقریر
خۆ من نەزانام ئەدەب تەقسیرەن
واتەی بەدکاران جە لات دلگیرەن
بدیە بێ مەیلیت وە جایێ یاوان
بە واتەی بەدان مەگیریم تاوان
سەد نەوبەت نالام قەرینەی حالی
ئیحتیاج چێش بێ هانای مەقالی
ئاخ جە حاڵ زانیت خەیلێ ئیشکالەن
حاڵ نەزانانت موناقی حالەن
پەی تەتمەی ڕەد مەولام کافیەن
بێ باکیت جە ڕووی بێ ئینسافیەن
ئەر بێ وەفایی وەر بێ مەیلیت کەرد
جە بەدبەختی من هەرچی بی وێەرد
ئەمما حەیف بولبوڵ جەوێت هەراسکەرد
پەی تەنیا گوڵێ وێت کەس نەناس کەرد

مەیل و قین هەر دوو هەر جە شەخسێوەن
جەریمـە و خـەلات شـێوەی کەسـێوەن
لا هۆرکـەردە جـەو پـەی ئێد تەماشـا
بـەو شـاد پێـد ناشـاد کـەللا وەحاشـا
سـا هـەر دوعـا کـەر بـا چـەرخ چەپگـەرد
تـا تاقـەتش هـەن هـەر بشـانۆ نـەرد
ح من وزۆ ئەو گێج ئـەو ئـەو سـەردی مـەیل
ئەو ئەو قـەبایل مـن ئـەو کـۆی دوجـەیل
خوسووسـەن بولـبول جـە لای زامـداران
دووری خاسـتەرەن جـە وەسـڵ یـاران
نزیکـی یاگـەی تەریـدەی فەسڵـەن
ط دووری ڕای نـەجات قافڵـەی وەسڵـەن
پەوکـە خـۆ گرتـەی بـەلا و کۆسـەنان
نزیکـی بێـزار دووری دۆسـەنان
ی نـە کـۆی نزیکـی شـادی وە بـادم
نـە دەورەی دووری وە یـادت شـادم

***

ح: کەریم: من وزۆ ئەو دەرد ئەو ئەو سەردی مەیل
ط: کەریم: دووری ڕای خەیاڵ قافڵەی وەسڵەن
ی: کەریم و ئەحمەد: نە دەورەی دووری وە یادش شادم

۱۰۰

حوققەی خەزێنەی تەجەللای زاتی
مەوج مەدۆ زوهوور نوور حەق تێدا
هەر ئەعزام عوزوی ئیسبات زیکرێن
تەمامی بەدەن مەغز و ڕەگ و پۆس
وجوودم یەکسەر هاڵی جە غەیرەن
هەستی و نیستی، وە بێ تەوفیرەن
لێدەر تا جەم بۆ پەشێوی هۆشم
تەئسیرش چوون سیم تاونۆمەوە

مەکتووب تەفسیر شانی و سیفاتی
هەر ڕەگ مەشعەلێ، مەویەرۆ پێدا
هەر عوزوێم بە عەین ڕابیتەی فیکرێن
لێشان بەرز بیەن زایلەی یا دۆس
تەنیا عەکس یار تێشدا نە سەیرەن
نەیچی هەر تەرزێ، ناڵەش دڵگیرەن
ناڵەی حەزینت بەیۆ نە گۆشم
وە ئەسڵ مەتڵەب یاونۆمەوە *

***

* ئەم پارچە شیعرە هەر لە نوسخەی ئەحمەددا بوو.

١٠١

ئەلف خاک وە دەس زۆر زەنجیرم کەردەن یـاد هامـڕازان جـە یـادم بـەردەن
هاوقەد خاک و سەنگ وە جەستەم بارەن نە ڕاگەی جواو نـە جـای گوفتـارەن

***

ئەلف: ئەم دوو بەیتە کە لە نوسخەکەی مەلا کەریمدا بە ناوی مەولەوی چاپ کراوە وا لە نێو شیعرە لاواندنەوەکەی ئەحمەدبەگی کۆماسیدا کە ژنەکەی لاواندووەتەوە و ئەڵێ بە زوانی ژنەکەیەوە:

خـاک و سـەنگ وە زۆر زەنجـیرم کـەردەن
یـاد ئـازیزان جـە یـادم بـەردەن
ڕای جـواب نیـەن دڵ بێقـەرارەن
خـەیلێ خـاک و سـەنگ وە جەسـتەم بـارەن

بەڵام کەمێ دەسکاری کراوە و بە ناوی مەولەوی دراوەتە قەڵەم.

۱۰۲

خاڵۆ چوون تەدبیر دەردزانات نـەبێ
هانام کـەرد ئـەو تـۆ تـەوانات نـەبێ

ئەلف نەتاوات وێت دەی وە دەریای وەیدا
گێج بدەی نە گێج دەریای بێ پەیدا

ب ها خودام بە حـەق شـادەتم ئـاوەرد
خاڵۆم گێج مـەوج دەریـا هۆرشـکەرد

جە کـەنارەوە سـەعی کـەردەت بـۆ
هەوڵ پل و پووش ئاو ئاوەردەت بـۆ

پەی چێش خاڵۆکەی دەروون جە هوون کەیل
خەیلێن ئەجزای مەیل لەیلەکەی پڕمەیل

ئامێتەن وە جزو ڕێزەی مەجنوونـدا
حەیفەن ئاو بەرۆش وە توونا و تووندا

***

ئەلف: ئەحمەد و کەریم: نە تاوات وێت دەی وە مەودای وەیدا
ب: کەریم: خاڵۆت گێج مەوج دەریای هەواش کەرد

۱۰۳

ئەلف خالـۆ خالـۆتەن کـەم واچـە خالـۆ / خالـۆ دەم وە بـان خالانـت مالـۆ
شەرت بۆ من جە داخ خالۆ خالۆی تۆ / وێم کەروو وە کوڕ چواردەساڵەی نۆ
«نـە مـن خالـۆم و نـە خالـۆ مـنم / پەروەردەی خاڵی گۆنـا و گـەردنم»

***

ئەلف: دوو بەیتی هەوەڵی ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی کەریمدا هاتووە، بەیتی سێیەمی خۆم لە گۆرانیوێژانم بیستووە. هیچکامیان لە شیعری مەولەوی ناکەن.

١٠۴

ئەلف خالـۆ ویـەردەن خالـۆ ویـەردەن — هیجرانت یەکجار جە حەد ویەردەن
وەسواست شادیم جە بێخ ئـاوەردەن — دووریت خەیمەی دڵ ڕیشەکەن کـەردەن
فیراقـت فـەرقم وە تووتیـا کـەرد — جیاییت ئەعزام جە هەم جیـا کـەرد
پەژارەت بەو تەور نێش دان نە جەرگم — وە مەرگت قەسەم ڕازیم وە مـەرگم
مەر جەستەی خەستەی من جە فـۆلادەن — یەند دووریت وینۆ هێمان دڵشادەن
مەردەن یەک ساتەن ئەرواحەکەی وێم — دووریت هەر ساتێ سەد مەرگەن پەرێم
وێت بدەر ئینساف خاڵوەکەی خوەشخۆ — مەردەن خاستەرەن یا خۆ دووری تۆ
چەرخ چەپ وەنەم ڕاست بەستەن کەڵەک — چمان سەنگم دان وە مینای فەڵەک
دایم پـەرێ مـن هـا نـە بەهانـە — گاهێ «ئەسفەهان» گاهێ نە «بانە»
نمەدۆم فرسەت ساتێ وە بـێ خـەم — گـەرد پاڵاکـەت بماڵـوون وە چـەم
یا شەوێ شین کەم وە شەو ناڵـینت — یا ڕۆیـێ ڕۆ کـەم وە زاری و شـینت
یـا ناڵـەم چـەنی ناڵـەت بخێـزۆ — یـا دیـدەم ئەسـرین پـەرێت بـڕێزۆ
یـا شـەممەی جـە شـەرح دووری — داخ هیجر وەسـڵ دڵـەی سـەدپارە
عیشوە و گرشمەی دووری جەبین گوڵ — عەرز کەم وە پابۆس پەی شکستەی دڵ
چەپگـەرد نمـازۆم سـاتێ فەراقـەت — سا خودا یا مەرگ یا وەسڵ یا تاقەت

❊❊❊

ئەلف: حەفت بەیت لەم پارچەشیعرە ئاوپەڕە کەوتووە وا لە نوسخەکەی کەریمدا و بە ناوی پارچەشیعرێکی جیاواز نووسراوەتەوە، ئەو پارچەشیعرە لە بەهری (پ)دا وا دەس پێ ئەکا:
پەژارەت شادیم جە بێخ ئاوەردەن/ دووریت ڕیشەی دڵ خەیمەکەن کەردەن

١٠٥

ئەلف خاڵۆی تەسکین بەخش دڵەی پڕ گەردم

نەسـیم ملـەی مانیـای دەردم

یەکرۆ تاو هەرس دیدەم توولش بێ

باد هەناسەم گەردەلوولش بێ

پیران بەرد ئەو حاڵ حەڵقەی منالی

نەتیجەی گڵپەی خاڵۆی زۆخاڵی

ئاوەرد نامەی ئێش شەوان نەسرەفتەم

یەک بێ وانا و ئای ئەو زەمین کەفتەم

پەی چێش دەروونت وە جۆش ئامابێ

جەو نامەی وەڵین پێسەت فامابێ

ئەلف: سیزدە بەیتی ئەم غەزەلە لە دیوانەکەی بایزیدا لە لای ئێمە بوو باقییەکەی داکەوتبوو. کاک موحەممەدی سیراجەدینی کوڕی خوا لێخۆشبوو شێخ عەبدوڵای نێزڵ ناتەواوییەکەی بۆ ناردین.

گۆیــا وە تــاقی تــۆم بــێ مــەیل وانــا
یــا غــەیر تــۆم وە دڵ، وە دڵســۆز زانــا
هــەی ڕۆ مــەر ئاگــات جــە دووری نیــەن
ڕەویــەی یارانــت جــە خــاتر شــیەن
چوون یارێ کوورەی دەروون جۆش دەرۆ
یــاد یــار ویــش وە دڵ بــاوەرۆ
ئارەزوومەنــد بــۆ پــەی ڕێــزەی ڕازش
تەژنــە بــۆ پــەی ڕاز دۆســیـنـەوازش
نــاعیلاج مەشــیۆ ویــش بــێ دەنــگ نــازۆ
بــێ تــەقریب یــەک چێــو بەهانــە ســازۆ
یــا مــەواچۆ گیــان یــا مــاچۆ زۆخــاو
چــێش مەکــەرۆ دۆس بــەیۆ وە جــواو
مــن فــامم یەکســەر جــە دەس وەردابــێ
شــەوق بــێ ســامان تــۆ لــێم ســەردابێ
ئــارەزووم ئامــای نامەکــەی تــۆ بــێ
تەمــەننام ڕەشحەی خامەکــەی تــۆ بــێ
پەوکــە وە خدمــەت بــێ ئــەدەبیم کــەرد
تــا نامــەت بــەیۆ پــەی ســاکنی دەرد
وەر نە من لاڵ بــوون بــێ مــەیلت وانــوون
وە بەرد سەرد بوون ئــەر ســەردت زانــوون
مــن میعمــار دڵ دڵ خەســتەم تــۆنی
مــن فێنکــی جــەرگ تــۆ بەســتەم تــۆنی
دارەکــەی ســەرکەند حــاڵ پەشــێو مــن
هــەر وە بــاد دەرد دێواودێــو مــن
ئــەر ڕیشــەم وە یــاد تــۆ نــە بەســتەبێ
وە مــەرگت دووجــار هــاژەم بەســتەبێ

***

١٠٦

ئەلف خاڵۆی مەنزڵچی سەرکەردەکەی دەرد
تەمام بە تۆ بێ ئای یە چێشت کەرد
وەختێ بەو گەردەن سیم سافەوە
چوون وەش غەزاڵان وە بۆی نافەوە
دەور مەدا وە پێچ ئەو کاو و بەردە
بۆ بەخشانیش بێ هەردە بە هەردە
ئەو بۆ جەو تەرەف سوب نەسیم ماوەرد
هەر جە دوورەوە زام سارێش مەکەرد
«خەیلێ دێرت کەرد ئافەرین چەپگەرد
بەو بۆ دڵشاد بیم ئەویشت لابەرد»
«ئیسە ئەو گەنجە بەو لارە و لەنجە
ڕەنجەکەرد پەنجە شی پەرێ پەنجە»
«دیدار وەی دووری مەرگ وەی نزیکی
ئیسە تەن وەی زام دڵ وەی خەریکی»
«ئەو لای کێ بەروون ئی ڕا و تەدبیرە
ئاخ جەی تەدبیرە داخ جەی تەقدیرە»
«خەیر مەینەت زەدەی جە گیان هەراسان
بەختەسیاکەی وێش زووتەر ناسان»
«پەی فەنای ئەوهەم جە دووری دڵبەر
نەک جارێ چەن جار «الله اکبر»

***

ئەلف: شەش بەیتی دوایی ئەم پارچەشیعرە کە نیشانەی («») مان بۆ داناوە، لە دیوانەکەی ئەحمەددا هاتووە وە لەوێ نووسراوە کە مەولەوی ئەو پارچەشیعرەی بۆ (حاج شیخ محمد باقر غیاثی) نووسیوە کە ڕۆیشتووە بۆ «پەنجە» و «پاپاڵە». بەڵام لە نوسخەی کەریمدا چواربەیتی تریشی هەیە و گۆیا مەولەوی یەکێ لە شێخەکانی پەنجەی لاواندووەتەوە. ئێمە هەر لە ڕووی نوسخەکەی کەریم ئەم شیعرانەمان نووسی.

١٠٧

خامـــەی ســـەرئاوێز نـــە چـــای ســـیایی
مـــەڕێزۆ ئەســـرین شـــەکوای جیـــایی
نامەی سـەد شـکەنج وە هـەم پـێچ وەردەن
چوون مـن سـەرتاپاش شکەسـتەی دەردەن
ئەلف دەوات دووی ســیاش جـــە دەم مـــەخێزۆ
نامـــە ســـیا خـــاک وە ســـەر مـــەڕێزۆ
دەوات دووی دەروون گـێج دان وە هەمـدا
لیقـــە وێـــش کێشـــان وە لیتـــەی خەمـــدا
ب خامـــەی شـــەق وەردە دەم مەکـــەردەوە
زار زار مـــــــــــــــەنالا وە دەم دەردەوە

ئەلف: ئەم بەیتە لە نوسخەکەی بایزیددا نەبوو.
ب: کەریم: خامە شەق وەردەن دەم مەکەردەوە/ زار زار مەناڵۆ وە دەم دەردەوە

مــەوات هــەی ئـاوات واسـتەکەی جەسـتەم
هـــەی مووميـــايی پێشـــەی شکەســـتەم

ج کــام زام بی جـە تـۆ، مــن نـەبيم نەسـيب
جەفات هـەر وە مـن وەفـات پـەی ڕەقيـب

زامـــــان تاونـــــان هوونـــــاوان جۆجـــــۆ
د دەرد وە بـان دەرد نـەک وەک دووری تـۆ

بـــــڕيان تـــــای ڕوبـــــاب قافيـــــەخوانيم
نەمەنـــدەن تاقـــەت عيبـــارەت زانـــيم

هـ دەمـــەی هەناســـەی گـــەرمی نارەکـــەم
نـــە کـــوورەی دەروون پــڕ جەخارەکـــەم

ئـــايردان حـــوجرەی دڵـــەی پـــڕ دەردم
ســـۆچنان کتـــاب مەجمووعـــەی فـــەردم

و «ئـــەدای پەشـــێوی حـــاڵات جەســـتەم
دوورەن جـە تـەحرير خامـەی شکەسـتەم»

«بەڵام مەعدووم غەرق هەرس جـۆش وەردەن
نـــاعيلاج خامـــەش وە دەســـگيرکەردەن»

«پەلەپـــەل پێکـــان دەس وە خامـــەدا
يەک فـەرد ڕەقـەم کـەرد وە ڕووی نامـەدا»

«ئيســـە ديـــدە و دڵ دێوانەکـــەی وێـــت
نـــە بـــێخ ئـــاودا مەگێڵـــۆ پـــەرێت»

***

ج: بايزيد: کام زام بی جە تۆ نەويم وە نەسيب/ جەفا هەر وەمن وەفا پەی ڕەقيب
د: کەريم: دەرد وە بان دەرديە جە دووری تۆ
هـ: کەريم: دەمەی هەناسەی گەرم تارەکەم
و: ئەم چوار بەيتە کە نيشانەمان بۆی داناوە لە نوسخەکەی کەريمدا بە جياوازی هاتووە و گۆيا مەولەوی ئەو چوار بەيتەی لە لاواندنەوەی عەنبەر خاتوونی ژنيدا هۆندووەتەوە.

١٠٨

ئەلف خوەرشـــید ســـەمای شـــیرین جـــەمالان
ڕەشـــک ئـــەفزای گـــرۆی دیـــدە غـــەزالان
دانـــەی شـــەوچراغ خەزانـــەی هەســـتی
مـــەزەی نەشـــئەی عەشـــق بادەپەرەســـتی
دەرگـــای مەدینـــەی حوســـن مـــەحبووبی
نوورئـــەفزای دیـــدەی جەرگـــەی یـــەعقووبی

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

خـــودا وە تـــۆش دان بـــاڵای عەرعـــەری
هـــەر لایـــق وە تـــۆن شـــێوەی دڵـــبەری
کـــاڵای شـــیرینی وە بـــاڵات بـــڕیان
تـــاس مـــەحبووبیت نـــە عاڵـــەم زڕیـــان
نگـــای خوماریـــت خـــەمبارم کـــەردەن
ژار مـــار دەرد وە دڵـــدا بـــەردەن
بـــە وێنـــەی نـــەچیر زامـــان ئـــاوەردەم
نـــێش گلۆڵـــەی خـــەمباری وەردەم
پەلەپەل پەی گیـان جـە دەس تـۆ بـەردەن
پـــەنام وە پـــەنای فـــەراقت کـــەردەن
ئیســـە بـــێ ئامـــان خەســـتەی هیجـــرانم
ســـەرکەردەن هوونـــاو نـــە تـــۆی زامـــانم
نـــە ســـەبرم چـــەنی دووریـــت مەســـازۆ
نـــە وەسڵـــت وە مـــەیل دڵـــم نـــەوازۆ
نـــە یـــارای خـــەیاڵ ویســـاڵ تۆمـــەن
نـــە تـــاب دووری خـــەیاڵ تۆمـــەن
دڵ مەنـــدەن نـــە بـــەین خـــۆف و ڕجـــادا
مـــەزانۆ ڕاش کـــام یـــاوۆ ئـــەولادا
مـــەر تـــۆ وە کـــەرەم تەشـــریف بـــاوەری
یـــا وە لای وەسڵـــت ڕابـــەریش کـــەری
وەر نـــە ئـــازیزم قەســـەم وە نامـــەت
ســـەرگەردان مـــەبۆ تـــا ڕۆی قیامـــەت

***

١٠٩

ئەلف خورشیدەکەی ئەوج مەلاحەت سپێهر
دوور کەوتەن نە خەت ئیستیواکەی مێهر
گەرمەسێر دڵ کەردەن وە لەیلاخ
کلێڵەش هۆردان دەمەی ئاخ و داخ

ئەلف: ئەم پارچەهۆنراوە هەر وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا.

تـــــۆف زەمهـــــەریر لالان نالـــــەم
کـــەردەن وە بریـــان پـــای ســـەعی تالـــەم
فـــورات دیـــدەم تـــەمام یـــەخ کـــەردەن
کشـــت ئـــارەزووم گشـــت ســـەرما بـــەردەن
تـــای ڕشـــتەی مـــوژەم وە قـــەترەی ئەســـرین
پڕ بیەن جـــە دوڕ چـــوون خۆشـــەی پـــەروین
ســـــایقەی دووری هۆرتـــــەکنان ئـــــەعزام
دەخـــــیلم ســـــاقی جـــــەمین ئاهیرفـــــام
نـــە ســـەر جـــۆش خـــوم جامـــێ ناریتـــەر
بـــا گـــرەو بـــەرۆ گـــەرمیش جـــە ئەخگـــەر
پێم دەر تا پەردەی یەخ کـەردەم بـۆ گـەرم
موتریـب وە پـەردەی ڕوبـاب وە بـێ شـەرم
واچـــــە مەهـــــروویان وەفاشـــــان نییـــــەن
کـــێ جـــە عەهـــد گـــوڵ دەوامـــیش دیـــەن
ئـــەووەڵ مـــــەنمانان ویشـــــان وە بولـــــبوڵ
ســـەد پـــەیکان خـــار مـــەپێکناش نـــە دڵ
جەو دما پای شـەرت مەکێشـان ئـەو پـەس
بولـــبوڵ جـــە گوڵشـــەن مـــەمانۆ بـــێ کـــەس
فیـــدات بـــام نـــەیچی کەســـم هـــەر تـــۆنی
حـــــەکیم زامـــــان کۆنـــــە و هـــــەم نـــــۆنی
لێـــــدەر مـــــەقامێ دڵ بـــــاوەر ئـــــەو دەرد
ئـــازیز ســـلامەت مـــن هـــا کـــۆچم کـــەرد

***

١١٠

ئەلف خـۆ هوونیـت نـەبیم چەواشــەی چەپگــەرد
خالـۆت جیـا کـەرد یـە کـار بـێ تـۆ کـەرد
دیــدە! وادەی ســەیل هۆنــەی هوونــاوەن
دلــە! وەخــت بــەزم نۆشــای زووخــاوەن

ئەلف: کەریم: جەرگت لەت لەت بۆ چەواشەی چەپگەرد

وەشـرەنگی! بـازەم سـا دەی بـێ ڕەنگـی!
شـادی! بـا وەس بـۆ وەختـەن دڵـتەنگی!
وەشـی! وادەت شـی وەش ئامـای وە خـەیر
شەوقە! وە تەوق بای تا کەی هـەوای سـەیر
ب کـــار گەردوونـــەن نەونـــەمام نـــۆ
وەر نـە مـن جـە کـۆ دووری تـۆ جـە کـۆ
مانیـــای مەینـــەت! ســـەرەوکۆی ســـتەم
مەعدوومی! وەر کـۆی سـەراوچێرەی خـەم
چ وەختـەن دڵـت جـە شـادی کەیلـەن
دەک لێڵاویـت بـۆ یـە وەفـا و مەیلـەن
ئـەو چـەم بـە سـورمەی خـەمناکی ڕەشـتە
چەنی گەشت دەشت پای ڕەشت سەرگەشـتە
هامـــڕاز ئـــاخ و داخ ناڵـــە نـــەوای نـــەی
دڵ کەباب چەم جام خەم ساقی هوون مەی
تـۆ ئـالودەی بـەزم جەرگـەی هامفـەردان
ج کەیف مـەی سـوحبەت گـرۆی هامـدەردان
ئـەو سـەبوون سـفتەی پـڕداخ بـێ پـەرداخ
د تـۆ بـۆی شـنۆی بـاخ لـیلاخ نـە دەمـاخ
ئەو تەژنەی ڕای چۆڵ سای گەردەن بێگـەرد
تـۆ سـێراو نـە پـای وەفـراوان سـەرد
هـ ئەو تـەنیا و غـەریب قامـەت وە خـەم خـەم
تـۆ سـێر جـە هامـدەم مـاردەم و کەڵـڕەم
مـلان! سـەربەرزان! کۆسـاران! هـەردان!
بـێ شـەرتان! جـە داخ وەفاتـان مـەردان

ب: ئەم بەیتە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا کەوتە پێش چاو؛ تەکراریە.
ج: ئەحمەد: کەیفی مەی سوحبەت گرۆی هامدەردان
د: کەریم: تۆ بۆی شنۆی بای ئێلاخ نە دەماخ
هـ: ئەم بەیتە لە نوسخەی کەریمدا نەبوو.

چێشــەن ئــارایش ســەر تــا وە دامــان
مــەر خالــۆم وە عــەزم ســەیرتان ئامــان
مەشــنیە چــین چــین چنــوور جــە کــاوان
تــۆ خــودا ماتــەم بــەر هــاژەی وەفــراوان
چنــوور نــە کــاوان ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش؟
هــاژەی وەفــراوان ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش؟
نەســــیم وەس بویــــەر وە کۆســــاراندا
و وەســــەن شــــانای وەڵــــگ وە دیارانــــدا
شــنۆی ئــەو بــەرزە ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش
لەرزەی ســەدتەرزە ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش
وە ســەدای ســەرووەش دڵ وەش مــەزاقان
هــەنی نەڵــەرزۆ کەڵــڕەم نــە تاقــان
ســەدای ماردەمــان ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش
ســەفای کەڵــڕەمان ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش
خاڵخاســان بــێ ئــان هــەر بــار وە لێــو بــان
هێلانــەی دڵان بــا هــەر پەشــێو بــان
ئــەو ئانــە پــەی دڵ ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش
ئــەو لانــە پــەی دڵ ئــەو نــەبۆ پــەی چــێش
ز دەخیــل هــای دەخیــل خالــوەکەی گیــانی
وێــت نــەی ســەفەردا تــەنیا نــەزانی
ح مــەرگ تــۆ هــەر چەنــد تەشــریف بــەردەنی
تــەرک خڵــت خــاک جەســتەم کــەردەنی
گیــان دۆس گیــانی ڕەفێــق ڕاتــەن
ســورمەی بینــاییش تۆزەکــەی پاتــەن

و: وەسەن شانای وەڵگ وە مەغاراندا

ز: کەریم: دەخیل هەی دەخیل خاڵوکەی گیانی

ح: کەریم: مەرگ تۆم هەرچەند تەشریف بەردەنی: تەرک خەڵتە و خاک جەستەم کەردەنی

هـــەی ڕۆ نـــەواچی خـــودا نەکـــەردە
ط خـــەم وەفـــا و بەینـــەت ویـــەردە بـــەردە
بـــادەی بـــێ وادەی فـــەنام وەردە بـــۆ
شەرت بۆ کـامین شـەرت یـاران کـەردە بـۆ
ی تـــا دڵ جـــە لـــەززەت دینـــت ناکـــام بـــۆ
ک ئـەو زەوقـە تـۆ دیـت وە مـن حـەرام بـۆ
جەسـتە خەسـتەی خـار سـەودایی خـەجڵ
بـا بـەس بـۆ تـا کـەی ئـی دڵوەشـی دڵ
ل چەپگـەرد فرسـەتباز شـانا مـۆرەی نـەرد
عـــومرێ بـــێ ئامـــا ویـــەرد گوزەرکـــەرد
م چەپگـــەرد نمـــازۆم دەمـــێ فەراقـــەت
ئەی خودا یـا مـەرگ یـا وەسـڵ یـا تاقـەت
ن زەحمەتەن خـەلاس جـەی دووری و دەردە
ئـــای هـــوو تـــا بـــەیۆ عـــومر ویـــەردە

***

ط: بایزید: غەم وەفا و مەیلش بەو هەردە بەردە
کەریم: خەم وەفا و بەینەت نە ویرم بەردە
ی: بایزید: تا دڵ جە لەززەت دینت پڕ کام بۆ
ک: کەریم: ئەو زەوقە تۆ دیت وەنەم حەرام بۆ
ل: کەریم: چەپگەرد بێ فرسەت شانا مۆرەی نەرد
م: ئەم بەیتە کە لە نوسخەکەی ئەحمەددا هەیە تەکرارییە.
ن: کەریم: زەحمەتەن خەلاس جە دووری وەردە/ بە هووناو بەیۆ عومر ویەردە

۱۱۱

ئەلف[1] خــەرامان ئامــا نــە تــۆی پــەردەوە | نیقاب جە سەفحەی جەمین کەردەوە
چیهرەی دڵەی زار خۆی مۆبەت پێدا | عەکســش هوەیــدا مــەنمانا تێــدا
باوەشێن مەکەرد ئەو سەفحەی بێگەرد | نازکیش جــە بــاد ئیحتیــات مەکــەرد
نە تۆی ئایەنەی جەمین چــوون گــوڵ | کەم مەکەرد نم نم خۆی ڕوخسار دڵ

***

۱۱۲

ئەلف[2] خەمە فرســەتێ ســاتێ وە بــێ خــەم | گــەرد پاڵاکــەش بگێــروون وە چــەم
چەرخچەپ وەنەم ڕاست بەستەن کەڵەک | مەر من سەنگم دان وە مینای فەڵــەک
چەپگــەرد نمــازۆم ســاتێ فەراقــەت | ئەی خودا یا مەرگ یا وەسڵ یا تاقــەت

***

۱۱۳

ئەلف[3] خـــــەیاڵان شـــــەو هیجرانــــــان ڕۆ | قامەت خەم کەردەن چوون چەمیلەی چۆ
دڵ بیەن وە دار ســەرکەل لای وەشــت | چەمەڕای وایێن ڕیشەش بــەیۆ دەشــت

***

ئـەلف ـ۱: ئـەم پارچەشیعرە لـە نوسخەکانی کـەریم و ئەحمـەددا کـەم و زیادێکیـان نییـە بـەڵام نوسخەکەی بایزید پەس و پێشی خستوون.

ئەلف ـ۲: ئەم سێ بەیتە کە ئاوپەڕە کەوتوون وان لە ناو پارچەشیعرێکدا کە بەم جۆرە دەس پێ‌ئەکا:

خالۆ ویەردەن خالۆ ویەردەن/ هیجرانت یەکجار جە حەد ویەردەن

ئەم سێ بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بوون، بەیتە سێیەمەکەشی تەکرارییە.

ئەلف ـ۳: ئەم دوو بەیتە کە دووهەمەکەشیان تەکراریە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا کەوتەپێش چاو.

١١٤

ئەلف[١] خەیر بۆ هەم فەڵەک کام خەیاڵ کەردەن / دیسان من پەی شەڕ وە یاد ئاوەردەن
دیـــارەن ئەســـاس دووری مەســـازۆ / وە بـــاڵام کـــاڵای خـــەمان مـــەورازۆ
داخوم دووی دووری کێش ها نە سەردا / دیسان من مەدۆ وە ڕووی چەمـەردا

***

١١٥

ئەلف[٢] خەیلێوەن خەریک زاکەی زەحمەتم / بەڵـکۆ وە ڕا بـۆ بەرشـۆ عوسـرەتم
فەڵەک وە بەختم مەگەس مـەکیانۆ / وە ڕاکەی ڕەحمەت دیسان مـەڕیانۆ

***

ئەلف ـ١: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بوو.
بڕوانە هەڵبەستی ژمارە (١١)
ئەلف ـ٢: ئەم دوو بەیتە کە لە نوسخەکەی کەریم و بایزیددا ئەکەونە پێش چاو وەرگێراوی دوو بەیتی ئەنوەرین:

اگـــر انـــوری خواهـــد از روزگـــار
که یـک لحظـه بـی زای زحمـت زیـد
مگـــس را پدیـــد آورد چـــرخ پیـــر
کـــه تـــا بـــر ســـر رای رحمـــت ریـــد

من شیعرە فارسییەکان بە شیعری ئەنوەری ئەزانم بەڵام شیعرە کوردییەکان بە شیعری مەولەوی نازانم.

١١٦

ئەلف[١] داخۆم چەند وە دەس نازک نەوهاڵان ئامۆشۆت کەردەن ئەو دڵێـو خـاڵان
ب ئیسە ها چوون من کەفتەنی بێ حـاڵ خەڵکان مەویەران مەکـەرات پامـاڵ

***

١١٧

ئەلف[٢] دڵ ئەرچی شەماڵ قـەدیمی یـارەن پەی شنۆی زەلان یار جـە نـەزارەن
بـەلام کـۆن تاقــەت دیــن دڵــدارم ئەو مەه چیهرەسان من کـەتان وارم

***

١١٨

ئەلف[٣] دڵ بیەن وە دار سەرکەل لای وەشت لافاوان ئامان ڕیشەش وست وە دەشت
چەمەڕای وایێن نەسـیم بـدۆ لـێش ڕیشەکەنش کۆ ساکن بۆ پەی وێش

***

ئەلف ـ١: کەریم: داخۆ چەند وە دەس نازک نەوهاڵان/ ئامۆشۆت کەردەن پەی دڵێ ماڵان
ب: کەریم: ئیسە ها چوون من پەشێویت بێ حاڵ/ کەفتەنی نە خاک مەکەرات پاماڵ
ئەلف ـ٢: ئەم دوو بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا کەوتە بەرچاو.
ئەلف ـ٣: ئەم دوو بەیتە کە هەوەڵەکەیان تەکرارییە هەر لە نوسخەی کەریمدا بوو.

١١٩

ئەلف　دڵ تـەم کـەرد کـەم کـەم گرتـەوە کـاوان
دیســـان دووی نامـــەی تـــۆش وەلا یـــاوان
مـەزموون هـەوای مـەرگ زامـداری تـیرت
پـــــەنهانی قـــــاتڵ دەوا و تــــــەدبیرت
ب　لاڵ بام پەی مەینەت جەستەی خەستەکەت
بمـــروون پـــەرێ زام جـــەی نەڕەســـتەکەت
مـــن و تـــۆ بـــەلا و زامـــان ئـــاوەردەن
نـــە چەشمـــەی حـــەیات ئاومـــان وەردەن
خـــەیاڵ خامـــەن ئینـــە تـــۆ کـــەردەن
پـــەیمان نمـــەبۆ، جیـــایی و مـــەردەن
هـای چەنـد هـەوات دا وە گـێج بـێ پـەی
بمـری و بناڵـی و گیـان تەسـلیم نەکـەی
تـازە وارگـەی عەشـق مـەنزڵ کـەردەنی
هەوەســـیای هـــاژەی بـــاڵ دەردەنی
ج　خوســـووس بـــەو جەســـتەی خەســـتەی
کەفتـــەنی نـــە پـــێچ ڕای دەورەی دووری

ئەلف: کەریم: دڵ تەم کەردەوە گرتەوە کاوان
ب: کەریم: لاڵ بوون پەی مەینەت جەستەی خەستەکەت
ج: کەریم: خسووس بەو جەستەی خەستەی مەهجووری/ کەفتەنی نە پێچ ڕای دەوەی دووری

د هۆشت نە تۆی کاخ دەماخ فەرارەن
وەر نە چ خەیرەن قاتڵ دیارەن
کێ بۆ بەو جەمین نەزاکەت چوون گوڵ
خەیمەش هۆردابۆ نە پای دەشت دڵ
کێ بۆ چوون خەدەنگ ناز هەوا دەرۆ
هەر ئێد بزانی جەوپەڕ بویەرۆ
هـ کێ بۆ پێکۆ دڵ وە زام نەسرەفتەش
یەک بۆ ئای کوشتاش ئەو زەمین کەفتەش
و ئەر ڕستگاریت جەو دەم ئومێدەن
دەوای خەلاسی و تەدبیرت ئێدەن
ز تۆ وە وەخت سەخت زامان ئاوەردەت
ڕەما و پەلەپەل هەردەوهەرد کەردەت
ح پەی چێش تا حەیات لێش مالووم بیەن
سەیاد جە واکوژ درێغش نیەن
ط بەلام یە ڕەویەی ئیبتیدای عەشقەن
خیلاف شێوەی تاویای عەشقەن
دەخیل سەرسەخت بەر هەر بکەر بازی
نازی دڵسەرد بۆ جە تیرئەندازی
نە دڵەی پڕ زەوق کۆنە نەچیردا
های لەزەت دارۆ تیر وە شۆن تیردا

***

د: ئەحمەد: هۆشت نە تۆی کاخ دەماخ قەرارەن

هـ: کەریم: کێ بۆ پێکۆ دڵ زام نەسرەفتەش/ یەکێو کوشتەش ئێد ئەو زەمین کەفتەش

و: کەریم: ئەر ڕستگاریت جە دەم ئومێدەن

ز: کەریم: مەبۆ وەخت سەخت زامان ئاوەردەت

ح: کەریم: پەی چێش تا ئیسە لێت مەعلووم نیەن

ط: کەریم و ئەحمەد: بەلام یە ڕەویەی ئیبتیدای مەشقەن

١٢٠

دڵ دیـــــار نیـــــەن هـــــای نەکـــــەردەبۆ
وە خزمـــەت ئـــازیز تەشـــریف بـــەردەبۆ
ئەلف جـــەو دمـــا ئـــەو داد مـــن لای کـــێ بـــەروون
نابەڵـــەد تـــەنیا ڕا چـــوون بەرکـــەروون
پای دڵ سفتەی دەرد سەرهەردان سەختەن
وێـــت یاونـــەوە هـــای نەســـیم وەختـــەن
ب بکیانـــــە پـــــەرێم دڵ ئـــــەو دمـــــاوە
وێـــت وێـــت ئاســـایی بشـــۆ وە ڕاوە

ئەلف: کەریم: جەو دما من داد وە لای کێ بەروون/ نابەڵەد تەنیا ڕا چوون دەرکەروون
ب: کەریم: بکیان پەرێ من دڵ ئەو دماوە

ج مەسپاروت وە جۆش کوورەی تاسەی وێم
وە دووی گێجاولوول سوب هەناسەی وێم
د چوون یاوای وە لای بالا عەرعەر تەرز
پەرساش جواو دەر وە زایلەی بەرز
گلاراوش بێ چەنی ئێش چەم
هـ مەوات و مەوەرد خەم وە کووزەی خەم
چەم جە ئێش دەرد مەحروومی پالات
نمەنمانۆ عەکس خەیاڵ بالات
و «پەردەی لێلایی گرتەن دوو دیدە
خەڵوەتەن سا بۆ هەی بەرگوزیدە»
«دیدەم تاو سەیل هووناوان وەر دا
ها ئاو بە دەردا ئاما جە سەردا»
دڵ یەند جۆش گەرم خەمان دان پێدا
سەمەندەر لانەش مەگێرۆ تێدا
فیدات بوون ئازیز جەمین پەڕەی گوڵ
دووریت کارێ کەرد ئانە چەم ئێد دڵ
ز حاڵ چینە تەنگتەر نیەن پێم ئامان
قەدەم ڕەنجەکەر ئامان سەد ئامان
چوون جەستەی خەستەی مەینەتان مایە
بەڵکەم دیدە و دڵ نەشان وە زایە
دیدە سورمەی تۆز پالاکەت ناسەن
دڵ جای دەردتەن مەندەیشان خاسەن

***

ج: کەریم: مەسپاروت وە دەس کزەی تاسەی وێم
د: بایزید: عەرز کەر نەک جارێ وە سەد سۆز بەرز
هـ: ئەحمەد: مەوات و مەوەرد وە کۆزە و خوم خەم
و: ئەم دوو بەیتە کە نیشانەمان بۆ داناون هەر لە نوسخەکەی کەریمدان.
ز: بایزید: قەدەم ڕەنجەکەر مروەتەن ئامان

١٢١

ئەلف دڵـــە پـــڕ چینـــەن پیشـــانی شـــەوقت
پـۆس مـەردەن وە ڕووی ڕوخسـار زەوقـت
شـــادیت مـــەواچی ئـــازیزش مـــەردەن
کەیفەکـەت مـاچی لـەیلش گـوم کـەردەن

ئەلف: کەریم: پۆس مەردەن وە بان ڕوخسار زەوقت

گومـــانم وەی ڕەنـــگ زامـــت نەســـرەفتەن
کـۆچ خێڵـخانەی «ئەحمـەد» دوورکەفتـەن
نـــەواتم دەخیـــل ئامـــان ســـەد ئامـــان
وێـت مـەدەر وە مـەیل نـەوتووڵ نـەمامان
ب وەس وە تـــام وەســـڵ مـــەزاقت شـــاد بـــۆ
ژار مـــار دەرد دووریـــــت وە یـــــاد بـــۆ
ج نەژنـەفتی چەنـەم چەنـد جـار دادم کـەرد
ئیســـە هـــا گـــەردش گـــەردوون چەپگـــەرد
وە تـای قەڵماسـک تـەنیای سـەردی مـەیل
ئەو هۆردا پەی حەی تۆ پەی کۆی دوجـەیل
ســـا خاســـەن ئیمجـــار شـــووم ســـیابەخت
تـــۆ ئـــالوودەی دەرد مـــن زامـــان ســـەخت
د «ســـاقی گـــەرد کـــۆچ یـــاران دیـــارەن
هاومـــالان پـــەرێم نـــە ئینتیـــزارەن»
«مــن خــۆ تــەنیاماڵ وامەنــدەی دڵــتەنگ
هـ بێ کەس بارسـەنگین پـای بارەبـەر لـەنگ»
«مەر تۆ وە هەی هەی نەشئەی جام مـەی
نەی ڕای پلەی سەخت فەریادڕەسیم کەی»
ســا پـێم دەر جامـێ منـیچ چـوون یـاران
هەی کـەروون ئـەو کـۆچ تـا سـەرهەواران»

***

ب: کەریم: وەس وە تەمای وەسڵ مەزاقت شادبۆ
ج: کەریم: نەژنەفتی چەنەم سەد جار دادم کەرد
د: چوار بەیتی ئاخری ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی بایزیدا بە چەشنی جیاواز هاتووە.
هـ: کەریم: بێکەس بارسەنگی پای بارەبەر لەنگ

۱۲۲

دڵــە تەبخاڵــت وە لێــو مــەوینوون   حاڵاتت یـەکجار پەشـێو مـەوینوون

ئەلف   کەردەنیش وە تەیر هەڵۆ هۆشبەردە   ناکەردەی کەردە کەردەی ناکـەردە

ڕەجات گا بەی دیم گا بـەو دیمـەدا   هـا نـە گـەردەلـوول بـاد بیمـەدا

ب   ها نەکەردەبۆت تەوبە کـەردە بـۆت   پەنجەی عەقیدە وە دڵ بەردە بـۆت

پەیچێش هەرکۆ وەسف وەشنیگارانەن   چـەنی عەقیـدەی دڵ ئەوگارانــەن

تۆ زەننت چێشەن ئەویچ بەو تـەورەن   ئەر مەیلەن مەیلەن ئەر جەورەن جـەورەن

ج   ستارەی ڕەجات هەردەم داوە سـوو   دەمـاخ شـاد وە بـۆی (وَ لا تیاسُـوا)

ویەردە ویـەرد هەوڵــێ پـەی بـاقی   ئیمجار یە دەروێش یە نەیچی و ساقی

هۆش وە سەدای دەف گۆش وە نەوای‌نەی   دەس وە شیشەوە لێو وە جام مـەی

د   سەفات جەفا دۆ وە قەفای هەسـتی   نۆشانۆشت بـۆ بـە واچـەی مەسـتی

هـ   وە کەردە وەفـام ئـەر ڕام نـاوەردەن   باک نیەن وەفام وە بـاوەڕ کـەردەن

***

ئەلف: کەریم: ناکەردە کەردە، کەردە ناکەردە

ب: کەریم: ها نە کەردەبۆت تۆ یەت کەردەبۆ/ پێچ عەقیدەت وە دڵ بەردەبۆ

ج: کەریم: ستارەی ڕجات هەردەم دارۆ سۆ

د: کەریم: نۆشانۆشت بۆ دەواچەی مەستی

د: بایزید: نۆشانۆشت بۆ بواچۆ مەستی

هـ: کەریم: وە کەردە وەفام ئەر گا ناوەردەن

بایزید: وە کەردە وەفام ئەر گونا وەردەن

١٢٣

ئەلف دڵە چەند مەستیت جەم بی نە سەردا / چەند کار ئارۆت وست وە ڕۆی فەردا

شەرتێوم نیەن جە بێ شـەرتی تـۆ / ڕووسیای تەوبەی سـەد فـەردا نـەبۆ

ب نەکەفتی ئەو ڕا پەی حەقپەرەسـتی / تا بی وە هەمتای مەستی پای سستی

پیری حەڵقەسان خەم پەنەم وەردەن / پەی دەرگای عەدەم ئامادەم کەردەن

سـەر وەخـت ئـەدای ئەماناتمـەن / نەشـــر ســـیاهای خەیاناتمـــەن

موغەننی تـەنخوای مـن وە نـەوایێ / وەی چەند فەردەوە هۆردەر سەدایێ

ج «یا ڕەبی نەی شەو تاریکـەی فـانی / هەر تۆ وە کـردەی بـەدیم مـزانی»

«ئای سوبح مەحشەر سەرئەفگەندە وێم / شەرمندەی حوزوور خودا و بەندە وێم»

بە ڕەحمەکەی وێت فەرد تەنیای تاک / بەشق مەشق عەشق دڵ پاکان پاک

د وەو فەسـڵ فـیراق خـاتر پـڕخاران / وەو دیـای دمـای یـەکتری یـاران

ئەر سەد تاوانم جە حەد ئـەو دەرەن / دەفتەرم جـە ڕووی وێم سـیاتەرەن

تۆ بویەر جە مـن جـە پڕ ئینسـافی / مـن ڕوو زەردی وێم کافیـەن کـافی

***

ئەلف: ئەحمەد: دڵە یەند مەستیت جەم بی نە سەردا

ب: ئەحمەد: تا بی وە هەمتای مەستی تای سوستی

ج: ئەم دوو بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

د: کەریم: بەو فەسڵ فیراق خاتر پڕخاران/ بەو دیای دمای یەکتری یاران

۱۳۴

دڵـــــە! دیـــــارەن بێقـــــەرارەنی
خەیاڵی سـوحبەت ڕاگـەی یـارەنی

ئەلف ئەر سەد دەوڵەتمەند جە خەدەنگـەنی
شەیدای گیان نەدەر دڵ جە سەنگەنی

بەڵام پەی کەسێ دڵ پڕ جە تاسەن
هامسایی یانەی دەوڵەتمەند خاسەن

منـــیش دڵوەشـــم وە ڕەفیقـــی تـــۆ
ئەر ملی چەنیش خودات چـەنی بـۆ

من بازە وەی دەرد هیجـران بـاڵاش
ئانە تۆ و سوحبەت گەرد پا و پاڵاش

ب بـــەڵام بـــیرت بـــۆ وەی فـــەقیرەوە
چوون تلیەی وە زام مەودای تیرەوە

***

ئەلف: ئەحمەد: بەش گیان نەدەر دڵ جە سەنگەنی

ب: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا بینرا. لە نوسخەکەی بایزیددا هەر شەش بەیتەکەی ئاوپەڕە کەوتووهتە ناو پارچەشیعرێ لە بەهری (هـ)دا کە وا دەس پێ ئەکا:

ها تەن ئەلوەدای زیندەگانی کەرد

١٢٥

ئەلف دڵــە ڕاگەکــە خــەیلیٚ تاریکــەن پردەکە سەختەن یـەکجار باریکـەن
ب سارای هیدایەت تاریـک مـەوینوون ڕای نەجات یەکجار باریک مـەوینوون
ج چۆڵـەچرایێ پـەریٚ ویٚـت سـازدەر وە قەد تەوانای ویٚت باربەنـدی کـەر
ئەر گونا ڕای ڕاس بەردەنی جە ویـر شۆن پای کردار هامفەردان هـۆرگیر
د بەڵ نەو دیواندا دیٚوانەی سەرشیٚت! خەجاڵەتی بـەزم یـاران نـەیۆ پیٚـت
هـ باریٚ ئەر غەفڵەت دام تەندەن پـەریٚت نیەنی وە تەنگ شەرمەسـاری ویٚـت
و یاد ئـەو سـەروەر وە دەروون بـاوەر ئەر واچان پەنەش نەو دەشت مەحشەر
ز یە مەنسووب تۆن ئینە کەردەشـەن چەنی تـەوانای سەرهۆردەردەشـەن
ح ئەو بەو شـەرمەوە مـەدیۆ بـە وەردا من مەشیۆ کام خاک کەروون بە سەردا
ئیسە مەوینی چـیٚش پەنـەم ئامـان هانـا هـاوارەن هـا نـەیچی ئامـان
جفت مەعسیەت جـە تاعـەت تـاقم ڕووسیای مەجلیس جەرگەی عوشاقم
بینای وجوودم خەجڵەت ئەساسـەن بـەختم موخـالف نامـەدیم ڕاسـەن
سەبای هەناسەم نە دەروون سەد تەرز کەردەن کڵپەی نار ئیبراهیمی بەرز
ط پەنجەت بەو نەغمەی بینی و تینیەوە بــاوەر ئــی بەیتــە وە حەزینیــەوە
ی سەهلەن من ڕووزەرد سەرنەوەرەنان ئای مایەی تەسـدیع پەیغەمـەرەنان

***

ئەلف: کەریم: دڵە ڕاگەکەت خەیلیٚ تاریکەن/ پردەکە سەختەن خەیلیٚ باریکەن
ب: ئەم بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.
ج: کەریم: چۆڵەچراویٚ پەریٚ ویٚت ساز دەر
د: کەریم: بەڵ لەو دیواندا دیٚوانەی سەرشیٚت
هـ: بایزید: ئەر بار غەفڵەت دام تەندەن پەریٚت
کەریم: باریٚ ئەر غەفڵەت دام تەندەن نە ڕیٚت
و: کەریم: ئەر واچان پەنەش نەو بەزم مەحشەر
ز: بایزید: چەنی تەوانای سەرهۆر وەردەشەن
ح: بایزید: ئەو بەو شەرمەوە بدیۆ بە وەردا
ئەحمەد: ئەو بەو شەرمەوە بدیۆ وە وەردا
کەریم: ئەو بە شەرمەوە مەدیۆ بە وەردا
ط: کەریم: پەنجەت بەو نەغمەی بین و تینەوە/ باوەرە ئی بەیت وە حەزینەوە
ی: ئەحمەد: سەهلەن ویٚم ڕوو زەرد سەرنەوەرەنان

١٢٦

ئەلف دڵە ها یاران بەرشـین جـەی زامـن
گرد تەفرەقە بین چوون خەیاڵ مـن
گـــەرد کۆچشـــان ئانـــا دیـــارەن
دەک لێڵاویت بۆ چوونـت قـەرارەن
ب سەنگین بار هۆش پێش بـار قامـەت
دەوار شـــادی چـــیخ ئارامـــەت
ج لوان چەنی کۆچ خاڵوەکەی هامفـەرد
ئیسە بار وستەن نە هەوارگەی دەرد
د تۆ چێش مەکەری کەمهۆش کەمفام
پـەی ڕوو ڕیـائی نیشـتەنی جـە لام
سـا چــەنی ئـەرواح یـاوە وە یـاران
با تەن بۆ وە سەنگ ماندەی هەواران

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا کەوتە پێش چاو بەڵام پاش تاقیکردنەوە زانیمان لە نوسخەکەی کەریمدا لە بەهری (ی)دا نووسراوەتەوە و وا دەس پێ‌ئەکا:

یاران بەرشییەن جە زێد وە زامن

ب: کەریم: سەنگی بار هۆش پێشبار قامت/ دەوار شادی چیخ ئارامت

ج: کەریم: ئیستە بار وستەن نە هەوارگەی هەرد

د: کەریم: پەرێ عەیب و عار مەندەنی جە لام

١٢٧

ئەلف دڵــەی خــەم خــەیاڵ جـۆش ئـاوەردەوە
مەعـدووم هـەم هـەوای «زەهـاو» کـەردەوە
زرنگەی سـەدای ساز جـە ڕیشـەی ئـەعزام
کەمانچـــە دەســـتوور مـــاوەرۆ مـــەقام
بانـــگ ڕســـواییم جـــە عالـــەم بـــەرزەن
زینـــدەگیم زیـــاد مـــەردەنم فـــەرزەن
لـەت لـەت جـەرگم «عوممـان» عەینـەین
پـڕ کـــەردەن بـڕیان بوخـــار «بـــەحرەین»
بـەو تـەور تـەن غەرقـەن نـە گـێج هوونـدا
مـاچی مووریـوەن هـا نـە «جـەیحوون» دا
ب ئیمشەو وە هەر حـاڵ شـەو ئـەو ڕۆ بـەروون
ئەی خودا سا مەرگ سەحەر چێش کـەروون

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا کەوتە پێش چاو بەڵام بەیتە هەوەڵـەکەی لە کتێبێکدا کە سەید ئەحمەدی باوکم بە ناوی «کەشکۆڵ» خڕی کردووەتەوە، موعەممایەکە بە ناوی« مەحموود»ەوە؛ ئەیانگوت بۆ مەحموود ناوێ کە لە زەهاوا بووە، مەولەوی ئەم شیعرەی هۆندووەتەوە.

ب: کەریم: ئیمشەو وە هەر حاڵ شەو وە ڕۆ بەروون

۱۲۸

ئەلف دڵەی دڵ وە مەی مەیل لەیلیٚ کەیل
مەحرەم وە ڕازان خەڵوەتخانەی لەیل
لانەی حەڵقەی زولف عەنبەربۆی شەوڕەنگ
هامدەم جای تەنگ ئەڵحەدسەرای سەنگ
پەروانەی مەزار ئەو ئـاوات وەسـتەم
تەرجەمەی حاڵات پەشێوی جەستەم
عەرز کەر وە لەیلیٚ وە سەد خەمەوە
چــەم وە نمــەوە دڵ وە تەمــەوە
دێوانەکەت دیم بڵێسەش بـەرز بـیٚ
بەرزی بڵێسەش هەرسات سەدتەرز بیٚ
ب دڵــەی ســەنگ ســەخت مــەتاوناوە
وە هــەر تــەرزیٚ لــەیل، مــەلاوناوە
ج گا گۆیا مەویەرد یەنـد مەویـەردەوە
گــا مــەوات وە دەم پــێچ دەردەوە
ئای جە ئێش تەن جە گیان جیای من
ئای جە لوای تۆ و ئەو شۆن دیای مـن
د سەختی ئێش دەرد بەدحاڵیم جایێ
وە بیٚ تۆ مەنزڵ گشت خاڵیم جایـیٚ

ئەلف: ئەحمەد: مەحرووم ڕازان خەڵوەتخانەی لەیل
ب: ئەم بەیتە پەس و پێش کەوتووە.
ج: ئەحمەد: گا گۆیا مەویەرد گا مەویەردەوە
کەریم: گا مەوات وە دەم ئێش دەردەوە
د: کەریم: سەختی ئێش دەرد بەدحاڵیم لاییٚ/ وای بیٚ تۆ مەنزڵ گشت خاڵیم لاییٚ

ه وه هەر مەنزلدا وه هەر گوزەردا — هەر دەس حەسرەت مەدا وه سەردا
و چێشەن مەوینۆ مەنزڵ بێ تۆ بۆ — بێ هۆشیش خەو بۆ ڕاس بۆ درۆ بۆ
گا تێکەڵ مەکەرد چەنی دەرد وێش — فەرد هامفەردش چەنی فەرد وێش
ز «مەوات فیداش بام یه جای شیرینەن — گوزەرگای ئەو شۆخ زوڵف عەنبەرینەن»
ح جه باڵای ئەو سەنگ پا ئاوەردەوە — برقەی ناز جه ڕووی ئەو شەنگ کەردەوە
جەو جاسووسگاوه بەو خەدەنگەوە — دڵ تلنا وه زام هەزار ڕەنگەوە
ط جەو سەردەشته بێ گولاو ڕێزان کەرد — سارا بۆی عەنبەر سارا ئەرزان کەرد
چۆگه جەلای جام جەبهەی جەماڵدا — بەرگەشتی وه بەخت بەدر کەماڵ دا
ی چێگه حوققەی ڕاز شیرین کەردەوە — تام تاڵی دەرد دووری بەردەوە
گوزەرگەی جیلوەی لەیل بێ‌حەد بەو تەرز — زایڵەی مەجنوون جه عەد ڕەد بۆ تەرز
چوون کەروون تەقریر پەی سەرکار تۆ — نە تۆ بشنەوی نە دۆسدار تۆ
مەعدووم چوون قەزا ئاما جە ناکاو — دانا چوون نادان وزۆ وه گرداو
ک عیرفانەکەت کۆن فامت کۆ شیەن — هەی پەی جیلوەی دۆس نیهایەت نیەن
ئارۆ یەک جیلوەش ها نه ڕووی کاردا — فەردا چێش ئەو یەک جیلوەش دیاردا
لا بەڵ ئەو جیلوەی ڕوو نەپەنهانی — نەوعە زوهوورێن زاناش ویجدانی
چ ماتەمێوەن پات بیەن پێوە — دانا و مەخشووشی کێ دیەن پێوە
ل ئەو جیلوه کەردەن ئەر شی وه تاقی — ئی جیلوه کەردەن سوراحی و ساقی

***

ه: کەریم: وه هەر مەنزلدا و هەر ڕاگوزەردا
و: کەریم: چێشەن مەوینوون مەنزڵ بێ تۆ بۆ
بایزید: بێ هۆشم خۆ بۆ ڕاس یا درۆ بۆ
ز: ئەم بەیتە ڕەنگە مەولەوی لە شیرین و فەرهادەکەی خانای قوبادی تەزمینی کردبێ.
ح: بایزید: برقەی ناز جه ڕووی ئەو سەنگ بەردەوە
ط: کەریم: جەو سەردەشتەوە گولاو ڕێزان کەرد
ی: بایزید: چیکه چفەی ڕاز شیرین کەردەوە
ئەحمەد: چێگه چفەی ڕاز شیرین کەردەوە
ک: کەریم: ئای پەی جیلوەی دوس نیهایەت نیەن
ل: ئەحمەد: ئەر جیلوه کەردەن ئەو شی وه تاقی

١٢٩

ئەلف دڵـــەی وەردەی نـــەفس! گونـــا ئـــاوەردە
سـیفەت نـە ڕووی زات وە پـەردە کـەردە
ب جـــە ڕووی بـــێ شـــەرمی پـــەردەت دڕدەوە
هـیچ نـەویت وە تـەنگ ئـەو دیم پـەردەوە

ئەلف: کەریم: دڵە، وەردەی نەفس گوناهـ ئاوەردە
ب: بایزید: پەردەی بێ شەرمیت جە ڕوو دڕدەوە

سـەتاری لاو دا وە یانەتـەدا
کـەریمی شـوومی وە شـانەتەدا
کـەردم وە عـامی ڕەحمەتەکـەی وێـش
وادەی بـەزم گـەرم خزمەتەکـەی وێـش
ویـەرد نـەزاناش سـیوای ئـەو هـەنی
ج ئـاخ زانـایی ئـەو چـێش کـەرۆم چـەنی
نـەو دەمـدا جـە یـاد کـەردەی ویـەردەم
جـەو حالـەت سـەخت وە دۆزەخ بـەردەم
د هـەر دەلالـەتیش مەلالـەتێوەن
هـەر لـوتفێش پـەرێم خەجالـەتێوەن
هـ هـەوای وەش نەسیم وەسلـی و حـوزووری
سـەموومەن پـەرێم چـوون شـنۆی دووری
هـای نـایی نایـیٚ موتریـب مـەقامیٚ
موغـەنی تـەرزیٚ سـاقیا جامـیٚ
تـا دەمـاخ جـەی بـەزم، نەشـئەییٚ سـانۆ
و مـانۆ تـا ئەبـەد، وە زینـدە مـانۆ
ز شـنۆش نـەو دەمـدا نـەی دلـەی تەمـدا
ڕیشـەی ویـر غـەیر بـدۆ وە هەمـدا
بـەڵ دلـەی چەنـد سـاڵ ئینتیزارەکـەش
لـەززەتیٚ بـەرۆ جـە دیدارەکـەش

***

ج: بایزید: ئاخ زانایی ئەو چێش کەردم چەنی
کەریم: ئاخ زانایی ئەو چێش کەری چەنی
د: ئەحمەد: هەر دەلالەتش مەلالەتێوەن/ هەر لوتفش پەرێم خەجالەتێوەن
بایزید: هەر دەلالەتش مەلالەتێوەن/ هەر لوتفش پەی من خەجالەتێوەن
هـ: کەریم: هەوای وەشنەسیم وەسڵ و حوزووری
و: کەریم: مانۆ تا ئەبەد وە جیا مانۆ
ز: کەریم: شنۆش نەی دەمدا نەی دلەی تەنگدا

١٣٠

ئەلف دڵ یەنــــد وە ئـــایر دووری تـــۆ تـــاوان

ســـا ڕاســـەن کـــزەش وە لات نـــەیاوان

وەی مـــن پـــەی ســـەفای یـــاران هامـــدەم

ئای پـەی ئـەو سـەیران مـاردەم و کەڵـڕەم

یـــاران گـــردین شـــین وە توونـــای توونـــدا

هـــەر خـــەیاڵ مەنـــدەن نـــە تـــۆی دەروونـــدا

***

ئەلف: ئەم سێ بەیتە لە نوسخەکانی کەریم و ئەحمەددا فەرقێکیان پێکەوە نەبوو.

١٣١

ئەلف دووریت دیارەن چەند ساحیب نێشەن   تۆی دەروون وە خار نێشێوتەر ڕێشەن
هەرچی بوینوون شێوەی تۆ پێشـەن   دڵ وە هەتیتەی حەسرەتدا کێشەن
هەر ماهێ نەو بـۆ حاڵـم پەشـێوەن   چوون هیلال شێوەی ئەبرۆی تۆش پێوەن
نـە شـەو ڕاحـەتم نـە ڕۆ دڵشـادم   شەو زوڵفت ڕۆ ڕووت مەوزۆ ئەو یادم
شمشاد و نەرگس وەنەوشەی چەمەن   سەیرشـان ئـازار بینـایی چەمـەن
ئاد مـارۆ وە یـاد تەرزەکـەی بـاڵات   ئێد دیدەی مەستت ئەو خاڵ ئـاڵات
سـۆچنۆم حەسـرەت دەرد جیاییـت   نەک چوون بڵێسەی یـاد تـەنیاییت
وە مەرگت دیدەم هـام نـە گـوزەردا   منـیچ لام لای تـۆن ئـارۆ یـا فـەردا
موتریـب مـەقامێ دەردم ناچـارەن   سـاقیا جامـێ دۆس ئینتیـزارەن

***

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە ڕەسەنە کە مەولەوی لە مەرگی عەنبەرخاتوونی خێزانیا وتوویە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە، بەڵام پاش تاقی کردنەوە بۆمان دەرکەوت هەر نۆ بەیتەکەی جزوی پارچەشیعرێکە کە لە بەهری (ش) دا و وا دەس پێ ئەکا:
شوورای عاشوورا... لە حەقیقەت لە نوسخەکەی کەریمدا پارچەشیعری شوورای عاشوورا بووەتە سێ بەش:
بەشی یەک لە بەهری (ئەلف)دایە کە ئەڵێ: ئیمساڵ نەووەهار چوون خەزان زەرد
بەشی دوو: کە لەم لاپەڕەدایە: دوریت دیارەن...
بەشی سێ: لە بەهری (ش) دا، شوورای عاشوورا...

١٣٢

ئەلف دنیــا نــە گێجــاو تاریکــەی شــەو بــێ
جـەلا و ڕۆشـنیش جـە لا چـوون خـەو بـێ
ناگـا شۆڵـەی خـوەر سـوب فـەردا فـەڕ دا
وە سـەر بـەرز هـەرد وە دەشـت و دەردا
تــەک دا تــاریکی ئــەو لای تــەریکی
ئاڵــەم چــەنی نــوور کــەرد هامشــەریکی
دنیــایی مەویــەرد وە عــەیش شــیرین
ساحیب دین دیدەش بی وە ساحیب دیـن
ئــەو شۆڵــە دیســان مــەیل ئــاوەردەوە
ئــەو لای پــەردەوە تەشــریف بــەردەوە
ب دڵ پــەی تــەئریخ وات وە دەم دەردەوە
«ئەی وای وەی دنیاش تاریـک کـەردەوە»*

***

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە ڕەسەنە کە مەولەوی بۆ لاواندنەوەی شێخ عەبدورەحمان خالیس تالەبانی هۆندوویەتەوە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

ب: میسراعی دووهەمی ئەم بەیتە بە شێوەی خەتی کۆن (ای وای وی دنیاش تاریک کردوە) و بە حیسابی ئەبجەد ئەبێتە ١٢٧٥ کۆچی؛ بەڵام مامۆستا مەلا کەریم بە ١٢٧٧ی زانیوە و دروست نییە.

* لەفزی دنیاش بەو حیسابە ٣٦٥ دەکا! تۆ بێژی مەولەوی مەنزووریکی بووبێ؟

١٣٣

ئەلف دەخـــیلم خاڵـــۆ زەدەی زام ســـەخت
حـــاڵ‌شـــێوێنەکەی مەعـــدوومی بەدبـــەخت
ڕاز ڕێـــزەی شـــەکەر شـــای شـــەکەر ڕازان
فتێڵـــە پـــەی زام کەســـێ مەســـازان
ب وەختـــێ دڵ وە زام مەینـــەتان ڕێـــش بـــۆ
جـــەو دمـــا تـــەمای سارێشـــی پـــێش بـــۆ
خـــۆ جـــای پـــەیکانان ژاروەردەکـــەی تـــۆ
ب تـــا بـــەر پـــەڕەی دڵ پـــەی کەردەکـــەی تـــۆ
وەختـــێ فـــوارەی هوونـــاوان پێشـــەن
زۆخـــاو جـــۆش بـــدۆ ئانـــە سارێشـــەن
دەرگـــای مەینـــەتان جـــای نەدامەتـــەن
ناســـۆریش یـــاد ئـــار ڕۆی قیامەتـــەن
فتێڵـــە پـــەی چـــێش ڕۆ وە یانـــەم ڕۆ
یـــەکجار داد نـــە دەس ئیســـتیغناکەی تـــۆ
تـــۆ پـــیرت بـــازەم دڵوەشـــی دڵـــەن
غـــەمزەدەی زامـــان وەشـــیش موشکڵـــەن

***

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە جوانە هەر لەنوسخەکەی کەریمدایە.

ب: وەختێ دڵ وە تیر مەینەتان ڕیش بۆ

ج: لام وایە میسراعی دووهەمی ئەم بەیتە وا سەحیحتر بێ:

«تا پەڕ پەڕەی دڵ پەی کەردەکەی تۆ»

١٣٤

دەرد وە بـــان دەرد، زامـــان کـــاری
گـرد جـە لام جـەم بی یـە تەشـریف مـاری
ئـای یـە چێشـت کـەرد تەشـریفت نـاوەرد
دەردت دا وە دەرد منـــت ماتـــەم کـــەرد
ئیســـەیچە دیـــدەم چـــەم هـــا وە ڕاوە
هـــالای سەروەشـــم بـــەو تەمـــەنناوە ئەلف
ئـــەمرت موتاعـــەن (اَطَعنـــا) وەنـــدم
دوعـای چەمـەزەخم جـە پـیران سـەندم
تەعویزبەنـد ڕیشـەی دڵـەی سـەد پـارەم
بـەرگش پـەڕەی جـەرگ وە دەرد ئـاوارەم
حـافێز بـۆ بـە عەشـق مەسـتان یـاهوو
بپێچـەش نـە دەور بـاهووی بـێ ئـاهوو
ئینـــە عـــادەتێن وە زاهـــیر ئامـــان
وەر نـە هـەی سـەرخێڵ نـازک ئەنـدامان
تـۆ یەنـد نازکیـت جـە حـەد ویـەردەن
بینـایی خـەیاڵ ڕاگـەش گـم* کـەردەن
سـەفات خەجاڵـەت دان وە جـام جـەم
دیدەی بەد مەر عەکس، وێش وینۆ* وە چەم
دیـــدەی بـــەد دەردش نادیـــاری بـــۆ
جـە کـۆ مـەوینۆت تـا لێـت کـاری بـۆ

***

ئەلف: بایزید: هالای ناوەشم بەو تەمەنناوە

* ئەم دوو مەوریدە زۆر بە جوانی ڕاست کراونەتەوە. لە نوسخەکەی م. کەریم گوم و **بدیۆ** هاتوون کە ناشێ دروست بن.

١٣٥

دەرمـان زامـان دەردەکـەی کـاریم هامــڕاز نالــەی شــەوان بێــداریم
ئەلف ڕاحـەتی جەسـتەی مەینەتبارەکـەم تەسـکینی دڵـەی پـڕ جەخارەکـەم
ب نامە و هەدیەی خاس دۆسانەت یـاوا تەسدیعت کێشـا خـەیلێ مـاڵ ئـاوا
ج ڕەویەی بوزورگیت وە جا ئـاوەردەن غەریب نـەوازی زاهیرێـت کـەردەن
د بـەلام بینـاییم مـن دۆس گیـانیم نەک یار بێ شـەرت نـانی و زوانـیم
دڵـم وە مۆبـەت مـەیل تـۆ شـادەن ئــی تەعاروفــە جــە لام زیــادەن
هـ خوسووس من سەرعی و لێوە و وێڵ تۆم سـەودایی خـەمبار ئـاراگێڵ تـۆم
پـەی تـۆ خـاترم پـڕ نـێش خـارەن پەی تۆ زیندەگیم چوون ژار مـارەن
دەروونم دایم جە هوون کەیل تـۆن حەیاتم وە شەوق هەوای مەیل تۆن
و هەرگا دیم وە چەم شێوەی بالاکەت بۆسـام خـاک پـا و گـەرد پالاکـەت
ز ئانــە نیشــانەی زیندەگانیمــەن ئانـە گـرد وەشـی و شـادمانیمەن
ح وەرنە ئێســە مـن هـوون دڵ وەردە قامەت سەنگین بار خەمان خەم کەردە
دەروون وە مەودای دووریت بیەن ڕێش هەی خاکم وەسەر سەوقاتم پەی چێش

***

ئەلف: ئەحمەد: شادی سەفای دڵ پڕ جە خارەکەم
ب: کەریم: نامە و هەدیەیی دۆسانەت یاوا
ج: کەریم: غەریب نەوازیت وە پیشە کەردەن
د: کەریم: نەک چوون بێ شەرتان نانی و زوانیم
هـ: کەریم: سەودایی خەمبار ئەڕاگێڵ تۆم
و: ئەحمەد: بۆسام خاک پاک گەرد پالاکەت
ز: ئەحمەد: ئانە گشت وەشی و شادمانیمەن/ ئانە نیشانەی زیندەگانیمەن
کەریم: ئانە گرد مایەی کامەرانیمەن/ ئانە گرد وەشی و شادمانیمەن
ح: کەریم: قامەت سەنگی بار خەمان خەمکەردە

١٣٦

دەروێش ئەهل خەم هەر یەند جەم مەبۆ
پای کاو دەروون هەر یەند تەم مەبۆ
ئەلف کام زامەت مەندەن دڵ پێش نەئێشۆ
کام خەفەت مەندەن جەستەم نەکێشۆ
هەنی چێش واچوون چوون مەکەرۆ چوون
گەرد ئاردەشان ئاسیای گەردوون
یەند تۆز مەینەت نە دڵ جا کەردەن
ب پێشانی خەیاڵ باڵاش پڕ گەردەن
سا دەی سەرپەنجەت پەی دەف بەرەوە
ڕووی یاد باڵاش مەخسەڵ دەرەوە

***

ئەلف: ئەحمەد: کام زامەت مەندەن دڵ پەنەش ئێشۆ
ب: ئەحمەد: یەند تۆز مەینەت نە دڵ تەم کەردەن
کەریم: بینایی خەیاڵ باڵاش گوم کەردەن

۱۳۷

ئەلف
دەستەی وەنەوشەی پەل دێزت یاوا
بۆش بۆی وەفا و مەیل نە دەماخ ساوا
گەرد دەرد و ئێش دەروون بەردەوە
عەشقەکەی قەدیم تازە کەردەوە
هەوای وەنەوشەی پەل دێز باخان
سەودای گولاڵان سەرکاوان زاخان
پەی کەسێ خاسەن ئەوەڵ دەردش بۆ
ئیبتدای خێزیای دوود سەردش بۆ
کەرۆ مەشق عەشق وێنەی نەوهاڵان
گا سەیر سارا و گا بۆی گولاڵان
نەک چوون من سەرعی سادار هەردە
لافاو دەروون دڵ وێران کەردە
جۆش کوورەی دڵ هەر یەند جۆش وەردەن
وەنەوشەم چوون وێم فەرامۆش کەردەن
دڵ وە مەودای تیر دووریت بیەن ڕێش
های خاکم وەسەر وەنەوشەم پەی چێش

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی کەریمدا لە بەهری (ش) بە: «شیفای ئێش و نێش ئەی زامان سەخت» دەست پێ ئەکا. ئێمە لێرەدا بە پێی نوسخەی بایزید بە جیاواز هێناومانە.

١٣٨

ئەلف دەک فەڵەک چوون من دەردت کاری بۆ / زامت پڕ نە ئێش نادیاری بۆ
جەفای نەونەمام سەفات هۆرکێشۆ / خاترت وە نێش حەسرەتان بێشۆ
ساتێ بێ خەم بێ جەستەی جەفاکێش / ویارا وە شاد چەنی یار وێش
وەخت بێ لێلاویت بگێرۆ چەمان / تا ئاخر دووریت وست نە بەینمان

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بوو.

١٣٩

ئەلف

دەلیـــــــل وادەی سەرســــــەراوەکەم
بینـــایی دیـــدەی شـــەو بـــێ خاوەکـــەم
ڕەفێـــق ســـــەرحەد ئیقلـــیم دەردان
نـــاخودای کەشـتیی بەحرەکـــەی هیجـــران
ئوســـــتاد تـــــەعلیم دەرس مــــەجنوونیم
دەســـگیر ڕاگـــەی ســـەختی و زەبـــوونیم
شـــەمع بەزمگـــەی مـــەهجووری و دووری
میعمـــار ئەســـاس پایـــەی ســـەبووری
مەســـقەلچیی ســـەواد ئایەنەکـــەی دڵ
غـــەوواس دانـــەی دەریاچـــەی موشـــکڵ
خـەم نـە وەخـت بـەزم فـەرمان فەرماشـەن
شـادیم ئـەلوەدای جـە لـەیل جیاشـەن
من خۆ پای خـەمان سـامان سـام کـەردەن
دەک بمـرم هانـات بـە مـن ئـاوەردەن
وە مـەرگت دایم زامـم هـەر بـە سـۆن
دەرد وێم کەمـەن ئیمجـار نەوبـەی تـۆن
پێســە مــەزانی هــیچم کــەم نیــەن
وێـران یانەکـەم وێـت وە چـەم دیـەن

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا هەیە.

١٤٠

دەوریَ دەر ســـــاقی وە لای مەحزوونـــــدا
لــــەیل ئاســـا بویـــەر وە لای مەجنوونـــدا
جامـــیَ جـــە ســـەهبای دیـــای باڵاکـــەت
ئـــــالوودەی غوبـــــار تـــــۆز پاڵاکـــــەت
بـــە نـــاز و عیشـــوەی ویـَــت پـــێم دەرەوە
جەســـتەی پـــەژموردەم ئیحیـــا کـــەرەوە
ئەلف جـــەی «قلـــب الاســـد» تاوســـان دووری
فێنــک کـــەرەوە جەســـتەی مـــەهجووری
بەڵـــکەم شـــەرارەی نـــایرەی فـــیراق
نەســـۆچنۆ تـــەمام ســـەوزەی ئیشـــتیاق
بـــەڵام بـــەو شـــەرتە مـــەیلت مـــودام بـــۆ
منـــیچ بـــەو مەیلـــە دنیـــام وە کـــام بـــۆ
نـــەک غـــەزاڵ ئاســـا دیـــا و ڕەمـــت بـــۆ
گـــا مـــەیل شـــادی گـــا ماتـــەمت بـــۆ
ئیتـــر کـــافی بـــۆ جـــەور و جەفاکـــەت
بـــەڵ تـــا وە ســـەر بـــۆ مـــەیل و وەفاکـــەت
ب هەرچەنـــد هەفتـــەییَ عـــومرم مەنـــدەبۆ
بەڵـــکەم دووری تـــۆ لـــێم نەســـەندەبۆ

***

ئەلف: ئەحمەد: نەی «قلب الاسد» تاوسان دووری/ فێنک کەرەوە خەستەی مەهجووری
ب: کەریم: ئەر چەند هەفتەییَ عومرم مەندەبۆ

١٤١

ئەلف دیـــارەن دیـــدەم هـــەم دەرد نۆمـــەن
ئیمجـــاریش جـــە نـــۆ ئـــارەزووی تۆمـــەن
جـــە گۆشـــەی مزگـــی تـــەنیایی پـــڕ دەرد
نیشـــتەبێم خـــەیاڵ دەرمـــانم مەکـــەرد
ناگـــا مەیلەکـــەت عـــەودش کـــەردەوە
دیســـــان نـــــێش دەرد دا وە دەردەوە
هیجرانـــت دەردان جـــە لام جـــەم کـــەردەن
هەر جـزوێم پـەی وێـش خـەریک دەردەن
دەرد کۆنـــە و نـــۆ یەکســـەر جـــەم بیـــەن
ســـەرتاپام جـــە دەرد هـــیچ خاڵـــی نیـــەن

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

١٤٢

ئەلف دیاکــەی وە شــەرم جــە پەنجــەرەی نــاز
تاتــا ڕیشــەی جــەرگ بــەر ئــاوەرد وە گــاز
پــــەترۆی زامەکــــەم هــــەم لا بــــەردەوە
وەخت بــێ سارێش بــێ تــازەش کــەردەوە
تــــیرێ هــــەوا دا وە پەنجــــەی بێگــــەرد
دا نــــە پــــەڕەی دڵ تــــا ســــۆفار ویــــەرد
لاو هــــوون گــــۆلاو دەروونم کــــەرد کــــەیل
سەر واز کەرد جۆشا نە دیدەم چوون سـەیل
خاشــاک هەســتیم هــۆرگرت جــە نــاو بــەرد
وســــتش نــــە گێجــــاو تەنوورەکــــەی دەرد
ئیســە هــا نــە تــۆی بەحرەکــەی بــێ پــەی
ســاقی جــەو جامــە یــا هــا دات بــە کــەی
وە قــــەترەی منــــیچ ئاویــــاری کــــەر
مەست بوو تا مەحشەر سـەر بـاروو ئـەو بـەر

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە جگە لە نوسخەکەی کەریم لە نوسخەکانیتردا نەبوو.

١٤٣

ئەلف دیـــدەم نەونـــەمام نـــەوتووڵ ســـاوا
نامـــەت پـــەی خـــەرجی و ماهانـــەم یـــاوا
ب ئـــەمرت موتاعـــەن فـــەرموودەت خاســـەن
بـــێشـــک ماهـــەنی ماهانـــەت ڕاســـەن
بـــەڵام جـــە دووریـــت هۆشـــم ڕەم کـــەردەن
ئاگـــاهیم نیـــەن چـــەن ڕۆ ویـــەردەن
ج هـــەر ئێـــد مـــەزانوون ئـــازیز گیـــان تـــۆ
نەدیـــەنم وە چـــەم هـــەڵای مـــاه نـــۆ
د شـــیرین ڕایـــەتم خاســـەی ســـەرکارم
بـــێوادە زوڵـــمەن بـــدەی ئـــازارم
هەرگا دیم وە چـەم ئـەو ئـەبرۆی سـێوەنگ
یـە سـیم ئەسـرین یـە ئەشـرەفی ڕەنـگ

***

ئەلف: کەریم: نامەت پەی خەرجی وە لای من یاوا
ب: کەریم: ئەمرت دڵگیرەن فەرموودەت خاسەن
ج: ئەحمەد: نەدیەنم وە چەم هاڵای ماه نۆ
د: کەریم: هەرگا دیم هیلال ئەو ئەبرۆی سێوەنگ

١٤٤

دیــدەم وە دیــدەت شــای شــیرین چــەمان
فیراقـــت قامـــەت کـــەردەن وە کـــەمان
مــەزاق یەنــد تالــی دووری تــۆ چەشــتەن
ئەلف هووناوەکـــەی دڵ ســـەرزەمین ڕەشـــتەن
ب ســـەرپەیکانەکەت بڕیـــەن ڕیشـــەی دڵ
وە ناســـۆر کەفتـــەن دایم مـــەدۆ چـــڵ
ســـەمتوور ســـینەم وە زایەڵـــەی بـــەرز
مــەژەنۆ نــەوای دووریــت وە ســەد تــەرز
بڵێســـەی کـــوورەی دەروون گرتـــەن تـــاو
نــە بۆتــەی خەمــدا دەروون کــەرد وە ئــاو
گلاراوەکـــەی جـــە تـــۆ جیامـــەن
ج وەخـــت لواکـــەی ئەوەنامامـــەن
پووشــەکەی هەســتیم گیاکــەی پــای چــەم
وای نیســتی فــەنا بــەردش پــەی عــەدەم

***

ئەلف: کەریم: هووناوەکەی چەم سەرزەمین ڕەشتەن
ب: کەریم: سەرپەیکانەکەت بڕیەن ڕشتەی دڵ
ج: ئەحمەد: وەخت لواکەی هەرگیز نامامەن

۱۴۵

ئەلف رِا «جەعفــەرئاباد» ســارا گــەرمی مــەیل
مــەنزڵ شیرازشــار ســەودا عەشــق لــەیل
دەســـودیم وە ئـــاو ڕوکنابـــاد شـــەوق
ئیمـــام میحـــراب سەرموســـەللای زەوق
خواجەی سەرحەڵقەی بەزمەکـەی ئەلەسـت
دەمـاخ وە نەشئەی بـادەی فـەنا مەسـت
خـــەیلێوەن ئـــازیز شـــای نەونـــەمامان
ب پـــەی شـیفای زامـــان نامەکـــەش نامـــان
هیچ نەبەردەن نـام خەسـتەی دەردەکـەش
نەکـــەردەن خـــەیاڵ مەینـــەت وەردەکـــەش
ج یـــادش گوزەرگـــای دڵ جـــە یـــاد بـــەردەن
مـــەیلش ڕای خـــاتر فـــەرامۆش کـــەردەن
ســـاتێ وە ساڵـــێ جـــە لام ویـــەردەن
هـــەرەس وە ماڵـــم مـــاچی دڵ ســـەردەن
دڵ بـــێ ئارامـــەن دایم مـــەدۆ چـــڵ
مـــن هـــەر مـــەواچوون پـــەی دڵوەشـــی دڵ
د مـــن تاڵـــەم وە تـــاڵ تاڵـــی تـــاڵ وەردە
گـــەرد بەدبـــەختیم وە ڕوودا مـــەردە

ئەلف: کەریم: ڕا جەعفەرئاباد سارای گەرم مەیل/ مەنزڵ شیرازشار سەودای عەشق لەیل
ب: کەریم: پەی شیفای زامان نامەش نەیامان
ج: کەریم: یادش گوزەرگای دڵ جە ویر بەردەن
د: کەریم: من تاڵەم وە تام تاڵی تاڵ وەردە

نـــام نـــە ســـەرزوان شـــیرینش تاڵـــم
هـ نـــام پـــەی خـــاترش گـــەردەن خەیاڵـــم
و نـــەدارۆ تاقـــەت تـــەحریر خامـــەش
مـــەپێچۆ وە هـــەم جـــە دەردم نامـــەش
مـاوای دڵ گـەرمیش جـە حـەد بەرشـیەن
لایـــق وە مـــەنزڵ یـــاد ئـــەو نیـــەن
خـاترم یەنـد خـار مەینـەت هـا تێشـدا
ز پـای مـەیلش زەحمـەت بویـەرۆ پێشـدا
سـەد دەلیـل مـاروون نیـەن فەراقـەت
جە من هـای تـامڵ جـە ئـەو کـۆن تاقـەت
بـۆ بەشـق ئـەو جـام ئـەو بـەزم ئـەو جـەم
بـێ مـەیلی ئـازیز نـەوینی وە چـەم
مـــەزانی چـــەنیم چـــەم هـــا وە ڕاوە
ئـــەر وەی زوو مـــەیۆ پـــەیکێ جـــە لاوە
مـــاوەرۆ نامـــەی جـــام جەمینەکـــەم
دیـدەی دنیـا و دیـن دنیـا و دینەکـەم
یەک غەزەڵ مەتلـەع (مـوژدە ئـەی دڵ) بـۆ
بـاوەر بـەڵ پـەی دڵ تەسـکین حاسـڵ بـۆ
وەر بـۆ نەیشەڵـلا لمـێش تێکـەڵ بـۆ
خواجـە تـۆ پـیرت بـا هـەر موجمـەڵ بـۆ
چ حاجـەت سـەرێح تـۆ بـواچی پـێم
ح مـن زووم شناسـان تاڵـەی سـیای وێم

***

هـ: ئەحمەد و بایزید: پەرێ خاترش گەردەن خەیاڵم
و: کەریم: نەدارۆ تاقەت تەحریرم خامەش
ز: بایزید: زەحمەت پای مەیلش بویەرۆ پێشدا
ح: کەریم: من زووم شناسا بەخت سیای وێم

١۴۶

ڕۆشـــنی دیـــدەم ســـەرمایەی ژیـــنم
مـــەزەی بـــەزم کـــەیف دڵـــەی خـــەمینم
ســا کــە مــن بــێ تــۆ نەسـپەردم ئـەروا
سـەر نـەنیام نـە سـای ئەڵـحەد بـێ پـەروا
چـوون واچـوون وەفـام هـا نـە تـۆی دڵـدا
وەفــام هــەم جــەرگم بــدەن وە چڵــدا
تاقیق من جـە سـەنگ سەرسـەختیم بـالان
مەزرەعـــەی خـــارج ئینســـانیم کـــالان
وەر نە مـن وەی تـەور کێشـام سـزا و دەرد ئەلف
ئەگـەر سـەنگ بیـا مەکـەردش وە گـەرد
دەک ئەجـــەڵ وە دام هیجـــران بەســـتەبۆ
سـەر تـا پـاش وە نـێش زامـان خەسـتە بـۆ
پـێم نەنۆشـا مـەی پیالـەی مـەردەن
ئیسـە مـن سـەرژان دڵ سـەردان کـەردەن

***

ئەلف: ئەحمەد: وەر نە من بەی تەور کێشام سزا و دەرد

١٤٧

ئەلف رۆیـێ فیکـر بـەخت سـیای وێم مەکـەرد
پەی چێش هەر پەستی پـەرێ مـن ئـاوەرد
یـاران گشـت کـەیف وەش سـەفا فـراوان
یـەک یـەک وە ئـەعلای مـەقامان یـاوان
گـــرد سەرشـــار مـــەی، لـــەقاناوە
هەر مـن بەسـتەی خـاک چـەم ئـەو دمـاوە
جـەو فیکـرەدا بـێم یـەک هامـدەرد وێم
ڕێـــزە بلـــوورێ قـــەدیمش دا پـــێم
ئامـــاوە جـــواو ڕێـــزەی قـــەدیم ســـاڵ
بـەو زوان حـاڵ فەسـێحتەر جـە قـاڵ
وات مـن سـەنگێ بـێم کەفتـەی هـەواران
بـێ قـەدر و قیمـەت نـاڕەوای شـاران
گـرتم وە گـەردەن بـێ بـاک و شـادان
بـەڵای پیـک سـەخت کـوورەی ئوسـتادان
ورد بـــیم جۆشـــم وەرد تاویامـــەوە
تـا وە ڕوتبـەی بـەرز سـەر نیامـەوە

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەی کەریمدایە.

عالـــــەمێ تـــازە دیم هوەیـــــدا بی
شەخسـێو عەجێوتــەر جـە مـن پەیـدا بی
بـیم وە بلــووریٚ پـڕ جـە ســەفا و نــوور
لایــق وە ســوحبەت بــەزم ســەلم و تــوور
گـا جـای (مـاء الـورد) عـەتر عـەبیر بـێم
بۆبــەخش دەمــاخ شــا تــا وەزیــر بــێم
گـا مـاوای سـەهبای کۆنـەی پـڕ تەئسـیر
نەشئەبەخش حـاڵ پـەی بوڕنـا و پـەی پـیر
نـە جەرگـەی یـاران شـۆخ دیـدە مــەس
مەکـەردم گـەردش مەشـیم دەس وە دەس
جـــەو بـــێ قیمـــەتی وە قیمـــەت یـــاوام
وە پایـــەی ڕوتبـــەی عـــالی ســـەر ســـاوام
دەورەی دووبارەی ڕای حەق هەر کەس دیش
بـۆی باغچـــەی ئەبــەد مــەیۆ نــە بینــیش
جـــەو بۆنـــە ئـــەو نـــوور هـــەڵای تاقیـــەن
نـــە ڕێـــزەی منـــدا بـــەرقش باقیـــەن
مەعـــدوومی! سەرشـــار بـــەزم دڵڕێشـــی
تـا تـۆیچ چـوون یـاران تەسـدیع نەکێشـی
نــەگری وە گــەردەن چــی هــا نــە ڕێتــدا
پــا نەنیـــەی وە ســـەر وجـــوود وێتـــدا
کـەی مەشـی نـە سـیلک یـاران هامـدەم
کـەی ڕوتبـەی عـالی مـەوینی وە چـەم
هــەر کــەس تــەوەللود دووبــارەش نیــەن
ئەڵـــبەت ســـەعادەت ســـتارەش نیـــەن
هـــا نـــە شـــکەنجەی پەســـتی نەنگـــەدا
تـــا مـــەنزڵ گێـــرۆ نـــە ســـای ســـەنگەدا

***

١٤٨

ئەلف رەفیق مەحرەم عەجز و سورووڕم
حەکیمەکەی ئێش زام ناسۆرم
ئاویارەکەی سەوزەی ئارەزووم
دانا بە گەردین ڕاز کۆنە و نۆم
ب دەماخ وە نەشئەی وای سەربەرزان کەیل
مورشید میراو سەرجۆی بادەی لەیل
ئەنیس مەجلێس عەیش و نیشاتم
دەسگیر ڕاگەی هات و نەهاتم
جڵەوکێش زەوق ئاهووی ڕەوێڵم
بەزم ئارای مەجلێس کەمەند و پێڵم
وە مەرگت یەند خەم جە لام بیەن جەم
ج لاو هوون گرتەن پای شەرمم مەحکەم

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بوو.
ب: کەریم: دەماخ وە نەشئەی سەربەرزان کەیل
ج: کەریم: لاو هوون گرتەن پای شەرم مەحکەم

زەنجیر مەینەت پای گوریز بەستەن
مارەکەی دووریت ریشەی دڵ گەستەن
سامان سام کەردەن دەردەکەی فەراق
بۆی تاڵی دووریم مەیۆ نە مەزاق
جەوساوە ئازیز لێم نادیارەن
سەیر کائینات نە دیدەم خارەن
ئامۆشۆی یانەم کەردەن ویانە
یەکسانەن جە لام قەوم و بێگانە
ئیلتیجام بە تۆن جای هانامەنی
نە بەیدای هیجران ڕەهنەمامەنی
یەکجار تەن خەستەی زار و ڕەنجووریم
دڵ ڕێزە ڕێزەی کارد مەهجووریم
گرمەی کوورەی دەرد کۆی تاقەت تاوان
بۆی سفتەی جەرگم وە گەردوون یاوان
هەر ڕۆ جەیحوونێ مەڕێزوو نە چەم
سارای دڵ بیەن وە هووناو چەم
هەر ساتێ دەردێ سزا مەدۆ پێم
یەک ئان زیندەگیم حەرام بیەن لێم
دەخیل تا حالا تەن نەویەن وە گەرد
د سفتەش نە بەردەن وە ناڵەکەی دەرد
ڕەجا کەر (ئەحمەد) لوتفش بۆ چەنیم
هـ خەجاڵەتی بەرز (کەریم) نەیۆ پێم
وەر نە ها مەردم تۆ بای سلامەت
با هەر بمانۆ تا ڕۆی قیامەت

***

د: ڕەنگە ئەم میسراعە وا بووبێ: سفتەش نەبەردەن وای ناڵەکەی دەرد
هـ: ڕەنگە ئەم میسراعە وا سەحیحتر بێ: خەجاڵەتی بەزم (کەریم) نەیۆ پێم

۱۴۹

ڕەمـــەزان تولـــووع ســـوبح شادیشـــەن
شـــەووال شـــام شـــووم نامورادیشـــەن
ئەلف دەردینـــە شـــەووال ئـــای زام ســـەختە مـــن
تالـــە شـــووم شـــەووال ئـــای بەدبەختـــە مـــن
غوڕڕە غوڕڕەی ئـەو سـەفاش پـەی غـەیرێ
ئـازیز قیبلـەی مـن وەفـاش پـەی غـەیرێ
های موغـەنی تـار حەنجـەرەی وەش تـەرز
وە ســـەر پەنجـــەی نـــاز بـــاوەرە وە لـــەرز
مـــن ئاســـا یـــاد کـــەر جەرگـــەی ویـــەردە
یـــــاران مـــــــەرحووم دەرد دڵ وەردە
بـــەو لــــەرەی دڵســـۆز وە جگـــەرەوە
مـــەزموون ئـــەوان تـــەکرار کـــەرەوە
ب ئـاخ مـن و شـەووال هـەر دوو هاوفـەردین
هـــەر دوو گرفتـــار ئـــێش یـــەک دەردیـــن
غوڕەی ئەو و قیبلـەی مـن وە یـەک تـارەن
وە نـــام ئێمـــــە و کـــام ئـــــەغیارەن

***

ئەلف: ئەحمەد: دەردینە شەووال ئای زام سەخت وێم/ تالە شووم شەووال ئای بەدبەخت وێم
ب: کەریم: ئاخ من و شەووال هەردوو هامفەردیم/ هەردوو گرفتار ئێش یەک دەردیم

١٥٠

ڕیـازەت کێشـان، ڕیـازەت کێشـان
جەماعەت قەومان ڕای خەیرئەندێشان
سـەییدان خـاس ڕیـازەت کێشـان
جەرگەی هامسەران دڵڕێشان خوێشان
ئەلف ها هەوای تەحسیل دڵ وە جۆش ئاوەرد
نەسیب عەزم سەیر وەڵاتانش کـەرد
ب ئەر جارێ ڕاگـەم غەڵـەت کـەردەبۆ
ڕام وە سەر ئـاداب هـیچ نەبـەردەبۆ
ج کەسـێ خـاترش جـە مـن ئێشـابۆ
یا خۆ ڕەنجێوش پـەی مـن کێشـابۆ
گـــەردەنم ئـــازاد بکـــەران ئـــارۆ
گرد وە دڵ ڕوخسەت بـدەران ئـارۆ
عەزمم پـەرێ سـەیر عیراقـەن ئـارۆ
بنیشـدێ وە خـەیر فیراقـەن ئـارۆ
دنیـا فانیـەن هـەر مـەبۆ مـەردەن
لازمـەن گـەردەن ئـازادی کـەردەن

***

ئەلف: کەریم: نەسیو عەزم سەیر ولاتانش کەرد
ب: ئەحمەد: ڕام وە سەر ئەدەب هیچ ناوەردەبۆ
ج: کەریم: یا خود ڕەنجیوەش پەریم کێشابۆ

١٥١

ئەلف

رەنگ زەردی من و زەردی خەزانان
یاران هەردوو ڕەنگ وەک یەک مەزانان

ڕاسەن خۆ هەردوو یەکسان ڕەنگ زەردین
زەعفەرانی تار خەرکاو دەردین

بەڵام تەوفیرەن جە بینای کاردا
جە تەئسیر دەرد ئەسڵ ئازاردا

زەردی ئەو سەردی هەوای پایزەن
زەردی من سەردی مەیل ئازیزەن

***

ئەلف: ئەم چوار بەیتە کە دەنگخۆشی بە ناوبانگی کورد سەید عەلی ئەسغەری کوردستانی لە یەکێ لە گۆرانییەکانیدا خوێندوویەتەوە من لە گۆرانییەکەی باش تێ نەئەگەیشتم تا خودا یارمەتی دام، خاڵ و مامۆستام خوالێ خۆشبوو حاجی مەلا خالیدی موفتی ئەعزەمی کوردستان ئەو شیعرانەی لە بەر کردبوو و بۆی خوێندمەوە. من ئەم شیعرانەم لە سەر بنەڕەتی حافیزەی خالی خوالێ خۆشبووم نووسیوەتەوە.

۱۵۲

ئەلف زۆسـانەن وەی ڕەنـگ وە گـەردوون یـاوان
گێجیـای لـوول گـێج کلێڵـەی کـاوان
بەناباشـی بـورج بـەرزە دیـاران
سـفیدکاری کـەرد تاقچـەی مـەغاران

ئەلف: بایزید: گێجیای گێج لوول کلێلەی کاوان

ب چ شـیرین زەڕگـەر هـەوای تـۆف سـەرد
گۆشـواره نـه گـۆش نەونـەمامان کـەرد
ج پــەی نیگــای بــاڵای نــەمام بێگــەرد
یـەخ ئایەنـەش گـرت تـەم چارشـێو ئـاوەرد
د ئـی مـەحبووب خـاس ئـی بینـای تـەمام
مەناڵۆ پـەی بـەزم، سـاقی و شیشـە و جـام
سـاقی بـاک نیـەن جـە سـەردی دەی دەی
هـ هـەوا وەشـکەرەن نەشـئەی نۆشـای مـەی
ئــاخر سەرمەشــقەن پــەرێ مــەیخواران
واردەی ویــــەردەی ویــــاردەی یــــاران
چـوون نـە دڵ شـنۆی مـەزەی مـەی داران
بدیــە چــوون وە تــۆی لۆنگــێ مــەویاران
زوانەکــــەی ســــۆز دەســــەکەی ناڵــــە
بکیــــانۆ ڕێــــزۆ ڕەحمــــەت پیاڵــــە
ڕەحمــــەت وە ڕووی خــــاک ڕســــتگاراندا
پیاڵـــــــە وە دەم ئینتیزارانـــــــــدا
دێــــرەن بــــا ئێمــــەیچ نــــەی گــــوزەرەوە
و جامــێ وە دەس نــیم دەس وە ســەرەوە

***

ب: کەریم: چ شیرین زەڕگەر تۆف هەوای سەرد
ج: کەریم: پەی نیگای باڵای مەحبووب بێگەرد/ یەخ ئاینە گرت تەم چارشێو ئاوەرد
د: کەریم: ئێ مەحبووب خاس وەی بینای تەمام
هـ: کەریم: هەوا وەش کەردەن نەشئەی نۆشای مەی
و: کەریم: جامێ وە دەس نین دەس وە سەرەوە

١٥٣

زیـــای دڵ نامـــەت وە لای دڵڕێشـــان
یـاوا و ڕەنگـین کـەرد بـەزم دەروێشـان
ئەلف شـنەفتم پـەرێت ڕاس گـێڵا چەپگـەرد
بـە وەسـڵ لـەیلا شـادمانت کـەرد
ب دڵ وە نزیکـی هـەر پڕسـووروور بـێ
جـە سـزای مەینـەت ڕای دووری دوور بـێ
ج «دەک ڕەحمەت ئەو قەبر گشت سینەسافان
خوسووسەن یـەعقووب میرزاکـەی جافـان»
پـەرێ تـۆ ڕاحـەت پـەرێ مـن زامـەت
د دەورە دەیـن هـەر دوو تـا ڕۆی قیامـەت
تـۆ نـە تـۆی باغچـەی وەسـڵ دڵـبەردا
هـ مـن نـە پـێچ گـێچ دەرد خەتـەردا

***

ئەلف: بایزید: شنەفتم پەرێت ڕاس گێلان چەپگەرد
ب: کەریم: دڵ وە نزیکی هەر یەند مەسروور بی
ج: ئەم بەیتە هەر لە نوسخەکەی بایزیددا هەیە ئەگەر ئەم بەیتە هی مەولەوی بێ ئەو دوو بەیتەکە بە شوێنیدا هاتوون مەولەوی لە مەلا یەعقووب تەزمینی کردووە.
د: کەریم: وەردەبێم هەر دوو تا ڕۆی قیامەت
هـ: کەریم: من نە پێچ گێج دەریای خەتەردا

١٥٤

زیلــەی تەڵــمیت بــار کــۆچ نــەوهاڵان
تەئسـیرش نیـەن ئیمسـاڵ چـوون سـاڵان
ئەلف یەقینـــەن ســـەرخێڵ نـــازک ئەنــدامان
نەکــەردەن هــەوای هەوارگــەی دامــان
بەڵــێ یــە نامــەی دڵ پــێ ئێشــاکەش
یــە کــزەی دەروون حەسـرەت کێشـاکەش
ئەو سینەی سیموەنگ ئاینـەی جـەم ڕەنـگ
مــەنمانۆ هــەوەس نــە دڵ دای خــەدەنگ
حەسرەتا حەسرەت ئای یـە چـێش کـەردی
چــوون جــێ ویــەردی پێشــدا ویــەردی
ب نم مـــەدۆ مـــادەی نـــامش ئـــەو نامـــە
ئــاو دەنـــدان ئاســا دەنـــدان خامـــە
نەمەنـــدەن قـــوەت ســـەرمایە تێشـــدا
ج هەرســێ بــێ نــە ڕا هۆرمــەگنۆ پێشـــدا

ئەلف: کەریم: یەقینەن سەرخێڵ نازک نەمامان
بایزید: یەقینەن سەرخێڵ شیرین ئەندامان
ب: بایزید: نمەدۆ بادەی نامش ئەو نامە
ج: ئەحمەد: هەرەس بێ نە ڕا هۆرمەگنۆ پێشدا

پـــووش ئـــایریچم جـــای نەسـیم نیـــەن
د هۆرگرتـــە و بـــەردەیم تـــا وە لاش شـــیەن
پـایز زەڕ یـەخ جـام چارشـێوێ هـەی تـەم
دێـــرەن ســـوارەن نەوعـــەرووس خـــەم
موتریـــب یـــە کـــارەن مـــەر سیاســـەنگی
مـــن وەی حالـــەوە تـــۆ وەی بێـــدەنگی
هـ جـە تـەنخوای نـەی بـەزم خـەم دیلانـەوە
هـــۆردە ئـــی چەنـــد فـــەرد وە وەیلانـــەوە
و وە وردە زامـــــدا دڵ تاقــــــەت بێـــــزا
هـــەرچێ بـــێ یەکســـەر وە چەمـــدا ڕێـــزا
ئـــەر هـــەلای ڕەمـــەق مەنـــدەن وە تـــەنش
ز پـــەی مـــەیلت لیبـــاس کـــەردەن بـــەدنش
چوون خەیاڵ وە ماچ، پـات وەشـحاڵ مـەبی
ح کاش جە کۆن ئەو بەخت لەب خەیاڵ مـەبی
یەنـــد دیـــان وەو ڕا تـــۆ مـــەی نـــە پێشـــدا
دیـــدەی دڵ نگـــا نەمەنـــدەن تێشـــدا
ط مەعـدووم خـەم مایـەی فامەکـەت بـەردەن
یا پـەی دڵوەشـی، وێـت غەڵـەت کـەردەن
تـــۆ و ئیســـتە و تەشـــریف ئـــازیز گیـــانی
ســـفتەن وە تەئســـیر ئـــاو حـــەیوانی

***

د: کەریم: هۆرکەردە و بەردەیم تا وە لاش شیەن
هـ: کەریم: جە تەنخوای نەی بەزم خەم وەیلانەوە/ هۆردەر ئەی چەند فەرد وە دیلانەوە
و: بایزید: بە وردە زامدا دڵ تاقەت بێزا/ هەرچێ بیم یەکسەر وە چەمدا ڕێزا
کەریم: بە وەردەی زامدا دڵ تاقەت بێزا
ز: کەریم: بێ مەیلیت لیباس کەردەن بەدەنش
ح: کەریم: کاش جە کۆن ئەو بەخت لەب تەبخاڵ مەبی
ط: کەریم: مەعدووم خەم مایەی فیکرەکەت بەردەن

١٥٥

ئەلف   ساقی ئـاوەردە و گـرد کیاسـتینین
وریابـەردین و کەردەئاسـتینین
حـاڵ مـازی ئاسـا هـا نـە گـوزەردا
مـوقیم موسـافیر ڕەنـگ نـە سـەفەردا
کاروانسـەرای کـۆن دەور دنیـای دوون
جـە بارگـەی یـاران وە چـۆڵ مـەوینوون
قافڵە کۆچ کـەردەن بـەرزەن دەنـگ زەنـگ
وڕان حوجرەی خان وجوود سەنگ بە سەنگ
هۆسـای تـاڵ شـاوڵ دانـش وە مشـتی
بەناباشـی بـورج دیـواران گشـتی
ب   قـەدەم ڕەنجەکـەر وە لای کـارەوە
بنچینـەم وە تـەرح مـەی هـۆردارەوە
عیمارەتـێ بـۆ بینـاش بـاقی بـۆ
ئـاو مـەی خـاک دوردی بـەناش سـاقی بـۆ

***

ئەلف: کیاستینین: ڕەوانەکراوین. وریابەردین: خوراوبردووین. ئاستینین: بەجێ هێڵینین.
ب: ئەحمەد: قەدەم ڕەنجەکەر ئەو لای کارەوە

١٥٦

ئەلف ساقی گەرد کۆچ یاران دیارەن / هاومالان پەرێم نە ئینتیزارەن
خۆ من تەنیامال وامەندەی دلتەنگ / بێ کەس بارسەنگین پای بارەبەر لەنگ
مەر تۆ وە هەی هەی نەشئەی ساف مەی / نەی ڕا پلەی سەخت فەریادڕەسیم کەی
سا پێم دەر جامێ منیچ چوون یاران / هەی کەرووم ئەو کۆچ تا سەرهەواران

***

ئەلف: ئەم چواربەیتە لە نوسخەکەی بایزیددا بە چەشنی جیاواز هاتووە و لەمەو پێش لە شیعری «دڵە پڕچینەن پیشانی شەوقت» بە هەندێک گۆڕانەوە هێناومانە.

١٥٧

سەد دووری چوون دڵ مەعدوومی دڵتەنگ
ئەلف مارۆ ئەو فەریاد دڵەی سیاسەنگ
سزان ئەر گێرۆ، تەم دڵەی کاوان
ب هەور نۆ وە گیان ڕێزنۆ هووناوان
بەڵام تاقەتێ های هەورە ئامان
ها نە سەفەردا شای نەونەمامان
نازکیش چوون ناز جە حەد بەرشیەن
خاترداریش کەر وێنەی کەس نیەن
ج یادش نە دڵدا زەحمەت بویارۆ
وێش چوون حەوسەڵەی وەشت و تەم دارۆ
پەی بار خاتر ئەو شیرین شێوە
چ حاجەت وەی تەم وەی سەیل ئێوە
وەسەن دووی بەدەن جە گیان جیای من
وەسەن سەیل چەم بەخت سیای من

***

ئەلف: کەریم: مارۆ ئەو فەریاد دڵەی سەخت سەنگ
ب: کەریم: هەور نۆ وە جان ڕێزۆ هووناوان
ج: کەریم: یادش نە دڵدا زەحمەت مویارۆ

١٥٨

ئەلف سوبحەن بۆی گولان مەیاونۆ نەسیم
وێنەی وای ڕەحمەت خەزانەی کەریم
سەحرا و دەشت و دەر بەهەشت مەنمانۆ
مۆرەی هەوای وەش وە شەشدەر شانۆ
جە هەر تەرەفدا مەوینوون گولزار
ڕەنگ ڕەنگ مەدرەوشۆ بە وێنەی دلدار
لالە گەردەن کەج تۆی دیدە ڕەشتەن
گۆیا عەکس یار وە ڕووشدا وەشتەن
چەمەن هام لیباس سەوز ڕەنگ پۆشان
وەفراو چوون ئەسرین دیدەی من جۆشان
ب جەماد و نەبات گرد شادیشانەن
چمان ڕۆژ عید ئازادیشانەن
تەمام ڕووی دنیا جە شادی کەیلەن
دل نەبۆ پەشێو فیراق لەیلەن
سەهلەن بەهارم دۆزەخ ئاسا بۆ
بەهەشتم بێ دۆس دۆزەخنما بۆ
وەر نە دۆزەخدا یارم دلبەر بۆ
ج پەی من ئاد نە تۆی گولشەن وەشتەر بۆ
دل دوو زنجیرەی زولف نیگارەن
وە سەیر و سەوزە و سەحراش چ کارەن

***

ئەلف: کەریم: سوبحەن بۆی گولان مەیاونۆم نەسیم
ب: کەریم: جەمال ڕۆژ عید ئازادیشانەن
ج: کەریم: پەی من ئار نە تۆی گولشەن وەشتەر بۆ

١٥٩

ئەلف

سـەدای هـای هـیلال ڕۆژەدارانـەن
مانــگ دڵــتەنگی بادەخوارانــەن

کوورەی تەراویح سـۆفیان گەرمـەن
سەدای چەنگ و نەی دەروێشان نەرمەن

مزگیـان مـەعموور وازەن دەروازان
زاهیـدان وە زیکـر ویشـان مـەنازان

مەیخانـە ویـران دەرگانـە بەسـتەن
مەستان جام ساف مەیشان بە دەستەن

هـاوار مـن مـانگم لـێ نادیـارەن
نـە ژێـر پـەردەی، تـاردا پێـوارەن

یەک سیاهەوریٚ ڕووش گرتن وە تەم
بورجا و بورجمەن نمەگنۆم وە چەم

سـاقی سـا جـە قـین پـەرهیزکاران
پیاڵەت پڕ کەر جە مەی چوون جاران

تۆ بی و پیاڵەی مەست دوو دیـدەت
بنمانـە هـیلال ئـەبرۆی خەمیـدەت

نگـا کــەر وە نــاز وە یارانــەدا
بــــرێزە وە دەم مەیخوارانـــــەدا

مورید و سـۆفی خەرقـەی ڕیـاپۆش
من و دامنەی پاک، پـیر مـەیفرۆش

هەرکەس چەنی دۆس وێمان نە مەحشەر
وە سەد ئارەزوو سەر بـارین وە بـەر

بـزانین کێمـان ڕاگـە گـم کـەردین
کێمان مایەپووچ کێمان سوود بەردین

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا هەیە.

١٦٠

سەدای هـای هـیلال هامفـەردان مـەیۆ
زەمزەمـەی تـەکبیر هامـدەردان مـەیۆ
یـەکێ هامـڕەفێق دۆس دلسـۆزەن ئەلف
یـەکێ مەسـت کـەیف جـەژن پـیرۆزەن

ئەلف: کەریم: یەکێ هامڕەفێق دۆس دلدۆزەن

ب مـــن نـــەبوون شـــادیم لـــێ بێـــزار بیـــەن
گـــردی ســـەر مـــن، کـــەس دیـــار نیـــەن
ج شـــەوم تاڵـــەی شـــووم هـــیلالم قامـــەت
شـــەفەق هـــوون دڵ مەنزڵـــگە زامـــەت
تـــەکبیرم نـــەوای بـــەزم مـــەهجووری
د دۆس هامبـــــاوش زام ڕەنجـــــووری
جـــەژن و جەژنانـــەم هـــەر یـــەک جـــەردەیێ
بـــەردەوە پـــەی هـــەرد مـــوترب پـــەردەیێ
لەرزەی ڕیشـەی دڵ سـەمتووری دەسـتوور
هـ وەزن تـــەبع تـــار پـــڕ ســـۆز ســـەمتوور
و واچـــــە بـــــەو پـــــەردەی ئەڵـــــواناتەوە
هـــەی داد هـــەی بێـــداد مەعـــدووم واتـــەوە
خەســـتەی خـــار خـــەم خـــەیاڵ وێم
ز وە گـــڕەی دەروون تـــەن زوخـــاڵ وێم
و بـــێ ئـــەبرۆی هـــیلال نـــەو نیهـــاڵ وێم
نیـــەت نـــا دوروس عیـــد بـــەتاڵ وێم

***

ب: کەریم: من نەبوون شادیم جێ بێزار بیەن/ گەرد وە سەر من کەس دیار نیەن
ج: ئەحمەد: شەوم تاڵەشووم هیلالم قامەت
د: کەریم: دەسم هەم ئاغوش زام ڕەنجووری
هـ: کەریم: وەزن تەبع تار پڕسۆزەی سەمتوور
و: بایزید: واچە بەو پەردەی ئەڵوانانەوە/ هەی داد هەی بێداد مەعدووم واناوە
کەریم: واچە بەو مەقام ئەڵواناتەوە
ز: کەریم: وە کزەی دەروون تەن زوخاڵ وێم
ح: بایزید: بێ ئەبرۆی هیلال ئەو نیهاڵە وێم/ نیەت نادوروس عید بەتاڵە وێم

١٦١

سـەد پـەرێم دایم خـەم بەسـتەن کەڵـەک
ئاخ هەر یـەکجار داخ تـۆ سـەوزەن فەڵـەک
مـــــەپێکی ناکـــــاو جـــــە نیمـــــەڕادا
نیگـــــای ئـــــارەزوو وە تەمـــــەننادا

کـام سەرشـام تـەمای تـاج کـەیت نەکـەرد
سـوبحدەم وە تـاج سـەر نـەیت نەکـەرد

ئەلف کـەی بی کـێ مـەجلیس شـادی نیـاوە
پـۆس کەڵلـەش وە دەف تـۆ دەنـگ نـەداوە

مەعـدووم ئـەر زەڕەی شـێوەی فاماتـەن
بفـام قەرینـەی لـوات ئاماتـەن

ئـی ڕا ڕای خەتـەر ڕاویارانـەن
سـفیدیش غوبـار کەڵلـەی یارانـەن

ب بیرکـەش چـای دیـدەی پـڕ هوونـاو دڵ
میـل بـاڵای بـێ گیـان وامانـدەی خجـڵ

ها سەف پێکـان پـۆس کەڵلـەی هامـدەمان
کەڵلەبـڕ پـەی پـۆس، کەڵلـەمان تـەمان

ج هـۆردەر چـەنی سـۆز دەروون پـڕ ئـێش
فەریاد ئـەو ساقی ئـەو نـەیچی و دەروێـش

د سـەدای دەف و نـەی بـەیۆ نـە گۆشـت
نەشئەی مـەی بەخشـۆ حـەیات وە هۆشـت

بویـەر جـە سـای تـەرز دەف و نەیـەوە
وە زات مەسـتی نەشـئەی مەیـەوە

تا کەی کەنۆ دەست چەرخ چەپ ئەنـدێش
پۆس کەڵلەت ناکاو پەی پۆس کەڵلەی وێش

***

ئەلف: کەریم: کێ بی کێ مەجلیس شادی نیاوە
ب: ئەحمەد و بایزید: بیرکەش جای دیدەی پڕ هووناو دڵ
ج: کەریم: هۆردەر چەنی سۆز دەروون پڕ نێش
د: بایزید: نەشئەی مەی بەخشۆ حەیات هۆشت

۱۶۲

ئەلف سەرحەڵقەی فیرقەی نازک خەیاڵان
دیباچەی کیتاب ساحیب کەماڵان

جیلوەی جەلای دۆس تەدریج پەی یاران
مەبۆ تا وە قەدر تاقەت بویاران

گا وە تەبەسوم بەیزابێزەوە
گا وە تەکەللوم شەهدئامێزەوە

تەبەسوم وە ناز زوڵمەت زداوە
تەکەللوم وە ڕاز وەحشەت ئەفزاوە

ئەر دەس پەی نیقاب تەمام بەردەوە
جە ڕوخسارەی وێش پەردە دڕدەوە

فەنا پەی عالەم پا مەنیۆ ئەو پێش
باقی ئەو مەبۆ وێش مەمانۆ وێش

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

١٦٣

سەردار زومرەی موسیبەت‌کێشان فەرمانفەرمای موڵک دەروون پڕێشان
بادەی خەم وەردەی مەرگ ناکامان زام ناسۆرکەفتەی دەروون پڕ زامان
پەردەی‌دڵ وە نێش مەودای خەم پارە چار نەبەردەی دەرد دڵەی بێچارە
ئەلف وەختێ سەیل چەم دەروون پڕخاران تاو مەوەست چوون تاو ئەووەڵ وەهاران
ب بۆی کزەی کەواو جەرگم چوون جاران هەم وەی تەم مەوست ئەو ڕووی ستاران
بۆپرووز جەرگ قرچەی پارچەی دڵ بۆی هوون جۆشیای دەروون پڕ چڵ
ج ئێد چوون تۆف سەخت تەم وست ئەو کاوان ئەو وێنەی لافاو ناڵان و ڕەوان
هەناسەی سیای سەرد دڵسووزی بەرد مەدا ئەو بەرد بەردولعەجووزی
یانێ نامەکەی خەم ئینشا کەردە مەرقووم قەڵەم وە خەم شەق وەردە
د شۆڵە دا وە گڕ شەرارەی نارم دەمیاوە و جۆش دا دڵەی خەمبارم
من وەر جە ئامای نامەی زگاریت زووتەر جە خەبەر کۆس دیاریت
خاترم چەند ڕۆ خەستەی خەمان بێ چەمانم چوون تاف ساف چەمان بێ
هـ جە یاوای نامەت چەمەریم بەرز بی شادیم شێویا شینم سەد تەرز بی
و شەمع شام شووم ماتەم هۆرگڕیا تەل تای سەمتوور شادی و زەوق بڕیا
شای شادیم شکیا سپای خەم جەم بی بەیداخ دەماخ شێویای ماتەم بی

ئەلف: ئەحمەد: ئاو مەوەشت چوون تاو ئەووەڵ بەهاران
ب: ئەحمەد: پەردەی تەم مەوست ئەو ڕووی ستاران
ج: کەریم: ئێد چوون تۆف سەخت تەم وست ئەو کوان/ ئەو وێنەی لافاو بالای تۆ ڕەوان
د: کەریم: دەمیا و جۆش دا دڵەی خەمبارم
هـ: کەریم: جە ئامای نامەت چەمەریم بەرز بی
و: کەریم: تای تەل سەمتوور شادی و زەوق بڕیا

دەخیل بیم وە نوتق خەمان لاڵ کەردەم   لالام جە خەیاڵ خەم غارەت بەردەم
نامەرد یە وادەی شین بێ شۆمەن   هیچ کۆسم نیەن یە کۆس نۆمەن
ز سادەی هەیپەی کەی هەریەک جەلایێ   باوەردێ ئەو ساز شیوەن سەدایێ
خەیاڵ غەمگین بی نوتق ئاما وە دەنگ   ئێد مەوات وە سۆز زایلەی سەدڕەنگ
ناکام ئەیام کامەرانیم ڕۆ   بەرنەوەردەی باخ نەوجوانیم ڕۆ
شاب شەیخ عەشق یەکتای فەردم ڕۆ   وە ناکام مەردەی دڵ پڕ دەردم ڕۆ
کونگەرەی ئەیوان کاخ دینم ڕۆ   تورەی لای تەلای ڕای یەقینم ڕۆ
حەللال عوقدەی ڕاگەی شەرعم ڕۆ   ڕەهنەمای تەریق ڕاگەی وەرعم ڕۆ
کێ نە تەفاسیر قورئان بدۆ دەم   کێ بۆ ئەحادیس ڕەسووڵ کەرۆ جەم
کێ وە سەرف و نەحو خاتر کەرۆ مەحو   کێ وادەی تاعەت دەم بدۆ نە سەحو
ح هەنی کێ ئاداب وە ئەدەب وانۆ   کێ عیلم مەنتیق جە مەنتیق سانۆ
«مطوّل» پەی کێ توول دۆ عیبارەت   با «مختصر» بۆ وە بێ ئیشارەت
کێ وە قوەی عیلم زەکای حەقبینی   دەم بدۆ نە کونه عیلم چەقمینی
ط «هیأة» بێ هەیئەت ئەرکان بێ ئەرکان   تەشرێح نامەشرووح ماندەن پەی خەڵکان
فەقی بێ تەدریس مەدرەسە بێ زەوق   مزگی بێ ئیمام جەماعەت بێ شەوق
عالمان بێ فیکر شاعیران ماتەم   نازک خەیالان غەرق دەریای غەم
میرزام چوون بێ وەخت وە ناکام دڵ   وەر جە من تەشریف بەردی وە تۆی گڵ
مەنزڵ موبارەک بێ هەمتات یار بۆ   شەفاخوات ڕەسووڵ خاسەی موختار بۆ
ی شاد بی وە حووران خاسەی جینانی   تەمەننای وێت بێ لیقای سوبحانی
ک بێزەحمەت جە هەوڵ مەحشەر ئازاد بی   وە لیقای ئەبەد ڕەحمانی شاد بی

***

ز: کەریم: باوەرین ئەو ساز شیوەن سەرایێ
ح: کەریم: هەنی کێ ئاداب وە ئاداب وانۆ/ کێ عیلم مەنتیق جە مەنتیق زانۆ
ط: ئەم بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا نەبوو.
ی: ئەحمەد: تەمەننا بەش بی لیقای سوبحانی
بایزید: تەمەننایەش لیقای سوبحانی
ک: کەریم: وە لوتف ئیزەد ڕەحمانی شاد بی

١٦٤

(ئەلف) سەرشار سەهبای بەزم موناجات | مەلجەی ئیلتیجای ئەرباب حاجات
جای ڕەجای جەرگەی پادشا و دەروێش | بارەگا و پەنا پەی بێگانە و خوێش
ئاهووی خوتەنی فەیز ئیلاهی | نافەی ناف ڕاهی جە مەه تا ماهی
شکۆفەی وەشبۆی ڕەیحانەی ڕەسووڵ | نەوباوەی نەمام تەییبەی بەتووڵ
سەرو سایەدار نیشانەی وەلی | یەعنی یادگار مورتەزا عەلی
وە ڕەوزەتاندا هەر نوورباران بۆ | تا دەفع زوڵمەت دیدەی یاران بۆ
هەوای سایەتان هەر مەمدوود مانۆ | سەبوون بەردەی جورم نەک زەرەر سانۆ
ناپوختەکاری و شەرمەساری من | خەجڵەت غەفڵەت گوناکاری من
کەفتەن وە هەمدا یەند زۆر ئاوەردەن | ڕووی ڕەجام وە پای بارەگات کەردەن
تۆ چوون جە ئەولاد ئەمجاد مەولای | پەی ڕەجا وە جا پەی هیممەت ئەو لای
زاری و زگاری و زویری کەردم | وە بارگەی پاکت پەنا ئاوەردم
ئامام سەر نیام وە بارەگاوە | غەریو مووسفید وە ڕووی سیاوە
تەن مەعسیتبار دەروون پڕ جە دەرد | دیدە تەڕ لەب وشک دڵ گەرم نەفەس سەرد
های چەند پلەی سەخت ها نە ڕێمەدا | جە ڕووی ئیلتیفات بدیە پێمەدا
بەڵکەم جە ڕووی ئەو ئیلتیفاتەوە | مەولام حازر بۆ وە نەجاتەوە
دەس شای مەردان مەدەدکارم بۆ | پلە ئەو پلە ئەو دەسوارم بۆ
مەعسیەت نیەن چوون هیچ سەدمەتێ | خەیلێ مەلوولم یا پیر هیممەتێ
هیممەتت باعیس ڕەستگاری بۆ | یار بۆ دیار بۆ یادگاری بۆ

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە جوانە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا هەیە.

۱۶۵

ئەلف سەرلەتەرەی خەم خول ئاوەردەوە تای کرژ مەینەت دووباد کەردەوە
موقەددەمەی خەم تالی مەزاقەن دەک وە خەیر نەیۆ وادەی فەراقەن

***

ئەلف: ئەم دووبەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا بوو. بەیتە هەوەڵەکەی بە چەشنی تاقانە لە نوسخەکەی ئەحمەددا هاتووە.

١٦٦

ئەلف سـەرمەودای قەڵـەم حەکاکەکـەی عەشـق

نەقشـت نـە عـەقیق دڵـدا کـەردەن مەشـق

زوهـوورت کـەردەن نـە مـەغز و پەیـدا

چـوون خاسـەی نەشـئە جـە عـەین مەیـدا

تـەمامی ئـەعزام مـەملۆی مـەیل تـۆن

لـێم حاڵـی نیـەن هەسـتی وێم جـە کـۆن

سـوان تـەوبێخ نمەکـەرۆش پـاک

ئەرسـەد تێـغ بەنـد سـینەم کـەرۆ چـاک

کائینـات جـە لام گـرد تەسـویر تـۆن

ئەر بانەن ئەر دەشت ئەر شاخەن ئـەر کـۆن

مـەر هـەر سماتـەی چەرخەکـەی قـەزا

عەکسـت جـە بینـای جەسـتەم کـا جیـا

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا بوو.

وەر نــە تــا حــەیات عاریــەت مەنــدەن
ئەجــەڵ بنچینــەی نەسـیب نەکەنــدەن
هــۆش و خەیالــم هــەر هــا جــە لای تــۆ
فیکــرم زیکــر تــۆن ئــەر شــەوەن ئــەر ڕۆ
تاقــەتم نــە کــان عــەمیق جگــەر
کــەردەن وە تیــزاب دەرد پــڕ خەتــەر
نــە قابلەمــەی دڵ سـوعوودش کــەردەن
مەنفــەز دیــدەم نیگــاش نــەدەردەن
کــەردەن وە تــەلا مــس ڕوخســارم
بیــەن وە بــاعیس گــەرمی بــازارم
هەرکــەس مــەوینۆم مەشناســۆ دەردم
مــەزانۆ نــە عــیلم وەفــادا مــەردم
خــاکم نم دادەی مۆبــەت جــە ئــەزەڵ
سـەبتەن نــە کەللــەم یەکــڕەنگی ئــەوەڵ
پایــداری عەهــد خاســەی زاتمــەن
ســەربازی پــەی دۆس نــە ســیفاتمەن
ســەرف ڕای یــارەن تــا گیــان بــۆ بــاقی
ئۆمیــدەواری دەورەی تــۆم ســاقی
قەترەی نەو شـەنجەرف دەس پـەروەرد وێـت
تــەرکیب جــە هوونــاو جــام دەرد وێــت
پـێم دەر تــا قــالیخ[١] قــەلع تــەن بــەرۆ
ناســەرەی قەڵــبم وە خــالیس کــەرۆ
ڕەواج بــازار ســەهبا نۆشــان بــوو
داخــڵ وە مــەجلیس خەرقەپۆشــان بــوو

***

١. قالیخ: کاسەکەڵێ کە سیم و زەڕی تێدا ئەتاوێننەوە.

١٦٧

ئەلف سەر وە بان عەینم عەینم خەم وەردەن
هوون چوون چەشمەی عەین نە عەین سەر کەردەن
یەند دەرد و ئاهم عەین کەردەن بێ نوور
وەختەن هەشت کەم بۆ جە پەنجەی مەشهوور

***

ئەلف: ئەم دوو بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە.

١٦٨

ئەلف
سیم قەڵب قەلب جۆش کوورەی حاڵ
نە بۆتەی پاکتاو ئێخلاس کەردەن قاڵ
متەن نە قاڵب سەبیکەی عیرفان
وە زاخاو ماڵان زەنگەکەی خەزڵان
قامەتم قایم وە ئەعزای فەیزەن
دڵ پڕ مۆبەتەن هاڵی جە غەیزەن
هەر جزوێم پەی وێم مەست لەقایێن
هەریۆ ئامادەی ڕەزای قەزایێن
خەرقەی تەن سەنجاب مەجلیس یارەن
وجوود نە دیدەی بەسیرەت خارەن
گڕپەی نار وەجد نە دەروون خێزان
بڵێسەی کوورەی ئیبراهیم بێزان
لوولەی پێشەی وشک نیمسۆتەی داخان
مەگڕیا چوون شەم شەو نە چراخان
وەنەم مەعلوومەن وادەی فەنامەن
ساقی ئیلتیجام وە شیشە و جامەن
پەیمانەی جەو مەی وە سەنگ مەدۆ ڕۆح
نە تاریکەی کفر مەبەخشۆ فتۆح
پێم دەر تا بەهجەت وەحشەت لادەرۆ
حوسن خاتەمەم ئارایش کەرۆ

***

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا هەیە.

١٦٩

ئەلف شــادی گــەرد خــەم چــوون نــەدۆ وە بــاد
خــەم چــوون وە یاگــەی شــادی نــەبۆ شــاد
ئــازیز وە کــەرەم مــن تەڵــەب کــەردەن
مـــــن دەرد دووری تـــــەوانام بـــــەردەن
دڵ چــوون وەش نــەبۆ گیــان چــوون نــەتاوۆ
لـــەیل ئینتیـــزار بـــۆ مـــەجنوون نـــەیاوۆ
بــێ ئــەمری فــەرمان ئــازیز تــا وە کــەی
ب های دەروێش نەیچی مەیچی دەف نەی مـەی
بــەڵ بــاڵ بەیــداخ تاقــەت ئــەو پــا بــۆ
بــۆی تەئســیر بــەزم بەدرەقــەی ڕا بــۆ
دەف ئاســا بــەو ســۆز ناڵــە و ســەداوە
ڕوو ئــەو یــاران بــوو پشــت ئــەو دمــاوە
دەس گێروو نە سەر سەدای نەی پەی پــەی
تــا وە ئینتیهــای ئــەو ســەر ســەدای نــەی
چوون پیاڵەی ساف دەروون جە مەی کــەیل
بنمانوو خاس خاس عەکس چیهــرەی لــەیل

***

ئەلف: ئەحمەد: خەم چوون وە یانەی شادی نەبۆ شاد
ب: کەریم: های دەرویش نەیچی مەیچی دەف مەی نەی

١٧٠

ئەلف
شـنـەفتم دوور بـا لـەیل زوکامشـەن | دیشـــوار بـــالآی نەونەمامشـــەن
هەنارەکەی دڵ پڕ جە دانەی ئـێش | پیشیای کـوورەی نـار عشـق وێـش
وە مەودای موژگان سوراخش کـەرۆ | گەرمیش مەشامەی دەماخش دەرۆ

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە بەهری «ل» دا بەم جۆرە دەس پێ ئەکا:
لەیل زوکامشەن ئێدەن عیلاجش/ چوونکە وە هوونم تەژنەن میزاجش

١٧١

ئەلف شـووراى عاشـوورا ديسـان بـەزمش بەسـت
موحـەڕەم ئاما مـەحرەم شـی جـە دەسـت

ب ئـەو خـەریک نـە چـۆڵ شـام عەدەمـدا
مـن نـە کەربـەلای سـارای ماتەمـدا
ئـەو یەزیـد مـەرگ وە ئەسـیر بـەردە
مـن زادەی زیـاد خـەم یـەقیر کـەردە
بـازارەن وادەی مامەڵـەن سـاقی

ج هـەی بکـەر فـانی مـەی بـدەر بـاقی
ڕۆ حسـەین ئاسـا فـەردا کـە ڕۆ بـۆ
داخـۆ سـەر جـە کـۆ لاشـە جـە کـۆ بـۆ

د ئیمسـاڵ نـەو وەهـار چـوون خـەزان زەرد
بەرگ وەرد باخ «مەعدووم» بەرد پەی هەرد
مشـیۆ تاڵـەی مـن خـیلاف ئـەنگێز بـۆ
وەر نـە کـەی کـێ دی وەهـار گوڵـڕێز بـۆ

هـ دڵ وە کـەچبازی فەڵـەک بـازیش وەرد
جفت ئارەزووم کەرد چەپگـەرد تـاق ئـاوەرد
بۆی «عەنبەر» نە تـۆی دەمـاخم دوورکـەرد
فرسـەتش ئـاوەرد هـەوای وەبـای دەرد
نـەیچی! وە بـێ بـەزم یـاران گیـانی
کـام سـەفا مەنـدەن پـەی زینـدەگانی

ئەلف: کەریم: شووراى عاشووران دیسان بەزمش بەست
ب: کەریم: ئەو خەریک نە چۆڵ شار عەدەمدا
ج: ئەحمەد: هەی بکەر فانی وەی بدەر باقی
کەریم: هەی بگرە فانی وەی بدەر باقی
د: لە نوسخەکەی کەریمدا لێرەوە (حەوت بەیت) بە چەشنێ پارچە شیعرێکی جیاواز لە بەهری (ئەلف)دا نووسراون.
کەریم: ئیمساڵ نەو وەهار چوون خەزان سەرد
هـ: کەریم: دڵ وە گێجبازی چەپگەرد بازیش وەرد/ جفت ئارەزوو کەرد چەپگەرد تاق ئاوەرد

چـوون مـەزاق تالـەن جـە گـردین لاوە
بـۆ وە شـیرینی یـەک دوو نـەواوە
یـەکێ یـەکجاری تاونۆمـەوە
ئـەو یـەک لاونـۆم یاونۆمـەوە
و دووریـت دیـارەن چەنـد سـاحێو نێشـەن
تـۆی دەروون وە خـار ئێشـێوتەر ڕێشـەن
هـەرچێو بوینـوون شـێوەی تـۆ پێشـەن
دڵ وە هەتیتـەی حەسـرەتدا کێشـەن
هـەر مانگـێ نـەو بـۆ حالـم پەشـێوەن
ز هـیلالش شـێوەی ئـەبرۆی تـۆش پێـوەن
نـە شـەو ڕاحـەتم نـە ڕۆ دڵشـادم
شـەو زولـفت ڕۆ ڕووت مـەوزۆ وە یـادم
شمشـاد و نـەرگس وەنەوشـەی چەمـەن
سەیرشـان ئـازار بینـایی چەمـەن
ئـەو مـارۆ بـە ویـر تەرزەکـەی بـالات
ح ئـەو دیـدە مەسـتت ئـەو خـاڵ ئـالات
مەسـۆچنۆم حەسـرەت دەرد جیاییـت
نـەک چـوون بڵێسـەی یـاد تـەنیاییت
وە مـەرگت دیـدەم هـام نـە گـوزەردا
منـیچ لام لای تـۆن ئـارۆ یـا فـەردا
موتریـب مـەقامێ دەردم ناچـارەن
سـاقیا جامـێ دۆس ئینتیـزارەن

***

و: لە نوسخەکەی کەریمدا ئەم نۆ بەیتە کۆتاییەش بە چەشنی پارچەشیعرێکی جیاواز هاتووە کە ئەڵێ: دوریت دیارەن...
ئێمە لە بەهری «د»دا باش شیمان کردووەتەوە.
بایزید: تۆی دەروون وە خار نێشێوتەر ڕێشەن
ز: کەریم: چون هیلال شێوەی ئەبرۆی تۆش پێوەن
ح: کەریم: ئەو دیدەی مەست ئێد خاڵ ئالات

١٧٢

ئەلف شەرارەی کوورەی دەروون پڕ جۆش — دیگ چەمەی چەم ئاوەرد ئەو خورۆش
سەرکەردەن هووناو نە ڕووی ڕوخسارم — کەردەن وە شەتاو جەستەی خەمبارم
وەلوەلەی لوولەی پێشەی ئازای چاک — یاوا وە سەرین نۆ پەردەی ئەفلاک
پەرێم مەگرەوان ئینس و جن و حوور — نالە مەکەران جە دەرگای غەفوور
ب مەلالان یەک یەک پەی ڕەستگاریم — پەرێ سارێشی زامان کاریم
تۆ نە تۆی حیجاب ئیستیغنا مەدهۆش — نە حیجلەی خاوگای ڕاحەتی خامۆش
نەیاوان هێمان وە لات فەریادم — نەزانات وە دەرد داد و بێدادم
سا گۆش دەر ساتێ وەی زێر و بەمدا — بویەر وە باڵین ئەهل ماتەمدا
تا لێت مەعلووم بۆ سەختی هیجرانت — بزانی وە دەرد خەستەی زامانت
بەڵکەم ڕەحم خەیر باوەری وە دڵ — ساتێ پەی دەروون تەسکین بۆ حاسڵ
چینە زیاتەر شای نەونەمامان — بێ ئینسافیەن جەفای بێ سامان

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

ب: کەریم: مەلالان یەک یەک پەرێ ڕزگاریم

١٧٣

ئه‌لف[١] شـــه‌ریک نالـــه‌ی شـــه‌وان بێـــداریم / مه‌لـــهه‌مه‌كه‌ی ئـێش زامـان كـاریم
مه‌حره‌م حه‌ره‌م كه‌عبه‌ی مه‌قسوودم / ڕه‌هنه‌مای ته‌ریق یاگه‌ی سـوجوودم
بــه مـــه‌رگت دایم خـــدێم زاریـــه‌ن / ڕه‌فـــێقم نالـــه‌ی شــــه‌وبێداریه‌ن
خـه‌ریکم نـه گـێج بـه‌حر موشكڵـدا / هه‌ر ده‌رده‌ن مـه‌یۆ مه‌شـۆ وه دڵـدا

***

١٧٤

ئه‌لف[٢] شه‌س‌په‌ڕ سه‌د زوان وه سه‌د ده‌رده‌وه / به وێنه‌ی شـه‌فێع عـوزر ئـاوه‌رده‌وه
ب «بویه‌ر جه ته‌قسیر خـه‌ریک ده‌ردم / وه‌ر نه گیان فیدای باڵات مه‌كـه‌ردم»

***

ئه‌لف ـ١: ئه‌م چواربه‌یته هه‌ر له نوسخه‌كه‌ی كه‌ریمدا هه‌یه.

ئه‌لف ـ٢: بایزید: شه‌س په‌ڕ سه‌د زوان وه ڕه‌نگ زه‌رده‌وه

ب: ئه‌حمه‌د: وه‌ر نه گیان فیدای ئامات مه‌كه‌ردم

له شادڕه‌وان مه‌لابایزیدم بیست: مه‌وله‌وی له مزگه‌وتی دارۆلئێحسـانی سنه‌دا ده‌رسـی خوێندووه، بیستوویه شێخ عه‌زیزی جانه‌وه‌ره‌یی گه‌یشتووه‌ته یه‌كێ له ئاواییه‌كانی نزیكی سنه. ویستوویه بچێته پێشوازی؛ به‌لام ناخۆش بووه ونه‌یتوانیوه. ناچار گوڵێكی شه‌سپه‌ڕی بۆ ناردووه و ئه‌م دوو به‌یته‌ی كه دووهه‌مه‌كه‌یان هی میرزا شه‌فێعه بۆ نووسیوه. دیاره كه‌لیمه‌ی «شه‌فێع» ئیهامی تێدایه. ئه‌م دوو به‌یته له نوسخه‌كه‌ی كه‌ریمدا نه‌بوو.

۱۷۵

ئەلف شەماڵ ئەرجووم هەن هەی وە فیداتبام / وە سەرگەرد باڵ شانای هەوات بام
ب جەستە خەستەی خار خەم خەلاتەنان / بەیداپێو وێڵ دوور وەلاتەنان
شاخ و داخ و زاخ چۆڵ و هۆڵ و کاو / سەربەرد و سەرهەرد سارا و سەرسەراو
ج تەی کەر وە پڕتاو مەدارات نەبۆ / چوون دووی هەناسەم شەوان تاوە ڕۆ
سەر بەرکەر نە سەر کۆی ئاتەشگاوە / بدیە وە مەسکەن «خانەگا» و «پاوە»
زار زار و خاس خاس وە زار بناڵە / جا گێر نە سەر ئەوج قولەی «قەزاڵە»
تا جە هەر کۆ بۆ تەمان مەوان جەم / نەو جەمدا زاری مەکەران وە چەم
سا ماچان یاران ئینە چێش بیەن / «قەزاڵە» ناڵەش چوون جاران نیەن
یەکسان دڵ بەیڕەنگ پەرێشان جەستەن / هەرکۆ هەن نەشئەی مەعدوومی خەستەن
ئانا جە گرۆی جەرگەی هامسەران / «خەیاڵ» گرۆی دانەی دڵبەران
چ خەیرەن نامەرد مەر نمەزانی / وە لای ویتەوە تۆی دۆس گیانی
مەعدوومی خەمکێش خەمزەدەی خەمبار / زەرد دەرد سەخت دووری باڵای یار
یەند دەرد بێ حەد جەلاش جەم بەستەن / تەسدیع جە گەردەن ئیزرائیل وستەن
عەلاوە ئەو بار وێش وەنەش بارەن / خوسووس جە یاگێش جاگەش دیارەن
د بەو دەردان سەخت گرد کارییەوە / هەر ئێد مەواچۆ وە زارییەوە
دڵ سفتەی بریان زوخاڵیە وێم / خەم وە خەم خەیاڵ خەیاڵیە وێم
مەتەرسوون بمروون جە داخ یاران / هەر بتلوون وە دەرد چوون دەردەداران

***

ئەلف: ئەم پارچە هۆنراوە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.
ب: کەریم: بەیداپێو گێڵ دوور ولاتەنان
ج: کەریم: تەی کەر وە پڕتاو مدرات نە بۆ
د: کەریم: هەر ئێد مەواچۆن وە زارییەوە

١٧٦

ئەلف شـــەماڵ داخـــان، شـــەماڵ داخـــان
شـــەماڵ یاگەگـــەرد گـــرد یاگـــەی داخـــان
شـــانە شـــانای تـــای تـــوورڕەی وەرزاخـــان
ملـــــەمای بـــــاڵای نـــــەوتووڵ باخـــــان
ب هانـــام تـــۆ خـــودا هانـــام ئـــاوەردەن
هـــا نـــام خـــودام ســـا پەوکـــە بـــەردەن
ج جـــە وەی بـــەرگ گشـــت کشـــت هـــەوادەرنی
هـــــەوای زامەتکـــــەر زام دەواکـــــەرنی
د بدیـــە وە مـــدرای ســـەیل ئەســـر چـــەم
فیـــدای باڵـــت بـــام هـــەی شـــەماڵ تـــۆ هـــەم
ئـــەر نیمەشـــەو بـــۆ وەر نیمەشـــەو بـــۆ
نیمەخـــەو پـــڕ خـــەو نـــە نیمـــە خـــەو بـــۆ*

ئەلف: کەریم: شەماڵ یا کۆ گەرد گرد یاگە داخان
ب: بایزید: هانا تۆ خودا هانام ئاوردەن
کەریم: هانام تۆ خودا پەنام ئاوردەن
ج: بایزید: جە وەی بەرگ کشت گشت هەوادەری
د: کەریم: فیدای باڵات بام هەی شەماڵ تۆ هەم

* ئەر نیمەشەو بۆ: ئەگەر نیمەشەو بێ، وەر نیمەشەو بۆ: پێش لە نیمەشەو بێ، نیمە خەو: من خەوم نییە، پڕ خەو نە نیمە خەو بۆ: ئەو لە نیمەی خەودا لە خەو تێر بێ، واتە: ئەگەر نیمەی شەو بێ یان پێش لە نیمەشەو بێ، چاوی من خەوی لێ ناکەوێ (یا خودا) ئەگەر لە نیمەی خەویشدا چاوی پڕ و لە خەو تێر بێ.

وێــت دەر وە نــەرمی نــە تــۆی یــەمانی
نــەو تــوورڕەی مــانی ئــاو حــەیوانی
تــا ئــەو ســا نــە خــاو چــوون بێــدار مــەبۆ
جـە ئـەو سـات ئـەو سـات ئاشـکار مـەبۆ
مەدیۆ مەدیەی چێش شەماڵ چێش مـەدیۆ
مەپەرسـۆ چێشـەن هـای شـەماڵ جـە نـۆ
هـ بدیــە وە ســەختی ســزای ئــێش و نــێش
هەنی واچوون چێش شـەماڵ واچـی چـێش
و ئــەر هــەر مــەواچی واچــە چــێش واچــوون
واچــوون ئێــد واچــە وە ســەرگەردت بــوون
ز ڕام گنـــــا ناگـــــا وە ناکـــــام داریٚ
چــەنی چــەنی خــار چــەنی خــار خــاریٚ
ئیبتیــدا مــەعرووز پــەی نــەزەر وە خــەو
ئــەر وینــۆ گــەردیٚ دەرد ســەخت ئــەو
ئەر سـەد جـاریٚ بـۆ نەونـەمام نـەو دەشت
فــەرقیٚ نمــەبۆ پــەی لــوای بەهەشــت
ح تــەمام دەوایــیٚ جــە دەســتت پێتــەن
هــەنی تــۆ زانی وە دەســت وێتــەن
ط «تــەن بیــەن گرفــت بەنــد بــاڵای تــۆ
بمــرۆ یــا بژیــۆ چێشــەن ســەڵای تــۆ»

***

هـ: بایزید: بدیە وە سزای سەختی ئێش و نێش
و: ئەحمەد: ئەر هەر مەواچی چێو واچە واچوون
ز: کەریم: ڕام گنا ناکام وە ناکام داریٚ
ح: ئەحمەد: هەنیٚ وێت زانی وە دەست وێتەن
کەریم: هەنی نەوەشی بە دەست وێتەن
ط: ئەم بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا.

١٧٧

ئەلف شـــەماڵ دارانـــەن، شـــەماڵ دارانـــەن
زەردی دەرد ڕەنـــگ وەڵـــگ دارانـــەن
تەمـــەن گـــەردەلوول بـــادەن بارانـــەن
بێزیـــای وارگـــەی سەركۆســـارانەن
ب هـــەوای ســـیاماڵ وێنـــەی جارانـــەن
پـــەی ســـەمت زەهـــاو زەردە و یارانـــەن

ئەلف: كەریم: زەردی ڕەنگ نە ڕووی وەڵگ دارانەن
ب: ئەحمەد: پەی سەمت زەهاو زەدەی بارانەن

هـەو ـ هـەو و بـەر ـ بـەر تەڵـمیتبارانەن
گـەرمی بـەزم نـەزم سـەر هەوارانـەن
ج نـــزارەی ڕای ڕاز شــــەکەروارانەن
فەسـڵ سـەیر سـەید میرشـکارانەن
د چ خـەیرەن نامـەرد مـەر نـە خـاوەنی
بـێ خـۆف جـە لـوای ڕای زەهـاوەنی
شۆ وە لای ئەو شۆخ جـەمین پـەڕەی گـوڵ
دەوای دەرد سـەخت پـەی دەرمـان دڵ
هـ «مـەدیۆ وە فیرقـەی زەڵـیلان خـێڵ
دیار نیەن مەعدووم لۆنـگ خـەم نـە پـێڵ»
مەپەرسـۆ حاڵـم ئێـدش دەر جـواو
واچـە ئـەو فـەقیر سـفتەی دڵ کـەواو
ئانـا دەور مـەدۆ وە شـاهۆ کـۆوە
وە سـزای دووری دیـدار تـۆوە
هەر یەک چـەنی یـەک وادەشان کـەردەن
وادەشـان ڕاسـەن تـا وە ڕۆی مـەردەن
و ئەو تـا سایەی بـەرد، ئـەو تـا بـۆ بـە گـەرد
ئەو تەم و ئێد خەم ئەو سەردی و ئێـد دەرد
ز «خولاسـەی کـەلام نـوور دیـدەی دڵ
شـیفای ئـێش و نـێش زامـان پـێ حاسـڵ»
«سـەوزەی حـەیاتم ڕوسـتەی وەفـای تـۆن
ئـەر وەفـات نـەبۆ زینـدەگیم جـە کـۆن»

***

ج: ئەحمەد: نەزارەی ڕای ڕاست شەکەردارانەن
د: کەریم: چ خەیرەن نامەرد مەر جە خاوەنی
هـ: ئەم بەیتە نییە لە نوسخەی ئەحمەددا.
و: ئەحمەد: تا ئەو سایەی بەرد تا ئەو بۆ وە گەرد
ز: ئەم دوو بەیتە کە نیشانەمان بۆ داناوە نییە لە نوسخەی ئەحمەددا.

١٧٨

شـێخ دەوڵـەتمەند بـەهرەی سـەرمەدی
یاگـەی حەقیقـەت جیلـوەی ئەحمـەدی
ئەلف جـە شـەو هەوارگـەی فـەنا ویـەردە
ب پـای هـەردەی بـەقا وە یاتـاخ کـەردە
موتتەسـف بـە وەسـف شـەئنی و سـیفاتی
موشـەڕڕەف بـە فـەیز تەجـەللای زاتی
خەڵـیفەی سـەدای «ادن» شـنەفتە
بەڵـەد نـە سـارای ئـەتوار حەفتـە
پـیر پـاک جـە گـەرد خـاک ناسـووتی
ج مەنزڵـگەی سـەربەرز سـیڕ مەڵـەکووتی
واسـیتەی ڕاگـەی بـەین عـیلم و عـەین
سـاحیب جەناحـەین یـانی «ذی النّـورَین»
دڵ وە نـەوای بـەزم جەبـەرووت ئـاوا
سـێراو نـە سـەراو لاهـووتی مـاوا

ئەلف: بایزید و ئەحمەد: جە وارگەی مەنزڵ فەنا ویەردە
ب: کەریم: پای هەردەی بەقا یاتاغگە کەردە
ج: کەریم: مەنزلگەی سەربەرز سەر مەلەکووتی

جســـــماً لَـــــدَینا روحـــــاً لَدَیـــــهِ
دایــــرەی تــــەمام منـــــهُ الیـــهِ
بــێ تــەلوین نــە ســای تــەمکین‌دا مــەکین
روَّحَ اللهُ رُوحَـــــــهُ آمـــــــین
نامـــەی ڕۆح ئـــەفزای شــیرینت یـــاوا
دڵ وە مەردومـــەک دوو دیـــدەش ســـاوا
تــۆی دەروون وە نــوور ســـەفا دا پــەرداخ
بـــۆی ئاشـــناییم دا نـــە ڕووی دەمـــاخ
دەرگـــای حوققـــەی لاڵ دانـــەت شـــکاوان
د جـــە ڕووی لوتفـــەوە پاســـەت فـــەرماوان
هـ «یـــا کاغـــەز بـــڕیان یـــا مەڵـــلا مـــەردەن
یـــا خـــۆ عارتـــەن دۆس وە یـــاد کـــەردەن»
«غـــەمگین مەنیشـــە غـــەم بـــدەر وە بـــاد
فەڵـــەک نمـــازۆ کـــەس وە خاترشـــاد»
ئـــەووەڵ مـــن کێنـــان وجـــوودم جـــە کـــۆن
واچـــوون دۆســـەنان شـــەرت قـــەبووڵ تـــۆن
و ئـــــەر وە بێگانــــــە وەر دۆســـــم زانی
وێـــــت حەســـــاوەنی وە هـــــەرچێم وانی
دووەم چـــوون کەســـێ گـــەدایی کـــێش بـــۆ
یـــــاد تـــــەوازوع خەسڵـــــەت وێـــش بـــۆ
ئـــەر بـــارۆ نـــە دڵ تـــەوازوع کـــەردەن
هـــەر عـــادەت وێـــش بـــە جـــا ئـــاوەردەن
بـــەلام هـــەر کەســـێ شـــێخی میســـالەن
عـــادەت ئیســـتیغنا و شـــێوەش جەلالـــەن

د: کەریم: جە ڕووی لوتفەوە ئینەت فەرماوان

هـ: ئەم دوو بەیتە کە نیشانەمان بۆ داناون مەولەوی لە شێخ سەراجەدین نەقلی ئەکا و هی مەولەوی نییە.

و: کەریم: ئەر وە بێگانە وەر خوێشم زانی/ تۆ حەساوەنی وە هەرچیم وانی

ئـەر جـار جـاریٚ نـام چـوون منـیٚ بـەرۆ
ز خـــــەرقولعادەتیٚ ئیزهـــــار مەکـــــەرۆ
ح ئــەر ڕازی وە یـــاد خەســـتەی دڵــگیری
یـــا شـــێخ تـــو دایم نـــەخش زەمـــیری
چ حاجەتـــەن دەس پـــەی قەڵـــەم بـــەروون
یـــادم نمەشـــی چـــەنیت یـــاد کـــەروون
پەی کەسیٚ خاسەن نامەی جە حوب کـەیل
تـــازە بســـانۆ وزوو جـــە جـــۆی مـــەیل
ط خــۆ مــن جــە زووە وە مــەیلت مەســتم
هــەر گیانفیداکــەی ڕۆکــەی ئەلەســتم
ســێیەم غــەمگینیم جــە دەس خەجڵــەتەن
خەجڵــەتم جــە دەس ســەختی غەفڵــەتەن
یــاران وێنــەی ســاف مــەی وە کامــەوە
ویــەردەن چــوون دورد هــەر مــن مامــەوە
گیــای پــەژموردەی تەژنەکــەی بیٚ شــۆم
چەمـــەڕای وارای هـــەور لوتـــف تـــۆم
تــۆ دەس وە ڕەشحەی ڕەحمــەت پەیاپــەی
مــن وەی پــڕخاوی حەیفــەن یــە تاکــەی
تـــەنیای حـــەقیقی نـــەردیٚ بشـــانۆ
مــن و تــۆ جــە دەس مــن و تــۆ ســانۆ
ی تــۆ بــیٚ تــۆ لوتفــت، مــنش جــە یــاد بــۆ
مــن بــیٚ مــن ڕۆحــم وە خزمــەت شــاد بــۆ

***

ز: کەریم: خەرقولعادەتیٚ زاهیر مەکەرۆ

ح: کەریم: ئەر ڕازیت وە یاد خەستەی دلگیری

ط: کەریم: خۆ من هەر جە زوو وە مەیلت مەستم

ی: کەریم: تۆ بیٚ تۆ لوتفت پەی من زیاد بۆ

١٧٩

ئەلف شی ئەو سەفا و سەیر دیدەن یاران — لوا ئەو دووری و ئەو وەسڵ جاران
ئێد نە ئەو دەورەن هەر ماما و مەویەرد — ئەمجار وە ڕاسی چەپگەرد شانا نەرد
ب وەخت تەماشای سەوزەی شەتاوان — سەیر شکۆفەی پای لارەکاوان
ج مەدارە نەو بەزم شکۆفان جەم جەم — هەنی شکۆفەی دیدەنی وە چەم
مەوج دیجلەی چەم توغیان کەردەوە — گێج هوون دڵ جۆش ئاوەردەوە
ئەو سارای بەغداش ئاوەردەن وە تەنگ — ئێد کەردەن سارای کەربەلا ڕەنگ‌ڕەنگ
ئەو جە ئەندازەی کەشتی بەرشیەن — ئێد بۆی هوون مەدۆ ڕای گوزەر نیەن
د ئەر نامە نامان قاسید نەیاوان — بینایی دیدەم مەگێرەم تاوان
هـ ڕای گوزەر ماتڵ گرد دەروون تەنگەن — قافڵەم تا قام قیامەت لەنگەن

***

ئەلف: کەریم: لوا ئەو دووری و ئەو وەسڵ یاران
ب: بایزید: جە وارگەی مەنزڵ فەنا ویەردە
ئەحمەد: سەیر شکۆفەی سەر لارە کاوان
ج: کەریم: هەنی شکۆفە دیدەنی وە چەم
د: بینایی دیدەم مەگێرە تاوان
هـ: کەریم: ڕاویار ماتەم گرد دەروون تەنگەن

١٨٠

ئەلف شیفای ئێش و نێش ئی زامان سەخت زیای دوو دیدەی مەعدوومی بەدبەخت
دەستەی وەنەوشەی پەڵ دێزت یاوا بۆش بۆی وەفای لەیل نە دەماخ ساوا
ب گەرد دەرد ڕێش دەروون بەردەوە عەشقەکەی قەدیم تازە کەردەوە
سەودای وەنەوشەی پەڵ دێز باخان هەوای گوڵاڵان سەرکاوان شاخان
پەی کەسێ خاسەن ئەوەڵ دەردش بۆ ئیبتدای خێزیای دوود سەردش بۆ
ج کەرۆ مەشق عەشق وێنەی مناڵان گا سەیر کاوان گا بۆی گوڵاڵان
د نەک چوون من سەرعی سادار هەردە لافاو دەردان دڵ وێران کەردە
کوورەی عەشق دڵ هەر یەند جۆشوەردەن گوڵاڵەم چوون وێم فەرامۆش کەردەن*

***

ئەلف: ئەحمەد: شیفای ئێش زام مەینەتان خەست
کەریم: زیای دیدە و دڵ مەعدوومی بەدبەخت
ب: ئەحمەد: گەرد دەرد ئێش دەروون بەردەوە
ج: ئەحمەد: کەرۆ مەشق عەشق وێنەی مەلالان/ گا سەیر سارا گا بۆی گولالان
د: کەریم: نەک چوون من سەرعی سادار مەردە
* لەگەڵ شیعری ژمارە ١٣٧، بەیتی سەرەتا و کۆتایی و چەند دەستەواژەیەک نەبێ، یەکێکن.

١٨١

ئەلف عەرەق چوون شەونم نیشتەن نە ڕووی گوڵ   تەڕ کەردەن تاتای توغراکەی سونبوڵ
جە قازان خەم دڵ کەردەن وە ئاو   وە درۆ ماچۆ مەگێروو گولاو
ئازیزم گولاو بۆی خۆی کولم تۆن   ئەر بۆی تۆ نەبۆ بۆی گولاو جە کۆن
زەڕڕەی بۆی زوڵفت کەفتەن نە بەرزان   بۆی گولاو کەردەن جە بەرزان هەرزان
ئازیز وە مەرگت ئەر ئینسافت بۆ   هەنی کافیەن بۆی زوڵفت پەی تۆ
ئیتر چ حاجەت ویت مەدەی عەزاو   قەبووڵ کەری جەور مەگێری گولاو

***

ئەلف: ئەم شەش بەیتە کە لە بەهری «ئەلف»ی نوسخەی کەریمدا جزوی پارچەشیعری «ئیمجار سەختتەرەن زامم جە جاران» هاتبوو مەنسووب بە یۆسف یاسکەیە و هی مەولەوی نییە جا لە بەر ئەوە ئێمە لەو شیعرانە حەزفمان کرد و لەیرەدا لە بەهری (ع) نووسیمانەوە.

١٨٢

ئەلف

فــەریادم وە تــۆن فــەریادم وە تــۆن
هانـا هــەی ئـازیز فــەریادم وە تــۆن

دەردم گرانــەن ئــەلوەدام بــێ شــۆن
شــیفام ئینتیــزار مــەیل بـاڵای تــۆن

ڕەحمێ کەر وە دڵ خەستەی زارەکەت
بدیــە وە ڕوخســـار بــێ قەرارەکــەت

زەردم زایفــم بـــێ خـــورد و خـــاوم
سەرگەردان وێڵ بــێ ســەبر و تـاوم

خــۆراکم خەفــەت ژیــنم مەینەتــەن
وە مەرگت حەیات وە لام زەحمەتەن

مەر تۆ وە ڕەحمەت بێ پایـان وێـت
وە لوتــف و کـــەرەم نمایــان وێــت

جامێ جەو بـادەی وەسـڵ دیـدارت
جەو قەهقەهەی مەی شیشەی ڕوخسـارت

بە وێنــەی جـاران سـا پــێم دەرەوە
عیســـەوی ئاســـا ئیحیـــام کـــەرەوە

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە کە لە شیعری مەولەوی ناکا هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

١٨٣

فەسڵ نەوپایز تـازە کـەردەن مـەیل
شەماڵ ئەرزان کەرد ڕەشتەی نەوسوەیل

گێج سەرکاوان جە سەردی بین کەیل
بۆ مەدان چوون بۆی بێوەفایی لـەیل

ئـازیز تاقـەت شـی ئـاخر نەفەسـەن
ڕەحمێ کەر ئامان ئیستیغنا وەسەن

ئەلف بــەرکنار کــزەی دەروون پــڕداخان
پەی تۆ تەسدیعەن سەردی ئێلاخان

جــە قــەتارەی خــێڵ دیدەســیاوان
بــاقی هەوارگــەی گــەرمیان ئــاوان

ب گەرمەســـێر دڵ مەعـــدوومی نــەبۆ
وارگەش خاڵیەن دیدەم دوور جە تۆ

کۆچێ کەر وە خەیر مەنزڵ ئەو مەنزڵ
تــا قــەدیم وارگــەی گــەرمیان دڵ

ج نــەیاوایی هــای ســاقی زۆر ئـاوەرد
تەفاوت نە بەین وەسف ئـازیز کـەرد

د نمەدۆ نـە چـەم تـار دڵـەی تـەنگ
بێوەفایی دۆس جەفا و سـەفاڕەنگ*

هـ چوون تەمام نەی تەم غەفڵەتەنان گـوم
ساقی نەک وە جام های وە خـوم وە خـوم

تــا یەکســەر مایــەی خـامیم بسـانۆ
چوون جەماڵ جەلال جەلام بنمـانۆ

***

ئەلف: کەریم: پەی تۆ تەسدیعەن سەردی لەیلاخان
ب: کەریم: وارگەش خاڵییەن قیبلەم دوور جە تۆ
ج: بایزید: های نەیاوایی ساقی زۆر ئاوەرد
د: کەریم: بێوەفایی دۆس سەفا و وەفا ڕەنگ
ئەحمەد: بێوەفایی دۆس سەفا و جەفا ڕەنگ
* دڵی تەنگ و تاریکم ناتوانێ لە چاوما شوێن بکا (جا لە بەر ئەوە) بێ وەفایی دۆس هەرچەند ڕەنگی سەفای هەیە وەکوو جەفا دێتە پێش چاوی من.
هـ: کەریم: سا مەی نەک وە جام های وە خوم وە خوم

١٨٤

ئەلف فەڵەک بێ فرسەت فەڵەک بێ فرسەت — ئەی چەرخ چەپگەرد بێ‌سەبر و فرسەت
غەددار بەدکار بێ وادە و بەینەت — پڕ جەور و ستەم بێ میهر و مۆبەت
فەڵەک وە بەختم چ نەردێ شانای — نامەی حەیاتم وە هیچ نەوانای
مەزرەعەی شادیم دای وە فەنادا — پووشەکەی جەستەم وە سۆزەی بادا
ئازیزم جە من بێگانە کەردی — شەرت دۆسیمان جە بەین لابەردی
عەهد و مۆبەتت جە ویرش بەردەن — نە مەرهەم زام نە دەوای دەردەن
فیراقش فەرقم تا وە پەنجەی پام — ڕەگ و ڕیشە و پۆس جیاکەرد تەمام
لافاو ئەسرین نە چەم هۆرێزا — وەڵگەکەی سەرتەڵ حەیاتم ڕێزا
هەر ئازام پەی ویش شین و زاریشەن — لاڵە و ناڵەی سەخت زام کاریشەن
تۆ بێ وەفاییت جە حەد بەرشیەن — باکت جە فەریاد مەزڵوومان نیەن
یەند ئازارم دای بێ ئەروام کەردی — وەسەن جەفا و جەور بێ‌مەیلی و سەردی
شوهرەی مەجنوونیم لوان وە عالەم — کافر مەگرەوۆ پەی شوومی تاڵەم
ڕەحمێ کەر ئازیز جە هیجر حاڵت — مانوو پەی تەواف ئاسانەی ماڵت

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە شیعری مەولەوی ناکا و هەر لە نوسخەکەی کەریمدا هەیە.

١٨٥

ئەلف فەڵـەک کـام تـیر بـێ نـەدات نـە دەروون
جـە کـام زامانـت شـکایەت کـەروون
چـوون بـێ حـەدەن زام دەس تـۆ کـەردە
ڕووکـەروون ئـەو لای دۆس ویـەردە
ئـازیز تـۆ هـەر چەنـد بـێ مـەیلی کـەردی
وە بـێ مـن تەشـریف ئـەو حـوزوور بـەردی
مـن تـەنیایی تـۆ مـەدۆ ئـازارم
جـە نامـایی وێم خەجاڵـەت بـارم
ئای بێوەفـا وێم، مـن ڕاحـەت وەش ڕەنـگ
تۆ دڵ تەنگ بێ ڕەنگ نە سای سەرد سەنگ
ئـی جەسـتەی خەسـتەم ڕەویـەش نـەفاما
دڵ وە زیـارەت مـەزارت ئامـا
دەروون وە سـۆزش ئـایر نـەماوە
زوان پـەی تـارێخ پـڕ جـە دوعـاوە
«بـە ئـامین جـە شـەڕ دۆزەخ ئـازاد بـای»
«وە سـەیر ڕەحمـەت ئەبـەدی شـاد بـای»*

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا، هەر لەو نوسخەدا سالی وەفاتی ئەو زاتە کە ئەم مەرسیەیە بۆ هۆنراوەتەوە ١٢٥٨ دراوەتە قەڵەم.

* هەرکام لە دوو باڵی ئەم بەیتە لە سەر شێوە نووسینی کۆن، واتا: «به آمین جه شر دوزخ آزاد بای» و «و سیر رحمت ابدی شاد بای»: بە حەسابی ئەبجەد ئەبێتە ١٢٦١

١٨٦

فەڵـەک مەشناسـووت کـارت چەپگـەردەن
دەسـتت درازەن پـەی زامـان کـەردەن*
چـێش مـەبۆ ئـی زام نـە دڵ نـەدەری
ئەلف مـەحرووم بـاڵای قیبلـەم نەکـەری
پـەی تـۆ دیـدەنی شـەم دیدارەکـەش
پـەی تـۆ گـۆش دای ڕاز شـەکەربارەکەش
بـەڵام بـا وەس بـۆ ئـی تاڵـەی شـوومە
بـازەم دلوەشـم وەی بـەر و بوومـە
پـەی فێنکـی دڵ هەراسـانەکەش
ب کافیـەن تـەواف سـای ئاسـانەکەش

***

* ئەم غەزەلە لە نوسخەکەی کەریمدا پەنج بەیتی دیکەی هەیە کە ئەڵێ:
ئازیز کام هوون بی دیدەم پێ نە ڕەشت
کە لە نوسخەکانی‌تردا غەزەلێکی جیاوازە و لە ڕەدیفی ئەلفدا نووسراوەتەوە.
ئەلف: کەریم و بایزید: مەحرووم وڵات قیبلەم نەکەری
ب: کەریم: کافیەن تەواف ڕای ئاسانەکەش

١٨٧

ئەلف قوربـــان ئـــەر چەنــدێ نامـــام وە لاتـــان

چـــەم ڕۆشـــن نـــەوێ وە گـــەرد پاتـــان

ب هـــەی ڕۆ نـــەواچان ئـــەو خـــەم پـــەروەردە

ئەڵـــبەت مـــەیلمان نـــە دڵ بەرکـــەردە

خەیر وەڵڵا تـا گیـان نـە تـۆی قەفـەس بـۆ

کـــەم کـــەم ئامۆشـــۆی ئامـــای نەفـــەس بـــۆ

حـــــەیاتم وە مــــەیل بـــــاڵای یارانــــــەن

مـــەیلم هـــەر ئـــەو مـــەیل هەردەجارانـــەن

***

ئەلف: ئەحمەد: چەم ڕەوشەن نەبی وە خاک پاتان

ب: کەریم: هەی ڕۆ نەواچان ئەو غەم پەروەردە

١٨٨

قوربان قوربانەن جەژنەن شادیەن   دەس نە گەردەنەن ڕۆی ئازادیەن
ئەلف هەی دەس‌بۆس دەس‌بۆس وەش نیگارانەن   خەیر پابۆس پابۆس خاترخارانەن
کۆن کوشتی و باردیی گوڵجەمینانەن   هەی سەر هەی ئەرواح دڵخەمینانەن
هەرکەس گیان وەکەف پەی نیگارێوەن   هەر یەک قوربانی وەفادارێوەن
سیوای سەودایی هەراسانەکەت   مەحرووم جە کەفتەی پای ئاسانەکەت
نە پەی چەم سورمەی گەرد پاڵاتەن   نە پەی گیان قوربان بەژن باڵاتەن
مەرد پەی «ئوسا دەی» بێ دریغەکەت   بیسمیللا و تەکبیر دەس وە تێغەکەت
پەی قوربان‌کەردەی ناڵە نەی ڕەنگ بەی   چێش‌مەبۆ ئەر بەی، وەی پەی‌من ئەرنەی
ب سا تۆیچ من بەرە وە قوربانی کەر   من وە قوربانی ڕای ڕەبانی کەر
ج ئەوسا تۆیچ پەی وێت خەیرێت‌کەردەبۆ   منیچ کەمتەر زووخ دەردم وەردە بۆ
د مەعدوومی بەدبەخت ناتەمامەنی   ڕاسەن بێ دەوڵەت خەیاڵ خامەنی
قوربانی مەشیۆ جە عەیب بەری بۆ   فیدایی پەسەند ڕای دڵبەری بۆ
تۆ پا شکەستەی بەرد هەردەی دەرد   چەم کۆر مەینەت تەن زایف ڕەنگ زەرد
خەیاڵێت کەردەن جە ڕووی نادانی   چ لایق وە تۆن ڕوتبەی قوربانی

***

ئەلف: کەریم: خەیر، پابۆس پابۆس خاتر دارانەن
ب: ئەم بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە.
ج: ئەحمەد: بەڵ تۆیچ خەیریوت پەی ویت کەردەبۆ
د: ئەحمەد: وە ڕاس بێ دەوڵەت خەیاڵ خامەنی

١٨٩

ئەلف قیبلـەم تـۆم نـە دڵ قیبلـەم تـۆم نـە دڵ
ب تـا ڕۆی قیامـەت هـەر تـۆم هـای نـە دڵ
فیدای شـێوەت بـام جـەمین پـەڕەی گـوڵ
دڵ جـە تاسـەی تـۆ دایم مـەدۆ چـڵ
ماتم وێنـەی سـەنگ زەردم چـوون خـەزان
دایم پـێچ مـەدەو چـوون مـاران گـەزان
گەسـتەی مـار خاسـەن ساتێ دوو ساتەن
ئـەر نـەمرۆ زینـدەی ڕووی سـەر بساتەن

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا، وە لە شیعری مەولەوی ناکا. مامۆستا مەلا عەبدولکەریمیش نووسیویە ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی شێخ باقری سەید سادق نووسیوەتەوە وە لە شیعری مەولەوی ناکا.

ب: کەریم: تا ڕۆی قیامەت هەر تۆم ها نە دڵ

ئـــەمما مـــن دەردم چـــوون دەردەداران
دایم هەر وە سۆن چـوون گەسـتەی مـاران
جــە هیجـران تــۆ هــەر سـات مەرگمــەن
قەترەقــەترەی زووخ نــە ڕووی جەرگمـــەن
کاشـــکی هـــەر ڕۆ یـــەک ســـیاماریٚ
هەردوو پام مەگەست چەند جار نەک جاریٚ
ســەر مـــەنیام وە ســای گڵـکۆی تــازەوە
چـــەنی حەســـرەتان بـــیٚ ئەنـــدازەوە
نەک بەی تەور دیدەم مەردەی زینـدەڕەنگ
هەر ساتیٚ سەدجار سەر مەدەون وە سـەنگ
پەشـــێو و مـــەلوول ئیمـــان هـــەردەنان
ڕۆیــیٚ تــا ســەدجار پــەی تــۆ مــەردەنان
فیــدای وەفــات بــام یــا وەفــات نیــەن
یـــا خـــۆ بـــەدکاران مانیعـــت بیـــەن
قیبلــەم تــۆ خــودا و گشـت پەیغەمبــەران
ئەگـــەر مـــەیلت هـــەن وێنـــەی دڵـــبەران
بکیانـــــە پـــــەرێم گاهـــــیٚ پـــــەیامیٚ
ج بنویســـــە وەلام دۆعـــــا و ســـــڵامیٚ
بـــا وەس بنیشـــوو مـــات و پەشـــێوحاڵ
بـــا وەس بکێشـــوو هەناســـان کـــاڵ
پەی چێش بیٚ مـەیلیت کـەردەن وە پیشـە
گاهــیٚ تــۆیچ پــەی مــن ئاهــیٚ بکێشــە
بـــاقی وەســـســـەلام قیبلـــەی میحـــرابم
بڵێســـەش بـــەرزەن جـــەرگ کـــەبابم

***

ج: کەریم: بنویسە وەلام دوعا و سەلامیٚ

١٩٠

ئەلف قیبلەم کەردەنی قیبلـەم کـەردەنی جە نامەت بەی تەور ئیزهار کـەردەنی
نویســیابێ لـێش، تـۆ دڵســەردەنی دڵ هەر یەکێوەن تۆ وێت بـەردەنی
دوو حاڵەن جە لات زەنجیرت کەردەن ئەر گەرمی گەرمەن ئەر سەردی سەردەن
ئیتر تۆ جە کەس مەپەرسـە خەبـەر بینـاییم نـەزەر وە حـاڵ وێـت کـەر
ب ڕاسش هەر ئێدەن ئیزهارم کەردەن قەسەم بەو کەسە نەزا و نەمـەردەن
شەرتم شەرتێوەن مەجنوون شەرت کەردەن لەیل من تۆنی تـا وە ڕۆی مـەردەن
تۆ خواجەمەنی مـن کەمتـەر غـوڵام پـەی تـۆ غـوڵامم بـاقی وەسسـەلام

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا لە شیعری مەولەوی ناکا.

ب: کەریم: قەسەم بەو کەسە نەزا و نەمەرگەن

١٩١

کـاریٚ پـێم کـەردەن مـەحروومی ڕازت
نەکـەردەن وە دڵ نـیم نیگـای نـازت*
سا خـەم کـۆی شـادیم باد ئـەو بـاد شـانۆ
تـەمام ئینتیقـام وەسڵـت جـێم سـانۆ
ڕەنگاڕەنگ ڕەنگ ڕەنگ گوڵگوونەن هـوونم
قرچـەی برێشـتەی کـزەی دەروونم
چـوون دانـەی سەرساج هۆرمامـام جارجـار
جـە تـاو دووکـەڵ جـە شـەرارەی نـار
سۆزیام هەی بسـۆز وێنـەی شوعلەی نـوور
بیم سورمەی سوبحان ئاوەردەی کۆی تـوور
خۆ من قەقنەس نـیم ها بـیم وە قەقنـەس
یـەکجاریچ ئیمجـار هـا بەرشـیم جـە دەس
هـەر یەنـد فیکـرانم ئـاوەرد نـە دەروون
پـەی دووری یـاران بەدتـەر بـیم زەبـوون
ڕۆ جـە شـەو فێشـتەر زار و زەلـیلم
سـاقی! جامەکـەت ئیمجـار دەخـیلم
پێم دەرە نۆش کـەم چـوون هـەردە جـاران
وە ڕەغـم گـورۆی گـردین مـەیخواران
شـیعر وێم تـەنخوای سـەمتوور و سـازیٚ
موغـەننی لێـدەر هـەر تـاریٚ گـازیٚ

***

---

* ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا. بەشی کۆتایی لە میسراعی ٦ەوە تا ئاخر لە پارچەهەڵبەستی «ئیمشەو تەنیا بیٚ جەستەی زەبوونم» بە گۆڕانێکی زۆرەوە هاتووە.

١٩٢

ئەلف کام حاڵەت باروون وە سەر خامـەدا   تەن چوون تای نەیەن نە تۆی جامەدا
پێچیان بێ جـان ڕەمـەق ڕەمیـدەم   سەرگەردان نە گێج بەحرەین دیدەم
ئەر ڕەقیب چوون خەس نەیۆ وە دیدەم   پێم وەشەن گێجـاوگێج دەریـای خـەم

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعره هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

١٩٣

ئەلف	کام ساران سـەدڕەنگ نـوور پێدا وەشـتەن
ب	کشتش کشت دەشت هەر هەشت بەهەشـتەن
ج	فـەزای سـارای عـەرش دانـای جەلیلـەن
یـا بارەگـای پـاک سـەیید خەلیلـەن
ئەسـرار پـەردەی غـەیب مـەحرەم پـەیک
د	سـایەی خوداوەنـد سـەلامون عەلـەیک
کـەردەم نـالایق ئـەر وە سـڵاوەن
هـ	ڕووزەردیم لایـق وە یـەک جـواوەن
هەر یەک شەفێعێش پـەی وێش ئاوەردەن
مـن خەجاڵـەتی وێم شـەفێع کـەردەن
یـەکێ جـە دۆسـان وە زام نـۆوە
سـەر نیـان وە خـاک ئاسـانەی تـۆوە
و	میهمـان غـەریب کەرەمسـەرای تـۆن
موحتـاج وە ڕێـزەی سفرەی ڕەجـای تـۆن
دریغـی مەکـەر ئامـان سـەد ئامـان
مەفـەرما میهمـان بـێ تۆشـە ئامـان
یـا خـەلیل دەخیـل کـێ عـادەت کـەردەن
تۆشـە وە دەرگـای کـەریمان بـەردەن

***

ئەلف: کەریم: کام سارا سەد ڕەنگ نوو پێدا وەشتەن
ب: بایزید: گشتش کشت دەشت هەر هەشت بەهەشتەن
ج: کەریم: فەزای سایەی عەرش دانای جەلیلەن
د: کەریم: سایەی خودایی سەلامونعەلەیک
هـ: کەریم: ڕووزەردیم موحتاج وە یەک جواوەن
ج: بایزید: میهمان عەزیز کەرەمسەرای تۆن

١٩٤

ئەلف کـــزە و چـــزەی زام گرپـــە و گـــڕەی دڵ
داخ دووری دۆس دوور کەفتـــەی مـــەنزڵ

ئەلف: کەریم: کزەی چزەی زام گرپەی گڕەی دڵ/ داخ دوور دۆس دوورکەفتە مەنزڵ

شـــەرارەی ئـــایر دڵـــەی پـــڕدەردم
تـەپ و دووی دووکـەڵ هەناسـەی سـەردم
جـە شـەرارەی نـار دڵـەی پـڕ جـە خـەم
سۆچیان تەمام هـەر هـەفت پـەردەی چـەم
بـۆی کـزەی کـەواو سـۆز سـینەی ڕێـش
قرچـــە و برێشـــتەی جـــەرگ جـــەفاکێش
ب جـــۆش ســـەماوەر دیـــگ دڵـــەی تـــەنگ
فـــوارەی لوولـــەی فرمێســـک ســـەدڕەنگ
واژاوش چوون تاف ڕیشـەی هەسـتیم بـەرد
ڕیشـــەی کۆتـــەرەی جـــەرگم بـــەرئاوەرد
ج «قرچـەی قاورمـەی کـزەی دڵـەی تـەڕ
ماڵـــەوماڵ مەشـــۆ ئـــیپـــەڕ تـــا ئەوپـــەڕ»
دڵ نـــە دەروونـــدا کـــەردەن وە بریـــان
وە مـەرگت قەسـەم تاسـەی تـۆم کریـان
«جەرەقـەی دەروون سـەنگ سـەرد تـاوان
ڕاســـەن بسوســـکەش وە لات نـــەیاوان»
د «ئـــازیزم ئـــایر دووری بـــاڵای تـــۆ
جەستەم کەرد وە بووڵ شەماڵ بەرد پەی کۆ»
«نـەواچی مـەمات جـە سـەرای گڵـکۆن
حـەیات و مـەمات ئامـا و لـوای تـۆن»
«لـــوات مەماتـــەن دۆســـەکەی گیـــانی
ئامـــات حەیاتـــەن مـــەر نمـــەزانی»

***

ب: کەریم: لوولەی فوارەی فرمێسک سەدڕەنگ

ج: لە نوسخەکەی بایزیددا، پێنج بەیتی زۆرتر لە نوسخەکەی کەریم بوو کە نیشانەمان بۆی داناوە بەڵام ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی ئەحمەددا نەبوو، بەو بۆنەوە ڕەنگە ئاوپەڕە کەوتبن چوون شاهیدێ بۆ ڕاست بوونیان نییە.

د: ئەم بەیتە مەتلەعی غەزەلێکیترە لە تیپی ئەلفدا.

۱۹۵

ئەلف کـــۆن ئـــەو دڵ دیـــدەش بـــەرایی بـــدۆ
وە گەرمیانـــــدا بـــــدیۆ وە بـــــێ تـــــۆ
کۆن ئەو چەم بێ تۆ بـەو ڕەنـگ دڵشـاد بـۆ
ســـەیر مەنزڵـــگەی ئـــێلاخش یـــاد بـــۆ

ئـەلف: ئـەم پارچەشـیعرە هـەر لـە نوسـخەکەی کەریمدایـە وە گۆیـا مەولـەوی لـە لاواندنـەوەی عەبدوڕەحمانی کوڕی مەحموودی یاروەیسیا هۆندوویەتەوە. بۆ ڕوونبوونەوەی ئەم پارچەشیعرە تەماشای لاواندنەوەیەکی‌تر بکەن کە لە بەهری (پ)دا وا دەس پێ ئەکا:
پزیسکەی چەخماخ کافی کارمەن

داخ پەی تۆ چ تەور بێ ڕەحمی کریان
ئێلات پەی ئێلاخ باز ئیزنش دریان
هەوای وەرکاوان چەنی تۆ وەش بێ
سەدای شەتاوان چەنی تۆ وەش بێ
تای چین چنوور پای تاف بەفراو
هەر وە تۆ مەکەفت نە دەورەی کلاو
هەر گوڵ پەی دەماخ بۆ عەنبەرین بێ
دەستش هەر وە دەست تۆوە شیرین بێ
ئیسە کێن پەی سەیر دڵ نە ئاهەنگ بۆ
وە بێ تۆ دیدەم مەر دڵ جە سەنگ بۆ
کالای ماتەمیت پەی ئالەم سەندەن
١ دەشتان گرد زیندان هەر بەندان* بەندەن
هەوارگە ماتەم گوزەرگە بێ ڕەنگ
ب شەوانگە پڕ خەم سەیرانگە دڵتەنگ
خوێشان پەرێشان پەلاس نە گەردەن
تۆ خوا بازەشان چوون تۆشان مەردەن
بێ تۆ کار و بار بەر تەرەف مەندەن
سەرکار پاشا بێ «مەسرەف» مەندەن
بەزم هامفەردان بێ زەوقەن بێ تۆ
نەزم هامدەردان بێ شەوقەن بێ تۆ
پات وە تۆی پەردەی پێواری کێشان
جە کام هامدەمێ خاترت ئێشان

***

---

* مامۆستا م. کەریم ئەم وشەیەی پێکەوە هێناوە بە مانای «جێگاکانی بەستنەوەی ولاخ». یەکێک لە ماناکانی ئەم وشەیە، ئەگەر بە سەر یەکەوە بنووسرێ، «خربندگان»ی فارسی دەکا. ئەگەریش جیا بێ، واتا «هەر بەندان»، ئەم «بەندان»ە دەتوانێ لە بەرانبەر «دەشت»دا بێ و مانای «بەندەن» بدات. لەوانەشە «بەندانبەند» وەک ئاوەڵناو، بگەڕێتەوە بۆ زیندان؛ بە مانای «بند ـ بند».

ب: کەریم: شۆنەکەم پڕخەم سەیرانگە دڵتەنگ

١٩٦

ئەلف گم بێ چوون خورشید ئەو نە پەڕتەودا
گم بێ ئەهل عیلم نە شۆڵەی ئـەودا
نـاز مەکـەرد وە سـەر دڵسـازانەدا
نـادر بـێ جـە نـاو هامڕازانـەدا
بنویس وە هووناو دڵ نە پەڕەی جەرگ
(نادر شیخ علی) پەی تەئریخ مەرگ

***

ئـەلف: لە نوسخەکەی کەریمدا نووسراوە کە مەولـەوی ئـەم چەند شیعرەی لە لاواندنـەوەی شێخ عەلی تەویڵەییدا هۆندووەتەوە و تەئریخی مردنی ئەو شێخە بە حیسابی جومەل ئەبێتە ١٢٧٥.

١٩٧

ئەلف گۆشەی ئاتەشخان دڵەی پڕ جە ئێش — پزیسکەی داخان ئایر وەر دا لێش
دوود ماردەمان دوود نە فەرقم بەرد — هەوای کەڵڕەمان خۆ پاماڵم کەرد
پێچ مەدەو چەنی زامان کاری — نە پای ئامام هەن نە ڕای ڕزگاری
ب فەڵەک‌کەی بەرشوون بێ‌خەم جە مشتت — چێشم کەرد کەی بیم وە باوەکوشتت
ئەر چوون غەمزەی دۆس‌پڕ جەئێش و دەرد — چوون فرسەتبازان پێش‌دەستیەش کەرد
سارێش مەبۆ زام دووری تۆ کەردە — مەکەرمێ سەیران چەند وەخت ویەردە
ئەر فرسەت نەدا فەڵەک وێنەی وێش — تۆ سڵامەت بی ئەر من نەبوو چێش

***

ئەلف: کەریم: پزیسکەی داخان ئایر وەرداتێش
ب: کەریم: فەڵەک کەی بەرشوون بێ خەم جە دەستت

١٩٨

ئەلف[1] گۆشـەی سـیاماڵ هـۆردا و دیـاوە چوون مانگ نە گۆشەی هەور سیاوە
به خـودا قەسـەم پاسـەم ئومێـدەن «حورٌ مقصورات فی الخیام» ئێـدەن

***

١٩٩

ئەلف گۆیـا خەلاسـیت وە دڵ ئـاوەردەن ئیزهار ئامای مەرگ وێـت کـەردەن
ئای پەی وێت نەبۆ خاڵۆکەی گیانی سەد بۆ پڕووز بێ و تۆ هـەر مـەمانی

***

ئەلف ـ١: ئەم دوو بەیتە شیرینە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا. جێ سەرنجە ئەم بەیتە لە دیوانی بێسارانیشدا هاتووە.

پەردەی سیاماڵ هۆردا، دیاوە/ چون مانگ لە گۆشەی هەور سیاوە

ئەلف ـ٢: لە نوسخەکەی ئەحمەددا کە ئەم دوو بەیتە هەر لەوێیە نووسراوە: مەولەوی ئەم دووبەیتەی لە وەڵامی ئەحمەدبەگی کۆماسیدا هۆندووەتەوە کە وتوویەتی:

هـــەر بۆپـــڕووزێ وە مەلالـــەوە
ئامـــا وە لای تـــۆ وە شەمالـــەوە
ئانـــە بۆپـــڕووز ســـفتەی جەرگمـــەن
مەعلووم بۆ مەعدووم وادەی مەرگمـەن

٢٠٠

ئەلف گــەردئالوودەن دەور مــەزار لــەیلیٚ   ئاوپاشی و مـالاش لازمـەن خـەیلیٚ
خــادمی توربــەت نــازک ئەنــدامان   پەی دیدە و موژگان مەعدوومی ئامان
ب ئاوپاشی، ڕەویەی دیدەی خەم دیدەم   مالاش وەزیفەی موژەی نەم دیـدەم
ج گــەردیٚنیٚ وە ڕووی یانــەی نۆشــەدا   یا خەوشێن وە حەوش عەنبەر بۆشەدا
د باس نـازکی لــەیل یاگــەی ویٚشــەن   جای موشاهەدەی قەیس دلڕێشـەن
هـ بەڵ بالای ئالاش وە سەد چەم و خەم   باز وینوون بیٚ خەم وەی چەم یا ئەو چەم
مەعدووم تاو یـاو دووری زۆر ئـاوەرد   تاویا و بینای قسـەی پەشـێو کـەرد
ماخولیــای یــاو ئینــە خدێشــەن   وەر نە ئی خەیاڵ پەرێشان چێشـەن
فەسڵ وەسڵ بەزم خاسەی نەدیمان   خاویٚ بــیٚ ویــەرد دیمــان نــەدیمان
بەتاڵەن هەوای دۆس کـۆچ کــەردە   مەحالــەن ئامــای عــومر ویــەردە
بنیەش نە گێجاو دەریای بــیٚ پەیـدا   نە گۆشەی حوجرەی سەفینەی مەیدا
* ڕووت ڕووت ئەو جیلوەی ستارەکەر ڕاس   بـا خـوا وە ئـیخلاس نـاخوا مـەناس
تــا بــاد مــوراد نــە پێــوارەوە   کـەی بـدۆت ئـاخر ئـەو کنـارەوە

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە کە مەولەوی لە لاواندنەوەی و هیجرانی عەنبەرخاتوونی خێزانیا وتوویە لە هەرسیٚ نوسخەکەدا هاتووە.

ب: کەریم: ئاوپاشی ڕەویەی دیدەی نم دیدەم/ مالاش وەزیفەی مۆرەی نمیدەم

ج: کەریم: یا خەوشیٚ وە حەوش عەنبەر بۆشەدا

د: پاس نازکی لەیل یاگەی ویٚشەن

هـ: کەریم: بەڵ بالای ئالاش وە سەد خەم و چەم/ باز وینوون بیٚخەم وەی چەم یا ئەو چەم

* «ڕووت»ی هـەوەڵ : ڕووی خـۆت، «ڕووت»ی دووهـەم: ڕاسـت و دوروسـت. بـاخوا: مـرۆی خوداناس. ناخوا: کەشتیوان. واتە: لە گێجاوی دەریای ژیندا ڕووت بکە لە ئەسـتێرەی نـەجات بـە ئیخلاس خودای خۆت بناسە و لە بیری ناسینی کەشتیواندا مەبە.

٢٠١

ئەلف
گەرمی دەرد قامەت کەردەن وە کاهێ   هەر ڕۆ نە هەردێن وە شنۆی ئاهێ
وجوودم بەو تەور نامەعلووم بیەن   بیەن وە ئیسمێ موسەمماش نیەن
ئەر ناڵە جە هیچ نەکەرۆش جیا   تەوفیرش نیەن چەنی نەقش پا
نەسیم ئەر بارۆ وە ڕوومدا خارێ   نمازۆ جەم دۆ وە ساڵێ جارێ
مەینەت ئەر گێڵۆ سەر و موویێ خەم   مەر جە ڕۆی مەحشەر بوینۆم وە چەم
بووڵ سفتەی تەن ها وە دەس باوە   فیدات بوون ساقی خومێ بەی لاوە
نمین کەر پەردەی وجوودم جە مەی   بەڵ وە جام مەی دیسان ببوون حەی
مەینەت خوم پەی پەی پەرێش بکیانۆ   نەی مەنزڵ نەوا ماتڵ بمانۆ

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا کەوتە پێش چاو.

۲۰۲

ئەلف[1] گەرمی کوورەی مەیل‌قەیس چۆلگەردەن | تەئسیر نە تۆی دڵ لەیلیٚ ئاوەردەن
بەڵ نە تاو ڕەقیب وە دەرد مەشهوورەن | وەر نە دەرد و لەیل هەی نە یەک دوورەن

***

۲۰۳

ئەلف[2] گیٚج ئالانی ها بە دۆشەوە | وە قولاب چەنگ ئایرنۆشەوە
دوو ئەبرۆی سیاش موژان چرِیدە | نە ڕای بەندەگیش قەترانی دیدە

***

ئەلف ـ۱: مامۆستا مەلاکەریم نووسیویە: جاریٚکیان لەیلیٚ خوشکی ئەحمەدپریسی نەخۆش ئەبیٚ، کاکیشی بەو بۆنەوە ئەم شیعرە ئەلیٚ:

لەیلیٚ شیفای دڵ مەجنوون بەختانەن
شیرینیش دەوای فەرهاد رەختانەن
حەیف نیەن فەڵەک چەواشەی چەپگەرد
شیفا وە ئازار دەوایی وە دەرد

جا مەولەویش بۆ وەرامدانەوەی شیعرەکانی ئەحمەد ئەم دووبەیتەی سەرەوەی وتووە.

ئەلف ۲: ئەم دووبەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

۲۰۴

ئەلف

لاونامـــــــــــەوە لاونامـــــــــــەوە
ویـــت چـــەنی فەڵـــەک لاونامـــەوە

نـــە بۆتـــەی فـــیراق تاونامـــەوە
چوون مەجنوون وە نەجد یاونامـەوە

ئاهر کەرد وە سەر پووش جەستەمدا
نمەک شەند وە زام پەترۆک بەستەمدا

دڵ لەتلەت کەردەن ئەڵماسەکەی دەرد
کوتکوت مەڕفانۆش وای هەناسەی سەرد

هەور چەم هەر یەند هووناوان وەشتەن
سەبتم جە «لەوحولمەحفووز»هۆردەشتەن

تـەنوور دەروون جۆشـش ئـاوەردەن
هەرس چەم گرەو جە تۆفان بەردەن

کەشـتی وجـوودم هـا نـە تـەلاتوم
ها وەختەن هەستیم نە چەم کەرۆ گوم

هاڵی بۆ گۆشـەی بـەزم مەینۆشـان
بشوون وە جەرگەی حەڵقەی خامۆشان

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا.

۲۰۵

ئەلف لــوای بینــایی دیــدەی دەروێشــان / ئاسان کەرد جە لام موسیبەت کێشان
خەم خەفەت مەینەت هەناسان سەرد / هەر کام مەیۆ بۆ ســەفاییش ئــاوەرد
ئەر کەفت ئەو مەحشەر دین جەماڵت / وەر نمــەدۆ دڵ دامنــەی خەیاڵــت
ب ناپەیدای تەوەن دوور بێ ســەفەرەن / سەفەر بێ لەشکەر لەشکەر بێ‌سەرەن
مەیدان نــە دیــدەی ســپایی تــارەن / شۆڵــەی تاســکڵاو تــۆ نــە پێــوارەن
ج تا فەڵەک مەودای نەی تۆ شەردەوە / داوودی ڕەواج تـــازە کــــەردەوە
نە گۆشەی بێشەی نەی فەوج لەشکەر / تــا شــێر بەیــداخ تــۆ مامــا وە بــەر
دڵێــران شــێران ئامــان مــەوانان / شێران وێنەی شێر بەیداخ مەنمانان
ئیسە عام کەردەن مــەرگت دڵێــری / شــێر بەیــداخان مــەنمانان شــێری
د وەهار نەوگوڵان سەر نە خاک بەرکەرد / جە بەدبەختی من تۆ وە تۆی خاک بەرد

ئەلف: لە نوسخەکەی کەریمدا وا هاتووە کە ئەم پارچەشیعرە لاواندنەوەی قادربەگی کەیخوسرەو بەگی جافە، بەڵام لە نوسخەی ئەحمەددا نووسراوە کە لاواندنەوەی بەهرام بەگ ناوێکە.

ب: ئەحمەد: ناپەیدایی تۆن دوور بێ سەفەرەن

ج: کەریم: تا فەڵەک مەودای نەی تۆ شاردەوە/ داوودی ڕەواج پەیدا کەردەوە

د: ئەم بەیتە کە لە یەکێ لە لاواندنەوەکانی عەنبەرخاتوونی خێزانی مەولەویدا تەزمین کراوە، بۆتە سەرمەشقی شاعرێکی فارسی‌ویژ:

شد فصل بهار و گشتم از غصه هلاک / دارم جگر کباب و چشم نمناک
گلها همه سر ز خاک بیـرون کردنـد / الا گل من که سر فرو برده به خاک

کەریم: وەهار نەوگوڵان نە تۆی خاک بەرکەرد

وادەی خاو نیـەن وەخـت شـکارەن | دەشتەکەی پای هەرد «شاکەل» دیارەن
هـ بەو هـیلال نـاڵ کومـەیت وەشـرەو | مانگ شادی و زەوق هەردان بکەر نەو
حەڵق جەیرانان تەژنەکەی بێشۆن | ئینتیـزار ئـاو سـاف تێـغ تـۆن
تاریک بی شـەوگار شـەوزیندەداران | گیریـا تـەمامی بەدرڕوخسـاران
شـێویا یانـەی دەروون پـڕخاران | کنیا دەستەی زوڵف شیرین نیگاران
و «کۆرپـە ئـەگریجان نـازاران چـین | پیرۆزە خاڵان ڕووی سەفحەی جەمین»
«ئەو پاچیا وە پاچ مەودای دوودەم تێخ | ئێد وە سەدەف تێغ بەرئامان جە بێخ»
سیاماڵ ماتـەم سـەرکۆمار دڵـتەنگ | تەڵەبە پەشێو مەدرەسە بـێ دەنـگ
هیچ دیار نیەن کەست جـە ویـر بـۆ | مەشیۆ گەرمیان خـاکش دڵـگیر بـۆ
ز دڵەی گەرمیان نـەو سـەر وەختـەدا | مەسۆچیا نە جۆش سزای سـەختەدا
هەرساڵێ چەند وەخت سەرهەرد ئێلاخ | وە بۆی هاودەمیت دەماخ مەکەرد چاخ
ئاخر گەرمیان سارێش کـەر زامـەت | بی وە هاودەمـت تـا ڕۆی قیامـەت
ح داد گــەرمیان وە ئــێلاخ یــاوا | گـەرمیان وە حـاڵ ئـێلاخ دڵ تـاوا
مەرگ بێوادەت عەجەب ڕەنگێ ڕەشت | شین وست ئەو دنیا شادی ئەو بەهەشت
دنیـا شینشـەن نیـەنی تێشـدا | بەهەشت شادیشەن مەگێڵی پێشدا
ط نازاران پـڕداخ تـۆ تەشـریف بـەردی | حووران وە پەرداخ تەشریف ئاوەردی
ی دەرویش وەی ڕۆی من هەم هۆرگـریاوە | ئـای ڕۆم بـڕیاوە ڕۆم نەبـڕیاوە
ک تا کەی چەنی ڕۆ ڕۆ وە سەر بەروون | بـا وە سـۆز دڵ دوعایـێ کـەروون
ئەر ئێمە مەحرووم دینت بیم یەکسەر | تۆ شاد بای وە دین خودا و پەیغەمـەر

***

هـ: کەریم: بەو هیلال ناڵ کومەیت خوش دەو
و: ئەم دووبەیتە کە نیشانەمان بۆ داناون لە نوسخەی کەریمدا نەبوون.
ز: کەریم: دڵەی گەرمیان نەو چەند وەختەدا/ مەسۆچیاوە جۆش دووری سەختەدا
ح: کەریم: دەرد گەرمیان وە ئێلاخ یاوا
ط: کەریم: نازاران پڕداخ تۆ تەشریفت بەرد/ حووران وە پەرداخ تۆ تەشریفت بەرد
ی: کەریم: هەر یەند ڕۆ ڕۆم کەرد ڕۆم نەبڕیاوە
ک: کەریم: تا کەی چەنی شین ڕۆ وە سەربەروون

٢٠٦

ئەلف لوقمەکـەی ماسـاو دەریـای قـووڵ مـەیل
لوخـت سـای کوولـەی سـارای دەرد لـەیل
یـاوا پـێم نامـەی وەش تەحریرەکـەت
ئینشـای دەروونسـۆز پـڕ تەئسـیرەکەت
حاسڵـش نـەبۆ فەرامۆشـیمان
وادەی بـەزم گـەرم بادەنۆشـیمان
چـەنی هامفـەرد گـەرد جیـایی شـیەن
مـن و تـۆ جـە بـەین مـن و تـۆ نیـەن
سـاقی جـام وە دەم ئـی یـەک مـەڕێزۆ
نەشئەی مـەی نـە دڵ ئـەو یـەک مـەخێزۆ
بەڵ نەی تەن ئی گیان تۆنی کـەری عـەزم
مەی نۆشی و جەستەی مـن زەمین بـەزم
چوون کەفت ئـەو دەورەی پیالـەی بێگـەرد
نە ڕووی ئی زەمین نەخش ئی چەنـد فـەرد
بەزمـەن یـاران مەسـت بـادەی باقیـەن
مەعـدووم ئەرزەکـەی بـەزم سـاقیەن
یـا بـاڵای سـاقی وەی لادا خـەمێ
یـا جام جـەو بـاقی پـەی زەمین نـەمێ

***

ئەلف: کەریم: لوقمەکەی ماساو قووڵ دەریای مەیل/ لوخت سای کۆلەی سارای دەرد لەیل
بایزید: لوخت سای لوولەی سارای دەرد لەیل

٢٠٧

ئەلف[١] لەیل زوکامشـەن ئێـدەن عـیلاجش چوونکە وە هوونم تەژنەن میـزاجش
١ هەنارەکەی دڵ پڕ جە دانەی ئـێش پیشیای وە نار کوورەی عەشق وێش
وە نووک موژگـان سـۆراخش کـەرۆ گەرمیش مەشامەی دەماخش دەرۆ

***

ئەلف: دەسپێکی ئەم پارچەشیعرە لە بەهری (ش) دا بەم جۆرە نووسراوە:

شـنەفتم دوور بـا لـەیل زوکامشـەن

دیشـوار بـالای نـەو نەمامشـن

٢٠٨

ئەلف ماتەمی و وەهار بێ شەوقی و نەوگوڵ — مەلوولی و گولزار بێ زەوقی و بولبوڵ
ب سوب بۆی وەش نەسیم چوونهەردەجاران — نمەدۆ نە کاخ دەماخ یاران
داخۆ نەی سەروەخت فەزای وەهاردا — کام تەم نە سەر هەرد قەزا دیار دا
سەدای های دیبای خەمان هەرزانەن — سەلای واوەیلای بادام تەرزانەن
مەر گوڵشەن حوسن شای گوڵ ئەندامان — جە وەیشوومەی مەرگ خەزانش ئامان
ئەو بالای ئالای تەرز سەهی سەرو — پێوە هێلانەی دلان چوون تەزەرو
ج کنیا و خەمیاوە وە دەم ئێشەوە — تەزەروئاسا نیشت وە سای وێشەوە
د تای بەرەزای شەنگ عەنبەربۆی شەورەنگ — پەخش بی نە رووی تاش ئەلحەدسەرای سەنگ
هـ ئەو گۆی نەزاکەت وە ناز پەروەردە — لەتافەت جە بەرگ حەریر ڕەم کەردە
نە تۆی جامەی خاک حالاتش چوون بۆ — دەک چەرخە بەختت هەر نیلگوون بۆ
باڵ چەم هۆردا نەرگس نەی دەمدا — چ خەیر بێ تۆ چەم نیای وە هەمدا
چێش بی خێڵخانەی وێت جە یاد بەردی — رووی تەلمیت ئەو خێڵ حووریان کەردی
راسەن هامرازیی حووریان وەشەن — پەیعەشرەت دووریت دەردی سەرکەشەن
بارێ تۆ و سەفا و سەیران و گولگەشت — هامسایەی حووری و سەردەشت بەهەشت
عەشرەت وە پێچش وە زامەتەوە — بەو زام تا قام قیامەتەوە

***

ئەلف: لە هەرسێ نوسخەکاندا نووسراوە ئەم شیعرانە لاواندنەوەی ئەمنەخاتوونن، بەلام کەریم زیاتری لە سەر نووسیوە و ئەڵێ بۆ ئەمنەخانی کچی قادربەگی کەیخەسرەو بەگی جاف کە خێزانی بارام بەگی جاف بووە وتراون.

ب: کەریم: نمەدۆ نە کاخ دەروون یاران

ج: کەریم: کنیا و خەمیا وە دەم ڕیشەوە

د: بایزید: تای بەرەزای شەنگ عەنبەر بۆی وەشرەنگ

هـ: کەریم: ئەو کۆی نەزاکەت وە ناز پەروەردە

٢٠٩

مامۆسای سەرئێڵ شیرین کەلامان
تەشریف خەیرت باوەر وە لامان
نە شنۆی بەدکار نە بۆی بەدوازەن
وەحشیان هەمراز تەیران دەمسازەن
شەتاوان چوون سەیل دیدەی من جاری
پێچ مەدان چەنی زامان کاری
تۆ نە سەرگوزەشت سزای دەرد لەیل
من نە حیکایەت ئازیز بێ مەیل
ساتێ پەی وێمان بنیشمێ وە شاد
بەو ڕازانەوە خەم دەرمێ وە باد ئەلف
تا فەڵەک دیسان نەی ڕاگوزەردا
بوینمێ چێشش ها نە ژێر سەردا

***

ئەلف: کەریم: بەو ڕازانەوە خەم بدەین وە باد

٢١٠

ئەلف[١] مامۆسـای شـیرین شـۆخ دیـدە مەسـت
جـە مەکتەبخانـەی مەدرەسـەی ئەلەسـت
دیـدەش مەکتـەبی قـەدەر سـزا دا
نـیم نگـاش تـەعلیم تـیفڵ قـەزا دا
سـەرنووک مـوژەش مەکـەردش تـەقریر
ڕاسـتی پـەی تـیر تـەدبیر تەقـدیر
تـۆ پـەی تـەعلیمش نـە ڕای جەختـەنی
ئەڵـبەت یـا سەرسـەخت یـا بەدبەختـەنی

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە لە نوسخەکەی بایزیددا نەبوو بەڵام لە نوسخەکانی کەریم و ئەحمەددا ڕاست وەکوو یەک نووسرابوون.

٢١١

ئەلف مایەی ئێش و نێش گشت زامان سەخت
بازووی تەوانای بەرگەشتەگیی بەخت
ڕاسەن خۆ فەلەک چەواشەی چەپگەرد
پەی دووری باڵات شانا مۆرەی نەرد

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە وە لە شیعری مەولەوی ناکا.

بەڵام گیانەکەم حەیفەن پەرێ تۆ
بێ شەرتیت بەی تەور نە عام مەشهوور بۆ
من بیم خەریدار کاڵای باڵاکەت
من بیم وە سەرگەرد گەرد پاڵاکەت
باعیس گەرمی بازارت من بیم
جەلای ئاینەی ڕوخسارت من بیم*
من سکەم وە نام مەحبووبیت لێ دا
من ڕەواجم دا وە شار و دێدا
ئاخر پەی ئەغیار جە من ویەردی
ئای بێ بەڵا بی ئانە چێش کەردی
ب مەسپارووت وە جۆش هەناسان سەرد
وە جۆش و خرۆش دڵەی پڕ جە دەرد
تەپ و دووی دووکەڵ هەناسەت بەرز بۆ
ناڵەت چوون ناڵەم جە هەزار تەرز بۆ
هەر شەو سەیل هەرس وە ڕووی ڕوخساردا
تۆف تۆفانش بۆ وە هەر دیاردا
خەدەنگ چل چەنگ شۆت وە جگەردا
پەنجەی بەدبەختیت بدەی وە سەردا
تا بەڵ نەو سەردەم بەیۆ وە یادت
ڕەنج بێ سامان بەردەی فەرهادت

***

---

* ویدەچێ مەولەوی لەم چەند بەیتەدا، گۆشەچاوێکی لە هۆنراوە بەناوبانگەکەی «وحشی بافقی» بووبێ کە دەڵێ:

دوستان شرح پریشانی من گوش کنید/ داستان غم پنهانی من گوش کنید
اول آن کس که خریدار شدش من بودم/ باعث گرمی بازار شدش من بودم
و...

ب: کەریم مەسپارووت وە سۆز هەناسان سەرد

۲۱۲

ئەلف مـــــــدرا وەراوەر وە ڕاگــــــوزەردا نوورئەفشانیش کەرد وە دەشـت و دەردا
وات نما وەختەن شای جەمین جامان واتم بەڵــێ خـوەر وە قیبلـە ئامـان

***

ئەلف: ئەم دووبەیتە هەر وان لە نوسخەکەی ئەحمەددا.

٢١٣

مـن پێسـەم زانـا تـۆ پـڕ مەیلـەنی دەروون جە بادەی مۆبەت کەیلـەنی
ئەلف دووی کوورەی دۆسیت مەشۆ وە تووندا بەردت دان وە پای وەفای مەجنوونـدا
ئـەرچێوێت کـەم بـۆ وەفاداریـەن ئیسـە دیدەکـەم ئێـد دیاریـەن
ئامۆشـۆی وە گـەرم یـاران گیـانی وە بـار خـاتر نـازک مـەزانی
ب بۆی بێ وەفاییت چوون بۆی وەرزاخان مەدۆ نـە دەمـاخ بـەختان قـەلاخان
شەرت بۆ تا وەی دەرد دڵەی تەنگەوە سـەر بنیـەو وە سـای سیاسـەنگەوە
ج هەنی پێشانی ڕەنگ وە خـەزان دەر پـای ئاسـانەکەت نـەگێرۆ وە زەڕ
دیدەی کۆر هیجر باڵای بێ خەوشـت نەوینۆ سورمەی گەردەکەی کەوشت
جە سای دووی دەروون سەودایی بێشۆ نەڕەنجۆ سەفحەی لای سەوزەی وەشبۆ
جە شنۆی ناڵـەی شـەو سـۆز زاری سـەگ ئاسـانەت نـەبۆش بێـداری
چەم نەم نەدۆ تۆز حەریم چوون جـاران هەرزان کەرۆ بـاد دەوا پـەی یـاران
دایم هـەوای پـار پـڕ بەینـەتت بـۆ نەوینۆ کەسـێ جـای مەینـەتت بـۆ
بڵێسـەت بـەرزان بگێـرۆ پـەرێم هەر بـواچی ئـاخ پـەی داخـدار وێم
د من وێـڵ وێـڵ گێلـوو وە هەرداوهـەردا هەر دەردێ بدۆم دڵ وە سەر دەردا
هـ تا ڕێزۆ نە خاک دڵ چوون پـڕداخان چەند داخ شین نە خاک ئێدیش چوون داخان

***

ئەلف: کەریم: دووی کوورەی دووریت مشۆ وە تووندا

ب: ئەحمەد و بایزید: بۆی بێ دەماخیت چوون بۆی وەرزاخان

ج: کەریم: پای ئاسانەکەت نەگێرۆ نە زەڕ

د: کەریم: من وێڵ وێڵ گێلوو هەردە و هەردەوە/ هەر دەرد بۆ بدۆم وە دەم دەردەوە

هـ: کەریم: چەند داخ شین نە خاک ئێدیش بان داخان

٢١٤

ئەلف مـن خەریک ئێش زام جیایی — نیشتەی گۆشەی تار مزگی تەنیایی
گا مەشغووڵ زام گا خەریک دەرد — گا ڕەفێق خەم گا هەناسەی سەرد
گا سەر مەکەرۆ هوون نە چەمەی چەم — گاگا مەویەرۆ سەیڵاو نە دیدەم
گا زام ناسۆر هیجران مەدۆ چڵ — گا یاوۆ وە عەرش ئاه و ناڵەی دڵ
گا نێش دووری مەدۆم ژار مار — گا تیر فەراق مەکەرۆم لەتار
نە هاوزوانێ دڵداریم کەرۆ — نە هاوقەتارێ دەسباریم دەرۆ
نە حەکیمێوەن کەرۆ دەوای دەرد — نە تەبیبێوەن جە دڵ لادۆ دەرد
سا ئیسە ساقی جەمین جام جەم — وادەی ئاماتەن وە بان دیدەم
دەورێ دەر وە جام بادەی پڕ جە مەیل — بەڵ دەروون جە مەیل باڵات ببۆ کەیل
جە ماسیوای تۆ فارغ بۆ حاڵم — بەڵ نەدۆم ئازار شووم خەیاڵم
یەکدڵ بوو چەنی عەشق دیدارت — گیان کەروو فیدای دیدەی خومارت

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا وە لە هۆنراوەی مەولەوی ناکا.

٢١٥

ئەلف مـــن کـــە دڵ دایم نـــە واوەیلمـــەن غـــەرق موتـــاڵای خـــاڵ لەیلمـــەن
چ بـــاک تانـــەی تـــەوەن تاومـــەن شـــەوق موتـــاڵای ڕووی کتاومـــەن

***

ئەلف: ئەم دووبەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا وە من بە شیعری مەولەوی نازانم.

٢١٦

ئەلف موبارەکـــت بـــۆ بـــەزم نـــەو بەخـــەیر
تۆ خوا تەنخوای من خاس خاس بکەر سـەیر
ب سـەیر کـەر تەماشـای ئـەو جـەمین جامـان

ئـەلف: ئـەم پارچەشـیعرە بـەو جـۆرە کـە لـە نوسـخەی کەریمـدا نووسـراوە وەلامـی مەولەویـە بـۆ مەحموودپاشای جاف کە دەعوەتی مەولەوی کردووە بۆ زەماوەنی خۆی وە مەولەوی نـەیتوانیوە بڕوا بۆ ئەو زەماوەنـە. ئـەم چەنـد بەیتـە لـە نوسـخەکەی بایزیـدا بەشـێ لـە پارچەشـیعرێکە کـە لـە بەهری (ن) دا وا دەس پێ ئەکا: نامەی نەفتینت یەکرۆ باد ئاوەرد

وە خوســووس ئــازیز شــای نەونــەمامان

ج وەخــت ئامۆشــۆی ئامــا و لواشـــان

تەرزەکــەی وە بــەرز دەوری سەماشـــان

گرمــەی نــەقارە و لرفــەی شــەروالان

د[٣] زڕەی پــاموورە و زرنگــەی خرخـــالان

چریکــەی ســڕنا و پریکــەی خەنــە

پەشــێوی زولــفان ڕیشــەی دڵ کەنــە

ئیشــارەی وە نــاز لەبخەنــەی وە نــەرم

نمانــای خــالان نــە تــۆی پــەردەی شــەرم

هـ ســەرچۆپی وە ناز خــول هــۆردای دەسماڵ

بریکــەی تیتــە و لــەرەی لیمــۆی کــاڵ

و ورشــەی ستارەی تــۆی زولــف بــووم زەڕ

چــوون قــەوس و قــەزەح گرتــەن دەور وەر

ز جــەو بــەزم شــیرین منــیچ کــەر وە یــاد

ح جەرگــەتان جــەم بــۆ دایم وە دڵشـــاد

مــــن وێم زوو زانـــام تاڵـــەم پەشـــێوەن

ڕەفــێقم مەینـــەت ئەنیســـم دێـــوەن

خـــودا وە تـــۆش دان ســـەیر نـــەمامان

وە مـن ڕەنـگ زەردی و ناڵـەی بێ سـامان

***

ب: کەریم: سێرکەر تەماشای ئەو جەمین جامان

ج: ئەحمەد و بایزید: وەخت تەماشای ئاما و لواشان

د: کەریم: خشپەی پاموورە و زرنگەی خرخالان

هـ: کەریم: سەرچۆپی وە ناز قۆڵ هوردای دەسماڵ/ بریقەی شیشە و لەرەی لیمۆی کاڵ

و: کەریم: ورشەی ستارە نەو زوڵف بووم زەڕ

ز: ئەحمەد و بایزید: جەو عەیش شیرین منیچ کەن وە یاد

ح: کەریم: بەزمتان جە بۆ دایم وە دڵشاد

٢١٧

ئەلف مەجنوونەکــەی وێــڵ شــەیدای بــاڵای تــۆ
ســـڵام کیانـــا وە خـــاک پـــای تـــۆ
وێــش جــە تــاو دەرد بــار خــەمان بــەرد
جادەی مەینەت گرت وێڵ بی هەرد ئەو هــەرد
دڵ ئەمیرشـــەن جـــە لات ئەســـیرەن
چـــوون تاوانکـــاران بەنـــد زەنجـــیرەن
ئامـــان ســـەد ئامـــان خـــاس نیگـــاش دارە
وەر نـــە ئاڕوفتـــەن زوو مـــەبۆ پـــارە

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە.

٢١٨

ئەلف مــــەرگت دێوەلـــوول خـــەمان دێونـــان
بونیـــاد خـــەرمان عیرفـــان شـــێونان
جە دیـدە و دەمـاخ جـە گـۆش و گـەردەن
دووریـت نمـەز کـام زامدارتـەر کـەردەن
دیـدە پـەی ڕوخسـار خوەرشـیدوارەکەت
یـا دەمـاخ پـەی بـۆی عەنبەربارەکـەت
گۆش پەی شنۆی ڕاز ڕێـزەی شـەکەر ڕێـز
یا گەردەن پەی بەنـد حەلـقەی زولـف دێـز
ب خێڵـخانەی مەینـەت یەنـد ئامـان شـیەن
وە سـەفحەی دڵـدا سـۆهان سـاو بیـەن
هـیچ بەنـد نمـەبۆ پـای بـاڵاش پێـوە
وەر نـە هـەی شـاباز شـۆخ شـەم شـێوە
جـە کـۆ مەعـدوومی ئـەو تاقـەت دارۆ
سـاتێ وە بـێ دیـن بـاڵات بویـارۆ
قـــەزا وە ســـەدتەرز بەڵاباریشـــەن
دڵ هـەم هـەر دەمـێ تـەرزێ زاریشـەن
چێش بی هامدەردان دەروون جە خەم کـەیل
ئـەو بـاڵا و چیهـرە و خـاڵ و زولـف لـەیل
تۆمـەی سـەرو و گـوڵ وەنەوشـە و سـونبوڵ
ج شـانا باخـەوان ئەجـەڵ نـە تـۆی گـڵ
تـا دیسـان ئـەر قـەیس وە مـودارا بـۆ
نـە کـام وەهـاردا چەمـەنئارا بـۆ

***

ئەلف: مەولەوی ئەم شیعرانەی لە لاواندنەوەی عەنبەرخاتوونی خێزانیا هۆندووەتەوە.

ب: کەریم: خێڵخانەی مەینەت یەند ئاما و شیەن

ج: کەریم: شاناش باخەوان ئەجەل وە تۆی گڵ

٢١٩

ئەلف مەنزڵگەی دیدەم ئاوپاشی کـەردەن چەشمەناز بەرز، بێ تـۆز و گـەردەن
شێوەت بـا بـەیۆ ئـەر مـەیلش بـارۆ بــەلام بویــەرۆ ئــەر بــەد بویــارۆ

***

ئەلف: ئەم دووبەیتە شیرینە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

٢٢٠

منـــاره ســـەدای ســـەلاش ســـەدتەرزەن
مزگـــی جـــە شـــادی دەمـــاخش بـــەرزەن
مەی نە خوم چوون من نـە خـەم ئەسیرەن
مەیخانـــە ســـەفاش خـــەیلێ دڵـــگیرەن
لوولـەی تـەراوێح وەش وەش مـەدۆ دەنـگ
بـێ ئاهەنگـەن تـار تـەموورەی ئاهـەنگ
مەرحـــەبای لیبـــاس تاعەتپۆشـــانەن
ئـــەلوەدای کـــاس کـــاس بادەنۆشـــانەن
ســـاقی ســـا ســـەد جـــار وە نـــازت نـــازوو
هـــۆردەرە گوڵـــبانگ ســـەدای «وامتـــازوا»
تـوررەت نـە ڕووی خـاڵ جـەمین سـەرئاوێز
ئەلف پیاڵـەت چـوون چـەم «کەجـدار و مـەرێز»
ســـتارەت نـــە شـــەو تـــوررەی قـــەترانی
هوەیـــدا و پـــەنهان شـــەمس پێشـــانی
ب هـیلال نـە پـای شـەو بـۆی موشـک نافـدا
بنمـــان نـــەو شـــەفەق بادەکـــەی ســـافدا
هـەی هـیلال هـەی عەیـد خێـزۆ نـەیاران
وە ڕەغـــم گـــرۆی پـــەرهێزکاران
شـــادی دەر، وە دڵ لای مەیخوارانـــدا
خەفـــەت بـــەر وە جـــەرگ ڕۆژەدارانـــدا

***

ئەلف: کەریم: پیاڵەت چوون جام «کەچدار و مەرێز»
ب: کەریم و بایزید : هیلال نە پای شەو نەسیم بۆی نافدا

٢٢١

مـــەیلت ئـــارەزووی ئـــەغیار کـــەردەبێ
چـێش خامەکـەت نـام مەعـدووم بـەردەبێ
بـــێ منـــەت جـــە مـــەیل ئامـــای نامـــەتم
مـەمنوون جـە وەفـای ڕەشـحەی خامـەتم
پەرسـابێت چـۆنی ویـت غەڵـەت کـەردەن
مـــەر نمـــەزانی دووریـــت چ دەردەن
گـــەرمی بلێســـەی دەروون و دەمـــاخ
دێوەلـــوول ئـــاخ دڵـــەی پـــڕ جـــە داخ
ئەو بەرد نەم نـە چـەم دڵـەی پڕ جـە دەرد ئەلف
ئێـد مـاڵا ڕووی حـەرف خـەیاڵ بێگـەرد
نـە قـەترەی ئەسـرین مانـدەن نـە چەمـدا
نـە نوقتـەی نـە حـەرف ئینشـای ماتەمـدا
عـــەرزە شـــاهیدەن خـــاس بدیـــە پێشـــدا
حـــەرف نوقتـــەدار نەمەنـــدەن تێشـــدا

***

ئەلف: کەریم: ئەو بەرد نم نە چەم دیدەی پڕ جە دەرد
لە نوسخەکەی کەریمدا نووسراوە، مەولەوی ئەم هۆنراوەی لەگەڵ نامەیێکی بێ نوختەدا بۆ حەمەپاشای جاف ناردووە.

٢٢٢

ئەلف

مـــەیۆم جـــە دەروون مـــەیۆم جـــە دەروون
بـــۆی بـــۆ پـــڕووزێ مـــەیۆم جـــە دەروون
تاریـــک کـــەردەن نەجـــد پۆشـــان بێســـتوون
گـــم کـــەردەن نالـــەی فـــەرهاد و مـــەجنوون
حـــەوز دەروونم کەیلـــەن جـــە هوونـــاو
مـــەیۆ مەویـــەرۆ نـــە چـــەم چـــوون شـــەتاو
ئـــارام و تاقـــەت جـــە لام کـــۆچ کـــەردەن
ســـپای خـــەم هۆشـــم وە تـــاراج بـــەردەن
فـــامم زەلیلـــەن دەروون زامـــدارەن
نـــەیچی نالـــەی نـــەی ئیمجـــار وەکـــاران
فیـــدای پەنجـــەت بـــوو مـــەقامی وەشـــتەرز
لێـــدەر تـــا ڕیشـــەی دڵ بـــارۆ ئـــەو لـــەرز
گـــۆش دەو وە نـــەوای دڵـــپەزێرەکەت
هـــۆش دەو وە نەغمـــەی وەشـــتەقریرەکەت
هـــیچ خـــەمێ نـــازۆ نـــە دڵـــدا بـــاقی
بـــەڵ شـــۆرۆ وە مـــەی جـــای زامـــان ســـاقی
یەکســـەر خـــەیاڵان بەربشـــان جـــە لام
دەس چـــەرخ چـــەپ، وەس بـــدۆ ســـزام

***

ئەلف: ئەم چەند هۆنراوە هەر وان لە نوسخەی ئەحمەددا وە بە شیعری مەولەوییان نازانم.

٢٢٣

ئەلف نـــازک تـــەدارەک فەســـڵ وەهـــارەن
زەریـــف ئـــارایش هـــەرد و کۆســـارەن
گـوڵ چـوون ڕووی ئـازیز نەزاکـەت پۆشـان
وەفراوان چوون سەیل دیدەی مـن جۆشـان
مـــەدیان گـــولالان نـــە ســـای دەربەنـــدان
ئـــەو یـــەکتر وێنـــەی ئارەزوومەنـــدان
چ خـــاس خـــاس شـــنیۆ نـــە ئێوارانـــدا
ســـەوزە وە ڕووی خـــاک جەرگـــەی یارانـــدا
بـــوین ڕەعشـــەی وەجـــد دڵـــەی پاکشـــان
عـــەیان نـــە شـــنیای ســـەوزەی خاکشـــان
ب هۆرســـەیەن ســـوبحەن، دڵ تـــازە خـــاوەن
شـــنۆی پـــای کـــاوەن هـــاژەی شـــەتاوەن
جـــەی گۆشـــە خاســـتەر نیـــەن مەســـکەنێ
ســـاقی گیـــان ئامـــان خومارئەشـــکەنێ
ســـەوزەی خـــاک پـــاک یـــاران هامفـــەرد
ج فرێمـــان وە فـــەرش بـــەزم وێمـــان کـــەرد
د کۆ ســـەوزەی ئێمـــەیچ نـــە کـــام هـــەردێ بـــۆ
وە فـــەرش مـــەجلیس کـــام هامفـــەردێ بـــۆ

***

ئەلف: کەریم: شیرین ئارایش هەردە و کۆسارەن
ب: کەریم: هۆرێزە سوبحەن، دڵ تازە خاوەن/ شنۆی پای کاوەن گۆشەی سەراوەن
ج: کەریم: فرەمان وە فەرش بەزم وێمان کەرد
د: کەریم: کەو سەوزەی ئێمەیچ نە کام هەردێ بۆ

۲۲۴

ئەلف نامەکەت پەی چێش پەرێ دەوای دەرد
یاوا و خاس وانام موتالەعەم کەرد
ئاخ داخان نەشات جە بێخ کەندە وێم
ڕای تەدبیر کەس پێ نەمەندە وێم
سەرەتای زووخاو نە جەرگم سەردان
بەیدێ پێمەوە یاران هامفەردان
هاوار یانێ های خاڵۆم نەشنەفتەن
جە نۆ کۆسێ تەر خاستەرم کەفتەن
دیدەکەم ماچان، بێ وەفاییش کەرد
ب شەرت و عەهد بەین قەدیم کەردەش مەڕد
ج زیاد بی سەردیش پەی غەم کەیلەکەش
کەم بی گەرمی تاو کوورەی مەیلەکەش
هەوای دۆس نۆش وە دەروون ئاوەرد
سفتەکەی کۆنش یەکجار جە ویر بەرد
دیدەکەم تۆ مەیل خەستەت زەروور بێ
د ئی بێ شەرتیە خەیلێ چێت دوور بێ
خەیلێ واتم خەیچ ئێش زامم مەرد
ئای کولناتەوە ئینە چێشت کەرد

ئەلف: مەولەوی ئەم شیعرانەی بۆ ئەحمەدبەگی خاڵۆی کۆماسی نووسیوە.

ب: کەریم: شەرت و عەهد بەین وەرین جە یاد بەرد

ج: کەریم: زیاد بی سەردیی پەی غەم کەیلەکەش

د: کەریم: ئەی بێ شەرتیە فرە چێت دوور بێ

بـــــەزەییت نامـــــا وە زاریمـــــەدا
وە ناڵــــەی شــــەوان بێداریمــــەدا
وەی دڵــەی پــڕ ئــێش پــڕ زووخاومــەدا
وەی هەناســەی گــەرم تــەوەن تاومــەدا
مــن دڵــم وە تــیر تــۆ ئێشــا یــا ئــەو
مـن جـەفا و مەینـەت تـۆم کێشـا یـا ئـەو
من وێم وە سەر گـەرد بـاڵات کـەرد یـا ئـەو
من وێم فیدای خـاک پـاڵات کـەرد یـا ئـەو
جــە بەدبــەختی وێم وەنــەش وارۆ ســەنگ
زانـام بـێ مـەیلی ئـەمما نـەک وەی ڕەنـگ
مــن هــیچ بەرکــەنار ئەحواڵــم مەپــەرس
هـ قیامــەتێ هــەن جــە خــودا بتــەرس
خاڵــــۆ دەرد دڵ بــــێ نیهایەتــــەن
شــیکایەت نیــەن یــە حیکایەتــەن
ئــاوایی پــەی غــەیر وێــران ماڵــە وێم
عاڵــەم شــیرینکام مــەزاق تاڵــە وێم
و نــاوەش پــێ حــەڵاڵ وەش حەرامــە وێم
شــادی پــێ نوقســان خــەم تەمامــە وێم
هەڵــــۆ زەدەکــــەی ترســــیاگە وێم
درۆ بــــۆ یــــا ڕاس هەوەســــیاگە وێم
چ وەخــت ئامــای ئینشــای فــەردت بــێ
چ وادەی یــــاوای دەوای دەردت بــــێ
ز گــــلاراو دەرد چێگــــە و چۆگەمــــەن
دەخیــل تــەدبیرێ جــارێ نۆگەمــەن

***

هـ: کەریم: خۆ قیامەت هەن جە خودا بتەرس
و: کەریم: ناوەش پێ حەرام وەش حەرامە وێم
ز: کەریم: گلاراو مەرگ چێگە و چۆگەمەن

٢٢٥

نامەکـــەت یـــاوا کۆســـم کەفتـــەوە
دڵـــــەی ئـــــایریم دا وە نەفتـــــەوە
تـا کـەی تـۆ بـەو زام مـن وەی دەردەوە
تـــۆ بـــەو کـــاوەوە مـــن وەی هـــەردەوە
تەشـــریف بـاوەرە جەرگـــەمان جـــەم بـــۆ
بەڵ وەی جەم خـەمێ جـە لامـان کـەم بۆ
«بێســـارانی»یـەن نـــە تـــۆی فـــەرد مـــن
ئەلف «خـــەم چـــەنی خـــەمان زوو مـــەبۆ ســـاکن»
ب «هەناســـەی ســـەردم نـــە دڵ خێـــزاوە
خـــێڵخانـــەی کـــەیفم هـــەوار بێـــزاوە»
«وەیشـــوومەی مەینـــەت تـــەم ئـــەنگێزاوە
وەڵـــگەکەی شـــادیم ســـەرتەڵ ڕێـــزاوە»
«جۆی چەمەی شەوقم هەم یـەخ کـەردەوە
مەزرەعـــەی هەســـتیم شەڵـــتە بـــەردەوە»
«نەشئەی وەخـت سـەخت ئامـای پـاییزەن
یـــا شـــنەی دووری بـــاڵای ئـــازیزەن»

***

ئەلف: ئەم میسراعە مەولەوی لە بێسارانی تەزمینی کردووە.

ب: چوار بەیتی ئاخری ئەم هۆنراوە لە نوسخەکەی ئەحمەددا نییە، لە نوسخەی بایزیدا بە چەشنی پارچەشیعرێکی جیاواز نووسراوە کە ئێمە لە بەهری (هـ) دا نووسیومانەتەوە.

٢٢٦

نامــەی بــێ مــەیلیم خامــەت ڕەقــەم کــەرد
دوودیم جــە دیــدەی فەڵــەک ئــاو ئــاوەرد
مــن و بــێ‌مــەیلی چــوون واچــی شــەو ڕۆن
مــەیلت نــە دڵــدا دڵ هــەر جــە لای تــۆن
بێچـــارە وە تـــای زڵـــفت بـــەن بیـــەن ئەلف
هـــا نـــە پـــای تەڵـــدا جـــوابش نیـــەن

***

ئەلف: کەریم و بایزید: بێچارە وە تای زولفت گیر بیەن

٢٣٧

نامـــەی عەنبـــەربۆت بـــاد ســـوبح ئـــاوەرد
عـــەترش زامەکـــەی کۆنـــەم تـــازە کـــەرد
موتالەعـــــــەم کـــــــەرد وە دەم دەردەوە
جەفاکـــەی وەریـــن جـــە یـــاد بـــەردەوە
ئەلف مـــەفهووم بی تـــەحریر وەش تەقریرەکـــەش
مـــەعلووم بی جـــەلای خەســـتەی تیرەکـــەش
فیـــدای خامـــەت بـــام وە یـــادم کـــەردەن
یـــادم نمەشـــی تـــا وە ڕۆی مـــەردەن
ب بەڵام جە دووریـت شـای سـاحیب شـەرتان
دووت دڵ وە چـــەرخ هەفتـــەمین یـــاوان
دووریت چوون ئەڵماس نیشتەن نـە جـەرگم
هـــا وەختـــەن بـــەیۆ وادەکـــەی مـــەرگم
داخ باڵاکـــــەت بـــــەروون وە گڵـــــکۆ
وە هـــام بـــاڵای وێم خـــاکم وە ســـەر بـــۆ

***

ئەلف: ئەم چەند بەیتە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە.
ب: ئەم بەیتە گرفتی سەروا (قافیە)ی هەیە. دوور نییە بالی هەوەڵی ئاوا، یا شتێکی وا، بووبێ:
بەڵام جە دووریت شای چەم سیاوان

٢٢٨

ئەلف نامـــەی نـــەفتینت یـــەک ڕۆ بـــاد ئـــاوەرد

گڵـــپەی بڵێســـەی کـــوورەم زیـــاد کـــەرد*

ب دەلاڵـــەت جـــەو شـــەو چـــوون ڕۆی ئـــازادی

گرمـــەی گـــەرمی نـــەزم بـــەزم پـــڕ شـــادی

ئەلف: ئەحمەد: گڵپەی بڵێسەی کوورەم تازە کەرد

* ئەم پارچەشیعرە لەگەڵ پارچەشیعری «موبارەکت بۆ بەزم نەو وە خەیر» کە لە بەهری (میم)دا نووسیومانەتەوە لە نوسخەکەی بایزیددا بە چەشنی یەک پارچەشیعر هاتووە بەڵام لە نوسخەکانی کەریم و ئەحمەددا کراوەتە دوو بەش؛ بەشی هەوەڵ: (موبارەکت بۆ ...) وە بەشی دووهەم: (نامەی نەفتینت یەک ڕۆ...)

ب: بایزید: دەلالات نەو شەو چوون ڕۆی ئازادی/ گرمەی گەرمیی بەزم نەزم پڕ شادی

سەدای لاو هەی لاو، زڕەی زەڕ زەنجیر
سلسلە و بانەسەر، بن دەرزی و لاگیر
ج زێلەی زایلەی زرنگەی پۆیلە و نەی
کەوانەی دانەی زەنگڵە و لەرەی بەی
د شەقە و تەقەی گەرم چەپڵە و چفەی نەرم
چریکەی وە ناز پریکەی وە شەرم
شەوق زەرق و بەرق فەرق زەڕکلاو
هـ ورشە و پرشەی خۆی کولم بۆگولاو
سەمای دەسمالان ڕەمای نەوهالان
تەمای مەلالان نەمای وەشحالان
و چفەی بێ وادەی نیازان نازان
بندەسی دا دەنگ، بازان یا نازان
چفەی گەردەن کەچ مەرگ من چێش واچ
خایەن وە خەفەت نەزان جگەرپاچ
لارەی قەتارەی لای شەدەلاران
ز کەم کەم ئیشارەی پەنجەوشاران
شاخەی شریخەی خشڵ نیمەڕەنگ
فڕەی فۆتەی شۆڕ پاژنۆی گوڵەنگ چەنگ
ح خشە و خشپەی خاس، ترپەی پەنجەی کەوش
عیشوە و نەزاکەت گریشمەی بێ خەوش
ط وە لێوی ئالای کالای بالای شەنگ

ج: کەریم: زیلەی گوارە و زرنگەی زەنگلەی زەڕ/ لەرزەی نەونەمام لەرەی لیمۆی تەڕ
بایزید: زیلە زایلەی زرنگەی پۆیلەی هەی/ کەوانەی دانەی لەرە لفکەی نەی
د: کەریم: شەقە و تەقەی گەرم چەپلە و چیلەی نەرم/ چریکەی وە ناز تریکەی وە شەرم
هـ: بایزید: ورشە و پرشەی خۆی کولم بۆی گولاو
و: ئەم بەیتە لە نوسخەی کەریمدا نەبوو.
ز: کەریم: ئیشارەی کەم کەم پەنجە وشاران
ح: بایزید: خشە و خشپەی خاس ترپە و چرپەی کەوش

ی قرچە و چۆقەی جەرگ دڵ وە خەمان تەنگ
خـــەمیا و چـــەمیای نـــاز نیمچـــەکناچان
دەنـــگ هـــەی شـــاباش نـــەوجوان واچـــان
شـــاباش شـــادی شـــەیدای شاباشـــان
خاس خاس کزەی سۆز دەروون خاشخاشان
ک یـــاران یـــاوەران هـــەی دەردەداران
بەیـــدێ بکـــەردێ، مـــن ســـەنگەواران
جـــە نەحســـی تاڵـــەم جـــە بەدئیقباڵـــیم
هـــەر جـــا فرســـەتەن، مـــن یاگـــە خاڵـــیم
ل ڕوو ئـــەو شـــیوەنان دەی ئەجـــەڵ بـــۆرێ
نـــەو بـــەزم شـــیرین مایـــەی هـــەر شـــۆرێ
تـــا وەی ڕەنـــگ زەرد چـــوون خەزانـــەوە
ســـیم ســـاف هـــەرس کـــەس نەزانـــەوە
هـــەر لادێ بـــادەی، شـــەوقێوم وەردا
یەکسەر سەر چـــوون گیـــان، شاباشـــم کـــەردا
م براکـــەم نامـــان پـــەی نەونـــەمامان
گیان دادەن پەی تۆ پـــەی مەعـــدووم ئامـــان

٭٭٭

ط: کەریم: وە لیمۆی ئاڵای کاڵای باڵای شەنگ
ی: بایزید: قرچە و بریژەی دڵ وە خەمان تەنگ
ک: ئەحمەد: ئازیزان خوێشان هەی دەردەداران
ل: بایزید: جەو عەیش شیرین مایەی هەر شۆرێ/ ڕوو ئەو شیوەنان دەک ئەجەڵ بۆرێ
م: کەریم: خاڵۆ گیان نامان پەی نەونەمامان/ گیان دان وە موبەت پەی مەعدووم ئامان

٢٢٩

* نـــاوەری وە دڵ مـــاوەروون نـــە دڵ
مـن جـە مـەیل تـۆ لادێ بـوون غـافڵ
وە دیـدەی مـەخموور شـیرین تـەرز تـۆ
وە نەشـئەی شـێوەی بـالای بـەرز تـۆ
نـە شـێخ نـە مـەلا نـە قـازی ڕووی شـەرع
نـە سـۆفی و عابـد ئـەهل تـەقوا و وەرع
نیـەن داخ تـۆش نـەبۆ نـە تـۆی دڵ
موشکڵـەن ئـازیز جـەمین پـەڕەی گـوڵ
وە تـیر تانـەی ڕەقیـب دڵ سـەنگ
بینـایی دیـدەم خـاتر مەکـەر تـەنگ
ئـارێ واجبـەن تانـەی بـەدکاران
پـەی گـەرمی بـازار عشـق دڵـداران
نەسـیو هـەر کـەس موبتـەلای یـارەن
زۆڵانـەی زەنجـیر قـەتڵ سـێدارەن

***

---

* ئەم هۆنراوانە هەر وان لە نوسخەکەی کەریمدا وە جگە لە هەوەڵ بەیتەکە لە شیعری مەولەوی ناکەن.

٢٣٠

«نـوزووڵ کێشـا دەس بـەختم نـە ڕای بـەد
پای ئـەدەب نـە ڕای عـەدەد کـەردم ڕەد»*
ناگـــا وە فریـــب پشـــت پـــا دا لـــێم
مـــن وســـت نـــە گێجـــاو قەڵـــەندەریی وێم

***

* ئەم دوو بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا، بەیتە هەوەڵەکەی جوزوی پارچەشیعرێکە لە بەهری (هـ) دا. ئەو پارچەشیعرە کە وا دەس پێ ئەکا: «های چەندێ سەرچەنگ چەرخ چەپ وەردم» نییە لە نوسخەکەی کەریمدا.

٢٣١

نمانـــــای بەهەشـــت پیشـــانی نــــووری
ئــــــازیز وەی ســــــفتەی دۆزەخ دووری
دووریـــــت عـــــەزابێ ســــازدابێ پـــەرێم
عەزابێوتــــەر دا ئامـــــا و لــــوات پــێم
ئـای هـەنی جـە دەرد کـێ دەرمـان سـازۆ
ئەلف وە هامســــایەگی کــــام دەرمـــــاڵ نـــازۆ
چـــەم وە گـــەرد ڕای کـــێ ڕۆشـــنا بـــۆ
لــەب وە خـــاک پـــای کـــێ ئاشـــنا بـــۆ
ڕۆی وەسڵـــت ئــەر ســەد زەروور نەفامــەن
مـــەزانام فەلـــەک چەپگـــەردش نامـــەن
فەلـەک داد جـە دەرد بـێ دەواکـەی تـۆ
موغـــەنی فـــەریاد ئـــەو نەواکـــەی تـــۆ
ب بولـــەن کـــەر مـــەقام دڵســـۆز وە ڕاســـی
تـــەنزیلیش وە فـــەرد خاڵـــۆی کۆماســـی
«ڕۆی وەسڵـت هـەر بـیم ئـی ڕوە پـێم بـێ
جـەو بۆنـەو هـەر ڕۆ، ڕۆ ڕۆ خـدێم بـێ»*
«ئیســە هــا فەلــەک نیشـان دادەن پـێم
ئـــای ترســـیاگەکەی گیرئـــاوەردە وێم»
«ئیمجـــار کـــێ تاقـــەت دووری تـــۆ دارۆ
دەک بـــەرق غـــەزەب وە جەســـتەم وارۆ»

***

ئەلف: کەریم: وە هەمسایە، سەگ کام دەرماڵ نازۆ
ب: ئەحمەد: بولەند کەر مەقام دڵسۆز ڕاسی
* ئەم سێ بەیتی ئاخرە بە ناوی خاڵۆی کۆماسیشەوە هاتووە.

٢٣٢

ئەلف نـــــە ئاهەنگـــــەرێ نـــــە ئاهەنگـــــەرێ
ئـــارۆ ڕاگـــەم کـــەفت نـــە ئاهەنگـــەرێ
دیم کـــــە نیشـــــتەبێ کـــان گەوهـــەرێ
پـــادەم مـــــەدەمنا زوڵـــــف عەنبـــــەرێ
فیـــــدات بـــــام ئوســـــای پادەمـــــەدەمن
دەســـتت وە دەم بـــۆ دەم بـــدەر وە مـــن
هـــــەی موسوڵـــــمانان ئینـــــە چ دەردەن
دەمـــە دەمـــانش دەم دەمـــین کـــەردەن
دەمـــە و کـــووره و نـــار هەرســـێ بـــین نـــووره
نۆبـــەی مەعدوومـــەن وزاش نـــە کـــووره

***

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

۲۳۳

ئەلف[1] نە تۆی حەڵقەی زوڵف دڵەی شێت و وێت

شەرتش کەرد هەنی دڵ نەدەرۆ پێت

وەختێ شۆڵەی ڕووت ناگا دا دیار

ئەو قسەی شەو بی ئی شۆڵەی نەهار

***

۲۳۴

ئەلف[2] نە تەن یادەکەی ئەو سیمین گەردەن

خەیلێوەن هەر گیان ڕەفێقیش کەردەن

ب[3] بەڵام نەی حەسرەت دووی جیاییدا

گومانم کەفتەن وە تەنیاییدا

***

ئەلف ـ۱: ئەم دووبەیتە لە نوسخەکانی کەریم و ئەحمەددا هیچ کەم و زیادیکیان نەبوو.

ئەلف ـ۲: کەریم: خەیلێوەن هەر گیان خزمەتش کەردەن

ب: ئەحمەد: بەڵام نەی حەسرەت ڕۆی جیاییدا

٢٣٥

نەتیجـــەی پاکـــان، نەتیجـــەی پاکـــان
شـــێخ خـــاس خـــەیاڵ نەتیجـــەی پاکـــان
فەرەحبـــەخش حـــاڵ خاترغـــەمناکان
دەرمـــان زامـــان خەڵـــتان خاکـــان
مەعـــدووم ئانـــا هـــا جـــە گیـــان تەواسـان
کەیلـــەن جـــە خـــەیاڵ خـــاڵ خاڵخاسـان
ئەلف گرمـــەی کـــوورەی دڵ سـەدهەزار تـــەرزەن
گڵـــپەی بڵێســـەش نـــە عالـــەم بـــەرزەن
تـــۆ پـــەی چـــێش ئامـــان ئیمانـــت هـــەردەن
ئەســـباب فـــەوتت ئامـــادە کـــەردەن
وەی دەمـــەی نەفـــەس بەدحاڵـــیەوە
وەی دڵـــەی پـــارەی زوخاڵـــیەوە
ب کـــوورەی دەروونـــت وە جـــۆش ئـــاوەردەن
دووکـــەڵ جـــە گۆشـــەی فەڵـــەک ویـــەردەن
پـــەی کـــێ ئـــی جەســـتەی وێـــت مـــەتاونی
زامەکـــەی مەعـــدووم هـــەم مـــەکاونی
ج مـــن ئـــێش پـــڕ نـــێش دەرد وێم وەســـەن
بۆ خەلاسم کـەر حەسـەن هـەی حەسـەن

***

ئەلف: ئەحمەد: گرمەی کوورەی مەیل سەدهەزار تەرزەن
کەریم: گرمەی بڵێسەش نە عالەم بەرزەن
ب: کەریم: دووکەڵ جە گۆشەی فەڵەک سەرکەردەن
ج: کەریم: من ئێش پڕ نێش دەروونم وەسەن

٢٣٦

نەتیجـــەی پـــاک دیـــن شـــێخ ســـازانی
خـــاس وەتـــەن نـــە دڵ مەعـــدووم ســـازانی
پەرسام حەسبولئەمر گوزەشتەی ئـەحواڵ
جـــواو دا ڕێـــزەی شیشـــەی قـــەدیم ســـاڵ
زەرفـــێ بـــیم نـــە تـــۆی وەخـــت شـــامەوە
چـــوون ســـتارەی ســـوبح مەدرەوشـــامەوە
ئەلف پـــەی گوڵاوپاشـــی و نەشـــئەی بـــەزم کـــەی
گـــا پـــڕ گـــوڵاو بـــیم گـــا سەرشـــار مـــەی

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی کەریمدا هەیە.

گـــا وە ســـەر ڕەفـــەی زەڕیـــن تاقـــەوە
گـــا وە دەس ســـاقی ســـیمین ســـاقەوە
گـــا نـــە ســـەرپەنجەی بـــانووی بـــێ نیقـــاب
چـــوون ســـوەیل ڕەونـــەق پەنجـــەی ئافتـــاب
نـــــە بـــــەزم شـــــیرین خوســـــرەوان دەور
مامام نـــە گـــەردش هـــەر ســـاتێ ســـەد تـــەور
گـــــــولاو مەپاشـــــــام وە ڕووی یارانـــــــدا
بـــــادە مەبەخشـــــام وە مەیخوارانـــــدا
گـــا گـــەردەن نـــە دەس نـــازک ئەنـــدامان
گـــا دەس نـــە گـــەردەن ژەرەژ خـــەرامان
گاهـــێ ڕوو وە ڕووی لـــەیلێ ئەنـــدازان
گاهـــێ لـــەب وە لـــەب شـــای شـــیرین ڕازان
هەســـتیم بـــێ شـــومار مەســـتیم وە کـــۆ بـــێ
توغیـــانم چـــوون تـــاف جـــوانی تـــۆ بـــێ
جـــە ڕووی نـــادانی ئـــەو بـــەزم و ئـــەو جـــەم
وە جاویـــــدانم مـــــەنمانا وە چـــــەم
فەڵـــەک شـــی وە قـــین جـــەور و ســـتەمدا
ئـــەو بـــەزم و ئـــەو زەوق گشـــت دا وە هەمـــدا
منـــیچ وەی تـــەرزە وە ســـەدپارە کـــەرد
هـــەر پـــارە پـــەرێم ســـەد پـــەژارە کـــەرد
مەعـــدوومی عامـــەن بـــەلا و دەرد و بـــیم
ئـــەوڵ قـــارروورەی شکەســـتە مـــن نـــیم
هوشـــیار بـــەر مێـــوەی مەســـتی غەفڵـــەتەن
غەفڵـــەت ســـەرمایەی هـــەزار خەجڵـــەتەن
هاکـــا دەســـت چـــەرخ هـــەم ســـتێزە کـــەرد
چوون من شیشەی تۆیچ ڕێـزە ڕێـزە کـەرد

***

٢٣٧

نەسـیم دووی دەروون چـوون هـەردەجاران
ئیمجـار دەر نـه کـاخ دەمـاخ یـاران
واچـه دیم وە چـەم دێوانەکـەی تـۆ
ڕووش کـەردەن نـه ڕووی ئاسـانەکەی تـۆ
نامـەی ئـایرین دڵسـۆزیت یـاوا
بڵیسـەم وە سـای گـەردوون سـەر ساوا
سـۆچنا جەسـتەی زامـەتان خەسـتە
لا بـەرد تـۆی دەروون دڵـەی دەرد گەسـتە
وەشـی و شـادی و زەوق پـەی ئێمـه نیـەن
ئەلف جـه دەسمـان ڕشـتەی ڕاحـەتی شـیەن
دژمـەنی فەڵـەک پێمـان قەدیمـەن
چـەنیمان مەینـەت قـەدیم نەدیمـەن
ب مەسـت بـادەی کـەف ڕۆزگـارانیم
بێهـۆش هێجـران قـەدیم یـارانیم
نـه دڵ ئـەو دڵـەن نـه هـۆش ئـەو هۆشـەن
نه فام ئـەو فامـەن نـه گـۆش ئـەو گۆشـەن
هـەر کاتـێ زانـای فەڵـەک نـەردێ شـەند
وێنـەی هـام جامـان جامـان وە جـا مەنـد

***

ئەلف: ئەحمەد: ڕشتەی ڕاحەتی جه دەسمان شیەن
ب: ئەحمەد: مەست دەست وە جام ڕۆزگارانیم

۲۳۸

نەســـیم مـــەحرەم مابـــەین یـــاران
ماچـــان وەهـــارەن ســـەوزەن دیـــاران
گیـــان وە بـــێ تاقـــەت مـــەوینوون ئـــارۆ
زاهـــیرەن هـــەوای لای ئـــازیز دارۆ
ئامێتـــەی خـــەیاڵ ئـــەو دڵپەســـەندەن
ئێڵاخـــیچ هـــاڵای کـــەمێ یـــەخ بەنـــدەن
زەحمـــەت وە خـــەیاڵ ئـــەو ئـــازیز مـــەدەر
ئەلف وەر نە یۆ گیان هیچ بۆ وێت تەشریف بـەر
ب چـوون یـاوای پەرساش بناڵ و عـەرز کـەر
دیم تـەن سفتەکەی خەستەی زام خەتـەر
دڵ دەروون هـــەر یـــەک وە دەس خامـــەیێ
ج ئێنشـــا کـــەردەبێ ســـۆزش نامـــەیێ
دڵـــش کـــەردەبێ وە دوو «هـــوو» مـــەرقووم
دەروونـش وە هـوون موحێببـوک مەعـدووم
ئـــەر تەســـدیع نـــەبۆ وە جانفیـــدای وێـــت
گـــۆش دەر ســـەوادش بوانـــوون پـــەرێت
وە نـــام دەرمـــان زامـــان موشـــکوڵ
جـە نـەوای بولـبوڵ وە ئیسـتیغنای گـوڵ
بەعـــد وە دیـــدەت شـــای نەونـــەمامان
هـــەر ئێـــد مەژنـــەوو وەهـــارێ ئامـــان

ئەلف: کەریم: وەر نەیۆ گیان هیچ بە وێت تەشریف بەر
ب: کەریم: چوون یاوای پەرساش بە نالە عەرز کەر
ج: کەریم: ئینشا کەردەبێ توغرا نامەیێ

ناسـتەنش هـەوای نەوبـەهاران پـێم
تەماشـای وەهـار حاڵـەتەکەی وێم
شـەتاوم هوونـاو دیـدەی پـڕ دەردەن
نەسـیمم شـنۆی هەناسـەی سـەردەن
غونچـەی نەشـکوفتەم زام کاریـەن
بولبولـم ناڵـەی دڵ ئەوگاریـەن
د وەلحاسـڵ سـەمووم بـای تاڵـە سوسـتیم
پـەژموردە کـەردەن وەهـار هەسـتیم
تـا واچـی خـەرمان خـەم وە کۆنانـێ
وە کـەیف دەمـاخ دووری تۆنانـێ
خوسـووس چـوون خەبـەر مـەیاونانێ
گـوڵان بولـبوڵان مـەلاونانێ
مـن وێم مـەوینوون خـاتر زیزەنـان
مـەحرووم بـۆی گـوڵ ڕووی ئازیزەنـان
مـەکیانۆ ڕەحمـەت حەسـرەت وە کۆکـۆ
ڕەحمـەت پـەی جـەناب دەرد دووری تـۆ
کـوورەی ئـارەزوو جـۆش سەختشـەن
هـ ئـاخ پـەی سـێلاوێ دەخیـل وەختشـەن
ئـاخر نـەک ئێمـەیش داخ نـە دڵـێنمێ
سـۆچیای ئـایر چـوون تـۆ گوڵـێنمێ
و تـۆ پـەی نیشـتمان مـن پـەی سـەودای تـۆ
هـەردوو بناڵـین وە گریـە و ڕۆ ڕۆ

***

د: کەریم: وەلحاسڵ سەمووم بای تاڵەی سوستیم
هـ: کەریم: ئاخ بێ مەیل ئاوێ دەخیل وەختشەن
و: ئەم بەیتە کە هەر لە نوسخەکەی کەریمدایە بە قەرینەی وشەی «نیشتمان»یشدا کە لە چەرخی مەولەویدا مەرسووم نەبووە لە شیعری مەولەوی ناکا.

٢٣٩

ئەلف[١] نە نازک خـەیاڵ ئیسـە نـە مونشـیم پەردەی مابەین بیم ویەردم من شـیم
١ تەن وە دڵ، دڵ جان، جان بی وە جانان مەندەن وە جیلوەی جەرگەی جەوانان

***

٢٤٠

ئەلف[٢] نەمەندەن خەیاڵ فەردان کـەردەنم فەرد بیەن وە تەوق شی نە گـەردەنم
٢ ئەر فەڵەک گەردش نەدا نە ڕووی بەخت نەوستاش نە گێج گەردەلوول سەخت
ئـارەزووی دیـدار یـارانم کـەردەن هـەوای سـەیرانم وە دڵ ئـاوەردەن
بگێڵوون چەنی هامفـەردان وە شـاد وە سەر بەرزاندا خەم بدەون وە بـاد
ب وەر کوشتاش جە داخ نەدیەنی یاران چەند جار کوشتانێش ئێدیش چوون جاران

***

ئەلف ـ١: ئەم دووبەیتە لە هەموو نوسخەکاندا وەکوو یەکن.
ئەلف ـ٢: کەریم: فەرد ها بی وە تەوق شی نە گەردەنم
ب: ئەحمەد: چەند جار کەردەنش ئێدیچ چوون جاران

٢٤١

ئەلف نــەی نەیخانــەی تــەن ئــایر هــۆرێزا
بزیسکەی چەخماخ کام شـەش خـان خێـزا
ب کـام دوون ڕووی دەروون بـاز هـەم پۆشـاوە
کـام هوونـەن دەروون بـاز هــەم نۆشـاوە
مەســـرەف خەزێنـــەی دەرد پـــەنهانی
غــەم هۆشــت بــەردەن مــەر نمــەزانی
شــەرارەی تفــەنگ بــەخت چـارەی تـۆن
دوود هـــوون زام جگـــەرپارەی تـــۆن

ئەلف: کەریم: نە نەیخانەی تەن ئایر هۆرێزان/ بزیسکەی چەخماخ کام شەش خان خێزان
ب: کەریم: کام دوودەن ڕووی دڵ بازهەم پۆشاوە/ کام هوونەن دەروون دیسان نۆشاوە

جەستەت سووچیا و دڵ ها نە تەمدا
ج نە دەروون جام جام دڵ دان وە ئەمدا
د کوورەی دڵ گرمەی جۆش سەختشەن
پەی فێنکی دڵ شیوەن وەختشەن
پەردەی سەبووریم دڕیا ڕۆڵەڕۆ
ڕیشەی جەرگەکەم بڕیا ڕۆڵەڕۆ
وە ناکام هیجرەت کەردەم ڕۆڵەڕۆ
داخان گرد وە خاک بەردەم ڕۆڵەڕۆ
خانمان خامۆش پەی تۆ ڕۆڵەڕۆ
ئەتفالان مەدهۆش پەی تۆ ڕۆڵەڕۆ
تەڵمیت سیاپۆش پەی تۆ ڕۆڵەڕۆ
خاتوونان بێ هۆش پەی تۆ ڕۆڵەڕۆ
کام وەسفت خەیاڵ کام شێوەت یادکەم
پەی کام خەسڵەتت داد و فەریاد کەم
هـ پەی عەقیدەی دڵ موسوڵمانیت داد
پەی شێوەی شیرین نەوجەوانیت داد
پەی ئەو عەقڵ و فام هۆشیاریت داد
و پەی خۆش گوفتاری و خۆش ڕەفتاریت داد
فەریاد پەی ئیخلاس ئاخ پەی ئائینت
پەی ئاغەی دونیا و پەی ئاغەی دینت
ز هەر کەس دیم دیدەم شێوەی تۆ پێش بێ
کەی بێ کێ جە تۆ خاترش ڕێش بێ

ج: کەریم: نە دەروون جام جام هوون دان وە هەمدا
د: ئەحمەد: کوورەی دڵ گەرمی جۆش سەختشەن
هـ: کەریم: پەی عەقیدە و دین موسوڵمانیت داد
و: کەریم: پەی خۆشنیگاری و خۆشڕەفتاریت داد
ز: کەریم: هەر کەس دیم دیدەم مەیل تۆ پێش بێ

فەڵــەک جــەرگش دەن وە مــەودای چڵــدا
ح کــام خــاتر پــەرێش بی لــە تــۆی دڵــدا
دووریــش وەی تــەورە ئــەی جــەورە ئـاوەرد
من حەسرەتمەند کەرد تۆ وە تۆی گڵ بـەرد
بــێ نــازەن ئەســپاو ئەســپ و ســواریت
بــێ کەیفــەن ئەســاس خاســەی شــکاریت
یــــاوەران جــــەمن وادەی شـــکارەن
ئــەی لاڵ بــام ســەدای تــۆش نادیــارەن
پەنهانـــــەن ســــیمای ســــیمینوارەکەت
شـــێوەی کۆتەڵـــــەن یادگارەکــــەت
خـــەیاڵ بـــاڵات نـــە ئایەنـــەی چـــەم
سەبتەن چـوون یـادت نـە دڵـەی پڕ خـەم
دڵ دایم وە ســەیر ئــەو خــەیاڵ شــادەن
چـەم قـایم مەشـغووڵ نیگـای ئـەو یـادەن
ط «کــۆن ئــەو دڵ دیــدەش بــەرایی بــدۆ
وە گەرمیانـــدا بـــدیۆ وە بـــێ تـــۆ»
ی کۆن ئەو چەم دیدەم بـەو ڕەنـگ دڵشـاد بـۆ
ســەیر مەنزڵــگای ئــێلاخش یــاد بــۆ
ک «داخ پەی تۆ جە تەرز بـێ ڕەحمـی کریـان

ح: کەریم: کام خاتر ڕێشیش بی نە تۆی دڵدا
ط: لە نوسخەکەی کەریمدا ئەم لاواندنەوە بووەتە سێ بەش:
بەشێکی لە بەهری (پ)دایە کە ئەڵێ: پزیسکەی چەخماخ کافی کارمەن
ئەو بەشەکەی تری لە بەهری (ک)دایە کە ئەڵێ: کۆن ئەو دڵ دیدەش بەرایی بدۆ
بەشی سێیەمی ئەم پارچەشیعرەیە کە ئەڵێ: نە نەیخانەی دڵ ئایر هۆرێزا
ئەو جار نۆ بەیتە ئاخرەکەشی لە بەهری (ئەلف)دا بە جیاواز هاتووە کە وا دەس پێئەکا: ئای کێ بی هەواڵ لوای تۆ ئاوەرد
جا وادیارە ئەم لاواندنەوە بووەتە پێنج بەش! ئەو بەشەکەی: تۆ نەی کۆچەدا کار وێت مەحکەم کەرد (ژ ٧١)
ی: کەریم: کۆن ئەو چەم بێ تۆ بەو ڕەنگ دڵشاد بۆ

ئـێلات پـەی ئـێلاخ بـاز ئیـزنش دریـان»

هــەوای وەرکــاوان چــەنی تــۆ وەش بــێ
ســەدای شــەتاوان چــەنی تــۆ وەش بــێ

تــای چــین چنــوور پــای تــاف وەفــراو
هــەر وە تــۆ مەکــەفت نــە دەورەی کــڵاو

هــەر گــوڵ بادەمــاخ بــۆ عەنبــەرین بــێ
دەستش هەر وە دەسـت تـۆوە شـیرین بـێ

ئیسە کـێ پـەی سـەیر دڵ نـە ئاهـەنگ بـۆ
وە بێ تـۆ دیـدەم مـەر دڵ جـە سـەنگ بـۆ

ل کــالای ماتــەمیت بــێ ئەڵــەم ســەندەن
دەشتان گشت زینـدان دەربەنـدان بەنـدەن

هــەوارگا ماتــەم گوزەرگــا بــێ ڕەنــگ
م شــەونم ســێر خــەم ســەیرانگا دڵــتەنگ

خوێشــان پەرێشــان پــەڵاس نــە گــەردەن
تـۆ خـودا بازشـان چـوون تۆشـان مـەردەن

ن پــەی تــۆ کــار و بــار بەرتــەرەف ســەندەن
ســەرکار پاشــا موعەتــەڵ مەنــدەن

بــەزم هامفــەردان بــێ زەوقــەن پــەی تــۆ
نــەزم هامــدەردان بــێ شــەوقەن پــەی تــۆ

پـات وە تـۆی پـەردەی پێـوار سەرکێشـان
جــە کــام هامــدەمێ خــاترت ئێشــان

تۆ نەی کۆچـەدا کـار وێـت مەحکـەم کـەرد
بــەڵام ڕیشــەی مــن جــە بــێخ بــەرئاوەرد

تــۆ ئــازاد پــەی ســەیر جــای جــاودانی

ک: کەریم: داخ پەی تۆ چ تەور بێڕەحمی کریان
ل: کەریم: کالای ماتەمیت پەی ئالەم سەندەن/ دەشتان گشت زیندان هەر بەندان بەندەن
م: کەریم: شۆنەکەم پڕخەم سەیرانگە دلتەنگ
ن: کەریم: بێ تۆ کار و بار بەرتەرەف مەندەن/ سەر کار پاشا بێ مەسرەف مەندەن

مـــن پابەســتەی بەنــد ئــی دنیــای فــانی
تــۆ لــوای بــەو ئــەجر ســەختی زامــەوە
مـــن پـــەرێ حەســرەت دووریــت مامــەوە
پــەرێ تــۆ ڕاحــەت پــەی مـــن نەدامــەت
هـــەر شـــەو ڕۆڕۆم بـــۆ تــا ڕۆی قیامـــەت
س ئــای کــێ بی هــەواڵ لــوای تــۆش ئــاوەرد
بەختش بەرگەشت بۆ هۆشم بێهۆش کــەرد
مـــەدیا ئـــەو شـــۆنت دڵ نـــە پەنهانـــدا
چـــون ئیســـم ڕەحـــیم وە شـــۆن ڕەحمانـــدا
کۆتر‌ەکـــەی ئـــازاد حـــەریم دڵ بیـــت
دانــەی مۆبــەتچین پــەی وێــت غــافڵ بیـت
ســـەیاد چەپگـــەرد ئـــاخر فرســـەت ســـەند
ع ناگـــا دوورئەنـــداز دووریـــت وە دڵ شـــەند
هـــالای کـــزەی زام جگەرگۆشـــەی وێم
مووئاســـا و ئـــایر هـــەر پـــێچ مـــەدا پـــێم
ئـــێش زام ســـەخت تـــۆیچ ئامـــا پێشـــدا
هـەر ئێشـەن مەدیـەی کەفتـەن وە ئێشـدا
وێـــت تـــەنیا ئـــەیاز مـــەحموود نـــەزانی
مـــن شـــەیداتەر بـــیم پـــەرێت پـــەنهانی
بـــەلام بـــا جـــە تـــیر بـــەلای قـــەزاوە
پـــاڵ دەیم وە قوولـــەی قـــەلای ڕەزاوە
تـــا بـــدۆ ســـەفای بێگانـــە و خوێشـــەن
هـــەر وەختـــێ بـــەرۆش بـــاز مـــاڵ وێشـــەن

***

س: کەریم: ئای کێ بی هەواڵ لوای تۆ ئاوەرد/ بەختش بەرگەشت بۆ هۆشم وەحشی کەرد
ع: کەریم: ناکاو دوور ئەنداز دووریت وە دڵ شەند

٢٤٢

نەواتم عەرعەر سەهەند پەروەردە باخەوانان داخ وە تۆی گڵ بەردە
خودنمایی لای باڵا نەمامان وێت لادەر ئامان پەرێ تۆ نامان
ئەلف دیت شنۆی غیرەت دیدەکەم خێزا وەڵگەکەی سەرشاخ زیندەگیت ڕێزا
ب خاس بی دەرگای خەم پەی وێت کەردەوە دووکوتیمان بۆ هەرچێت بەردەوە

***

ئەلف: کەریم: وەڵگەکەی سەرشاخ زیندەگیم ڕێزا
ب: کەریم: دوولەتیمان بۆ هەرچیت بەردەوە

٢٤٣

نـــەوای کـــەژاوەی لـــەیلێ نازانـــەن
ســـەرەتای تەڵـــمیت شـــیرین ڕازانـــەن
وەی ڕۆی دمای کـۆچ مـەجنوون بەختانـەن
ناڵـــەی فـــەرهادی زامـــەت ســـەختانەن
چـــوون شـێویای لانـــەی دڵان پـــڕداخان ئەلف
جـۆق جـۆق سیاماڵ شـی پـەی لـەیلاخان
ســـەرئێڵ عـــەرزم هـــەن لا بکـــەرەوە
خێڵـــخانەی دڵان هـــا لـــە بـــەرەوە
مـــاڵاتش ســـەرجەم وە دەرد ئـــەوگارەن
هـــەرد هەوارگـــەش مافەتـــەدارەن
دەوڵـــەتمەندەنی لا بـــدەر چەنـــەش
مـــاڵات و ئەحشـام وێـت مـەدەر وەنـەش
کـۆچ خێـرت بـۆ ئیمسـاڵ چـوون ساڵان
تـــا لای ئێلـــبەگی ئـــێڵ نـــەوهاڵان

ئەلف: ئەحمەد و بایزید: چوون خێڵ دڵان دڵان پڕداخان

ب چــوون وێنــەی ســاڵان وە دەروون ئـاوەرد
پووشــانەی دڵان لــەوەڕیای ئــەو هــەرد
پەرساش کـۆن چێشـەن پووشـانەش نامـان
چــوون تــاڵانبــەردان جـاوەدەر ئامــان
نــە دیــدەی شــادی دیــدەنش خـار بی
جــە ئاشــناییش تاقــەت بێــزار بی
ج جــۆش مــەدا ســەبوون شـارەزوور دڵ
ســیروان هوونـاو دەروونــش کـوڵ کـوڵ
واژاوش مەویــەرد نــە دەمــاخ دەم دەم
تـاف مەوەسـت سـەراو چـەرخ زەڵـم چـەم
عەدەمش نە پووش هەستی مەکـەرد سـاف
منمانا چوون خەس هەستیش نە ڕووی تـاف
هــەوای هــاژەی تــاف بــەردەوە هۆشــم
بــەڵام ئـی چـن بـەیت مامـا نـە گۆشـم
ئــای بــەختم توغیــان وێـران ماڵیشـەن
گەرمەســـێر دڵ سیاساڵیشـــــەن
کـــۆز ســـۆچیای دەروون پــڕ دەرد
مــاڵات شـادیم یەکســەر قـڕان کـەرد
کـــزەی ڕەشــەبای هەناســان ســەرد
ســیماڵ عــەیش تەختــە تەختــە کـەرد
هاومــاڵان یــاوان بــە وارگــەی جــاران
مــن بــێ بارەبــەر مەنــدەی هــەواران
جەورەکـەی سـەرئێڵ خـەم بـێ شمـارەن
خـێڵخانـەم بـەرپێچ تـا خێڵـەو خـوارەن

***

ب: کەریم: وەختێ چوون ساڵان وە دەروون ئاوەرد
ج: کەریم: گێج مەدا سەبوون شارەزوور دڵ/ سیروان هووناو دەروونش گوڵ گوڵ

۲۴۴

ئەلف نەوای ناڵەی دڵ وێنەی نەوای نـەی — پیاڵەی زووخاو مەنۆشوو چوون مەی
ب کەواو پارچەی جەرگ سینەی پڕجە تـاو — ڕەحمەت بۆ یە نەی یە مەی یە کەواو
هەر ئەساسێ هەن جە لام جەم بیەن — گەرمی کزەی بەزم هیچش کەم نیەن
تەسدییێعت کێشان ساحێو شەرت و شۆن — چ ئیحتیاجـــێ وە کـــەواو تـــۆن

***

ئەلف: کەریم: نەوای ناڵەی دڵ وێنەی سەدای نەی
ب: کەریم: کەواو پارچەی جەرگ سینەی بریشتاو

٢٤٥

ئەلف نەوباوەی خەیاڵ «مەحرووم» دانا ‌ ‌ ڕەدیف لەتیف زەریف «خانا»
یاوا وە دیدەی کەم بینام ساوا ‌ ‌ جە نەو بینایی پەی دیدەم یاوا
پەیڕەویی «خانا»ت یاد ئاوەردەبێ ‌ ‌ ئەو ئەسڵ و وێت فەرع حەساو کەردەبێ
لاکین زادەی تەبع بۆ عەنبەرینت ‌ ‌ دەسڕێسەکەی فیکر بیکر شیرینت
پەسەندیدەی فام عەقڵ دانا بێ ‌ ‌ خاستەر جە خەیاڵ خاسەی «خانا» بێ
زیادی پەی فەرع وە سەر ئەسڵەدا ‌ ‌ خاسەی واتەی تۆن نەی سەرفەسڵەدا

***

ئەلف: ئەڵێن خانای قوبادی ـ کە شاعیرێکی پایەبەرزی کوردە ـ لە ڕۆژگاری خۆیدا ئەم دووبەیتەی هۆندووەتەوە:

بەرق سەیف ناز ئەبرۆخەمینان ‌ ‌ عەکس ماوی خاڵ خوەرشید جەمینان
ئەر بگنۆ وە کۆی قوڵڵەی قەزاڵە ‌ ‌ مەکەرۆش وە بووڵ سفتەی سەدساڵە

«مەحرووم»یش کە یەکێ لە شاعیرە هاوچەرخەکانی مەولەوی بووە، ئەم چوار بەیتەی لە بەرانبەری دوو بەیتەکەی «خانا»وە داناوە و هەناردوویە بۆ مەولەوی تا داوەری بکا و بڵێ «مەحرووم» باشتری وتووە یان «خانا».

ئەمەیە چواربەیتەکەی «مەحرووم»:

بەرق برقەی ناز عیشوەفرۆشان ‌ ‌ چەخماخەی لەنجەی تەلا نە گۆشان
بزیسکەی نیگای دیدەشابازان ‌ ‌ بریقەی غەمزەی شەکەرین ڕازان
ئەر بگنۆ وە سەنگ جای تەجەللای نوور ‌ ‌ مەکەرۆش وە گەرد چوون سورمەی کۆی توور
«مەعدووم» ڕاس «خانا» سۆزان عەشق بێ ‌ ‌ کەی وێنەی «مەحرووم» هەر عەشقش مەشق بێ

مەولەویش لەم پارچەشیعرەدا کە بۆ «مەحرووم»ی نووسیوە شیعرەکانی «مەحرووم»ی لە شیعرەکانی «خانا» باشتر زانیوە.

٣٤٦

نــەهات و نــەهات دڵ ماتــەن ئیمشــەو
ئەڵــبەت شـنۆی شـەو بەراتـەن ئیمشـەو
ســیاهەی دەفتــەر مــیرزای ئەزەڵــەن
زیــادی و نوقســان ڕزق و ئەجەڵــەن
ئــەو هــا وە بــەرات بــێ ئەنــدازەوە
ئێــد وە تەعلیقــەی عــومر تــازەوە
کەســێ قــووتش نــوقڵ ڕاز یــاوەرەن ئەلف
شەخســێ زینـدەگیش وەسـڵ دڵــبەرەن
هانــا هامــدەردان چــێش مەکــەردێ پــێم
مــن دیــام نــە ڕووی تەقســیمنامەی وێم

ئەلف: کەریم: یەکێ زیندەگیش وەسل دلبەرەن

ژار دووری دۆس ئــــازیزەن نۆشـــــم
نمـــەیۆ ڕازان شــیرین نـــە گۆشـــم
یانــێ جــە شــوومی بــەخت سـیای مــن
ب ئیمشــەو لــەرزان تــووڵ تــووڵ تــالای مــن
وەلـــگ زینـــدەگیم هـــا وە هـــەواوە
دیماودیمشـــــەن وە بـــای فـــەناوە
ئـــەلوەدای تـــەئریخ کامەرانیمـــەن
نیشـــانەی ئـــاخر زیندەگانیمـــەن
یـــاران ویـــەردەن نۆبەمـــەن ســـا دەی
ئیســە وە کــارەن سـاقی نەشـئەی مـەی
سا دەی تای دوگمـەی یەخـەی دڵپەسـەند
ج ئـازاد کـەر چـوون دڵ بێـدڵان جـە بەنـد
پەشـێو کـــەر لانـــەی دڵان جـــە ســـەردا
گۆشـــەی عـــەرەقچین بـــاوەر بـــە وەردا
مایـل بـۆ کـەمێ ئـەو ئـەو گۆشـەی چـەم
گۆشەی چەم ئەو جام جام ئەو ئـەهل خـەم
د دەورت گـــەرد جـــەور دەردان دۆ وە بـــاد
نــاز واچــۆ بنــۆش غەمزەکــەت نــۆش بـاد
تـا فـوارەی وشـک وولـەی پێشـەی ڕێـش
هەر یەک پرشەی زووخ هۆرشانۆ پەی وێـش
وە شـــنۆی نەشـــئەی مەســـتیم وانـــۆوە
هـ یــەک ئیمجـار جـە دەس هەسـتیم سـانۆوە

***

ب: بایزید: ئیمشەو لەرزان تەل توولەکەی لای من
کەریم: ئیمشەو لەرزان تووڵ تووڵ تالای من
ج: کەریم: ئازاد کەر چوون دڵ بێدەردان جە بەند
د: کەریم: دەورت گەرد جەور دەوران دا وە باد
هـ: ئەحمەد: یە ئیمجار جە دەس دووریم سانۆوە

٢٤٧

نەی گەهوارەی دەور تای دەسرازەی خەم
تا کەی سەرئەنگوشت غەفڵەت نە تۆی دەم
بازیت پێ وەردەن هەر یەک وە لایێ
سەدای دایەنان وە لایەلایێ
ئەلف هانا فەرقشەن ئی سەدا و تەئسیر
تا ئەو لاوناو ئەو مەزە و ئەو شیر
هەر تفلێ بێشک نەی بێشک خەفتەن
جەی دایە بڕیان بەو دایە جفتەن
ب وەسەن خاکبازی بێدار بەر ئامان
بڕیانەوەی تۆیچ سەروەختش ئامان
ها وە قەفاوە یەند شی بە وێدا
چەم بێ بینایی مەدیۆ وە ڕێدا
قەزا وە قومار نە پای باختمەن
قامەت حەڵقەبەست وەخت تاختمەن
موتریب سازەکەت ئۆف چ وەش تەرز بێ
ج ئیمجاریش وەک دەنگ مەجلیس هەر بەرز بێ
د ٤ با کوورەی زاریم بڵێسە سانۆ
داخ لوای وێم نە دڵ نەمانۆ
داد نمەدۆ داد شین مەعلوومەن لێم
دمای وێم پەرێم هیچکەس وێنەی وێم

***

ئەلف: کەریم: های نە فەرقش هەن ئەو سەدا و تەئسیر
ب: کەریم: وەس خاکبازی کەر بێدار بەر ئامان
ج: ئەحمەد: ئیمجاریش دەک ڕەنگ مەجلیس هەر بەرز بێ
د: کەریم: تا کوورەی زاریم بڵێسە سانۆ/ داخ لوای وێم جە دڵ نەمانۆ

٢٤٨

ئەلف وادەی سـفیدی شـکۆفەی پیریـن
شـکۆفەی باخچـەی پـیری دڵـگیرین
شـکۆفەی باخچـەی پـیری سـفیدەن
سـەرمایەی مێـوەی عیرفـان هـەر ئێـدەن
نـە باخچـەی سـۆنبۆل تـار مـووی تـاردا
سـپی شـکۆفەی پـیریم دیـار دا
باقـەی زویـری و زاری و دڵـگیریم
پـەی پـەی زیـاد کـەرد پـەژارەی پـیریم
ئـاخر ڕۆی وەهـار نەوجەوانیمـەن
ئـەوەڵ ڕۆی پـایز زیندەگانیمـەن
هەناسـەم چـوون بـای خـەزان مـەخێزۆ
پـەی پـەی بـەرگ شـاخ شـادیم مـەڕێزۆ
خـەدەنگ بـالآم چـەمان کـەمان وەرد
ڕاسـت وە نیشـانەی فـەنا ڕوو ئـاوەرد
کـەم کـەم پـیری خـەم وە قامـەت مـەدۆ
دەم دەم وەعـدەی ڕۆی قیامـەت مـەدۆ

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە ڕەسەنە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

پیری یەکسـەر زۆر جـە زانـووم سـەندەن
سـەر وە گەردەنـدا هـەر وە زۆر مەنـدەن
سـاقی پـام بەسـتەی زەنجـیر پیریـن
دەسـم دامانـت وادەی دەسـگیرین
چـابوک بـەو ڕەفتـار بـێ درەنگـەوە
خـەرامان بـەو نـاز بـالای شـەنگەوە
جامـت جـەم ئاسـا لەبڕێز کـەر جـە مـەی
پێم نـۆش کـەر وە یـاد بەزمئاراکـەی کـەی
مەسـتی وە پـیران جـەوانی مـەدۆ
هێـز دووبـارەی زرانی مـەدۆ
پێم دەر تا پەی پـەی پێـوە هـەی کـەروون
ڕای سەخت سارای مەحشەر تـەی کـەروون
زرنگـەی گـۆش وێم پـێم مـاچۆ وە تـاو
گاهـێ خەبـەردار گاهـێ سەرحەسـاو
من پەمەی غەفڵەت کـەڕ کـەردەن گۆشـم
هیچ وە کـەس نیـەن نـە گـۆش نـە هۆشـم
نـەی گوزەرگـای تـەنگ بـازار چەپگـەرد
هـەرکاتێ زانـای ئەجـەڵ سمکـۆ کـەرد
مۆترێـب بـەو نەغمـەی شـانازیتەوە
یـا بـەو پـەردەی پـاک حجازیتـەوە
بوڵـەندکەر دڵسـۆز سـەدای دڵـتەنگی
بەڵـکەم بێـدار بـۆ جـەی خـاو سـەنگی
های غەفڵەت تـا کـەی هـام سـەفەر ویـەرد
کـارەوان جـە خـاو بێـدار بـەر ویـەرد ب

***

ب: کەریم: بێدار بەر جە خاو کاروان ویەرد

٢٤٩

ئەلف وادەی سـەفەرەن هـای نەسـیم ئامـان
وە لای ئـازیزا بویـەر چـوون جـاران
تـەقریر کـەر ئـەوەڵ بـەو زوان حـاڵ
سـڵام و دۆعـای ئـەو دوورِدانـەی لاڵ

ئەلف: ئەم پارچە شیعرەکە لە شیعری مەولەوی ناکا هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

دووەم جــە حـــالات پەشــێوی حالـــم
جــە شــۆری بــەخت و ویــرانی مالـــم
جــە بــێ قـــەراری جــە دەس دووری
جــە بــێ ئـــارامی جــە ناســەبووری
جــە ســۆزەی شــەرار نایــەرەی هێجــران
جــە ناســـۆری زام تیرەکـــەی موژگـــان
جـە قرچـەی قـاوەی جـەرگ جـەفاکێش
جــە وەلوەلـــەی دەرد دەروون پــڕ ئــێش
جـە کـزەی هوونـاو نـە چـەم سـەر کـەردم
جــە ســەنگینی بــار قامــەت خــەم وەردم
جـە بـێ خـاوی شـەو ئـەلوەدای سـەحەر
جــە نالـــەی ئـەعزا جــە ســۆزەی جگــەر
جــە هــاوار تــەن جــە ئــەلوەدای گیــان
جــە یــاوای فەلـــەک نالـــەی ئەلئـــەمان
یــەک یــەک بــە حــوزوور ئــەو ڕۆح ڕەوان
عـــەرز بکـــەر وە ســـەد شـــیرینی زوان
واچـــە یەنـــد زووخـــاو دەروونـــش وەردەن
ئەســـپاب مـــەردەن ئامـــادە کـــەردەن
بـــــەڵ یـــــاوۆ وە لام تـــــەبیب دەردم
مەرهـــەم دۆ نـــە ڕووی زامـــان ســـەردم
جەو مەعجوون ئەجزای لوتف و مەیل وێـش
دەوا دۆ پــەی زام خەســتەکەی دڵ ڕێــش

***

٢٥٠

ئەلف[١] وەخت چەم نە چەم شێوەت دیار بێ | جە لام فەسڵ وەسڵ بەزم ئەغیار بێ
ب[١] ئیسە لێلاوی گرتەن دوو دیدە | فرسەتەن سا بۆ ئەی بەرگوزیدە

***

٢٥١

وەختەن پیاڵەی دڵەی پڕ جە دەرد | پڕ کەی جە بادەی هەوای گەردەنزەرد
ئەلف[٢] چەنی گەرمیی نەزم بەزم پڕ شادی | بویاری وە ڕەغم ئی دنیای بادی
دایم سەدای ناز سەودای گۆشت بۆ | سەد چوون مەعدوومی فەرامۆشت بۆ

***

ئەلف ـ١: ئەحمەد: وەختێ چەم نە چەم شێوەت دیار بێ
ب: کەریم: ئیسە لێلایی گرتەن دوو دیدە/ خەڵوەتەن سا بۆ ئەی بەرگوزیدە
ئەلف ـ٢: ئەحمەد: چەنیی گرمەی بەزم نەزم پڕ شادی

۲۵۲

وە خیلافــەوەن یــاران ســەرمەس | تەقازای زاتیی تەبعم هــەرچێ هــەس
جەزبەی ئاهەنم دەمـاخ دان پـەرداخ | میقناتیس تۆی جام، کەردەن وە یاتـاخ
کارەبـا نــە دەور کــام مــدەرۆ دەور | نــە دەورەی مــۆرەی کارەبـا کاتــەور
ئەلف ئــەرگێروو وە کـام کـافوورم وە کـەم | ئــاو قیڤـاڵ وێــش مــەپێکۆ دەردەم
ب چــوون هــەرس دیـدەم وە ناکامــەوە | شــــنەفتم ئــــازیز لــــوا و ئامــــەوە
ج گەرمیم تاف ساف وە سـەر ئەنـدەردا | بەستەن وە ڕووی تاش نیمەکەمـەردا
ئەووەڵ سەدای نەی مەرگەکـەم ئـارۆ | بــۆی دووەم نەفــەس فــەردایی دارۆ*
ئەنفیەکـەی گـەرد ڕای دەردم هـەوا | مەکـــەرۆ دەمـــاخ ئـــەفلاتوون دەوا
هەوای سازگار فەسڵ مەینەت وەخت | ماوەرۆم دەم دەم شادی سەبر ئەو جەخت**
ئازیز یەقین عەکس وەشنامەکەی تـۆن | سایەکەی سیفەت کەلامەکـەی تـۆن
نازوون وەی مەزهەر های‌های یە چێشـەن | نەشئەی ئەو سیفەت زاتی تۆ پێشـەن
جـە نامـای جـواو جـە بـێ‌وەفـاییم | هەرچێت فـەرماوان ڕاسـەن بینـاییم
د ئـەر وەفـام مـەبی بێ تـۆ مەمـەردم | یا خەیر مەماڕیا پەنجەی پای فـەردم
هـ ئـازیزم نامـە پـێچ مـەدۆ چـوون مـار | خامەی چەم یەکێ ئەسرینان هەزار***
وێش دان نە سەرکەف کووپەی سیایی | پەی شکوەی عـەرزەی دەرد جیـایی
وە خوا نە دووریت کۆتـاییش ئـاوەرد | نە گیان ئیختیار ماوای بـەدەن کـەرد
بـەڵام یادەکـەت ناسـتەنش وێم پـێم | وێم بەرکەرد نیشتەن وێش نە یاگـەی وێم
ئەجزای تـەن یەکسـەر نـە شـادمانی | نمـەیۆش نـە خـاو سـەد زینـدەگانی

ئەلف: ئەحمەد: ئەو قیڤاڵ وێش مەپێکۆ دەردەم
کەریم: ئەر گێروو وە کام کافوورم کەم کەم
ب: بایزید: شنەفتەی ئازیز لوا و ئامەوە
ئەم بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا نەبوو.
ج: بایزید: یەخ بەستەن وە تاش نیمە کەمەردا
* ئەم بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا نەبوو.
** ئەم بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا نەبوو.
د: کەریم: ئەر وەفام مەبی پەی تۆ مەمەردم/ خەیر مەبریابێ پەنجەی پای فەردم
هـ: ئەحمەد و بایزید: خامە چەم یەکێ ئەسرینان هەزار
*** ئەم بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا نەبوو.

هەر جوزویم پەی ویش یەند سەرشار بیەن ئی جزوم جەو جوزو خەبەردار نیەن

نە دڵ یاد ڕاز سەفحەی نامەشەن نە سەرپەنجە هۆش گرتەی خامەشەن

و یەند نە تۆی زەلکاو دەوات بێ پەی مدران مونتەزیر وەڵگ ئاوەردەن نەی

ز نەی مەدۆ سەدای، دڵان پێ خەستە وەڵگ مارۆشەوە بەستە وە بەستە

ئیسە یاد تەن سزای خیتابەن ئەر سزا وە ناز وەر وە عیتابەن

و: کەریم: یەند نە تۆی زەلکاو دەوات پڕ وەی

ز: بایزید: وەڵگ مارۆ شێوەی بەستەی ئەو بەستە

ئەمەش مانای پارچەشیعری «وە خیلافەوەن یاران سەرمەس»

١. یارانی خوشحاڵ و سەرخۆش! تەواوی خواستی سرشتم پێچەوانە بووەتەوە؛

٢. (خواستی سرشت ئەوەیە کە ئاهەن جەزبی ئاهەنرووبا بێ؛ بەڵام) ئاهەنرووبای بەدەنی من لە ترسی ئاهەنی بەدەنما لە نێو بەرد خۆی شاردووەتەوە.

٣. (خواستی سرشت ئەوەیە کە کا بە دەوری کارەبادا بخولێتەوە؛ بەڵام) کارەبای بەدەنی من بە دەوری کادا وەکوو خولیانەوەی کا بە دەوری کارەبادا ئەخولێتەوە.

٤. کام: جۆرە گیایەکە شت ئەگرسێنی و خۆشی زوو ئەگرسێ، جەڕاحان بۆ شکەستەبەندی کەڵکی لێ وەرئەگرن. کافوور: دەواییکە کە خوێن ئەگرسێنێ. قیفاڵ: موعەڕەبی «کفالە»یە، وشەکە یوونانییە یانێ دەماری باسک. واتە: (خواستی سرشت ئەوەیە کە کام و کافوور شتی تەڕ ئەگرسێنن؛ بەڵام) ئەگەر من کەمێ لە کافووری بەدەنم بگرمە کام، کامەکەش خوێنی قیفاڵی خۆی بەر ئەدا...

٥. (خواستی سرشتی ئازیزم وەکوو فرمێسکی چاومە کە ئەگەر بڕوا ئیتر نایەتەوە؛ بەڵام) بیستوومە ئازیزیشم بە پێچەوانەی سرشتی خۆی ڕۆیشتووە و هاتووەتەوە...

٦. (سرشتی گەرما وایە کە مایع وشک ئەکا؛ بەڵام) گەرمای بەدەنی من نە تەنیا تافێکی لە سەر و چاوما پێک هێناوە بەڵکە تا نیوەیەک لە شاخ و بەردی وشکی بەدەنمی کردووەتە یەخ ...

٧. (سرشتی دەنگی ئاهەنگی مەرگ ئەوەیە کە مەرگ ئەهێنێ؛ بەڵام) تەقازای زاتیی من وا پێچەوانە بووەتەوە کە دەنگی ئاهەنگی مەرگ وەک سووری ئیسرافیل زیندووم ئەکاتەوە...

٨. (خواستی سرشت وایە کە دەرد و ناخۆشی ئەبنە هۆی دەرد و ناخۆشیی کەسانیتر؛ بەڵام) برمووتی گەردی ڕێگای دەرد و ناخۆشینی من ئەگەر با بیبا دەماخی ئەفلاتوونیشی پێ دەوا ئەکا...

٩. (خواستی سرشت وایە کە مرۆڤ بۆ کاری خێر جەخت ئەهێنێ و بۆ کاری پڕ دەرد و مەینەت سەبر؛ بەڵام) سرشتی من وا پێچەوانە بووەتەوە کە بۆ هەوای سازگاری شادی و خێر سەبر ئەهێنم و بۆ وەختی دەرد و مەینەت جەخت ئەهێنم ...

١٠. (ئەمەکە هەموو شتێکم پێچەوانە بووەتەوە) ئازیز یەقین بە هۆی ئینقیلابێکەوەیە کە نامەکەی تۆ بووەتە هۆی ئەو ئینقیلابە لە مندا و سێبەری کەلامی تۆ لە مندا ئەو ئینقیلابەی پێکهێناوە...⟵

نە نە سفتەی هیجر خاڵ ئالاتم — دۆزەخی دۆزەخ دووری بالاتم
بویەر جە مەنەیم شای نەونەمامان — مەردەن پەی گرۆی دۆزەخی نامان

***

→

١١. بنازم بەو دەرکەوتنانە کە نامەکەت لە مندا پێکی هێناوە، ئەشێ چی بێ کە بتوانێ شتێکی وا لە منا پێکبێنێ (یەقین نامەکەی تۆیە) کە ئەشئەی سیفەتە زاتیەکانی تۆی وا لە گەڵدا...

١٢. لە بێ وەفایی من و جواو نامە نەدانەوەی من هەر چیت فەرمووە ڕاستە...

١٣. ئەگەر من خاوەنی وەفا ببوایەم بێ تۆ ئەمردم یا خەیر پەنجەی پای شیعر و شاعیریم ئەشکاند.

١٤. خامە: قامیشی قەڵەم. چەم: ڕووبار. واتە: ئازیزم لە بەر دەرد و ڕەنجی دووری تەنانەت قاقەزەکەی دەستم وەکوو مار پێچ ئەدا لە خۆی و قامیشی لێوی ڕووباری دیدەشم یەکێکە و فرمێسکم هەزارە...

١٥. خامەم خۆی داوە لە سەر کەفی دەوات بۆ نووسینی سکاڵای جیایی.

١٦. بە خودا نە دووری تۆ تەواو بوو نە گیانیش بێ تۆ لە بەدەنا ئارامی گرت.

١٧. بەڵام یادی دیداری تۆ منی لە من جیا کردووەتەوە، منی لە خانوی لەشما دەرکردووە و خۆی لەویدا نیشتەجێ بووە.

١٨. بەو بۆنەوە کە یادت منی لە خانوی لەشمدا دەرکردووە و خۆی لەوێ نیشتەجێ بووە ئەندامانی لەشم لە خۆشیدا ژیانیان وەکوو خەویش نایەتە پێش چاو و لە شادمانیدا ژیانیان لە بیر چووەتەوە...

١٩. هەر ئەندامێکم ئەوەندە لە خۆشیدا سەرمەست بووە کە لە هیچ ئەندامێکی ترم هەواڵی نییە...

٢٠. نە دڵ ئەتوانێ داستانی خۆی بنووسێ بە سەر قاقەز و نە ئەنگوس هۆشی ئەوەی پێ ماوە کە قەڵەم هەڵبگرێ.

٢١. قامیشی قەڵەمەکەم ئەوەندە لە ڕەشاوی دەواتا چاوەڕێی نووسین ماوە کە گەڵای دەرهێناوە...

٢٢. نەی قەڵەمەکەم دەنگێکی لێوە دێ کە دڵان بریندار ئەکا و گەڵای نەیەکەش گۆرانی بە گۆرانی و بەستە بە بەستە ئەو دەنگە ئەستێنێتەوە.

٢٣. یادت خانوی لەشی لێ داگیر کردووم و من ئاوارە بووم جا ئێستا یادەکەی خۆتە لە جێگای مندا ئەگەر لایقی نازە نازی بدە و ئەگەر سزای عیتابە عیتابی لێ بکە...

٢٤. نە... نە... ئەمانە کە وتمان هەموویان ڕازی ئیشتیاق بوو، من خۆڵەمێشی خاڵی ئاڵای تۆم و وام لە نێو ئاگری دۆزەخی دووریی باڵای تۆدا...

لێم ببوورە ئەگەر لە ناو ئاگری دۆزەخی دووریی باڵاتدا گیانم تێدا ماوە (ئاخر من ناتوانم بمرم) چوون مردن بۆ دانیشتوانی دۆزەخ نەهاتووە.

۲۵۳

ئەلف وەسەن ئی مەخسەڵ دەور دیدە مەست ئـی ئامـا و لـوا سـەد قـەزا پێشـەن
ئارەزووت دڵ بێ ئەوەڵ جـارت بـەرد هـەنی گیانەکـەم مەتڵـەبت چێشـەن

***

ئەلف: بۆ ڕوونبوونەوەی ئەم قەتعەیە بڕوانە بەهری (چ): چێشەن ئی مەخسەڵ...

٢٥٤

وەش ئامای هەی پەیک لای قەبیلەی لـەیل
ئەلف جـەیب دڵ وە عـەتر مـەیل لـەیلیٚ کـەیل
وەختیٚ دووی دەردان مەویەرد نـە هـەردان
جـە کـووورەی ئـایر دەرد بـیٚ دەردان
نامـەی ویٚرانـەی دڵان پـیٚ ئـاوا
جـە ناکـام یـاوا بـەڵام کـام یـاوا
هـای وە فـەرق دیـن زامـداران تـاج دای
ب شـەریعەت دیـن لـەیلیٚ ڕەواج دای
قـات بی جـە کەسـرەت یـاران هامـدەم
ج گەرد کۆی دڵـبەر، خەبـەر بـەر پـەی چـەم
مەخموورکـەر دەروون جـە بـادەی بـاقی
د یانـیٚ مـەی جـواو خاتیٚمـەی سـاقی
بەڵـیٚ چـوون لـەزەت تـیر نـازاران
تـام نـەدان ئـەو دڵ بازیـت شـوماران

ئەلف: ئەحمەد و بایزید: جەیب دڵ وە عەتر دەرد لەیلی کەیل
ب: کەریم: شەریعەت مەیل لەیلیٚ ڕەواج دای
ب: «دین»ی هەوەڵ: چاوپیٚ کەوتن، «دین»ی دووهەم: ئایین.
ج: ئەحمەد: گەرد کۆی دڵبەر خیٚزۆ پەریٚ چەم
د: کەریم: یانیٚ نەی جواو خاتمەی ساقی

نــازوون وەو غـیرەت چ خــاس پێــت زانــان
ماشــەڵات وە حــاڵ یــاران پــێ وانــان
هــەوای کۆتــایی ناڵــەی وێــت بیــەن
وە تــیرێ هــەنی ئاگاهیــت نیــەن
دڵ نــاڵان بیــەن، نــاڵان پــەی تــیرەن
تــیر ســەرمایەی گیــان عاڵــەم پــیرەن
کۆتــایی نیــەن دۆس وە ناڵــەی دڵ
چوون وەردۆ جە گیان دەس دڵەی خـەجڵ
نیشان ئەو بۆ دڵ نە جـای خـەدەنگ هـوون
پەی وزووت، حـەوز حـەوز، بـدۆ وە بێـروون
حــەوز حەنــەفی خــاس پــێش ڕەزا بــۆ
نــەک جــەی شــەرعەدا نمــات قــەزا بــۆ
هـ	چــوون تــازە زامــی هۆشــت ویــەردەن
وێــت ئاســا خــەیاڵ ئــازیزت کــەردەن
ئەو جـە کـۆن دووری و نزدیکـی جـە کـۆن
دووری و نزدیکــی وەســف مــن و تــۆن
مەنزڵش نیـەن ئـەو قـەوس ئـەو خـەدەنگ
کێ پەرساش یەکێ و سەد هەزار فەرسـەنگ
یــەکێوەن هــەر وەخــت نیشــان ئامــادەن
کێشــا و بەرشــیە و ئــەو نیشــان دادەن
ســاقی زیــادەی مــەی زۆر ئــاوەردەن
و	سڕ سەر نـە پـەردەن وەر نـە سـەر بـەردەن
تەنگــە زەرفــەنان هــیلاکم مەکــەر
ویسعەت مەشـرەبێ یـا جـام نـیم پـەڕ دەر

***

هـ: ئەحمەد: چوون تازە ڕاهی هۆشت ویەردەن

و: کەریم: سڕ سەر پەردەن وەر نە سەر بەردەن

٢٥٥

وەش ئامای وەخەیر ئەی بەرگوزیدە
بۆ نە جای مەردم جا گێر نـە دیـدە

خەیلێن بینایی جـە دیـدەم ڕەمـان
بەڵ سوڵحشان بۆ بینـایی و چـەمان

ساقی تەرس دەرد دووریی جەمین گوڵ
وەسڵـم جـێ کـەردەن وە ژار قـاتڵ

هەر کاتێت زانا فەڵەک کەڵەک بەست
دامنەکەی وەسڵم بەر داوە جە دەست

ئەلف شاد بی وە جامـێ دڵـم بکـەر شـاد
بەڵـکە بویـاروو بـەزمێ وە ئـازاد

ب جـە دەس بێگانـان یـاوون ڕەهـایی
مەس بوون وە شنۆی مەی ئاشنایی

***

ئەلف: کەریم: سا دەی وە جامێ دڵم بکەر شاد
ب:.ئەحمەد: مەس بوون وە شنۆی بۆی ئاشنایی

۲۵۶

وەفای چەرخ چەپ ڕاس بێ تان‌وپۆن
جەفا بێ پایان دەردسەر بێ شۆن

بەدی نیکیەن نیکی بەدنامی
فامای شێتیەن شێتی پڕ فامی

سارای هیدایەت تاریک مەوینوون
ڕای نەجات یەکجار باریک مەوینوون

ناڵەم نەی ئاسا عاڵەم گرت نە وەر
شیشەی مەی پەمەت نەگۆش بەرئاوەر

جە تۆ قەهقەهە جە پیاڵە مەی
جە ساقی ها دەی جە ئێمە با بەی

مەلا جە کەسرەت لەوحەش بۆ سادە
مەنسووخ نەزانۆ حەلالی بادە

ئەلف زاهێد مایەی هۆش هیچ نەمانۆ پێش
پەشێو بۆ تەقواش چوون دەستار وێش

من نەوون وە تەنگ نەفامیەوە
وێم بدەون وە دەس بەدنامیەوە

ب دێوانان ئاسا بجۆشوونەوە
بەلاگەل چوون مەی بنۆشوونەوە

شەرارەی مەستی مەی بەرشۆم نە دڵ
وەو چراخەوە یاوون وە مەنزڵ

***

ئەلف: کەریم: پەشێو بۆ تەقواش چوون مێزەرەی وێش
ب: ئەحمەد: دێوانەئاسا بجۆشوونەوە

٢٥٧

وەهارەن تەشریف خاڵ خاسان پەی هەرد
کەم کەم جوانیش ئاوەرد پیریش بەرد
ئەلف جەم جەم سۆسەنان جە تاق تەوق وەر دان
سەردان نە هەردان پەرێ هامفەردان
وە ڕووی زاخاندا چنوور لوول وەردەن
پەی پای گیان تۆڕ داو ئامادە کەردەن
بەڕەزا بەو چین توغرای تاتاوە
شەماڵ مەشانۆش یانێ وەی لاوە
نەرگس وە مەس مەس مەدیۆ کێن ئەو کەس
گۆشەی چاک دڵ وەرنەدۆ جە دەس
مەعدوومی غەفڵەت تا چەن و پەی چی
ب گۆشدەر ماچۆ تەرز سەحەری نەیچی
دڵە وادەی سوبح نەووەهارانەن
وەخت ئاگاهی دەردەدارانەن
هەر کەسێ دانش نەفامش نەبۆ
بینی عیرفانش زوکامش نەبۆ
گرفتی دەماخ خاس دابۆ پەرداخ
پەی پەی بۆی ئازیز مەیۆش نە دەماخ
جەی بۆی گیانبەخشە بێ بەش مەمانە
ئێ سوبحەخاسە وە فرسەت زانە
تۆ دیای وە شۆن چەند سوبح نۆدا
ج کۆ چەن سوبح بدیۆ وە شۆن تۆدا

***

ئەلف: ئەحمەد: جەم جەم سۆسەنان تۆق نە تاق سەر دان
ب: کەریم: گۆشدەر وە ناڵەی سەحەری نەیچی
ج: ئەحمەد: کۆ چەن سوب بدیۆ وە شۆن تۆدا
پێنج بەیتی دوایی ئەم شیعرانە لە نوسخەکەی کەریمدا داکەوتووە و بە هەڵە لە بەهری (د) دا بە پارچە شیعرێکی جیاواز هاتووە. ئەو پارچە شیعرە وا دەس پێ ئەکا: دڵە وادەی سوبح نەووەهارانەن

٢٥٨

ئەلف وەهـــارەن ســـوبدەم ســـەوزە دیـــاران
نم کەوت ئـەو دیـدەش چـوون شـەوبێداران
پـــەی دڵـــەی مانیـــای دەروون مـــەلالان
ســـایە بەســـتەوە خەیمـــەی گـــولالان

ئەلف: ئەحمەد: نم کەوت ئەو دیدەی شەو نیم بێداران
کەریم: وەهارەن سەیرەن، سەوزەی دیاران/ نم کەوت نە دیدەش چوون شەو بێداران

چـوون دێوانــەی شـۆر ئـازیز نـە سـەردا
شـەتاو سـەر هـۆرگرت وە دەشـت و دەردا
تـوولانی چـوون هیجـر خـاتر پـڕدەردان
ڕەوان وێنـەی وەسـڵ گـەردەن بێگـەردان
بـۆی یەخـەی سـەحەر پـەی دەمـاخ دڵ
مـانۆ وە نەسـیم جـەیب جـەمین گـوڵ
های جـە شـنۆی وەش ڕۆح ئـەفزای کـاوان
ئـای جـە شـاخەی تـاف سـاف سـەراوان
نەک چوون تـاف چـەم پڕ ئەسرین چـەرخ
بارەکـەڵا چـەرخ هـەی ئافـەرین چـەرخ
چـەنی جـە هەسـتی وێـت تەواسـاییت
چـەنی جـۆش عەشـق مـەجنوون ئاسـاییت
بدیـە چـوون هـۆردان وە نـام و نەنگـدا
بـێ پـەروا مـەدۆ وێـش وە ڕووی سـەنگدا
هـای سـاقی هـاڵای سـەرمایەی خـامی
نمـــەدۆم جـــە دەس ڕای نێکنـــامی
ب باوەرە ئەو جۆش سا دەی هەی پـەی کـەی
تافـەی قەڵـوەزەی سـاف شیشـەی مـەی
ج مـــەوجش بنچینـــەم بـــدۆ وە هەمـــدا
هەسـتیم دۆ وە بـەرد هـەرد عەدەمـدا

***

ب: کەریم: باوەرە وەش وەش سا دەی هەی پەی کەی/ تاف قەڵوەزەی ساف شیشەی مەی
ج: بایزید: مەوجش هەر پەنجم بدۆ وە هەمدا

٢٥٩

وەهارەن سەوزەن ئاوەن سەرکاوەن
هاژەی وەفراوەن شاخەی شـەتاوەن

ســاقیەن بــادەن نەســیمەن بــادەن
بولبول جە دەوری گـولان ئـازادەن

بەزمەن شادیەن عەیشەن نیشـاتەن
کەیفەن شۆخیەن شەوقەن حەیاتەن

تەمەن دووکەڵەن گەردەن غوبارەن
فرمێسکەن چەمەن سەیلەن وەهارەن

سەنگەن کۆسارەن سەرکۆوەن هـەردەن
خەمەن مەینەتەن زووخاوەن دەردەن

هیجرەن دووریەن عیجزەن فیراقەن
واوەیلا و شـینەن نالـەی عوشـاقەن

ئەلف سەبزەن سۆسەنەن نەورۆز گولانـەن
کەمەرەن هەردەن کەلەن کەلانـەن

سەرعیەن شەیدان نەجدەن مەجنوونەن
مەزاقـەن جامـەن پیالـەی هوونـەن

***

ئەلف: ئەحمەد: کەمەرەن ملەن کەلەن کەلانەن
کەریم: کەمەرەن هەردەن ملەن کەلانەن

۲۶۰

ئەلف[1] وەی من پەی سەفای یاران هامدەم ئای پەی ئەو سەیران ماردەم و کەلڕەم
یاران گردین شـین وە تووناوتوونـدا هەر خەیاڵ مەندەن نە تۆی دەروونـدا

***

۲۶۱

ئەلف[2] وەی من دیارەن پەنجـەی تارمـەن ســەرووەخت هــامن نەووەهارمــەن
ب سوبحم نە تۆی شەو مەخۆ وە کەردەم وە کەردەکەی بـەد عـومر ویـەردەم
ج پۆس کۆس گۆش نمکێشان کەم کەم ئی سەر ئەو سەرەن دووربینەکەی چەم
خەم بیم یانێ های پێم مـەدۆ خەبـەر نە دەرگای هەستی تەشریف بەر ئەو بەر
جە حەد بەر شیەن هەر یەند نە زاریم نەمەنـدەن تاقـەت ڕای پـەردەداریم

***

۲۶۲

ئەلف[3] وێت بـدەر ئینسـاف نـەو نـەمام نـۆ مەردەن خاستەرەن یا خۆ دووری تۆ
پەژارەت شادیم جە بـێخ ئـاوەردەن دووریت خەیمەی دڵ ڕیشەکەن‌کەردەن
وەسواسەت وەی‌تەور نێش‌دان نە جەرگم وە مەرگت قەسەم ڕازیم وە مـەرگم

***

ئەلف ـ١: ئەم دوو بەیتە لە نوسخەکانی کەریم و ئەحمەددا وەکوو یەک بوون.
ئەلف ـ٢: بایزید: حەفتەکەی ئاخر نەووەهارمەن
ب: کەریم: سوبحم نە تۆی شەو مەخەنۆ وە کەردەم
ج: ئەحمەد: پۆس تەپڵ گۆش نم کێشان کەم کەم
کەریم: ئەم سەرە و سەرەن دووربینەکەی چەم
ئەلف ـ٣: بۆ ڕوون بوونەوە و ڕاست کردنەوەی ئەم سێ بەیتە تەکرارییە بڕوانە بەهری (پ) کە وا دەس پێ‌ئەکا: پەژارەت شادیم جە بێخ ئاوەردەن...

۲۶۳

ویـــش نمـــەوینۆ ئـــازیز خـــەمینت / دیـــارەن لێڵـــەن جـــام جـــەمینت
تاڵەن کـام دڵ مەینـەت گازەکـەت / تـام دووریشـەن ڕێـزەی ڕازەکـەت
بەدبەختی منەن وە یانـەم هـەرەس / ئازیزێ چوون تۆم نمـەگنۆ وە دەس
وەر نـــە شـــەم هـــەزار پەروانـــە دارۆ / ئـەر یۆشـان کـەم بـۆ پـەروا نـەدارۆ
ئەلف ساقی دەس چەرخ هەر ها نە کـاردا / تای تانتەی دووریش وستەن وە داردا
سەروەخت هەستی جەدەس وەردامەن / تـــەدارۆک خـــەیر ئـــارۆ فەردامـــەن
تەمامـــەن بـــەرات قـــەبز و حەواڵـــەم / دێـرەن کـەرەم کـەر بـدەر پیاڵـەم
تا هیممەت وازوون وە یەک پەیمانە / خاڵی بۆ چێمەیچ گۆشەی مەیخانە

***

ئەلف: کەریم: تای تانتەی دووریش بەستەن وە داردا
میسراعی یەکەمی ئەم بەیتە بە شێوەی «دیسان دەس چەرخ هەم ها نە کاردا» وەکوو میسراعی فەردێک لە نوسخەکەی کەریمدا هاتووە کە ئێمە لێرەدا لە گەڵ ئەم قەتعەیە هێنامان.

٢٦٤

هـا تـەن ئـەلوەدای زینـدەگانی کـەرد
قـەدەم ڕەنجەکـەر هامفەردەکـەی فـەرد
ئەلف لابەر تەختەی سەنگ ئەڵحەدسـەرای ئـێش
جەمکەر گەرد خاک جەستەی خەستەی ڕێش
ب ئامێتـەن وە یـاد بـالای تـەرک تـەڕ
یانـێ نمناکـەن زوو مـەبۆ وە هـەڕ
درۆس کـەر نـەو هـەڕ شـێوەی بوڵبولـێ
بنیـەش نـە سـەر شـاخ گولـێ یـا چڵـێ
ج بەڵـکەم ئـەو سـەیاد نـە سالـێ جـارێ
بویـەرۆ پـەی گەشـت کوشـت شـکارێ
نـەچیرگای وێشـەن وە پـارێز کـەم کـەم
بەڵـەدەن مـەدیۆ مەکـەرۆش وە چـەم
د خـەدەنگێ هـەنی هـەوا مـەدەرۆ
پـەرێو مـەرگێو تـەر ئێحیـام مەکـەرۆ
هەر ساتێ سەد جار بەو تـیر نـەو تەرکـەش
زینـدەگی و مـەردەن ئامـان وەشـەن وەش

***

ئەلف: کەریم:

لابەر تەختەی سەنگ ئەڵحەدسەرای ڕێش/ جەم کەر گەرد خاک جەستەی خەستەی وێش

لە نوسخەکەی بایزیددا شەش بەیت زیاد کراوەتە سەر ئەم پارچەشیعرە کە ئەو شەش بەیتە پارچەشیعرێکی جیایە لە بەهری (د) دا، وا دەس پێ ئەکا: دڵە دیارەن بێقەرارەنی ...

ب: کەریم: ئامێتەن وە یاد بالای تورک تەڕ

ج: کەریم: بەڵکەم ئەو سەیاد جە ناکاو جارێ

د: خەدەنگێ هەنی هەوا دەرۆوە/ پەرێ مەرگێو تەر ئیحیام کەرۆوە

۲۶۵

هاڵ بەدهاڵ بەدەن هاڵـی و هەواڵـە | یانێ های چوون سەنگ قولەی «قەزاڵە»
ئەلف مـــەوارۆ واران خـــەمان پێشـــەدا | هاڵای سەدای دەنگ تۆ ها تێشـەدا

***

ئەلف: ئەحمەد: مەوارۆ وارای خەمان پێشەدا

٢٦٦

ئەلف هامدەردان ئامان ئەر مەندەن هۆشم — سەدای وەشێوەن مـەیۆ نـە گۆشـم
چمان زێڵـەی زەنـگ زەواری مـەیۆ — زرنگـەی قافڵـەکەی وەهـاری مـەیۆ
ب قافڵـــەچی ئامـــان دادەن دەخـــیلم — بنەکـــدار خـــەم خـــەیلێ زەلـــیلم
نـــە ڕای تیجـــارەت ئـــەمیر وەلی — تـۆ مایـەی ڕەواج عـەباس و عـەلی
ج ساتێ قافڵەکەت ساکن نە سـەیر بـۆ — یەک عەرزێ داروون ئۆغرت خەیر بـۆ

ئەلف: ئەحمەد: هانا هامدەردان ئەر مەندەن هۆشم
کەریم: سەدایێ وەشەن مەیۆ نە گۆشم
ب: بایزید: قافڵەچی ئامان دادەن دەخیلەن/ بنەکدار خەم خەیلێ زەلیلەن
ج: کەریم: یەک عەرزێ دیرم ئوغرت خەیر بۆ

گێج «زرێوار» هەرسم مەوج وەردەن ‌ ‌ سارای «مەریوان» تەمام هەڕ کەردەن
بازش هەناسەم سوب وەنەش دەرۆ ‌ ‌ یەخ کەرۆ قەتار ئاسان بویەرۆ
ئیمجار وە سۆزەن موژەی جۆشوەردەم ‌ ‌ سەرنووک قەڵەم ئاخ سۆراخ کەردەم
د وە بەند دووباد مەینەتی جگەر ‌ ‌ بورازە تاتای جەواڵان یەکسەر
قەیاسەی قایش پۆسەکەی جەستەم ‌ ‌ حەڵقەی چەڵەمەی پێشەی شکەستەم
هـ ڕەگ تەن تاڵی تاڵ دادەی سێوەنگ ‌ ‌ بفەرما یاران بدان تەنگ
زەنگ دڵەی تەنگ زایەڵەی سەدڕەنگ ‌ ‌ پێکیای تای دەرد ڕیشەی خەم گوڵەنگ
وزان نە گەردەن بەرز پێشاهەنگ ‌ ‌ بشۆ بدۆ دەنگ فرسەنگ وە فرسەنگ
مەدەد یا عەلی پەی سەفەر کەر مەیل ‌ ‌ مەنزڵ وە مەنزڵ تا مەنزڵگەی لەیل
و بدیە هەر خاکێ جەو ئاسانەکەن ‌ ‌ گەرد سفتەی گیان هەراسانەکەن
ڕەحمەت بۆ وادەی وستەی بارەکەت ‌ ‌ نەبۆ وە پاشێل پای قەتارەکەت
ز جە زێڵەی ئەو زەنگچوون خەبەردارەن ‌ ‌ مەیۆ مەشناسۆش ئاخر دیارەن
مەپەرسۆ ئازیز پڕ وەفا و بەینەت ‌ ‌ کۆن تاجرباشی سەرقافڵەی مەینەت
واچە مەر نەدیت نەمام بێگەرد ‌ ‌ چێگە پارچەی گیان پایەنازت کەرد
یاد پایەناز سەودای سەرش بێ ‌ ‌ مامەڵەی پارچەی گیانێوتەرش بێ
بەڵام جە تەئسیر جۆش بۆتەی دڵ ‌ ‌ دەمەی هەناسەی دەروون پڕ چڵ
سیم قاڵ هەرس شەوان بێداریش ‌ ‌ ئەشرەفی پاکتاو ڕەنگ و ڕوخساریش
ح ڕووکەش بی وە کفت هوون گوڵناری ‌ ‌ وە مس مەنمانا جە لای بازاری
ط بازارش کەساس ڕای بەندەرش بەند ‌ ‌ کەس نمەواچۆ سەرمایەت وە چەند
وە بازارەدا وە بانگ بێ شەرم ‌ ‌ مەگێلا و مەوات وە زایەڵەی گەرم
مایەم نارەواج دەروونم تەنگەن ‌ ‌ قافڵەکەم تا قام قیامەت لەنگەن

***

د: ئەحمەد: وە بەند دووباد مەینەت تای جگەر
هـ: کەریم: ڕەگ تەن تاڵی تاڵ وەردەی سێوەنگ
و: کەریم: بەڵام هەر خاکێ جەو ئاسانەکەن
ز: بایزید: مەیۆ مەشناسۆ ئاخر زەوارەن
ح: ئەحمەد: ڕووکەش بێ وە هوون کفت گوڵناری
ط: کەریم: کەس نمەواچۆ سەرمایەش وە چەند

٢٦٧

هامدەردان ئێشێ هامدەردان ئێشێ ئەلف

پێمەوەن ئێشێ چ تەرزێ ئێشێ

ئێشێ پێچ چوون ئێش وە ماران ڕێشێ

ئێشێ پڕ نێشێ ڕیشەی گیان کێشێ

چ ڕێشێ ئەسەر مەودای خەدەنگێ

ڕەهای شەست تیر شەنگێ قەشەنگێ

ئەلف: ئەم پارچە شیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

ڕەعنـــا غەزالـــیێ بـــالا شمشالـــیێ
ساحێب کەمالـیێ گـەرد دڵ مالـیێ
لەیل ئاسا نـازیێ شـیرین جەمالـیێ
مەجنوون نیـازیێ فـەرهاد ئەحوالـیێ
پەروانــە سـازش شەمسـا سۆزشـیێ
گوڵ ئەندام نـازش بـەهرام شۆرشـیێ
خورشید ئـەتواریێ نیلووفـەر زەوقـیێ
«عەزرا» عوزاریێ «وامێق»ی شەوقیێ
پەری پەیکەریێ پای دڵ پەی کەریێ
خەم دەر خەم بەریێ دڵ دەر دڵبەریێ
عەرەقچین نە تۆی سورمەدا غـەرقیێ
وە فەرق فـەرقیێ بـا زەوق و بـەرقیێ
سەر وە دەسماڵیێ گەردەن پڕ خاڵیێ
دەس بازنـە لاڵـیێ پـا وە خرخاڵـیێ
پێشـــانی ماهـــیێ ئـــاهوو نیگاهـــیێ
گێســوو ســیاهیێ دڵ مەنزڵــگاهیێ
وە ڕوخسار و زوڵف سوبح و ڕەواحیێ
وە دیــدە و نیگــا پیاڵــە و ڕاحــیێ
ئــەبرۆ موژگانــیێ تــیر و کــەوانیێ
سەد پـەری نیشان پـەریێ نیشانیێ
نەشئەدەر دەمیێ بەزم ئارای جـەمیێ
عەنبەر پەرچەمیێ پەرچەم وە خەمیێ
شــەکەر زوبانــیێ غونچــە دەهانــیێ
لۆلــۆ ددانــیێ لــەب لــەعل کانــیێ
پەنجەخامـــــەیێ دڵان نامـــــەیێ
ڕەقەم ڕەویەی سەیر عەشق عەلامەیێ
تینــەت نــەزیفیێ زینــەت زەریفــیێ
خولقــیێ لــەتیفیێ خــەلقیێ شــەریفیێ
مێهـریێ بــەهاریێ قــەهریێ خــەریفیێ
بەشــیر ڕەدیفــیێ نــەزیر حــەریفیێ
شــاهین کــرداریێ تــەڕلان تــەواریێ
ژەرەژ ڕەفتــاریێ تــووتی گوفتــاریێ
شــابازیێ شــازیێ شــاهان مومتــازیێ
شاهدیێ شۆریێ شـۆر و شـەڕ سازیێ
پــەنهانی گــەنجیێ عــەیانی ڕەنجــیێ
سەد عیشوە سەنجیێ پڕ لارە و لەنجیێ
ئاشــــنا بۆیــــیێ بێگانــــە خۆیــــیێ
بەهانــە جۆیــیێ بــەها نــە جۆیــیێ
نزیکــی ڕایــیێ نــووری ســەفاییێ
دەیجووری وەحشیێ دووری جەفاییێ
ســەرویێ تــەزەرویێ گوڵــیێ بولبوڵــیێ
خوتــەن وەتــەنیێ لــە سـایە سڵـیێ
شیرینی تەڵخیێ خوشکیێ پڕ نـەمیێ
غوڕەییێ سـەڵخیێ سرووریێ خـەمیێ
حۆری سرشتیێ قەسری بەهەشتیێ
زوڵــف زونـاریێ دەیـریێ کەنشـتیێ
خــەیاڵ پەشــێویێ عــاقڵان شــێویێ
شێوە بە گرد چێو پاک جە گرد چێـویێ
هەر ئێشیێ جە نێش تیر ئەو کەسەن
نە جای نەشئەی نۆش نەشئەتەین وەسەن
سەر دا وە هەمدا تان و پۆی جەرگم
نمانا مەحشـەر غەرغـەرەی مـەرگم
بازدێم وەی زامـەت وەی ئەندامـەوە
بـەڵ بـەیان وە شـۆن بـاز بێزامـەوە

***

۲۶۸

هامدەردان بەردەن هامدەردان بـەردەن — ڕۆح و دڵ و دیـن وە تـاڵان بـەردەن
دەروون وە مەودای خەدەنگ ڕێش کەردەن — ڕیشەی سەبووریم تاتا کێش کەردەن
وە نـێش پـڕ ئـێش ژار مـار دەرد — سـەراپای ئـەعزام لـەتار لـەتار کـەرد
وە نـووک نەشـتـەر پـۆلایی فـەراق — پڕ جە زام کەردەن دەروون موشـتاق
جەمین قەمەریٚ سیمین سـیم بـەریٚ — مـوویی کەمـەریٚ شـیرین دڵـبەریٚ
موشـکینە خاڵـیٚ یۆسـف جەماڵـیٚ — مەحبووب جەلاڵیٚ لـەیل ئاسـا حاڵـیٚ
سـەرو باڵایـیٚ حـۆری نمایـیٚ — خورشـید جـەلاییٚ غیلمـان ئاسـاییٚ
دیـدە غەزاڵـیٚ نـازک خەیاڵـیٚ — دوڕدانـە لاڵـیٚ سـاحێب کەماڵـیٚ
قـومری سـەڵاییٚ بولـبول نـەواییٚ — لالـە لیوایـیٚ ئـاهوو نیگایـیٚ
کـەبک خـەرامیٚ شـابازیٚ ڕامـیٚ — تـەزەرویٚ نامـیٚ هۆمـا مـەقامیٚ
داوودی دەنگـیٚ گوڵاڵـە ڕەنگـیٚ — شـەدە قەشـەنگیٚ قومـاش فـەرەنگیٚ
وەنەوشە بۆییٚ گوڵ غونچـەی جۆیـیٚ — بەهانـە جۆیـیٚ کەعبەسـا کۆیـیٚ
سولەیمان جاهیٚ جام جـەم نیگاهـیٚ — سـکەندەر شـاهیٚ دارا دەرگاهـیٚ
ڕەعنـا سـادەییٚ نیگـا بادەیـیٚ — سـەهبا نەشـئەییٚ پـەری زادەیـیٚ
شۆخ شەنگ تەرزیٚ قەد قامەت بـەرزیٚ — سـنەوبەر لـەرزیٚ ئێتاعـەت فـەرزیٚ
هێجـران دۆزەخـیٚ وسـاڵ بەهەشـتیٚ — نازک گـوڵ ڕوخـیٚ کەعبـە کەنشـتیٚ
عیشـوە نـازداریٚ یـەکتا نگـاریٚ — حیلـە و فـەن کـاریٚ گـەرم بـازاریٚ
غونچـە دەهانـیٚ تـووتی زەبانـیٚ — سـاحێب زەمانـیٚ شـەکەر ئەفشـانیٚ
ڕەقیـب دەمسـازیٚ غـەریب نـەوازیٚ — نـازەنین گـازیٚ عاشـق گـودازیٚ
ئـەبرۆ کـەمانیٚ پـەیکان موژانـیٚ — سـەوڵ خـەرامانیٚ مـەولان نیشـانیٚ
یەن تیر نیگای بـیٚ مـەیلیش دا لـێم — یەن ژار سوجەی هێجران وەردەن پـێم
ئەو کەردەن تەمام سەراپام چڵ چڵ — ئێد فەتار فەتار کەردەن جەرگ و دڵ
خوسووس شەرارەی خورشید دووری* — خۆرانگاز کەردەن زەخم مـەهجووری
مـەر لابـەرۆ ژار وە داروی ویسـاڵ — یا وە مەرهەم سێڵ زام کـەرۆ پاماڵ
وەر نـە ئـارەزووی ژیـان مەحاڵـەن — خـەیاڵ حـەیات فکـریٚ بەتاڵـەن**

***

* کەریم: مارانگاز کەردەن زەخم مەهجووری

** بە بۆچوونی من ئەم پارچەشیعرە لە شیعری مەولەوی ناکا.

٢٦٩

هـا مـن هـامنوار گـەرمیش جـۆش ئـاوەرد
فــەزای نــەزم بــەزم نــەو گــوڵاڵان بــەرد
بــووڵ وە یانــەی جــەم نــەوگوڵاڵان شــەند
چەمـەن بـێ نـەوای ناڵـەی بوڵـبوڵ مەنـد
تــای بــەڕەزای شــەنگ نــە پـای مــەغاران
ئەلف پەشـێوەن چــوون زوڵــف تەعزیــەداران
هــا کــاوان کــاوان دڵ چــوون دڵڕێشــان
هــەڕدان وە ســەردا هــەردان پــەی ویشــان
دووریــت ئــایر وســت وە یانەکــەی مــن
یانــێ یانــەی دڵ وێرانەکــەی مــن
هــــەوا ئــــایرین ســــەروەخت ئــایرین
دڵــــە ئــــایرین بەدبــــەخت ئــــایرین*
ب وەی گــرد ئــایرەوە خەیاڵــم خامــەن
بـــەختم ناپوختـــە فـــامم نەفامــەن
وەی بڵێســـەوە گـــــەردێم باقیـــــەن
وادەی ئــــایرین بــــادەی ســــاقیەن
بەشـــق پیاڵـــەی مەســـت چاوەکــەت
بــەو پەشـێوی چــین پــای کڵاوەکــەت
ج بــا بــەی مــەی بەڵــکەم ئـایر مەســتی
ســۆچنۆ یەکســـەر خاشــاک هەســتی

***

ئەلف: کەریم: شێونا چوون زوڵف تەعزیەداران
* بڕوانە بۆ پەراوێزی قەتعەی ٣٥
ب: وەی گشت ئایرەوە خەیالم خامەن
ج: بایزید: پێم بدەر جامێ بەل ئارۆ مەستی

٢٧٠

	هانـا هـا ویـەرد، هانـا هـا ویـەرد	خالـۆکەم زمسـان هانـا هـا ویـەرد
ئەلف	وەهار هەوای بەرد جە سەرزەمین بەرد	تۆمەی گولاڵان، وە جۆی وەرد ئـاوەرد
ب	سـۆزە یـاد خـەت نەونەهاڵانـدا	سـەڵای بـەڵای هـاڵ دڵ مەڵاڵانـدا
	سوب شنۆی نەسیم، دەس جە وێ وەردا	بۆی وەرکەمەر شەند، بە وەرکەمەردا
ج	چوون دوود نە دەروون پەرێ خاوێران	تەم جەم بی نـە ڕووی ئـاوا تـاوێران
	سەفای سەیرانگەی سارا و سەرهەردان	مەناڵۆ پەی بەزم جەرگەی هامفەردان
د	نەک چوون سەفای کەیف بەرەک سیاوان	سمکۆی سەر زاخڕ نە پای بـەفراوان
	من خۆ دوور جە تۆ چوون مەردە مەردە	هەر هـام نـە خـەیاڵ سـاڵ ویـەردە
	ئەساسەی نـەچیر مـاوەردم پـەرێت	وێت تەیارمەکەرد چوون کێ هەرچوون وێت
	مـەوینای ڕەزن مـادەنی و کـانی	مانی وە سـەنعەت سـەلیقەی مـانی
هـ	سوب نە جاسووسگەی ملە و سەربەرزان	چوون سۆمای خورشیدشەوق مەکەرد هەرزان

ئەلف: کەریم: تۆمەی گولاڵان وەچیو بەراوەرد

ب: کەریم: سۆزەی با وە خەت نەونیهاڵان دا

ج: کەریم: چوون دوود نە ڕووی دڵ پەرێ خاوێران

د: کەریم: نەک چوون فەزای کەیف بەرگ سیاوان

هـ: کەریم: سوب نە جاسووسگەی ملە و سەر هەردان

و مەشانای وە پێڵ لووتی دوور مەنزڵ / مووسەوی سەرتەڵ کارخانەی مووسڵ
ز خارای خانان تاق قـۆڵ لـوول وەردە / چوون نیگای دڵبەر هـەزارە کـەردە
دوروستی و هەڵمەت قەزا و خەیاڵ تەور / ناڵە و نار و دوود ڕەعد و بەرق و هەور
وەشدەماخ دڵشاد بەو شـکڵ و شـێوە / پێوە وەو جەستەی سەد سەودا پێـوە
خاو خاو پەی نەچیر چـەم وە نیگـاوە / تەک مەداین وە لای کۆی «ئاتەشـگا»وە
من مات و بێدەنگ بـێ سـەدا و ناڵـە / یەکێ بیم چوون سەنگ قوللەی «قەزاڵـە»
ح تۆ گەڵ‌گەڵ کەڵ گەڵ وە چەم مەکـەردی / پـارێز پـای ڕێـز ئەسـتەم مەویـەردی
مەگرتێ شـنۆی هەناسـەت بێـدەنگ / دووحاچەی‌چەتاڵ‌مەنیای نە ڕووی سـەنگ
ط مشت گرتە و دیا و ئیشارە و ماشـەک / تەقیا و پێکیا و کلافـە و کـەڵ یـەک
ی هەر لا هۆش مەدای گۆش وە سەداوە / هەر سەنگێ پەی وێش دەنگێ مەداوە
بازەرە پڕتاف کۆ چـوون تـل مـەوەرد / هەر بەرد بێ نەو هەرد مەهەڕد وێنەی‌گەرد
ک دمای ئێد دڵ کەرد جە نەچیر حاشـا / هـەر لاد مەکـەردیم نـەوعێ تەماشـا
لەرزەی سەد تەرزەی سەوزەی دیـاران / خەنـدەی شـکۆفەی نـەمامان داران
ل شنیای هەلالان وە گۆشەی «نوور»دا / پەخش مەبی چین‌چین وە ڕووی چنووردا
شادی‌و وەشی و عەیش، چەم و خەم جەم بێ / چێوێ جە لامان کەم بێ هەر خەم بـێ
م ئیسە وە ئەڵـماس دووری دڵ کـاوان / مەلاڵ و بەدحاڵ «ئـەردەڵان» مـاوان
ن تۆ مەست بادەی دەردئەفکەن مـەیل / من حەیران دەس نیگای باڵای لـەیل
س نە ئەو سـەیر نـە ئـەو نـە تـۆ دیـاری / سـا بـۆ بمانـە و زام نـەبۆت کـاری

***

و: کەریم: مەشانای وە پێڵ لوولەی دوور مەنزڵ
ز: کەریم: خارای خانان تاق قووڵ لوول وەردە
ح: کەریم: تۆ کەڵ‌گەڵ گەڵ‌گەڵ وە چەم مەکەردی/ پارێز وە پای ڕێز ئەستەم مەبەردی
ط: ئەحمەد و بایزید: تەقە ها و پێکا و کلافە و کەڵ یەک
ی: ئەحمەد: هەر لا هۆش مەداین گۆش وە سەداوە
ک: کەریم: هەر سات مەکەردم نەوعێ تەماشا
ل: کەریم: شنیای هەلالان وە کۆی نووردا/ پەخش بی چین چین وە ڕووی چنووردا
م: کەریم: ئیسە وە ئەڵماس دووری دڵ کاوام/ مەلاڵ بەد حاڵ ئەردەڵان ماوام
ن: ئەم بەیتە تەنیا لە نوسخەکەی کەریمدا هەیە.
س: کەریم: نە ئەو سەیرانە و نە تۆ دیاری/ سا بۆ بمانە و زام نە بۆ کاری

٢٧١

ئەلف های چەندە سەرچەنگ چەرخ چـەپ وەردم

چـەرخ هـەر چـەرخیا و مـن مـام نەمـەردم

یـــە مـــادام گـــەردوون گەردەلوولشــــەن

دلـــداران دڵ دان ئـــای چەنـــد توولشـــەن

عالـــەم بـــەرکنار مـــن وە حـــاڵ وێم

ئای چەند سەرسەختم چەند چەرخش دا پـێم

ئەلف: ئەم هۆنراوەیە لە نوسخەکەی کەریمدا نییە؛ بەڵام بەیتی یەکەمی لە نوسخەکەی مەلا کەریمدا هاتووە وەک فەردێک کە بە ئای دەست پێ‌دەکا:

ئای چەنە سەر چەنگ چەرخ چەپوەردم/ چەرخ چەن چەرخا و من مام نەمردم

ئــەوەڵ بارخانـــەی بەدبـــەختیش ئـــاوەرد
هەر وێم مەزانوون چـوون باربەنـدیش کـەرد
میجری و مەحفەرەی کـەیل نـە شـادی پـڕ
وە بـــار ئیبلـــیس پـــەردەی حـــەیا دڕ
ئـــاوەرد پارچـــەی بـــەد پۆشـــا نـــە وەرم
ڕووسـیا و ڕەنـگ زەرد قـەدەم تـا سـەرم
ب نزوول کێشـا دەسـت بـەختم ئـەو ڕای بـەد
پـای ئـەدەب نـازک ئـەدەب کـەردم ڕەد
ڕێـــزە کـــەرد شیشـــەی بـــەزم و بســـاتم
زرنگیـــاوە زەنـــگ نـــەرد نـــەهاتم
پـارە و پـەرەنگ کـەرد مینـام وە مەینـەت
بـــا دا لەتـــەرەی مەینەتاومەینـــەت
ئـی سـەر تـا ئـەو سـەر خـول ئـاوەردەوە
هـەودای هـەم و خـەم دووبـاد کـەردەوە
ئیسـە نـە عەیشـەن نـە سـروور نـە نـاز
نـە دایـرە و دەف نـە چەنگـەن نـە سـاز
یەکسـەر پیرەچـەرخ چـوون ئـەهل کـارەن
مـاڵا و بـەرد هـەر عـەکس تـاپۆم دیـارەن
بـازە کڵافـەم چـوون بەزڵـەی دەروێـش
هـەر چـەرخم بـدۆ چـەنی چـەرخ وێـش
هـەی چـەرخ وە بـەدی وێـت گرفتـار بـای
هـەر چـەرخ بـدەری هـەتا دیـار بـای
شەرت بـۆ چـوون چـەنی یۆسـف بـەدکاری
تـۆ ئـەو چەپگـەردی مـن ئـەو بـێ عـاری

***

ب: ئەم بەیتە وا لە نوسخەکەی کەریمدا ئاوپەڕە کەوتووی ئەم پارچەشیعرەی سەرەوەیە کە لە بەهری (ن)دا وا دەس پێ ئەکا:

نزوول کێشا دەست بەختم ئەو ڕای بەد/ پای ئەدەب نە ڕای عەدەم کەردم ڕەد

٢٧٢

ئەلف

های ڕۆشنی چەم تا کەی تەشریف بەر
پەی چێش قیبلەکەم عەزم سەفەرکەرد
بینایی وە ڕاست دیدەی پەردەردم
بلێسەی کوورەی هیجران بالات
ئایر دان بە توور مەینەتسەرای دڵ
دڵە! وە بادەی وەسڵش بادی بی
هیجران بالاش وە هیچ مەوانای
سا ئیسە ها دەرد دووری ئاوەرد جۆش

لێلاوی سا دەی هووناو هۆنە کەر
لافاو دووریش ڕیشەی هەستیم بەرد
های چەن سەرسەخت بیم لوای نەمەردم
گەرمی مەحروومی تۆزەکەی پالات
مەیلەکەت مەندەن بێ مەسکەن خجڵ
دەماخت نە بورج ئەوج شادی بی
وێت وە ساحیب سەبر تاقەت مەزانای
سەبرت ئەر ئازان بنمانۆ شنۆش

***

ئەلف: بڕوانە هەڵبەستی ٢٩ ، لێرەدا بە پێی نوسخەی بایزید ئەم پارچەشیعرە نووسراوەتەوە.

٢٧٣

ئەلف ها ڕەقیب ئەو شۆن دیدەم هیجرەت کەرد عومر کێ وەی تـەور وە تـاڵانی بـەرد
عومرەنی ئـازیز هـەر عـادەت بیـەن کەس جە عومر وێش وەفاش نەدیەن
ب بـەڵام ئـاخر گیـان شـیرین دڵـبەر چوون ملی وە سـەیر ئـازارم مـەدەر
ج وەر نیەی وە تەنگ ئی بەدبەختـەوە کوڵ بدۆ وە دەم گیان دای سـەختەوە
د چمان دڵ جمان چەنیت پەی سەفەر زامـارەن کەفتـەن پاوەپـایش کـەر

***

ئەلف: کەریم: عومر کێ وەی ڕەنگ وە تاڵی ویەرد
ب: کەریم: چوون ملی وە سەبر ئازارم مەدەر
ج: کەریم: گل بدۆ وە دەم زام سەختەوە
د: ئەحمەد و بایزید: چمان دڵ چەمان چەنیت پەی سەفەر

۲۷۴

های شەماڵ چەن جار ڕا تەی کەردەنی
چەن تەشریف وە لای یاران بـەردەنی

نە ئەمجارەی من چوون ئەو جارانەن
نـە ئـازیز وێنـەی ئێفتـەر یارانـەن

ئەلف دەی سا شۆ بویەر نە سوب سـەحەردا
چوون دووی هەناسەم وە «ئاویەر»دا

سـاتێ تـامڵ کـەر بدیـە درەنگـێ
ئانـا مـەوینی ئاسمـان ڕەنگـێ

ب بورجێش هەن بەرزەن سەعد ئەکبەرەن
جە گردین بورجان شەرەفناکتەرەن

بووڵ کەردەن وە سەر هەر حەفت تارەمدا
خوسووس وە سەر بەخت چەرخ چارەمدا

ئەلف: ئەحمەد و بایزید: ئیسە شۆ بویەر نە سوب سەحەردا
ب: کەریم: بورجش یەند بەرزەن سەعدولئەکبەرەن

ستارەی تاڵەی مەینەتگازەکە — خورشیدەکەی ئەوج بورج نازەکە
ها نە گۆشەی ئەوج خانەی شەرەفدا — نوورئەفشانیشەن وە هەر تەرەفدا
تولووع و غورووب سوب ئێوارانەن — مەعاش و سەبات دەردەدارانەن
بەڵام من جەستەم خەیلێ بەدحاڵەن — لاڵ بوون مالوومەن ئەو نە وەباڵەن
یانێ ئەوباڵای تووڵ عەرعەر تەرز — مەشنیۆ وە باد سوب سەحەری لەرز
ج چین‌کەفتەن نە ڕووی پێشانیش چوون سیم — چوون زەنجیرەی ئاو وە شنۆی نەسیم
نیم نیگاش هەوەس دڵدۆزیش نیەن — نازش دڵبەریش جە خاتر شیەن
ئاوڵەش هۆردان لاڵ یەمانی — وێنەی گۆی حوباب ئاو حەیوانی
د باغ مەحبووبیش سەر تا وە دامان — جە وەیشوومەی دەرد خەزانش ئامان
هـ شەماڵ دەخیلم وەی گشت دەردەوە — شۆ وە خزمەتش وە دووی سەردەوە
واچە کەفارەت بەژن بالات بۆ — نەسیو ڕەقیب خاڵ ئاڵات بۆ
بدیە نەرگسان جە شەونم بین کەیل — پەرسا کۆن عەرزکەر قەیسەکەی دوجەیل
ها نە «بانە»دا بێ کەس کەفتەبێ — دیار بێ ئازار تۆش شنەفتەبێ
و دڵ جە «دەماوەند» گرەو بەردەبێ — دیدەش دانەی ڕوب ڕێوەند وەردەبێ
ئایر سەندەبێ جە گردین لاوە — پووشەکەی جەستەش وە «ئەربەبا»وە
مدیای گا پێچ وەرد مەنامیاوە — جار جار جە ناڵەش مەفامیاوە
فەڵەک داخ وە دڵ خەستەمدا بەردی — ژار دووری گیان ئازیز پێم وەردی
واتم سا ئەڵبەت تەمامت کەردەن — گیان ڕستگارم جە تەمای مەردەن
چێش دمای مەرگیش یەند بەدبەختەنان — گیان هەر نە ئازار دەرد سەختەنان
یە سفتەی وە باد هەردەوهەردمەن — یە گیان ئازیز زیز دەردمەن
سەر وەخت بەندی ڕای فەریادمەن — ئینسافەن وەسەن فەڵەک دادمەن
ز° تەئسیرش نیەن فەریاد جە لای تۆ — تا دەست قودرەت چەرخت نەشکنۆ

***

ج: ئەحمەد: چین وستەن نە ڕووی پێشانیش چوون سیم
د: کەریم: باغ مەحبووبیش جە سەر تا دامان
هـ: کەریم: دەخیلم شەماڵ وەی گشت دەردەوە
و: ئەحمەد: دیدەش دانەی حەب ڕێوەند وەردەبێ
ز: ئەم بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

۲۷۵

ئەلف هەتیتەی فەراق تەن کەردەن وە سیم | باریکتەر جە تای تەحریر تەقویم
زایفیم قوەت جە دەس ئاسەندەن | تاپۆی وجوودم هەر وە زۆر مەندەن
بێ‌تینی زانووم کەردەن وە تالێ | مەسافەی شیبرێ مەبڕوون وە سالێ
حەیات و مەمات هەردووم ها نە خەو | لێم مالووم نیەن ئێد مەبۆ یا ئەو
جۆش دجلەی هەرس یەکجار بێ پەیەن | ساقی وەش تەرزیت ئیتر پەی کەیەن
جەو جورعەی مەیەت وە خاک کەیدا | غەرقت کەرد نە گێج بەحر بێ پەیدا
منیچ بەو جورعە لەو جامە بەو مەی | تای ڕیشەی نیشات زیندەگیم کەر پەی
خەلاس بوون جە دەس دنیای پڕجەفا | پەی کێ وەفاش بی پەی من بۆش وەفا

***

ئەلف: ئەم چەند بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا.

۲۷۶

ئەلف
هەر چەند وێم زەدەی بادەی فەراقم — وە دین دیدەت خەیلێ موشتاقم
بەڵام شیرینی جە لام تاڵیەن — جات خاڵی نەبۆ جاگەت خاڵیەن
ئەر وەسڵەن دادم پەرێ فەراقەن — وەر هیجرەن پەی وەسڵ تاقەتم تاقەن

***

ئەلف: ئەم سێ بەیتە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

٢٧٧

هــەر چەنــد هیجرانــت یەنــد زۆر ئــاوەردەن
عیزرائیــل جــە ڕەنــج ســەرئازاد کــەردەن
بــەڵام دەردێوتـــەر جـــا گرتـــەن نـــە دڵ
نەک چوون ئێفتەر دەرد دڵ پێش مەدۆ چڵ
داخــۆم جــە تــەنخوای دڵ ســفتەکەی وێــت
چــێش بــۆ وە ســەیوان شــەو تــا ڕۆ پــەرێت
جیـــاتی مـــوژەی ســـفتەی باڵاکـــەت ئەلف
چــێش بــۆ وە جــاڕووی گــەرد پاڵاکــەت

ئەلف: بایزید: جە واتی موژەی سفتەی باڵاکەت

ب پایێ چوون مەنیای دیدەم وە دیدەم
ئازار بێ پەرێش موژەی نەم دیدەم
دەک عومرم چوون وەسڵ باڵات تەمام بۆ
ج چێو بێ ئازار بۆ بشۆ پێش کام بۆ
ڕوویێ چوون سەرچەم نازش مەوج مەوەرد
جە سای دیای چەم دڵ مەگرتش گەرد
هەی ڕۆ سا ئیسە چەنی مەویارۆ
چێش بۆ گەرد نەدۆ نیگاش بدارۆ
ئاخ مەیل تازە پاسە کەردەن پێت
د وەر نە کزەی دڵ سا شنەفتەبێت
منت شی جە یاد خاست کەرد دیدەم
بە وێت خاتر شاد خاست کەرد دیدەم
هـ سا هەر سۆزەی جۆش ئاه سەردمەن
هەر گەرمیی پڕتاو کوورەی دەردمەن
هەر وەفای دەم دەم ئاشنایی ئەو
هەر ئەو عەهد و شەرت ڕوو بەڕایی ئەو
های ڕەحمەت ئەو قەبر سەودایی کامڵ
سەرمەشق مەینەت «بێساران» مەنزڵ
و «یانە وێرانی هەر وە من ئامان
مەتاوو گرتەی کەسێوی دامان»

***

ب: کەریم: پا چوون مەنیای دیدەم نەدیدەم
ج: بایزید: چێو بێ ئازار بۆ مەشیۆ پێش کام بۆ
د: کەریم: وەر نە کزەی دڵ سا نەشنەفتەبێت
هـ: کەریم: هەر کوورەی پڕتاو گەرم دەردمەن
و: ئەم بەیتە هی مەلا موستەفای بێسارانییە، مەولەوی تەزمینی کردووە.

٢٧٨

ئەلف   هەر چەنی ناکاو دەماخم تەم بی
سیاهەور دوود نە کەللەم جەم بی
ب   بەرق بزیسکە و تەم داش وە هەمدا
پلووسکەی سەیلاو، ئامام وە چەمدا
خاشاک هەستیم لافاو بەردەوە
دەروون پێچش دا و دڵ ویەردەوە
زانام هەم دیسان دڵ کۆس نۆشەن
گەردەلوولشەن ئارەزووی تۆشەن
جۆشش وەردەبێ چار ویم نەکەرد
وە هەر حاڵ نە بەین شەرتێمان ویەرد
ج   نەک چەنی خەیاڵ خاڵۆم بسازی
دەخیل تەن خەستەن وە جێگاش نازی
سەرهەردەوسەرهەرد مەنزڵەو مەنزڵ
دڵ ئەو شۆن تۆن من ئەو شۆن دڵ
دیم بەد عەهدیش کەرد هەوا سەندەوە
د   تەن حەسرەتمەند بی وە جا مەندەوە

ئەلف: ئەحمەد: هەر چەنێ ناکاو دەروونم تەنگ بێ
ب: کەریم: بەرق و برووسکە و تەم داش وە هەمدا
ج: کەریم: نەک چەنی خەیاڵ قیبلەم بسازی/ دەخیل تەن خەستەن وە جیاش نازی
د: کەریم: تەن حەسرەتمەند بی جیا مەندەوە

جـە بـێ شـەرتی دڵ زامـەتم سـەختەن
ویـێت یاونـەوە، هـای نەسـیم وەختـەن
ڕەحمـێ کـەر وە حـاڵ خـەمان هەرزانـدا
تەشـریف بـەر بدیـە وە سـەر بەرزانـەدا
هـ هەر جایێ چوون بـەخت دووری نـەوهالان
سـیا بـۆ و تاریـک جـە سـیامالان
گـێج دوود ئـاخ هـەواش پـڕ کـەردەن
ئانـە یاتاخگـەی خاڵـۆی هامفـەردەن
گـا گـێج و سەرسـام نـە گـرداوەدا
گـا خەفتـەن نـە تـۆی خەفـەت خـاوەدا
جە نەشئەی گەرمی هەوای کوورەی مـەیل
جای تینیش کەم کەم جـە نم بیـەن کـەیل
ویـت ئاسـا وە نـەرم ویـت نـە ڕووی نم دەر
بـەو شـنۆی فێنـک دڵـش بێدارکـەر
بەڵام شـنیای تـای سـەر سورمەی بێگـەرد
ئـازار نـەدۆ هـیچ وە سـای گـەردەن زەرد
مەپەرسـۆ سـەیلاو ئەسـرینان تـاو تـاو
بـرێز وە ڕوودا ئێـدش دەر جـواو
سـفتەکەی سەرسـام تـەن ناتـەوانا
دیم خەسـتەن کەفتـەن هـەر ئێـد مـەوانا
یـە سـەختی زامـت، یـە دەرد موشـکڵ
یـە دووری خاڵـۆم، یـە بـێشـەرتیی دڵ
و ئەجـەل نـیم نەفـەس باقیـەن سـا دەی
جـەو دمـا خـەمان مـەوینانێت پـەی

***

هـ: کەریم: هەر جایێ چوون وەخت دوور نەوهالان
و: کەریم: ئەجەڵ نیم ڕەمەق باقیەن سا دەی/ جەو دما بەختان مەوینانیت پەی

٢٧٩

ئەلف هەرچی دیت وە چەم شی وە سەفەردا | هـەرچی مـەوینی هـا نـە گـوزەردا
کەس حالـی نـەبی وە هـیچ نـەفاما | ئەو پەی چێش ویەرد ئێد پەی چێش ئاما

***

ئەلف: ئەم دوو بەیتە پڕمانایە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.

۲۸۰

ئەلف
هەر مـن ناشـادم هـەر مـن ناشـادم — گشت عالەم شادەن هەر من ناشادم
هەر من نەیاوان وە لای حـەق دادم — هــەر مــن نائومیـد قـاپی مـورادم
هەر من بازی باز نەردەن نـە بـارەم — هەر من ڕای شەشدەر بەندەن نە چارەم
هەر من ناسزان فەلـەک وە بـەختم — هەر من گیرۆدەی عـەزاب سـەختم
هەر من چەرخ چەپ چەنیم وە قینەن — هەر من تالەم پەست خاک زەمینـەن
هەر من سـتارەم سـیا بی نـە سـەر — هەر من فریشتەم کەوتەن دەربەدەر
هەر من ئیقبالـم خـاوێر و خەفتـەن — هەر من جە ڕووی ئەرز ڕای ڕاسم چەفتـەن
هەر من خەمیدەی دەور گـەردوونم — هەر من جورعەنۆش جام مەجنوونم
هەر من پەروانەی پەشێوحاڵ جەسـتەم — هەر من پەڕ سفتەی غەمناک و خەستەم
هەر من چوون بولبوڵ یەک فەسلم وەسڵـەن — هەر من جە سێ فەسڵ عومرم بێ ئەسڵەن
هەر من ڕۆی ڕەوشەن وە دیدەم تارەن — هەر من زیندەگیم چوون ژار مارەن
هەر من هەراسان پای هەردەی تـوونم — هەر من نە گرداو غـەم سـەرنگوونم
هــەر مــن گرفتــار جــەور عــازاوم — هەر من پـەرێ دۆس دیـدە لـێلاوم
هــەر مــن ســزاکێش دوود داخــانم — هەر مـن چەمـەڕای ڕای لـەیلاخانم
هەر من وە بێ دۆس لەیلاخ نشـینم — ها وەختەن بەرشـۆ گیـان شـیرینم
تـا ئـەورۆ خـێڵان مـەیان وە دامـان — من هام نـە سـزای جـەور بێسـامان
مــەر موشــکڵ گوشـا بـدۆ مـورادم — وەر نـە تـا مـەردەن خـاتر ناشـادم

***

ئەلف: ئەم پارچەهۆنراوە کە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددایە لە شیعری مەولەوی ناکا.

۲۸۱

ئەلف

هەر نە جەلاجکەی حەقیقەت ماوا — پا وە سەر پایەی حەیات ڕەو ساوا
ئاشنا وە کەین سەربەستە با بەین — وە ڕابیتەی مەیل ڕۆشن کەرۆ زەین
تا خاس بشۆرۆ هەستی ویم جە ویم — ئەوسا بزانوو وە تاقی من کیم
نەک جە تاو زولم دەور پڕجەفا — نەفس ئەممارە بەر بەرۆم جە ڕا
سامانسام کەردەن دەرد بێ دەوا — موغەنی دا دەی وە نالەی نەوا
بوانە ئی فەرد وە حەنجەرەی بەرز — تا مینای فەلەک باوەرۆ ئەو لەرز
هەر من زایفم هەر من ڕەنگزەردم — هەر من گرفتار ئێش سەد دەردم
بەڵ ساقی بەیۆ ناگا جە لاوە — وە جام مەعجوون خەمان فەرساوە
دەمێ بڵێسەی دەردان کەرۆ پەس — بشوو وە مەیدان مەحشەر وە سەرمەس

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر لە نوسخەکەی ئەحمەددا بینرا.

٢٨٢

هەقت وە دەسەن کار وە دەس ئاسان نەکێشانت جەور موژەی خاڵ خاسان
ئەو دۆزەخ چێشەن عەزابش جە کۆن دۆزەخ هەر دۆزەخ دووری باڵای تۆن

***

٢٨٣

ئەلف هەناسـەی سـەردم نـە دڵ خێـزاوە خێڵـخانەی کـەیفم هـەوار بێـزاوە
وەیشوومەی مەینەت تەم ئـەنگێزاوە وەڵگەکەی سەرتەڵ شـادیم ڕێـزاوە
جۆی چەمەی شەوقم هەم یەخ کەردەوە مەزرەعەی هەستیم شەڵتە بەردەوە
نەشئەی وەخت سەخت ئامای پـایزەن یا شـنۆی دووری دیـدەی ئـازیزەن

***

ئەلف: ئەم چوار بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا جزوی پارچە شیعرێکە کە لە بەهری (ن) دا نووسیومانەتەوە و وا دەس پێ ئەکا: نامەکەت یاوا کۆسم کەوتەوە

٢٨٤

هـــەوای زمســـتان خـــەمان بەتاڵـــەن
وەرو هـــــەرد دەرد دەروون خاڵخاڵـــــەن
هـــاژەی تـــاف ســـاف شـــەتاوگەی شـــادی
سوب مـــەیۆ نـــە گـــۆش چـــوون ڕۆی ئـــازادی ئەلف
بـــۆی شـــنۆی شـــنیای تـــای چنـــوور شـــەوق
مـــەدۆ نـــە دەمـــاخ پـــڕ پـــەرداخ زەوق

ئەلف: کەریم: سوب مەیۆ نە گۆش هۆش ئازادی

کەیفم دا وەشوەش دەستەی وەستەی گوڵ
نــە گۆشــەی کــڵاو نــە پــای دەشــت دڵ
نیشـــانەی نـــەورۆز وادەی وەهـــارەن
یـــا نەشـئەی ئامــای نامــەی نگــارەن
یانـــێ ئـــازیزم یـــە نامـــەی تـۆ بــۆ
یا ڕەشحەی حەیات سەر خامەی تـۆ بۆ
ئـــی ئەســرین گــەرم تاوتــاوە ڕاســەن؟
ئـــی دڵـــەی پـــەی مــن هوونــاوە ڕاســەن؟
بیـــەن ئـــی وەفـــا و ئـــەو ئیســتیغنایی
ئـــی گـــەرمی مۆبـــەت ئـــەو ئاشـــنایی
تاقیـــەن یـــاران یـــا خـــاوم دیـــەن
جـــە بەدبـــەختی وێم بـــاوەرم نیـــەن
ئەلف ڕوخسـارش وەختـێ مەخسـەڵ مـەدا لـێش
وە شــنۆی پــارێز خــەیاڵ مــەبێ ڕێــش
ئەسـرین جـەرگش دەن وە سـەر نێشـەدا
چـــەنیش دڵ ئامـــان پێشـــەدا
ئەو دڵـەی وێنـەی پـەڕەی گـوڵ بـێ‌گـەرد
هەی خەم هەی نامەرد چەنیت مەلوول کەرد
ب ئـەو ئیسـتیغنا و قـین ئـەو وە هـەم مـاوەرد
ج ئینسان بـێ پـەروا، گیـان تەسلیم مەکـەرد
ئیســە بـۆ ئـی تـاو هـەرس چـوون سـەیلە
ئـــی ئیلتیفاتـــە و ئـــی وەفـــا و مەیلـــە
ئـــی دڵـــەی نـــازک خەســـتەی خەمانـــە
گـــۆش دەر و بژنـــەو ئیمجـــار بمانـــە

***

ئەلف: کەریم: ڕوخسارێ وەختێ مەسقەڵ مەدا ویش
ب: کەریم: ئەوسا ئیستیغنا و قین وە هەم ماوەرد
ج: ئەحمەد و بایزید: ئینسان بێ‌پەروا گیان و دل مەسپەرد

۲۸۵

ئەلف[1] هەوای سەر «سارالّ» خوسووس وەتەن بۆ / ئەرچی سەفای ڕۆح ڕاحەتی تەن بـۆ
بەلّام دووری تۆ یەن زۆر ئـاوەردەن / دەردێ وە دەروون هامدەردان بەردەن
نە هەر جـا تەشـریف تـۆ ئەرزانیـەن / هەر دیدە نە ڕات «هەزارکانی» یەن
ب دیـدە فـەرش وێـت بـوزە وە ڕێـدا / بەڵکە سـەمەندش پـاش بنیـۆ پێـدا

***

۲۸۶

ئەلف[2] هێجرانت جە تـەرح بـاد وەیشـوومی / یەکایەک ئەوراق جەسەی مەعدوومی
کەرد وە فەرش ڕای گوزەرگای یاران / بەرد پەی پای هەردان سارا و کۆسـاران

***

۲۸۷

ئەلف[3] هیچکەس نەواچۆ وە فەرهاد ڕەنـدەن / نەقش شیرینش نە ڕووی سەنگ کەندەن
دەک ڕێزان دەس با وەر جە گیان سەندەن / کێ ئەڵماس وەڕووی دیدەی وێش شەندەن

***

ئەلف ـ۱: کەریم: هەوای سەر «سارالّ» وەخسووس وەتەن بۆ
مەولەوی ئەم چەند بەیتەی لە «حاجی شێخ حسەینی هەزارکانیانی» نووسیوە.
ب: ئەم بەیتە لە نوسخەکەی کەریمدا نەبوو.
ئەلف ـ۲: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکەی کەریمدا.
ئەلف ـ۳: جێگای شک نییە کە ئەم دوو بەیتە هی مەولەوی نییە، لە ناوی شیعرەکانی میرزا عەولقادری پاوەییدا دیومە.

٢٨٨

هەی نیزام نەزام نامەت تۆ لا بەرد
ئای ئای سزاش دا قیامەتش کەرد
چەنی کزەی گەرم زایەڵەی موشکڵ
ئیزهار کەردەبێت پەرێ ئامای دڵ
زۆر ئاوەردەن پێش ناسۆر زامان
گۆیا جە لای تۆ وە لای من ئامان
مەزانۆ هەرکەس جە عیرفان کەیلەن
هەر جنسێ چەنی جنس وێش مەیلەن
بێدەرد ئەو بێدەرد خەجڵ ئەو خەجڵ
گیان ئارەزووش گیان دڵ تەمەناش دڵ
نەدیەنم وە چەم ئاگاهیم نیەن
دڵەکەی منیچ خەیلێن بەرشیەن
ئەو نە ئاخ و داخ ئێد هەناسەی سەرد
ئەو ئالوودەی خەم ئێد خەریک دەرد
ئەلف ئەو هووناو تاو ئێد ئەسرین چوون سەیل
ئەو نە واوەیلا، ئێد کۆ لەیل کۆ لەیل
ب مولاقاتشان نە کام سەرهەردەن
کام وێرانەشان ئاوەدان کەردەن

***

ئەلف: کەریم: ئەو هووناو وە تاو ئێد ئەسرین چوون سەیل
ب: کەریم: مولاقاتشان کەو جە کام هەردەن

٢٨٩

ئەلف هەی هوو های چەندێن نامان خەبەرێ تای تـامڵ بـڕیان نەسـیم سـەفەرێ

تـا وە سـەربەرزان هـەرد لـەیلاخان وە خزمەت سەرخێڵ بوڵەند دەماخان

ب نام ئـی زام سـەخت جـە تالـی دارا وە نەرم ئەر وە لـەفز شـیرین ویـارا

واچە دیم مەویەرد ساتێش وە ساڵێ مـەوارا هـەردەم حاڵـێ وە حاڵـێ

گا مەویەرد نە سەر هوون چەمەی چەم تەکرار مەکەرد فەرد دێوانەکەی شـەم

«سەیر سەر بەرزان لەیلاخان کـەردی ئەی شەم حەیفت‌کەرد من‌جە یاد بەردی»

ج گا مەوات دووریت درێغـش نەکـەرد گەرمای گەرمیان کۆتـاییش نـاوەرد

د بـەڵام ئەلحـەق دڵ وە فریـام یـاوا های یانەی سەردی هەناسـەش ئـاوا

شـەوان هامـڕازەن ڕوان هاوماڵـەن قەلبولئەسەدم قـەوس «سـاراڵ»ەن

گا مەوات ئـازیز ئـای جـە ئـەوگاریم ئـای سوبحانەڵـڵا جـە ئینتیـزاریم

مـوژدەم بـەڵ بـەیۆ ناگـا جـە دەردا نیگـــام وراســـتەن وە ڕاگـــوزەردا

دڵ وە تـــەمامی نیـــەن نـــە جـــادا خەریکەن نە بەین خـەوف و ڕجـادا

د داخـــوم بـــە وەسڵـــێ لاونۆمـــەوە یـــا هـــەر وە هێجـــران تاونۆمـــەوە

یـە کـزەی دەروون گرفتـاری ئـەو یـە حاڵـەت دەرد ئینتیـزاری ئـەو

تەفسێڵش وە سۆز حاڵی کەردم پێت هەنی تـۆ زانی چـەنی ڕەحـم وێـت

***

ئەلف: کەریم: هەی هوو های چەندەن نامان خەبەرێ/ تای تاقەت بڕیان نەسیم سەفەرێ

ب: کەریم: نام ئەی زام سەخت جە تالی وارا/ وە نەرم ئار وە لەفز شیرین ویارا

ج: ئەحمەد: گەرمای گەرمیان کۆتاییش ئاوەرد

د: ئەحمەد: هانەکەی سەردی هەناسەش ئاوا

ج: کەریم: داخوم بە وەسڵێ لاونیمەوە/ یا هەر وە هێجران تاونیمەوە

٢٩٠

ئەلف
یەئجووج خەیاڵ گرتەن قەڵای هـۆش
ئەسکەندەر شەوق کەردەن فـەرامۆش
چەنگێز مەینەت موسسەللەت بیـەن
بووعەلیی فیکرم وێش جە یاد شیەن
خەم لاودان وە تەبع ئاوی و بادیمدا
خاک کەردەن وە سەر سەوزەی شادیمدا
حەواسـم قـووەی جـارانش نیـەن
زایقـە و شـامەم بـێ تەئسیر بیـەن
حەرەکـەی زاتـیم بـێ ئیختیـارەن
ڕۆح نە تەداروک مـەئوای مـەزارەن
کـۆچ نامـەدەن ئـاخر سـەفەرەن
تۆشـــە زەروورەن ڕا پڕخەتـــەرەن
خەسڵەتێم نیەن دڵ پێش وەش کەروو
چەنی وێم سەوقات وە مەحشەر بەروو
مەر کەریم وە مەیل ڕەحمێ کەرۆ پێم
نەنویسۆ نە پـام خەسڵـەتەکەی وێم
وەر نـە نـە جوملـەی گوناکـارانم
ڕووسیای مەجیلس جەرگەی یـارانم

***

ئەلف: ئەم پارچە هۆنراوە هەر وا لە نوسخەکەی ئەحمەددا.

۲۹۱

ئه‌لف
یـاد زولـف لـوول شـیرین نیگـاران
خـــه‌یاڵ ئـــه‌برۆی نـــازک نـــازاران
ئه‌و بیه‌ن وه چین سه‌فحه‌ی پێشـانیم
ئێد خه‌م چه‌مه‌که‌ی باڵای کـه‌مانیم
فیکر دانـه‌ی خـاڵ ژه‌ره‌ژ خـه‌رامان
ئه‌ندێشه‌ی باڵای نـه‌وره‌س نـه‌مامان
ئـه‌و تانـه‌ی دیـده‌ی سـۆما بێزمـه‌ن
ئێد دانه‌ی ئه‌سرین وه تـاو ڕێزمـه‌ن
موتریب یه که‌مان، باڵای خه‌م وه‌رده‌م
یه تار ئه‌سرین، خه‌م کۆک ئاوه‌رده‌م
ساده‌ی ته‌نخوای من وه ده‌م ده‌رده‌وه
لێده‌ر نه‌وایێ وه‌ی چه‌نـد فـه‌رده‌وه
یا جه گونـای مـن کـه‌ره‌م ئاوانتـه‌ر
ڕه‌حمه‌ت جـه تـاوان مـن فراوانتـه‌ر
هـه‌ر تـۆنی وه تـاق دانـا و تـه‌وانا
تۆم هه‌نی هه‌نی ئـه‌و کـێم بـۆ هانـا
خه‌ریک که‌رده‌ی وێم وه فه‌زڵ تـۆم
ئێـــد مـــه‌تاونۆم ئـــه‌و مـــه‌لاونۆم

ب
یه‌ند به‌رۆم خه‌جڵه‌ت که‌رده‌م به وێـدا
ســه‌راپام تفلــێ ده‌س مــارۆ پێـدا
چوون فیکـر فه‌زڵـت پـه‌رده نـه‌وازۆ
جــوانیم پــیری ئــاوات مــه‌وازۆ
بۆ بێ عه‌داڵه‌ت فه‌زڵـت چـه‌نیم بـۆ
وه‌سێمه‌ن خه‌جڵه‌ت خزمه‌ته‌که‌ی تـۆ
پـه‌رده جه ڕوخسار که‌رده‌م لا مه‌به‌ر
جه لای هامسه‌ران ڕووسیام مه‌کـه‌ر

***

ئه‌لف: ئه‌حمه‌د و بایزید: یاد لوولی زولف شیرین نیگاران
ب: ئه‌حمه‌د: یه‌ند به‌ردم خه‌جله‌ت که‌رده‌م به وه‌یدا/ سه‌راپام تفلێ ده‌س ماوه‌ر پێدا

٢٩٢

ئەلف

یادم نمەشی جە گردین حاڵدا | چەنی باڵ تەیر یا وە شەماڵدا
ئیزهار ئایر گڕبەستەی دەروون | دیدەم وە دیدەت فرسەت مەزانوون
دڵ دایم پەڕێت پڕ ئێش و نێشەن | دنیام پەی ئێدەن باڵای تۆ تێشەن
بە غەیر جە دووری ئەو باڵا نەمام | هەنی هیچ غەمێ نەمەندەن جە لام
بەڵام چێش کەروون گەردش چەپگەرد | دووریش وە مابەین من و تۆ ئاوەرد
کار گەردوونەن نەونەمام نۆ | وەر نە من جە کۆ دووری تۆ جە کۆ*

***

ئەلف: ئەم پارچەشیعرە هەر وا لە نوسخەکانی ئەحمەد و بایزیدا.
* ئەم بەیتە لە پارچە هەڵبەستی ژمارە ١١٠، بەیتی ٥ عەینەن دووپات بووەتەوە.

۲۹۳

ئەلف[1] یاران هامسەران دەردم کاریەن   دەرمان دەردم نادیاریەن
دەردم مەزانی یا بواچوون پێت   وەر نمەزانی ئیزهار کەروون لێت
وە تیر مەودای فەلەک پێکیام   وە دەرد دووری، ئازیز جێ بڕیام
فەناش کەردەوە دەس وە عەدەمدا   فانی زانی وەرد وە ڕووی ماتەمدا
ئەو جە عەشق بەشق سەرزەدەی دەردان   ئێد جە ناستەنی، وستەی سەرهەردان
ڕێزا و پێکیای دەرد چەنی ئەغیاران   منیچ نە جوملەی مەزنەی یاران

***

۲۹۴

یار وەفادار شەرت و بەین بێ شۆ   چوون نوور دیدەی مەعدوومی مەبۆ
ئەلف[2] وەختێ بەندەی ویش بەی حاڵ وەچەم دی   ئەسرین وە چەمدا ڕێزا و پەشێو بی

***

۲۹۵

ئەلف[3] یاوا پێم نامەی شیرین خیتامەت   دەکدەک نەڕێزۆ سەرپەنجەی خامەت
سیاسورمەی خەت نە دیدەم شانا   بادرۆشەی وەرەق خەمان ڕفانا
مەرهەم بی پەی زام ئەفعیان گەستەم   دەوا بی پەی دەرد جەستەکەی خەستەم
تەسکین دا وە ئێش نێشەکەی دووری   وە دڵەی سۆچیای نار مەهجووری
مەگەر خوداوەند کەرەم کەردەوە   تەفرەقەی یاران جەم ئاوەردەوە

***

ئەلف ـ۱: ئەم هۆنراوانە هەر وان لە نوسخەکەی ئەحمەددا.
ئەلف ـ۲: کەریم: وەختێ بەندەی ویش بێ حاڵ وە چەم دی
ئەلف ـ۳: ئەم شیعرانە هەر وان لە نوسخەکەی کەریمدا.

تاقەکان

ئەو ساتە زانام بەختەکـەم شـەڕ بـێ   عێڵەکەم هامڕای عێل سـەگوەڕ بـێ

***

بــڕیا وە بــاڵای کــاڵای ڕەئیســـی   «رجال الغیب»ەن «ئەحمەد پریســی»

***

پەنجبیەن وە شەش شەش ڕووکەرد نە پەنج   حەریر نە مابەین بیەن گەوهەرسەنج

***

پیری و فەقیری و کەسیفی هەر سێ   نــەبۆ وە هێجــران بــار هیچکەســێ

***

تا دڵ وە تەمای ئەو تەرفـە تەرفـەن نەحوم هەر مەحوەن سەرفم هەر سەرفەن

***

تا وە زوڵف و ڕووی تـۆ تەماشـامەن ئەدای نمای فەرز سوبح و عیشـامەن

***

چـوون شەماڵـەی شـەم گڕگرانمـە پـەی پـاس مـاران زەنـگ زڕانمـە

***

خاست فـەرماوان ئەربابەکـەی خـەم ساکن نە گۆشـەی باڵاخانـەی چـەم

***

خـەرمان خـەمان هـا وە کـەل بـاوە شەنکەر یەکێکـە دوو شـەن وە لاوە

***

دیــدەن دیــدار غەزاڵــەی وەرمــن چی دما یـاران وەرمـەن پـەرێ مـن

***

دەفتەری لـەوحی قـەزات لـە بـەرە خەفەتت جـەهلی خـاوەن دەفتـەرە

***

ڕیشێ چەنی مـن نـەیۆ وە حـوزوور مـەبۆ بتاشـووش تـا وە نـەفخ سـوور

***

زرنگەی سەرپارچەی بەرمەوەرد و چەناخ دڵ سفتەن پەڕەی جەرگم‌کەردەن داخ

***

سفیدیم ئاوەرد سـیاییم پـێ ڕەشـت هەفتم کەردەوە گرێم دا لە هەشـت

***

سازش نە مابەین ئایر و پووش کەمەن وەر نە هانامەن نەفەس یەک دەمەن

***

سەنگی سەنگ و خاک نە سەر دۆشم بۆ ئـەو سـا مەیلەکـەت فەرامۆشـم بـۆ

***

قوولەی بایەقوش سوب وە هـەردەوە زام کۆنــە و نــۆم تــازە کــەردەوە

***

قسـەیێ ئەکـەم بـە ڕێ و جـێ وێ کــە لــەیلێ نــەوو بـا بـەییجێ وێ

***

گــەر زەڕەی شــعوور هەیــە پێتــەوە کـــە وتیـــان خـــودا ئەبڕێتـــەوە

❁❁❁

گردکار چەرخەن چەرخش چەمەر بـۆ وەر نە من جە کۆ دووری تۆ جە کـۆ

❁❁❁

لە سەدای نەبات لە چریکەی فەرەج لە سەر مەلا و شێخ نـەماوە حـەرەج

❁❁❁

نــە ڕۆ ئارامــەن نــە شــەو خاومــەن چوون چــەم گــل کــەران گلاراومــەن

❁❁❁

وەنەوشە سەجدەی خاڵت فەرز کەردەن جەو بۆنە دایم کەج کـەردەن گـەردەن

❁❁❁

ونجـــڕ ونجـــڕ بی وە ددان مشـــک بێفەڕ ئەی عابای، خێو تەڕ و خۆ وشک[1]

❁❁❁

هەر چیت دابوو پێم یەک یەک دامەوە حیســاب حەشــرەت وا وە لامــەوە

❁❁❁

هــەر کاتــێ زانــای تــەن بی کلافــە ڕۆح بی وە تــەنوین حــاڵ ئیزافــە

❁❁❁

هەریەند دڵ لەبـڕێز خـەیاڵ خاڵـەن جە خەیاڵ خاڵ ماچی خـاڵخاڵـەن

❁❁❁

یــاران دڵــداران نــە تــۆی دڵ داران بــێ یــاد یــاران یــاران مــەویاران

❁❁❁

تەڵـــــە ئـــاوە زیتـــــە چێـــــوە نــەچیر دەرچــوو ســەگ بــوو پێــوە[2]

❁❁❁

---

١. خوالێخۆشبوو شێخ ئەمینی کوڕی شێخ عەلائەدین ئەم بەیتەی مەولەوی بۆ خوێندمەوە.

٢. خوالێخۆشبوو شێخ زاهیدی کـوڕی شـێخ عەلائـەدین ئـەم مەتەڵـی مووسـا و فیرعەونـەی لـە مەولەوی بۆ خوێندمەوە.

نامەی مەلا عبداللە داخی بۆ مەولەوی

داخی لەو نامەدا نۆزدە بەیتی مەولەوی بۆ نموونەی فەسیحترین شیعری کوردیی هەورامی تەزمین کردووە

دڵە با وەس بۆ دڵە با وەس بۆ ‌ ‌ ‌ هۆشیار بەر وادەی مەستیت با وەس بۆ
زەمامت با وەس بە دەس هەوەس بۆ ‌ ‌ ‌ وەس فامت نە فکر کەردەی عەبەس بۆ
با وەس خەیاڵت خەیاڵی خاڵ بۆ ‌ ‌ ‌ وەس حاڵت پەی زوڵف زوخاڵ بەدحاڵ بۆ
با وەس تەمای وەسڵ نازک نەوهاڵان ‌ ‌ ‌ سەرمایەی عومرت بدۆ وە تاڵان
بدیە هام فەردان هام دەرد هام مەشق ‌ ‌ ‌ نازک خەیاڵان دەروون دەریای عەشق
گردین بەو خەیاڵ نازک کەردەوە ‌ ‌ ‌ بەو بار لەبان ئەندووی دەردەوە
هەر یەک وە تەمای نەوهاڵێکەوە ‌ ‌ ‌ وە پەژارەی خاڵ بووم لاڵێکەوە
مەزەی بادەی ناب حەقیقی چەشتەن ‌ ‌ ‌ نەی وارگەی پڕ شووم ناکام گوزەشتەن
خاڵی بی یاگەی نازک خەیاڵان ‌ ‌ ‌ بێ مەدداح مەندەن نەونوختەی خاڵان
مەیخانە خاڵی مەیخواران بێ شەوق ‌ ‌ ‌ بادەکەش ماتەم بادەنۆش بێ زەوق
زیاد جە گردین شای سینەسافان ‌ ‌ ‌ مەخدوومی «مەعدووم» مەولەوی جافان
جادار ڕەویەی «بێسارانی» بێ ‌ ‌ ‌ ساحیب تەریکەی هادی سانی بێ
ئەشعار «یۆسف» ئەبیات «خانا» ‌ ‌ ‌ جە خەیاڵ خاسیش وە هیچ منمانا
فەرد وەش مەزموون مەلاکەی گۆران ‌ ‌ ‌ ئەبیات «تورکە» مەداح بۆران
واتەی واچی وەند «خانا»ی دڵ خەمین ‌ ‌ ‌ فەرموودەی «شەفیع» دەروون ماتەمین
ئەفکار ئەبکار «ساڵحی» کەردە ‌ ‌ ‌ ئەبیات «نەجەف» وە سۆز پەروەردە
بێ نموود جە فکر خەیاڵ خاسیش بێ ‌ ‌ ‌ بێ وجوود جە لای خاسان ناسیش بێ
وادەی موناجات قاضی الحاجات ‌ ‌ ‌ وە کزەی دەروون سدق دڵ هەر سات
ئی دانەی نەفیس شەفافتەر جە لاڵ ‌ ‌ ‌ مەسفت وە قەڵەم سەرنووک خەیاڵ
«یا جە گونای من کەرەم ئاوانتەر ‌ ‌ ‌ ڕەحمەت جە تاوان من فەراوانتەر»
«هەر تۆنی وە تاق دانا و تەوانا ‌ ‌ ‌ تۆم هەنی هەنی ئەو کێم بۆ هانا»
نە فەسڵ فراق وە سەد زاری و دەرد ‌ ‌ ‌ ئی لاڵە نە گەنج خاتر بەرماوەرد
«بە وردەزامدا دڵ تاقەت بێزا ‌ ‌ ‌ هەرچێ بیم یەکسەر وە چەمدا ڕێزا»
«تاقەت بی وە هوون جە سەختی زامان ‌ ‌ ‌ تک تک چەنی هەرس ڕێزا وە دامان»

نە وەقت فراق خاتر ناشادی
وەی چەن بەیت مەوات گەردەن‌ئازادی

«من شەوێ ناڵەم جۆش ئاوەردەبۆ
سەگ ئاسانەت بێدار کەردەبۆ»

«یا ناستەبۆ سەیل دیدەم نەفەسێ
نەسیم گەرد ڕات بەرۆ پەی کەسێ»

«جەمینت زەحمەت نیگام کێشابۆ
کەف پات وە خار موژەم ئێشابۆ»

«یا خەیر تۆ دابۆت وە دڵ مەزەی مەرگ
بەشە خەدەنگت دابۆ نە تۆی جەرگ»

«یا مەڕدەبۆت دڵ دێوانەی دڵگیر
جە تیرئەندازی کەردەبۆت تەقسیر»

«تۆ بویەر جە من من زوو ویەردم
وە هیممەت ها ژار مەحرروومیت وەردم»

چوون وادەی هەوەس بادەی حەقێقی
ماماش وە خاتر جلوەی تەحقێقی

تەنخوای وەجهـ مەی مەیخانە باقی
ئی دانە مەدا شاباش وە ساقی

«یاران ویەردەن نەوبەمەن دەی دەی
ئیسە وە کارەن ساقی نەشئەی مەی»

«سا دەی تای دوگمەی یەخەی دلپەسەند
ئازادکەر چوون دڵ بێ دەردان جە بەند»

«پەشێوکەر لانەی دڵان جە سەردا
گۆشەی عەرەقچین باوەر بە وەردا»

«مایل بۆ کەمێ ئەو ئەو گۆشەی چەم
گۆشەی چەم ئەو جام جام ئەو ئەهل خەم»

«دەورت گەرد جەور دەوران دۆ وە باد
ناز واچۆ بنۆش غەمزەکەت نۆش باد»

وادەی ئارەزووی دیدەی جەمین گوڵ
چوون واز مەکەرد قوفڵ سەندووقخانەی دڵ

ئی لۆلۆی ناسوفت پەسەندەی خاسان
پەیدا کەردەی سەعی بێ شۆی غەواسان

مەوست ئەو سەحرا پەرێ حەکاکان
تا بۆ وە زینەت جەرگەی دڵپاکان

«باڵاخانەی چەم دیوانەکەی تۆ
بانەناو وە گڵ ئاسانەکەی تۆ»

«تکەش عاجز کەرد خەیاڵت تێشدا
ئازیز بۆ جارێ پا بنیەر پێشدا»

تەعریف تفەنگ خاڵۆی هیجران بار
وەی دوو فەرد مەکەرد نە عاڵەم ئیزهار

«خارا و خانان تاق قووڵ لوول وەردە
چوون نیگای دڵبەر هەزارە کەردە»

«دروستی و هەڵمەت قەزا و خەیاڵ تەور
نار و ناڵە و دوود ڕەعد و بەرق و هەور»

بدیە مەولەوی وەی خەیاڵەوە
وەی گشت جەواهێر دانەی لاڵەوە

دیت چەنی کوورەی دەروونش کەرد سەرد
چوون پای خەیاڵان نازک کەردەش مەڕد

غەیووری مەعشووق حەقیقی زاهیر
وە نیم تەجەلا کەرد وە کۆی ئاهیر

ئینسافەن وەسەن هەرزەی بێ مایە
وەس عەبەس عومرت بدەر وە زایە

بێ بەدەڵەن عومر بافتش هەر پاسەن
باختش پەی مەعشووق بێ بەدەڵ خاسەن

***

ئەرکێشان گیانیچ چوون مەهجووریت بۆ — شەرارەی جە نار دەرد دووریت بۆ
وەر قیامەتیچ جە هیجر تۆ بۆ — ئەو عەزاب نەسیو گەور سەرکۆ بۆ
گیان وە لەب یاوان پەی پابۆس پات — بەیۆ یا نەیۆ تۆ چێشەن سەڵات
یام نە دەور دڵ ئەر سەد کە ڕێشەن — دەور بدۆ تا حەشر چوون مەیلت پێشەن
کامین سەڵاتەن شای باڵاعەرعەر — سەکەراتمەن زوو جواوم دەر

نشر شوان
ISBN:978-600-95416-1-4
9 786009 541614
دیزاین
ئارام کەمال دەلۆ